

ΕΚΚΛΗΣΙΣ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ
ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

ΥΠΟ

ΚΛΑΕΝΘΟΥΣ ΣΚΑΛΙΕΡΗ

ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ

ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΜΟΥΡΑΤ Ε΄.

ΚΑΙ ΥΠΕΡ

ΤΟΥ ΜΙΔΧΑΤ ΠΑΣΣΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩΙΣ

ΑΘΩΩΝ ΕΠΙ ΤΩΙ ΘΑΝΑΤΩΙ

ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΑΖΙΖ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

1882

EXHIBIT

1877-1878

1877-1878

1877-1878

Καίτοι τὰ ἀπὸ τῆς εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν β^{ας} ἐκδόσεως τοῦ παρόντος βιβλίου μέχρι ταύτης λαβόντα χώραν ἀριδῆλως ἐπεβεβαίωσαν τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα, γεγονότα δ' ἀναμφισβήτητα, ἀναπετάσαντα τὸν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καλύπτοντα πέπλον, ἐδειξαν, ὅτι ἡ ἐν τῷ βιβλίῳ μου χαραχθεῖσα εἶναι πανόμοιος καὶ ἀπαράλλακτος τῇ πρωτοτύπῳ· καίτοι, πρὸς μεγίστην ἐμοῦ ἠθικὴν ἱκανοποίησιν, οὐ μόνον τὸ βιβλίον μου ἀρίστης ὑποδοχῆς παρὰ τῷ πεπολιτισμένῳ τῆς Εὐρώπης κόσμῳ ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ ὁ ὕψ' οὗ ὁρμῶμαι σκοπὸς πάραυτα ὑπὸ τῶν πολιτικῶν αὐτῆς ἀνδρῶν καταληπτὸς ἐγένετο καὶ δεόντως ἐξετιμῆθη, οὐχ ἥττον ὑπάρχουσί τινες ἐν Ἑλλάδι μεταξὺ δ' αὐτῶν ὑψίστην κατέχοντες θέσιν, ἐξ ὧν, οἱ μὲν χωρὶς νὰ σκέπτονται, ὅτι ὁ προορισμὸς καὶ τὰ συμφέροντα τῶν δύο γειτόνων χωρῶν στενότατα συνδέονται, ἐκ δὲ τῆς τύχης τῆς Τουρκίας ὅτι ἐξήρτηται καὶ ἡ ἡμετέρα, ἐπικρίνουσι τὰ ὑπ' ἐμοῦ γραφόμενα καὶ λέγουσιν, ὅτι ταῦτα κατ' οὐδὲν ὠφελοῦσιν ἢ ἐνδιαφέρουσι τὸν ἑλληνισμόν· οἱ δὲ, παρὰ τὸ ἑαυτῶν καθῆκον καὶ παρὰ τὸ συμφέρον τοῦ μέλλοντος τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς ἐν Τουρίᾳ καταστάσεως τυγχάνοντες, χωρὶς δὲ νὰ λάβωσι τὸν κόπον νὰ ἐξετάσωσι παρελθόντα καὶ νὰ ἐκτιμῇσωσιν ἐργασίας, ὧν αἱ πλείους ἐγένοντο ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν πολιτικὴν τοῦ ἀληθῶς μεγάλου ἀνδρός τῆς Ἑλλάδος, τοῦ μόνου ἐκ τῶν ἡμετέρων συγχρόνων πολιτικῶν, ὅστις κατενόησε τὸ συμφέρον τοῦ ἑλληνισμοῦ, τοῦ ἀειμνήστου Δεληγεώργη, ἀντὶ, διὰ πάσης θυσίας, νὰ ὑποστηρίξωσι σκοπὸν, οἷος ὁ ἐμὸς, διέδωκαν καὶ ἐξοκολουθοῦσι διαδίδοντες, ὅτι ἔγραψα, ἐνήργησα καὶ ἐνεργῶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα ἀγυρτίας καὶ ποταπῆς ἰδιοτελείας.

Πικρὸν, πικρότατον τὸ βλέπειν ὁμοεθνῶν τινας, παραγνωρίζοντας τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὸ ἀληθές τοῦ πατριωτισμοῦ αἴσθημα, διαστρέφοντας δ' ἐν στόμφῳ τὴν ἀλήθειαν, ν' ἀποκαλῶσιν ἀγύρτην ἐκείνον, ὅστις, ἐὰν πράγματι ἦτο τοιοῦτος, δὲν ἠθελε ζῆ ὅπως ζῆ, ἀλλ' ὅπως οἱ μεμφόμενοι αὐτοῦ ζῶσιν· αἷσχιστον δὲ δι' ἐκείνους, πρὸς οὓς εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ ἐκτέλεσις τῆς δικαιοσύνης, νομίζοντας ἴσως ἑαυ-

τοὺς νοημονεστέρους παντὸς ἄλλου, ὅτε μὲν, ἐν τοῖς καφερείοις ἢ ἀλ-
λαχόσε, νὰ προσπαθῶσι γεγονυῖα τῇ φωνῇ νὰ παραπείσωσι τοὺς ἀ-
κροαμένους αὐτῶν, ὅτι ἡ κατὰ τοῦ Σεφῆκ Κίτιγκο ἀπόφασις ἐγένετο
ἀδίκως, τῆς κατηγορίας οὔσης ἀπορροίας φαντασιοπληξίας ἢ μᾶλλον
ἐπινενοημένης πλεκτάνης πρὸς σκοποὺς ἰδιοτελεῖς, ὅτε δὲ, ψιττακί-
ζοντες βεβχίως, νὰ μέμφωνται ἐμοῦ, διότι, ὡς κέντρον τῶν συνωμοτι-
κῶν μου δῆθεν ἐργασιῶν, ἐξελέξαμην τὰς Ἀθῆνας καὶ δὲν μεταβαίνω
ἀλλαχόσε πρὸς τοῦτο, ἵνα μὴ ἐμβάλλω εἰς πειρασμὸν τὴν Κυβέρνησιν.

Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, χωρὶς νὰ λάβωσι τὸν κόπον ν'
ἀναγνώσωσι τὴν δικογραφίαν, ἢ χωρὶς τοῦλάχιστον νὰ παρασταθῶσι
κατὰ τὴν δίκην, οὐδόλως οἱ γεννάδαι οὗτοι σκέπτονται, ὅτι, ὡς ἀπὸ
ἀπὸ τρίποδος ὁμιλοῦντες οὔτω, οὐ μόνον τὴν ἀλήθειαν διαστρέφου-
σιν, ὑπερασπιζόμενοι τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν κακίαν, ἀλλὰ σὺν τοῖς νέ-
μοις, ὧν ἡ τήρησις αὐτοῖς ἐστὶν ἀνατεθειμένη, προσβάλλουσι καὶ συ-
ναδέλφους καὶ συμπολίτας αὐτῶν, οἷον, ἀνακριτὰς, πρωτοδίκας, ἐφέ-
τας, εἰσαγγελεῖς καὶ ἐνόρκους, ἐμὲ δὲ παριστῶσιν ὡς παντοδύναμον,
δυνηθέντα νὰ δελεάσω πάντας αὐτούς!! Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, χωρὶς οἱ
εὐφρεῖς οὗτοι νὰ γινώσκωσιν, ὅτι οὐδεμία ἐξ Ἀθηνῶν ἀπόπειρα συ-
μοσίας κατὰ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ εἶναι δυνατὴ, χωρὶς, καὶ
στάσις ἀναγνώσαντες καὶ ἀκούσαντες, νὰ ἐντυπώσωσιν ἐν τῷ νῷ αὐ-
τῶν εἰς ποῖον ἐν Τουρκίᾳ κόμμα ἀνήκω, χωρὶς τοῦλάχιστον, μετὰ τῆς
ἀνηκούσης αὐτοῖς προσοχῆς, ν' ἀναγνώσωσι τὰ ἐν τινὶ ἐφημερίδι ἐσχά-
τως περὶ ψευδοῦς κατὰ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ συνωμοσίας τινὸς γρά-
φοντα, πικρῶς κατ' ἐμοῦ ἀποφάνονται καὶ ἐμμένουσιν ὅτι θεὸν νὰ
ἐγκαταλείψω τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλ', ὦ ἄνδρες νομομαθεῖς, ποῦ στηριζόμενοι εὐρίσκετε, ὅτι ὁ
Σεφῆκ Κίτιγκο κατεδικάσθη ἀδίκως, ἐγὼ δὲ ὅτι εἰμὶ αἰσχρὸς συκο-
φάντης, ἢ ὅτι ἀποστέλλω εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνθρώπους, ἵνα θα-
λοφονήσωσι τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ;

Εἰ δὲν ἀρκῇ ἡμῖν ἡ δικογραφία, ἐν ἣ ἀριδῆλως καταφαίνεται ἡ
ἐνοχὴ τοῦ Σεφῆκ καὶ τῶν ἐντολοδοτῶν αὐτοῦ· εἰ δὲν ἀρκῇ ἡμῖν, ἡ ἰδίᾳ
αὐτοῦ, κατὰ τὴν δικογραφίαν, ὁμολογία πρὸς ἕνα τῶν συνδεσμωτῶν
του : ὅτι πράγματι προὔτίθετο νὰ μὲ φονεύσῃ· εἰ δὲν ἀρκῇ ἡμῖν ἡ
ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἰδίᾳ αὐτοῦ ὁμολογία : ὅτι Ὁ Εὐσάτ τῷ ἐπρό-
τεινε μὲν νὰ μὲ φονεύσῃ, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐδέχθη· εἰ δὲν ἀρκῶσιν ἡμῖν
αἱ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καταθέσεις τῶν μαρτύρων, πρὸ πάντων δὲ
τῶν Κυρίων Ἡλιοπούλου καὶ Γεωργαντζά, πάντῃ ἐμοὶ ξένων, καὶ ἰδίᾳ

τοῦ Κυρίου Ῥογκᾶκου, μάρτυρος τῆς ὑπερασπίσεως, ὅστις μετὰ δύο ἄλλων, προσελθόντων μὲν τὴν πρώτην οὐχὶ δὲ καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς δίκης, ἵνα ἐξετασθῶσιν, εἶχον ἀποσταλῆ ὑπὸ τινος βουλευτοῦ (!), ἵνα καταθέσωσι κατ' ἐμοῦ (;)· εἰ δὲν ἀρκῇ ὑμῖν ἡ προφανῶς ψευδὴς κατάθεσις τοῦ καταδικασθέντος: ὅτι ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἵνα δῆθεν ἐπαγγελοῖ τὸν χρυσοχόον, ἄνθρωπος, οἷος αὐτὸς, Δαγιστανλῆς τὴν πατρίδα, μὴ γνωρίζων τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλ' οὔτε καλῶς καὶ τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν, ἄνθρωπος, ὅστις, καίπερ ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας, ἵνα εὖρῃ ἐργασίαν, ἔδαπάνη καθ' ἐκάστην ποσὰ ὑπέρογκα, λάβετε ὑπ' ὄψιν σειρὰν ὁλόκληρον ἀντιγράφων ἀλληλογραφίας τοῦ Ἑσάτ μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνενόχων του, ἐνχρηγέστατα ἐπιβεβαιούσης τὴν κατηγορίαν. Ἀλλὰ θ' ἀπαντήσετε βεβαίως, ὥσπερ τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὅτι δὲν δύνασθε νὰ λάβητε αὐτὴν ὑπ' ὄψιν, 1^{ον} διότι προσβάλλεται τὸ ἀπόρρητον τῆς ἐπιστολῆς, 2^{ον} δὲ διότι ἡ μετάφρασις αὐτῆς δὲν ἔφερε τὴν δέουσαν ὑπογραφήν. Ἀλλὰ διὰ μὲν τὸ πρῶτον ἐρωτῶ, ποῦ, πρὸς Θεοῦ, ἔγκειται ἡ προσβολὴ τοῦ ἀπορρήτου τῶν ἐπιστολῶν; Μήπως ἐπαρουσιάσαμεν ἐπιστολὰς ἐσφραγισμένας, ἐπεδόχαμεν δὲ τῷ δικαστηρίῳ νὰ τὰς ἀσφραγίσῃ; Τὸ ἀπόρρητον τοῦ ἀπορρήτου τῶν ἐπιστολῶν δύναται ποτε νὰ ἔχη ὁ δικαστὴρ ὑπ' ὄψιν; παρ' ἀντιγράφοις, μάλιστα δὲ, ἀφοῦ ταῦτα κατεσχέθησαν παρὰ τῷ Κυρίῳ Ἡλιοπούλῳ οὐχὶ ἐσφραγισμένα, ἀλλ' ἀνασφραγίστα, ὅπως τὰ εἶχεν ἐμπιστευθῇ αὐτῷ ὁ Ἑσάτ; Διὰ δὲ τὸ δεύτερον, δηλ. διὰ τὴν παρατυπίαν τῆς μεταφράσεως τῶν ἀντιγράφων τῆς ἀλληλογραφίας, ὁ τοῦ δικαστηρίου πρόεδρος, Κύριος Γλαράκης, ἡδύνατο, ἂν ᾔθελε, ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἀναβάλλων ἐπὶ ὥρας ἢ ἡμέρας τὴν δίκην πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ τύπου τούτου.

Ἀλλ' ἐὰν δὲν ἀρκῇ ὑμῖν καὶ ἡ ἀλληλογραφία αὕτη, ἣν τὸ δικαστήριον κατὰ νόμον ὤφειλε μὲν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ἀπέκλεισε δὲ, οὐκ οἶδα διατὶ, ἐρωτῶ ὑμᾶς, τοὺς μὲν ἐν ἀγνοίᾳ, τοὺς δὲ ἐν ἐπιγνώσει ὑπερασπιζομένους τὴν κακίαν καὶ τὸ ἐγκλημα, διατὶ, ἐὰν μὲν ἐγὼ εἰμὶ πράγματι αἰσχροὺς συκοφάντης, ὁ δὲ Σεφὴκ καὶ οἱ συνενόχοι αὐτοῦ ἄθωοι, ὕστερον τόσου κατὰ τὴν δίκην πατάγου καὶ σκανδάλου, τόσων ἀγορεύσεων τῶν δικηγόρων μου, καθαπτομένων τοῦ ἱεροῦ προσώπου (;) τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ ἀποδειξασῶν, ὅτι πρωτοῦργος τοῦ ἐπὶ συστάσει ἐγκλήματος ἦτο αὐτὸς οὗτος, διατὶ, λέγω, ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις δὲν κατέθηκεν, ἐν ὀνόματι τοῦ κυριάρχου καὶ διὰ τοῦ ἐπιτετραμμένου αὐτῆς, ἀγωγὴν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξω-

τερικῶν ἐναντίον ἐμοῦ τε, τῶν μαρτύρων μου καὶ τῶν δικηγόρων μου ἐπὶ ἐξυβρίσει καὶ ἐπὶ συκοφαντίᾳ; Διὰ τί δὲν πράττει τὸ αὐτὸ, ἀφοῦ εἶναι πεπεισμένη καὶ δύναται νὰ τὸ ἀποδείξῃ, ὅτι ἐγὼ συνωμοτῶ καὶ στέλλω ἐντεῦθεν ἀνθρώπους, ἵνα δολοφονήσωσι τὸν κυρίαρχον αὐτῆς; Ἐκ μεγαθυμίας ἢ ἐξ ἀξιοπρεπείας αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐξευτελισθῇ, ποιῶν ἀγωγὴν ἐναντίον ἡμῶν τῶν σμικρῶν καὶ μηδαμινῶν; Ἀλλὰ πλῆθος γεγονότων κατὰ τὴν ἐξαετῇ αὐτοῦ βασιλείαν, πρὸ πάντων δὲ τὰ ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ ζητήματι τελευταίως λαβόντα χώραν, ἀποδεικνύουσι τοῦναντίον τὴν ποταπότητα καὶ τὴν χαμέρπειαν αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἐὰν καὶ τοῦτο δὲν πείθῃ ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες νομομαθεῖς, τότε περιμείνατε τὴν προσεχῇ ὑπὲρ τοῦ Σεφῆκ βασιλικὴν χάριν, μεθ' ἣν, ἐὰν αὐτὸς δὲν προλάβῃ νὰ ἐκτελέσῃ, ἔστω καὶ μετὰ τινος μῆνας, τῇ κατ' ἐμοῦ ἢ τῶν μαρτύρων μου ἀποστολῇ του (καὶ τότε βεβαίως θὰ πεισθῇτε), μεταβῆτε, ἀφοῦ τόσον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρεσθε, κρύψατε εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰσδύσατε ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Γιλδί, ὅπου ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς ἴδῃτε αὐτόν, καίπερ ἀρνηθέντα ἐνώπιον τῆς ἀνακρίσεως καὶ τοῦ δικαστηρίου, ὅτι ὑπηρέτει ἐκεῖ καὶ ἀπεστάλη ἐκεῖθεν, συγχρόνως δὲ ἀναμνησθῇτε τοῦ μεγάλου αὐτοῦ γαλλικοῦ ἀξιωματοῦ «qu' il vaut mieux hasarder de sauver un coupable que de condamner un innocent».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1882

Ο υπογεγραμμένος, αίσχρῳς κατὰ διωκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ δυνηθεὶς νὰ δραπετεύσω, κατέφυγον καὶ διαμένω ἀπὸ τῆς 21/2 Αὐγούστου 1878 εἰς Ἀθήνας.

Ἡ καταδίωξις καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀπόδρασίν μου καταδίκη μου ἐρήμην εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, μετριασθεῖσαν ἀμέσως διὰ χάριτος (;) τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ εἰς δεκάπενταετὴ πρόσκαιρα δεσμὰ, δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ἐγκλήματος, καταλογισθέντος μοι ἐν συνειδήσει, ἀλλ' ὑπηγορεύθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ κόμματος του, προτιθεμένου τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν τε φίλων τοῦ ἀδελφοῦ του, Σουλτάνου Μουράτ, καὶ τῶν μελῶν τοῦ φιλελευθέρου κόμματος.

Μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἀφίξίν μου, ἐφρόνουν, ὅτι ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ ἡδυνάμην νὰ ἐργάζωμαι διὰ παντὸς εὐσυνειδήτου καὶ νομίμου μέσου ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν σωτηρίων ἀρχῶν τοῦ πρώην Σουλτάνου, οὗ ἡ βασιλεία ὑπὸ σπινθηρίῳ τὴν ἐγκαινίαν νέας ἐποχῆς, οὐχὶ μόνον τῷ Ὀθωμανικῷ κράτει, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὄφελος πασῶν τῶν Ἀνατολικῶν φυλῶν.

Ἡ ταῦτότης τῶν ἀρχῶν τούτων πρὸς τὰς εὐχὰς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἐπιθυμουσῶν νὰ ἴδωσι τὴν Ἀνατολὴν βαίνουσαν εἰς πολιτισμόν, ἀντάξιον τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, ἐπέβαλεν, ἐμοί τε καὶ πᾶσι τοῖς ἀσπαζομένοις τὴν πολιτικὴν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, τὸ καθῆκον τοῦ νὰ μὴ ἀφήσωμεν οὐδεμίαν εὐκαιρίαν, ὅπως σώσωμεν αὐτὸν ἐκ τῶν ἐνδύχων τοῦ βασιλεύοντος ἀδελφοῦ του, ὅστις ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεώς του, δὲν ἐπαύσατο χρώμενος παντὶ δυνατῷ μέσῳ, ὅπως ἐπισωρεύσῃ πλάσματῶδη ἐγκλήματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, καὶ κατόπιν δυνηθῇ ἄνευ πολλοῦ κόπου νὰ τὸν ἐξολοθρεύσῃ.

Ἐπὶ τῇ προθέσει ταύτῃ δὲν ἔπαυσα ἀπὸ πενταετίας παντοιοτρό-

πως ἐνεργῶν παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις, ἀπευθύνων ἐπανειλημμένους ἐκκλησεις, δι' ὧν ἐζήτουν τὴν προστασίαν τοῦ πολιτικοῦ δεσμώτου, ὅστις ὑφίσταται τὰ πάνδεινα ἐν τῇ φυλακῇ. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου τούτου θέλει καταδείξει τὴν πεποίθησιν, ἣτις μὲ ἤγαγεν εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπέβαλον ἐμυτῶ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ὠφελείας, ἐκτὸς τῆς ἠθικῆς ἱκανοποιήσεως τῆς εὐσυνειδήτου ἀφοσιώσεώς μου εἰς τὰς ἀρχάς, τὰς ἀρετὰς καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Σουλτάνου Μουράτ.

Ἐνόσω ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ πράγματα ἔβαινον κατὰ τρόπον, μὴ κινεῦντα τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῆς Εὐρώπης, ἀγνοούσης ἴσως τὰ ὄργια καὶ τὰ ἐγκλήματα, ἅτινα διαπράττονται λάθρα ἐν τῷ σκότει τοῦ Γιλδίζ, ἐνόμιζον τολμηρὸν νὰ ἀποταθῶ δημοσίᾳ εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἐγνώριζον, ὅτι ὥφειλον νὰ ἀναλάβω ἔργον δύσκολώτατον δι' ἄνθρωπον προγεγραμμένον καὶ μακρὰν ὄντα ἀπὸ τῆς πατρίδος του, στερούμενον δὲ τῶν ἀναγκαίων μέσων πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου, ὃ ἀνέλαβε νὰ ὑποστηρίξῃ. Ἀλλ' ἤδη ὅτε ἡ πορεία τῶν ἐσχάτως ἐκτυλιχθέντων καὶ τῶν ἐπελεусομένων γεγονότων ἀπέδειξε πασιφανῶς τὴν ὀλιότητα καὶ τὰς κακούργους προθέσεις τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, ἐπιβουλευθέντος τὰς ἡμέρας περιφανῶν προσώπων, μετὰξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπει ὁ ἔξοχος Μιδχάτ Πασᾶς, ὁ μέγας τῆς Τουρκίας ἀναμορφωτής, ὁ πατὴρ τοῦ Συντάγματος, ἐξευτελισθέντος καὶ ἀνακληθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλεύοντος Σουλτάνου, θεωρῶ ἐμυτὸν ὑπόχρεον νὰ ἀποκαλύψω εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων καὶ τῆς διπλωματίας τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆς βδελυρᾶς ὑποθέσεως, ἣτις ὑπέσκαψε τὴν ζωὴν τῶν ἐν λόγῳ προσώπων ἐν Κωνσταντινουπόλει.

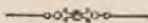
Ἡ γνῶσις τῶν αἰτίων, ἅτινα ὥθησαν τὸν Σουλτάνον Χαμίτ εἰς τοιοῦτον δικαστικὸν πραξικόπημα κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ φιλελευθέρου κόμματος καὶ τῶν ἄλλων πολιτικῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν, δύναται νὰ διαχύσῃ μέγα φῶς ἐπὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τῆς συγχρόνου Τουρκίας, καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὴν μόνην ὑπάρχουσαν ὁδὸν πρὸς συντέλεσιν σωτηριῶδους καὶ προοδευτικῆς τῶν πραγμάτων μεταβολῆς.

Φρονῶν, ὅτι ἡ διεθνὴς ἐπέμβασις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ὑπῆρξε πάντοτε τὸ καταλληλότερον μέσον πρὸς σωτηρίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ἀπειλουμένου ἐκάστοτε ὑπὸ ἀναριθμητῶν κινδύνων· πεποιθὼς, ὅτι, πρὸ πάντων μετὰ τὴν συγκάλεσιν τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου, ἡ Εὐρώπη κατέστη ἀνώτατος δικαστὴς τῆς Ἀνατολῆς, προωρισμένος

νὰ καταβάλῃ τὰς προθέσεις τῆς βαρβαρότητος τοῦ κατακτητοῦ, καὶ ὅτι τὰ ἐν Τουρκίᾳ ἐνδιαφέρουσιν οὐχ ἦττον τὰς δυτικὰς Μεγάλας Δυνάμεις, ὅσω καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ Κράτους, ἀπευθύνονται πρὸς τὴν συνειδήσιν τῶν προστατίδων Κυβερνήσεων, ποιούμενος ἐκκλησίαν πρὸς τὴν γενναιοδότητα καὶ τὴν ἀδιαφιλονείκητον αὐτῶν εὐθυδικίαν.

Ὁ σκοπὸς τῆς διαχμαρτυρήσεως ταύτης, συντεταγμένης ἐν εἵδει ἐκκλήσεως, ἐν ὀνόματι τοῦ αἰχμαλώτου τοῦ Τσιραγὰν καὶ τῶν καταδίκων, κατηναγκασμένων νὰ σιωπῶσιν, ἐστὶ νὰ προκλέσω τὴν προσοχὴν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ δίκης, καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἀναψηλάφισιν αὐτῆς ὑπὸ διεθνoῦς ἐπιτροπείας, ἵνα ἀπονεμηθῇ δικαιοσύνη εἰς θύματα, στενάζοντα ὑπὸ τὴν ἀπεριόριστον τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ αὐθαρεσίαν. Εἶναι δὲ τοσούτῳ μᾶλλον ἀναγκαῖον νὰ ἐκπληρώσω τὸ καθήκον τοῦτο ἀπευθυνόμενος εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, καθόσον ὑπάρχουσι γεγονότα μέχρι τοῦδε ἄγνωστα τοῖς πλείστοις, καὶ ἅτινα ἄπαξ ἀποκαλυφθέντα, δύνανται νὰ πείσωσι τὴν Εὐρώπην, ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀναψηλάφισεως τῆς δίκης ἐπιβάλλεται, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς διεθνoῦς δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐπίσης διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, κλονουμένου ὑπὸ τὸ σκῆπτρον Σουλτάνου, ἀναξίου τῶν εὐεργεσιῶν, ἃς μέχρι τοῦδε τῷ ἐπιδαψίλευσεν ἡ εὐμένεια τῆς Εὐρώπης.

Ἀρχομαι ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τῶν γεγονότων, οἷα συνέβησαν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἐλεύσεως τοῦ Σουλτάνου Μουράτ καὶ ἀπὸ τῆς καταλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀβδ-οῦλ Χαμίτ μέχρι σήμερον ἀπόκειται δὲ ταῖς Μεγάλαις Δυνάμεσι νὰ λάβωσι τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, ὅπως καταβάλωσι τὴν πολιτικὴν καχεξίαν, ἣτις ἀπειλεῖ τὴν ἐντελῆ καταστροφὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἐξασφαλίσωσι δὲ τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ αἰχμαλώτου Σουλτάνου Μουράτ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ὧν ἡ ζωὴ σκληρῶς ἀπειλεῖται.



Α.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ ἀποβιώσαντος Σουλτάνου Ἀβδ-οὐλ Ἀζιζ, ὃν διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του, ὁ ἀτυχὴς Σουλτάνος Μουράτ Ε΄; Τὸ θεωρῶ περιττὸν, ἀφοῦ ὅλος ὁ κόσμος γινώσκει ὅτι ἡ φιλελευθέρα ἐν Τουρκίᾳ μερίς, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν, πρῶτον μὲν, τοῦ Μιδχάτ Πασᾶ, βραδύτερον δέ, πάντων τῶν πρωτίστων Ὑπουργῶν, ἐξανέστη, ὅπως καταβάλλῃ τὴν ῥωσικὴν ἐπιρροήν, ἰσχυρὰς ἔχουσιν τὰς ῥίζας ἐν τοῖς ἀνακτόροις, καὶ ὅπως ἐγκαθιδρύσῃ τὸ Σύνταγμα, οὗ ὁ ἀποθανὼν Σουλτάνος, ἐχθρὸς αὐτοῦ φύσει καὶ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἰγνατιεφ ἐνθαρρυνόμενος, οὐδὲ τὸ ὄνομα ἤθελε νὰ ἀκούσῃ.

Θὰ περιορισθῶ μόνον ἀναφέρων τὴν βραχεῖαν βασιλείαν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, τὰ μέσα, δι' ὧν ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ Ἐφένδης ἔλαβε τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους, καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ προσωπικὴν αὐτοῦ διαγωγὴν κατὰ τὰ ἐξ τῆς βασιλείας του ἔτη.

Ἦτο πρῶτα τις Τρίτης, ἡ 18/30 Μαΐου τοῦ 1876, ὅτε οἱ ἑκατὸν καὶ εἰς κανονοβολισμοὶ ἀνήγγελλον ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Σουλτάνου Ἀζιζ, καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ.

Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ, ἀπροσδοκῆται κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ αὐτοῖς τοῖς μεμνημένοις εἰς τὴν ἐπανάστασιν, διὰ τὸν λόγον ὅτι, αὕτη, ἐνῶ προέκειτο νὰ λάβῃ χώραν τῇ μεθαύριον διὰ τοῦ λαοῦ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Νούρι-Ὁσμανιέ, ἐξετελέσθη αἴφνης στρατιωτικῶς πρὸ τριᾶκοντα ἐξ ὥρων ὑπὸ τοῦ Χουσεῖν Ἀβνῆ πασᾶ, τότε ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, δρόθυμος ἐξεδηλώθη χαρά, καὶ οἱ πάντες ἔτρεχον, ὅπως ἴδωσι καὶ χαιρετίσωσι τὸν νέον Σουλτάνον, ἐφ' οὗ ὁ ὀθωμανικὸς λαὸς ἐστήριζε τὰς περὶ ἀναμορφώσεως, δικαιοσύνης καὶ ἐλευθερίας ἐλπίδας του. Καὶ αὐταὶ αἱ πρεσβεῖαι συνεμερίσαντο τὸ αἶσθημα τοῦ λαοῦ, ἐκτὸς μίας, ἥτις οὐδὲ ἐπέτρεψε εἰς τὸν ἀκταίωρόν της νὰ μετᾶσχη τῆς φωταψίας.

Ἐνῶ ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ ἐκοιμᾶτο ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Βεσικτᾶς, περιβληθεῖσιν αἴφνης ὑπὸ στρατοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ὁ πρίγκηψ Μουράτ πλήρης εὐγενῶν συγκινήσεων ὠδηγήθη, ἐν ῥαγδαίᾳ βροχῇ, ὑπὸ τοῦ Χουσεῖν Ἀβνῆ πασᾶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἔνθα ἀνέμενον αὐτὸν πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἀρχαί, αἵτινες μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Φετῶ καὶ τὴν συνήθη τελετὴν, ἀνηγόρευσαν αὐτὸν Χαλίφην· μεθ' οὗ διετάχθη ἡ ἐκ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βεσικτᾶς μετοίκησις τοῦ πεπτωκότος Σουλτάνου εἰς τὰ τοῦ Τὸπ-καποῦ.

Ὁ Σουλτάνος Μουράτ πρὸ τῆς ἐκ τοῦ Ὑπουργείου ἀναχωρήσεώς του διώρισε τὸν Αἰγύπτιον Πρίγκηπα Χαλὴμ πασᾶν Αὐλάρχην, τὸν Κεμάλ βέην Ἀρχιγραμματέα καὶ τὸν Σεήδ βέην πρῶτον Θαλαμηπόλον. Ἀλλ' ὁ Χουσεῖν Ἀβνῆ καὶ ὁ Ῥουζδῆ Μεχμέτ, τότε Μέγας Βεζύρης, παρὰ τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὸν Σουλτάνον σέβας, καὶ παρὰ τὴν ἐλευθερίαν περὶ τὸν καταρτισμὸν τοῦ προσωπικοῦ του, ὄντες ἐναντίοι πρὸς τοὺς διορισμοὺς τούτους, προέβησαν εἰς τὸν τοῦ Σαδουλλάχ βέην ὡς Ἀρχιγραμματέως, τοῦ Ἐτχέμ βέην ὡς πρῶτου Θαλαμηπόλου, καὶ τοῦ Νουρῆ πασᾶ ὡς Αὐλάρχου. Ὁ Σουλτάνος Μουράτ δυσηρεστήθη μὲν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἐξ ἀβροφροσύνης ἐτήρησε σιγὴν. Ἴδου δὲ κατ' ἐμὲ τὸ πρῶτον αὐτοῦ σφάλμα, νὰ συγχωρήσῃ τὴν ἐπέμβασιν τῶν ὑπουργῶν καὶ περὶ αὐτὸν τὸν καταρτισμὸν τοῦ προσωπικοῦ του, οὕτω δὲ νὰ ψυχράνῃ τὸ φιλελεύθερον κόμμα, ὃν ὑπὲρ τοῦ Κεμάλ καὶ τῶν δύο ἄλλων.

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων αὐτὸ ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ οὐχὶ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Τὸπ-καποῦ γενομένης ἀναρρήσεως, ἔνθα ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦδε αἱ ἐνθρονίσεις ἐγίνοντο, εὐκόλως ἐννοεῖται, ὅτι ὁ Χουσεῖν Ἀβνῆ, σπεύσας νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πραξικόπημα στρατιωτικῶς πρὸ τριάκοντα ἔξ ὥρων, δὲν ἔπραξε τοῦτο ἔνεκα λόγων κατεπειγόντων, ὡς ἀπατηλῶς εἶπε τῷ Μιθχάτ, ἀλλ' ὅπως καταστῇ δικτάτωρ· καὶ ἰδοὺ διατί, καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ, ἐξηκολούθει ἡ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν περιφρούρησις τῶν ἀνακτόρων, ἐκοιμᾶτο ἐν αὐτοῖς αὐτὸς καὶ οἱ συνάδελφοί του ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, βραδύτερον δὲ διέταξε τὴν αὐστηρὰν φυλακὴν πασῶν τῶν εἰσόδων καὶ τῶν θυρῶν τῶν ἀνακτόρων, ἀπαγορεύσας τὴν εἴσοδον πᾶσι τοῖς εἰλικρινέσι καὶ ἀφοσιωμένοις τοῦ Σουλτάνου φίλοις, ἐν οἷς καὶ ἐμοί.

Ἐκ τοῦ Ὑπουργείου ὁ Σουλτάνος Μουράτ, ἐν μέσῳ συνοστιζομένου πλήθους, ἐκφράζοντος τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ κραυγῶν «Ζήτω»

Ἑλληνιστί, καὶ «*Μπὶν γ'λσσά*» τουρκιστί, ἔφθασεν ἐφ' ἀμάξης εἰς Σιρκετζή Ἰσκελεσί, ὅθεν ἐπεβιβάσθη ἐφ' ἐνὸς τῶν αὐτοκρατορικῶν καϊκίων, ὅπως μετοβῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βεσικτάς. Ἰδὼν δὲ κατὰ τὸν διάπλουν ἐφ' ἐνὸς τῶν μέχρι χθὲς δι' αὐτὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς του προωρισμένων καϊκίων τὸν πεπτωκότα θεῖόν του Σουλτάνον, ὀδηγούμενον εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τὸπ-Καποῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τῶν δακρύων, καὶ εἰσῆλθεν ὅλος συγκεκνημένος εἰς τὰ αὐτοκρατορικὰ δωμάτια, ἐφ' ὧν ὁ θεῖός του πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποπεμφθῇ ἡ συγκίνησις αὕτη δὲν ἦτο ἡ τελευταία, πολλῶν ἄλλων ἐπακολουθησασῶν.

Μετὰ δύο ὥρας ἔδραμον νὰ εἴπωσιν, ὅτι ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ, μανιώδης ἐπὶ τῇ πτώσει του, ἔσυρε τὸ ξίφος, ὅπως φονευθῇ, ἀλλ' ἠμποδίσθη ὑπὸ τῆς μητροῦ του καὶ ὑπὸ τοῦ Φαρχοῦ βέη· ἡ ἀπόπειρα αὕτη τῆς αὐτοχειρίας, δὲν ἦτο ἡ πρώτη· ὁ πρόην Σουλτάνος Ἀζίζ εἶχεν ἐκδηλώσει τὴν κλίσιν του ταύτην βασιλεύων ἔτι, ἅπαξ διὰ πιστολίου, καὶ ἄλλοτε διὰ βρόχου. Καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἡμέραν τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ἐξαίρουμένων ἀνακλίντρων τινῶν καὶ δύο ἢ τριῶν θρανίων, οὐδὲ καθίσματα, οὐδὲ τράπεζαι ὑπῆρχον ἐν τοῖς αὐτοκρατορικῶς θαλάμοις τοῦ ἀνδρωνίτου, ἀφαιρεθεῖσαι ἐντολῇ τῆς βασιλομήτορος πρὸ πολλοῦ χρόνου, διότι ἡμέραν τινὰ κατέλαβον τὸν Σουλτάνον Ἀζίζ ἐπ' αὐτοφώρῳ, τιθέμενον τραπέζας ἐπὶ τραπεζῶν καὶ ἔδρας ἐπὶ ἑδρῶν, ὅπως φθάσῃ τὴν ὁροφὴν καὶ κρεμασθῇ.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ, ἡσυχώτερος ἔγραψε καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὸν ἀνεψιόν του, τὸν Σουλτάνον Μουράτ, τὴν πρώτην ἐπιστολήν, ἣς τὸ περιεχόμενον, δημοσιευθὲν τότε, ἐγένετο τοῖς πᾶσι γνωστόν, πλὴν τοῦ ὑστερογράφου, τὸ ὁποῖον ἀγνωστὸν διατὶ δὲν ἐδημοσιεύθη ἐπίσης, καὶ ἐπομένως ἔμεινεν ἄγνωστον, ἐκτὸς τῶν ἀναγνόντων τὸ βιβλίον τοῦ Κόμητος E. de Kératry, ὑπὸ τὸν τίτλον «Μουράτ ὁ Ε', Πρίγκηψ, Σουλτάνος, Πολιτικὸς Δεσμώτης». Ἰδοὺ ἡ μετάφρασις τοῦ ὑστερογράφου τούτου, ὃ, ὡς καὶ πᾶσαν τὴν ἐπιστολήν καὶ τὴν ἀπάντησίν του, ὁ εὐγενὴς καὶ μεγαλόψυχος Σουλτάνος Μουράτ ἠὐδόκησε νὰ ἀναγνώσῃ, μετὰ δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ λίαν συγκεκνημένης φωνῆς, καὶ ἐμοὶ τῷ ταπεινῷ καὶ ἀφοσιωμένῳ αὐτοῦ θεράποντι· «*Σὲ παρακαλῶ ἐπίσης νὰ μοὶ ἐξαποστείλῃς τὰς εἴκοσι χιλιάδας τουρκικῶν λιρῶν ἃς ἀφῆκα εἰς τὰ δωμάτιά μου*»· γνωστὸν ἦδη ὅτι ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ, εἶχεν ἀφήσει ἐν τοῖς ἀνακτόροις εἰς μετρητὰ, χρεώγραφα, καὶ ἁδάμαντας, πρὸς πολὺ σπουδαιότερα τῶν εἰκοσακισχιλίων λιρῶν

ας ἐξήτει· ὅθεν ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ ἢ δὲν εἶχεν ἀρκετὰς γνώσεις ἀριθμητικὰς, ἢ μᾶλλον εἶχε προσβληθῇ διανοητικῶς.

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐπηκολούθησαν ἕτεραι δύο πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, δηλ. τῆς μεταβολῆς κατοικίας· ἀλλὰ μολονότι ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἐπέμενεν, ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν θεῖόν του, ὁ Χουσεῖν Ἀβνῆ δὲν ἐπέτρεπε τὴν μετοίκησιν ταύτην, προβάλλων τοὺς κινδύνους, οὓς θὰ συνεπήγετο αὕτη· μόνον τὸ ἑσπέρας τῆς Πέμπτης ἐνέδωκε τέλος εἰς τὴν ἐπίμονον θέλησιν τοῦ Κυριάρχου, οὕτω δὲ τὴν Παρασκευὴν, 21/2 Ἰουνίου, ἐγένετο ἡ μετοίκησις ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τοῦ Φεριέ, ἔνθα ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ, μόλις ἐγκατασταθεὶς, ἤρξατο δίδων σημεῖα ἀλλοιώσεως τῶν φρενῶν. Ἐκ τοῦ παραθύρου ἔδιδεν, ἀγνοῶ, τίνας διαταγὰς πρὸς τὰς φρεγάτας, πρὸ τοῦ παλατίου ἠγχυροβολημένας, καὶ ἀπέλυε τοὺς ὑπουργούς, ἀντικαθιστῶν αὐτοὺς δι' ἄλλων· ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου, μεθ' ἣν ἐγένετο ἡσυχώτερος.

Ἐκτὸς τῶν συγκινήσεων καὶ τοῦ πρὸς τὸν θεῖόν του οἴκτου, ὁ Σουλτάνος Μουράτ εὕρισκετο ἀπέναντι τῶν διαφωνιῶν καὶ τῶν ἐρίδων τῶν ὑπουργῶν του ἐν τοῖς συμβουλίοις. Δὲν ἠδύναντο νὰ συμφωνήσωσι διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Χάτι-Χουμαγιούμ (προγράμματος) καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος· τὸ πρῶτον ὥφειλε νὰ ἀναγγείλῃ τὸ δεύτερον, ἀλλὰ πῶς, ἀφοῦ κυβέρνησις συνταγματικὴ δὲν ἠδύνατο ἀναμφιβόλως νὰ συμφωνήσῃ οὔτε εἰς τὰς δεσποτικὰς καὶ ὀπισθοδρομικὰς ἀρχὰς τῶν ἄλλων, οὔτε εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς τοῦ Χουσεῖν Ἀβνῆ, ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ Ρουζδῆ Μεχμέτ, ὅστις, μετὰ τοῦ γραῶδους ὕφους του καὶ τῶν ἀβάσιμων ἐπιχειρημάτων του, προσεπάθει νὰ ἀποδείξῃ εἰς τὸν Σουλτάνον Μουράτ, καὶ τὸν Μιδχάτ πασᾶν, ὅτι τὸ Σύνταγμα θὰ ἦναι ἡ καταστροφὴ τῆς αὐτοκρατορίας; Αἱ προσπάθειαι τοῦ Μιδχάτ, ὅπως καταδείξῃ, ὅτι αὐτὸ τὸ Κοράνιον ἐπιβάλλει τὸ Σύνταγμα, καὶ ὅτι τοῦτο θὰ ἦτο ἡ ἀναγέννησις καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς Τουρκίας, ἀπέβησαν μάταιαι. Πάντες οἱ ὑπουργοὶ ἦσαν κατ' αὐτοῦ· μόνος ὁ Ναμικ πασᾶς συνῆνε εἰς τὴν ἀναγόμευσιν κυβερνήσεως συνταγματικῆς, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς Μουσουλμάνους· οὕτω δὲ τὸ τὴν Πέμπτην, 1^η Ἰουνίου, δημοσιευθὲν Χάτι-Χουμαγιούμ, δὲν ἀνταπεκρίνετο οὔτε εἰς τὰς προθέσεις, οὔτε εἰς τὰς προοδευτικὰς ἰδέας τοῦ Σουλτάνου, ἀλλ' οὔτε εἰς τὰς προσδοκίας τοῦ φιλελευθέρου κόμματος, ὅπερ ἤρξατο νὰ παραπονῆται καὶ νὰ λέγῃ ὑψηλῇ τῇ φωνῇ, ὅτι ἐξηπατήθη.

Τὴν ἐπομένην Παρασκευὴν, 2 Ἰουνίου, ὁ Σουλτάνος Μουράτ, ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ Δολμά-Βαγτσὲ ἐπὶ τεθρίππου ἀμάξης, ἐπορεύθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τοπ-καποῦ ὅπως ποιήσεται τὴν ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῶν παραδόσεων ἐπίσκεψιν· ἐκεῖθεν δ' ἐπορεύθη ἔφιππος εἰς τὸ τέμενος τῆς Ἀγ. Σοφίας, ὅπως ἐκτελέσῃ τὸ πρῶτον προσκύνημα, μεθ' ὃ ἀνῆλθεν ἐφ' ἀμάξης, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν καὶ ἐπ' ἀνόδον ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ συνοστιζομένου πλήθους ἦν ἀπερίγραπτος, ὁ δὲ Σουλτάνος Μουράτ, μὲ τὸ πάντοτε μειδιῶν καὶ ἐπίχαρι ὕψος του, λησμονῶν τὴν βάρβαρον καὶ δεσποτικὴν ἐθιμοτυπίαν, ὅπως ὁ Σουλτάνος δημοσίᾳ τηρῇ ἥθος σοβαρὸν καὶ ἐπιβλητικόν, ἤρχισε χαιρετῶν δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ. Ἀλλ' ἅμα τῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀφίξει του, ὁ Χουσεῖν Ἀβνὴ ἔσχε τὴν τόλμην νὰ παρατηρήσῃ αὐτῷ, ὅτι οἱ Σουλτάνοι οὐδέποτε ὤφειλον νὰ χαιρετῶσι τὸ κοινόν, πολλῶ δ' ἤττον τοὺς ἀπίστους. Ἐπὶ τῇ ἀφορήτῳ ταύτῃ παρατηρήσει καὶ ἥκιστα συμφώνῳ πρὸς τὴν ἐποχὴν, ὁ ἡγεμὼν, ἀγανακτήσας, τῷ ἀπήντησεν ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἰσιν ἴσοι, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ, ὡς μὴ ἐννοῶν τὸν λόγον τοῦ νὰ μὴ χαιρετᾷ τὸ κοινόν ὡς καὶ τὴν λέξιν ἄπιστοι, τὸν παρεκάλει νὰ μὴ ἀναμιγνύηται εἰς τὰς ὑποθέσεις του. Ἀλλὰ μετὰ δύο ὥρας εἰδὸς τι στάσεως ἔλαβε χώραν ἐν τῷ Τσαρσίῳ (ἀγορᾷ) ὑπὸ τινων ἀθλίων Σοφτάδων, οἵτινες σχίζοντες τοὺς φερετζέδες (καλύμματα) τῶν Ὀθωμανίδων, ὠνείδιζον αὐτὰς βιανύσως, διότι ἐνθαρρυνόμεναι ὑπὸ Σουλτάνου, μᾶλλον *Εὐρωπαίου* ἢ *Μωαμεθανοῦ*, ἐφόρουν ὑπὸ τοὺς φερετζέδες ἐσθῆτας καὶ εἰς τοὺς πόδας ὑποδήματα φραγκικὰ, ἀπειλοῦντες αὐτὰς ἐὰν ἤθελον ἐξακολουθήσει ἐνδύόμεναι ἐσωτερικῶς ὡς αἱ ἄπιστοι.

Ὁ ἀναγνώστης βλέπει κάλλιστα, ὅτι μεγάλη ἄβυσσος ἀρχῶν καὶ αἰσθημάτων ἐχώριζε τὸν ἡγεμόνα ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς του, οἵτινες παντὶ σθένει προσεπάθουν νὰ καταπνίξωσιν ἐν αὐτῷ πᾶσαν φιλελευθέρον καὶ εὐγενῆ ιδέαν. Ἀπελπισθεὶς ὅθεν ὁ Σουλτάνος ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως, καὶ βλέπων ἑαυτὸν ἀδυνατοῦντα μετὰ τοιοῦτου ὑπουργείου νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα, ὅπερ εἶχε συλλάβει κατὰ τὸν ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον, καὶ τοῦ ὁποίου δι' ἐμοῦ εἶχε λάβει γνῶσιν ὁ Sir Henry Elliot, τότε πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπεφάσισε νὰ καλέσῃ τὴν δευτέραν τὸν Μιδχάτ, οὗ ἐξετίμα τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς καὶ τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα, ὅπως τῷ ἐμπιστευθῇ τὴν μεγάλην βεζυρείαν, ὡς καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν συναδέλφων του. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην μοὶ ἐξεμυστη-

ρεύθη τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου, ἀλλὰ φεῦ! «*Ἀλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει*».

Τὸ πρῶτ' τῆς Κυριακῆς ὁ οἰκονόμος τῶν ἀνακτόρων, ἀμαθὴς φανατικὸς ἐνόματι Ἀλῆς, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν εὐαισθησίαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου του, καὶ παρὰ τὴν νευρικὴν ἀδυναμίαν, ἐν ᾗ διετέλει ἕνεκα τῶν τελευταίων ἡθικῶν συγκινήσεων, ἔσπευσε δρομαίως νὰ τῷ ἀναγγείλῃ ἀποτόμως τὴν αὐτοχειρίαν τοῦ Θεοῦ του, καὶ νὰ τῷ ἀφηγηθῇ, χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ σταματήσῃ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ «*σιωπῇ*» τοῦ Σουλτάνου, μετ' ἀπαισιῶν λεπτομερειῶν, πῶς ἔκοψε τὰς φλέβας του.

Ὁ κλονισμὸς, ὃν ὑπέστη ὁ Σουλτάνος Μουράτ, ἦτο τόσῳ μέγας, ὥστε ἐλιποθύμησε πρὶν ἀφήσῃ νὰ τελειώσῃ ὁ δεινὸς ἀφηγητής. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀρχιάτρου του, τοῦ δόκτορος Capoléone, κληθέντος ἀμέσως ἐκ τοῦ δωματίου του, συνῆλθε μετὰ τινας στιγμάς, ἀλλ' ἦτο ὠχρὸς, κατηφὴς καὶ καταβεβλημένος.

Μετὰ τινας στιγμάς, πιστεύσας καὶ αὐτὸς ἐπίσης ὅτι ὁ Θεὸς του ἐδολοφονήθη, ἐκραύγασε: «*Μὲ ἐνέπλησαν αἰσχύνῃς ὁ Χουσεῖν Ἀβνῇ καὶ ὁ Ρεδίφ! Τῷ εἶχον ὑποσχεθῇ ἐν τούτοις, ὅτι οὐδεὶς ἠθέλει τολμήσει νὰ ἐπιβουλεύῃ τὰς ἡμέρας του! Τὰ κτήνη τὸν ἐδολοφόνησαν! Ὅποία φρικὴ! Ὅποια ἀποτροπίαισι!*» Μεθ' ᾧ ἤρχισε νὰ κλαίῃ. Ὁ δόκτωρ Capoléone, ὅπως τὸν ἀναψύξῃ τῷ προσέφερε ποτήριον ὕδατος *πληγὰς κοιλίας*.

Μὴ πιστεύσῃ τις, ὅτι τοῦτο ἐρανίσθην ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Κόμητος de Kératry, ὅπως ἔχω ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς πολιτικῆς δίκης τῆς 27 Ἰουνίου 1881. Ὁ τε ἐκδότης τοῦ εἰρημένου βιβλίου, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ζῶσιν εἰσέτι, ὅπως μαρτυρήσωσιν ἐὰν δὲν ἤμην εἰς θέσιν νὰ γνωρίζω πάσας τὰς λεπτομερείας ταύτας, καὶ πρῶτος ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ· ἄλλως τε, οὔτε ὁ κόμης de Kératry, οὔτε ὁ κ. A. de Holinski, ὁ κύριος τοῦ βιβλίου συγγραφεύς, οὔτε ἐγώ, οὔτε οὐδεὶς ἄλλος, εἴμεθα προφῆται, ὅπως μαντεύσωμεν, ὅτι ὁ Σουλτάνος Χαμίτ προϋτίθετο μετὰ πέντε ἔτη νὰ ἐπινοήσῃ δίκην τοιαύτην, ἵνα δι' αὐτῆς πραγματοποιήσῃ τὰ φιλόνηρωπα αὐτοῦ σχέδια (;).

Μετὰ τινας ὥρας ὁ Σουλτάνος Μουράτ εἶχεν ἔμετους, καὶ ἰσχυρὰν κεφαλαλγίαν, λέγων, ὅτι ἐκαίετο ἐσωτερικῶς.

Μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης πρέπει νὰ ἀριθμῇται ἡ ἀτυχὴς βασιλεία τοῦ δυστυχοῦς Σουλτάνου Μουράτ Ε'. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Ἀζίζ φονευόμενος σώματι, διὰ τοῦ αὐτοῦ τραύματος ἐφόνευσεν ἡθικῶς καὶ τὸν ἀνεψιόν του.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης δὲν εἶναι ὑπεύθυνος δι' οὐδὲν τῶν ἐν ὀνόματί του ἐκδοθέντων διαταγμάτων καὶ περιβεβλημένων τὴν σφραγίδα του. Πᾶν ὅ,τι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐγένετο, ἐγένετο, πρῶτον μὲν, ὑπὸ τοῦ Χουσεῖν Ἀβνῆ, μετὰ δὲ τὴν δολοφονίαν τούτου ὑπὸ τοῦ Χασσάν τῇ 16 Ἰουνίου 1876, ὑπὸ τοῦ Ῥουζδῆ Μεχμέτ, Μιδχάτ καὶ Χαϊρουλλάχ. Αἱ ὑπὸ τοῦ ἐγγχωρίου τύπου ἀνκφερόμεναι μακρὰι ἀκροάσεις, ὥς ἔσχεν ἄλλοτε μετὰ τοῦ Ῥουζδῆ καὶ ἄλλοτε μετὰ τοῦ Μιδχάτ, ὅπως ἐργασθῇ μετ' αὐτῶν, ἦσαν φαντασιώδεις· ἐὰν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰσεχώρησέ τις ἐνίοτε παρ' αὐτῶ, ἦτο μόνον, ὅπως πληροφορηθῇ περὶ τῆς ὑγείας του.

Τὴν πρώτην τῆς δευτέρας, ἡγέρθη ὠχρὸς, πεπονημένος καὶ φέρων ἐντετυπωμένην ἐπὶ τοῦ προσώπου του τὴν σφραγίδα τῆς αὐπνίας καὶ τοῦ πυρετοῦ. Κατεγόμενος ὑπὸ σταθερᾶς ἰδέας, ἐπανῆλθε πολλάκις ἐπὶ τοῦ θλιβεροῦ τέλους τοῦ θείου του. Ὅταν δὲν ἐξέφραζε τὴν ἀγανάκτησίν του, ἔκλαιεν, ἢ ἐνέπιπτεν εἰς νεκρικὴν σιγὴν. Μάτην οἱ περὶ αὐτὸν προσεπάθουν νὰ τὸν ψυχαγωγήσωσιν, ἢ νὰ φέρωσι τὸν λόγον ἐπὶ ἄλλου θέματος. Ἐκεῖνο ὅπερ πλείότερον τὸν ἐβασάνιζεν ἦτο, ὅτι ἡ Εὐρώπη ἤθελε τὸν ἀναμίξει ἐν τῷ ἀποτροπαίῳ ἀνοσιουργήματι· πλέον ἢ ἅπαξ ἐξέφρασε τὸν φόβον τοῦτον διὰ φράσεων θλιβερῶν ἢ ἐν ἀγανακτήσει. Καταρῶμενος τὴν ὥραν τῆς εἰς τὸν θρόνον ἐλεύσεώς του, ἤθελε νὰ παραιτηθῇ, λέγων, ὅτι εἶναι τις εὐτυχέστερος καὶ μᾶλλον ἐλεύθερος μὴ ὢν Σουλτάνος, ἢ ὢν ὑφ' οὗς ὅρους ἦτο αὐτός! Δὲν ἤθελε νὰ μείνῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βεσικτὰς, ἀλλὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ περίπτερον τοῦ Γιλδιζ, ὅπου μετέβη τὸ ἑσπέρας τῆς τετάρτης, ἀφοῦ ἔκαμε περίπατον καὶ ἐπεσκέφθη ἐφ' ἀμάξης τὸν Τοπχανέ.

Τὴν πρώτην νύκτα τῆς ἐν Γιλδιζ μετοικησεώς του, διήλθε κάκιστα, εἶχε τρομερὰν κεφαλαλγίαν καὶ τοσαύτην θερμὴν, ὥστε τὸ στόμα καὶ τὰ χεῖλη ἐκαλύφθησαν ὑπὸ φλυκταινῶν.

Τῇ ἐπαύριον πέμπτη, ἐκτὸς τοῦ ἀρχιάτρου του, τοῦ δόκτορος Capoléone, ὅστις κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας τῷ διώρισε τὴν μορφίνην, προσεκλήθη εἰς συμβούλιον ὁ Ἀκίφ πασᾶς, ἱατρὸς τῆς βασιλομήτορος· ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ ἀπεφασίσθη νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ μορφίνη διὰ βρωμιούχου καλίου. Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ κ. Capoléone, ἀπαγορεύσας ῥητῶς τὸ κρέας καὶ τὸν οἶνον, διέταξε θερμὰ λουτρά, ἅτινα ἐγένοντο, καίτοι ἡ Βασιλομήτωρ καὶ ἡ πρώτη Καδῆνα ἤναντιοῦντο. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐν ἄλλῳ συμβουλίῳ μετὰ τοῦ κ. Mongerī, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει φρενοκομείου, ἐπιβλήθέντος τῇ

βασιλομήτορι ὑπὸ τοῦ Ρουζδῆ Μεχμέτ, ἀπεφασίσθη ἡ ἐπίθεσις βδελλῶν εἰς τοὺς ἀστραγάλους, ἐπαναληφθεῖσα δις ἡ τρίς.

Μετὰ τὴν θεραπείαν ταύτην ἡ κατάστασις τοῦ διασήμου ἀσθενοῦς ἐδεινώθη σπουδάζως· ἐπῆλθεν ἐρεθισμὸς γενικὸς τῶν νέρων, οἱ ὀδόντες καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν δύο χειρῶν, ἐκτὸς τῶν ἀντιχειρῶν, δὲν ἤνοιγον, ὁ δὲ ἀσθενὴς πνιγόμενος ὑπὸ φρικώδους θέρμης καὶ μαινόμενος, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ λαλήσῃ, ἄλλοτε μὲν ἐβάδιζεν ὥσπερ κινούμενος ὑπὸ ἀοράτου ἐλατηρίου, ἄλλοτε δὲ ἐρρίπτετο ἐπὶ ἀνακλίντρου ἢ κατὰ γῆς, ὥσπερ ἐστερημένος πάσης κινήσεως καὶ πάσης θελήσεως· καὶ διὰ τοῦτο τῷ ἀπέδωκαν μεθουμαχίαν προελθοῦσαν ἐκ τῆς πνευματοποσίας.

Δὲν εἶμαι ἱατρός, καὶ ἐπομένως ἄρμόδιος νὰ ἀποφανθῶ περὶ τῆς διαγνώσεως καὶ τῆς θεραπείας· φρονῶ ἐν τούτοις, ὅτι ὤφειλον νὰ διορίσωσι μᾶλλον φάρμακα τονικά δι' ἀσθένειαν καθαρῶς καὶ ἀπλῶς νευρικήν, ἢ ἐξασθενωτικά, δεινώσαντα τὴν θέσιν τοῦ ἀσθενοῦς.

Ὅτι ἡ διάγνωσις καὶ ἡ θεραπεία ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς νόσου ὑπῆρξαν οἰκτραὶ, εἶναι ἀναμφισβήτητον· εἶμαι εἰς θέσιν νὰ τὸ ἀποδείξω, καὶ νὰ ἀποκριθῶ κατηγορηματικῶς εἰς πάσας τὰς ἐνστάσεις, ἃς ὁ δόκτωρ Capoléone ἤθελε πιθανῶς ἐπαναλάβει. Ἡδυνάμην μάλιστα νὰ ἀποκριθῶ λέξιν πρὸς λέξιν καὶ νὰ ἀναιρέσω ἄρδην τὰ ἐπιχειρήματα, ἃ ἐν τῇ διατριβῇ του τῆς 20 Ἀπριλίου 1878, προέβαλεν, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου τούτου. Ἐν παρόδῳ ὅμως τῷ λέγω, ὅτι αἱ ὕβρεις, ἃς τότε ἀπηύθυνε κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ κόμητος de Kératry καὶ κατ' ἐμοῦ, χωρὶς νὰ μὲ ὀνομάζῃ ἀληθῶς, ἀλλ' ἀρκοῦντως ἐκφραστικῶς, ὅπως οἱ πάντες μὲ μαντεύσωσιν, ἀδικοῦσιν αὐτὸν μόνον· ὅτι οἱ ὕβριζόμενοι εἶναι πολλῶ ἀνώτεροι αὐτοῦ ἐν ἠθικῇ εὐσυνειδησίᾳ καὶ εὐγνωμοσύνῃ· ὅτι ἐγὼ, τόσον ἀγενῶς ὕβρισθεις καὶ συκοφαντηθεὶς ἐν τῇ διατριβῇ του, οὐδεμίαν ἔχω κηλίδα ἐν τῷ παρελθόντι, τοῦναντίον δὲ τὴν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἐξεπλήρωσα πάντοτε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ καθήκοντα, ἃ ἡ Καθολικὴ Φιλοσοφία ἐπιβάλλει· φιλοσοφία, ἐν ἣ αὐτὸς ἐμυήθη ἐκ συμφέροντος καὶ ὀπισθοβουλίας ἐν τῇ Στοᾷ «Italia Risorta» ἐπὶ παρουσίᾳ μου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ἦν ἀπωρότατο ἄμα εἶδε τὰς ἐλπίδας του διαψευθείσας, καὶ ὅτι εὐρίσκομαι προγεγραμμένος καὶ καταδεδικασμένος, ὡς πράξας ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ ἱατρικὴ καὶ βαθμοφόρος αὐτοῦ ἐξοχότης δὲν ἔπραξε, ὡς ἐργασθεὶς ὅπως, ἀποδοθῇ ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἰς Σουλτάνον, αὐθαγῶς καὶ ἀδίκως καθειργγμένον ὑπὸ τοῦ δευτεροτόκου ἀδελφοῦ του, ἐνῷ αὐτὸς, ὁ κύριος Capoléone, μένει ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας του

ἥσυχος καὶ ἀπρόσβλητος, διότι ἐγκατέλιπε καὶ ἀπωμόσατο ἐκεῖνον, ὃν ὁ Σουλτάνος Ἀβδ-οὐλ Μεδζίτ θνήσκων τῷ συνέσταινε, καὶ δι' οὗ ἀπέκτησεν ὄνομα, βαθμοὺς καὶ πλούτη.

Πεντήκοντα περίπου παρῆλθον ἡμέραι χωρὶς νὰ δυνηθῶ νὰ ἴδω τὸν ἐπιφανῆ ἄσθενῆ, τῆς εἰσόδου οὔσης μοι διαρκῶς ἀπηγορευμένης. Ἐσπέραν τινὰ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου, ἵπποι τοῦ βασιλικοῦ σταύλου ἐσταμάτησαν πρὸ τῆς θύρας μου, εἰς Πέρα. Εἰς τῶν κατωτέρων θεραπόντων τῶν ἀνακτόρων, ὀνόματι Χαλῆλ, ἤρχετο ἐκ μέρους τῆς Βασιλομήτορος, ὅπως μοι μεταβιβάσῃ τὴν διαταγὴν νὰ λάβω μετ' ἐμοῦ τὸν δόκτορα Ἰωάννην Πανᾶν, ὅστις εἶχεν ἐπισκεφθῇ πεντάκις ἢ ἑξάκις τὸν Σουλτάνον Μουράτ κατὰ τὸν ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον, καὶ ἐξ οὗ ὁ πρίγκηψ ἦτο λίαν εὐχαριστημένος, καὶ νὰ διευθυνθῶμεν ἀμέσως εἰς τὰ ἀνάκτορα· ὅπερ καὶ ἐπραξα αὐθωρεί.

Ζητῶ συγγνώμην παρὰ τοῦ ἀναγνώστου, ἐὰν ἐν παρόδῳ ἀναφέρω τὸ ἐξῆς γεγονός, λαβὼν χώραν τῷ 1874. Ἀναφέρω αὐτὸ, ὅπως καταδείξω τὴν εὐγενῆ καὶ μεγαλόψυχον καρδίαν τοῦ πρώην Σουλτάνου.

Ἡμέραν τινὰ, ὃ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου πρὸ τοῦ παραθύρου, ἐν τῷ μικρῷ περιπτέρῳ τοῦ Κιουτσοῦκ Τσάμλιτζα, ὠμιλοῦμεν περὶ τῶν θρησκευτῶν. Αἴφνης ὁ Πρίγκηψ ὠχρίασε, μεθ' ὃ ἐγένετο ἐρυθρὸς καὶ ἰδρῶς περιέρρευσε τὸ πρόσωπόν του. Ἐπὶ τῇ ἐρωτήσεϊ μου τί ἐπασχε, μοι ἀπήντησε — Τίποτε, αἰσθάνομαι, ὅτι πάσχω ἐκ διαλείποντος πυρετοῦ, ὃ δὲ ἱατρός μου δὲν θέλει νὰ μοι δώσῃ κινίνην, λέγων ὅτι δὲν ἔχω ἀνάγκη· ἀλλ' ἐγὼ ἄνευ ἐντολῆς του ἔλαβον σήμερον τὸ πρῶτ' εἰκοσπέντε κόκκους. — Ἀλλὰ ἐπράξατε κακῶς, τῷ ἀπεκρίθην, λαβόντες φάρμακον ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἱατροῦ σας. — Τί θέλετε νὰ πράξω, μοι εἶπεν, ἀφοῦ αἰσθάνομαι, ὅτι ἔχω ἀνάγκη;

Ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἀπαντήσῃ, οὐχὶ ἐξ ἔχθρας, οὐδὲ ἐκ βυζαντινῆς δολιότητος, ὅπως λέγει ἐν τῇ διατριβῇ του ὁ κ. Caroleone, ἀλλ' ἐπὶ τῇ πεποιθήσῃ, ὅτι δὲν εἶναι τόσον ἔξοχος ἐν τῇ ἱατρικῇ, καὶ ἀπόδειξις τούτου, ὅτι δὲν ὑπάρχει παράδειγμα νὰ προσκληθῇ εἰς ἱατρικὸν συμβούλιον ὑφ' οὐδενὸς τῶν εὐπολόηπτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱατρῶν, ἐνόμισα καθῆκόν μου ἀπέναντι τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς φιλίας, ἣν ἔτρεφον πρὸς τὸν Πρίγκηπα διάδοχον, νὰ τῷ προτείνω νὰ συμβουλευθῇ τὸν ἱατρὸν, ὃν θὰ τῷ προσήγαγον ἅμα ὥς ἤθελε.

Μετ' ὀλίγων στιγμῶν σκέψιν ὁ πρίγκηψ μοι ἀπεκρίθη — Προθύμως δέχομαι τὴν πρότασίν σας, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον αὐστηρᾶς μυστικότητος.

Ἐμεγάλωσα εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ δόκτορος Capoléone, εἶναι γέρον, καὶ ὁ ἕτερος τῶν ποδῶν του εἰς τὸν τάφον· δὲν θέλω νὰ λυπηθῇ μανθάνων τοῦτο. Τῷ ὑπεσχέθην ἀπόλυτον ἐχεμυθίαν, καὶ οὕτω μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὠδήγησα τὸν δόκτορα Πανᾶν εἰς τὸ αὐτὸ περίπτερον. Ἡ ὑπόσχεσις ἐδόθη παρ' ἐμοῦ ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ δόκτορος Πανᾶ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὸ τῶν θεραπόντων τοῦ Πρίγκηπος, οἵτινες ἀνέφερον τοῦτο τῷ δόκτορι Capoléone. Ἐκτοτε εἰμὶ ἐχθρὸς ἀπεινῆς τοῦ ἐξοχωτάτου δόκτορος, ἀλλ' ὁ Σουλτάνος Μουράτ κατηυχαριστήθη ἐκ τῆς θεραπείας τοῦ δόκτορος Πανᾶ, ὅπερ μὲ ἱκανοποίησε πληρέστατα.

Φθάσαντες ὅθεν μετὰ τοῦ δόκτορος Πανᾶ καὶ τοῦ Χαλὶλ εἰς τὰ ἀνάκτορα, εἰσῆλθομεν διὰ μεμονωμένης θύρας, καὶ μετὰ πολλῶν προφυλάξεων ὠδηγήθημεν εἰς τὸν γυναικωνίτην, ἔνθα ἦν ὁ ἀσθενής. Πρὸς τί τόσαι προφυλάξεις; Χάριν τοῦ δόκτορος Capoléone, μὴ στέργοντος ἄλλους ἰατροὺς ἐκτὸς τοῦ δόκτορος Mongeri, δεχομένου ἄνευ ἀντιλογίας τὰς ἱατρικὰς του γνώμας, καὶ τοῦ δόκτορος Ἀκίφ πασᾶ, ὅστις ἐκράτει τὸ φωσφόρον ἀνὰ χεῖρας, ἅμα ἔβλεπε τὸν ἀρχίατρον ἐτοιμάζοντα σιγάρων.

Ἀφικθέντας εἰς τὸν γυναικωνίτην μᾶς εἰσῆγαγον εἰς θάλαμον ἐν ᾧ μᾶς ἀνέμενεν ὁ Σεῖδ βέης, ὁ 2^{ος} θαλαμηπόλος, καὶ ὁ Σαλίχ ἐφέντης, ὁ Βαλιδὲ Κεχαγιασί καὶ καθηγητῆς τῆς Βοτανικῆς ἐν τῇ ἱατρικῇ σχολῇ, καὶ ὅστις ἀπετέλει τὸν τέταρτον κοῖκον τῆς περιφανοῦς ἱατρικῆς ἀλύσεως, ἣτις ἐπεμελεῖτο τοῦ διασῆμου ἀσθενοῦς.

Μετὰ βραχεῖαν ἀφήγησιν, περὶ τῆς διαγνώσεως καὶ τῆς θεραπείας τῆς νόσου, γενομένην ὑπὸ τοῦ ῥηθέντος βοτανικοῦ, ὁ δόκτωρ Πανᾶς ὠδηγήθη παρὰ τῷ ἀσθενεῖ, οὗ τὸ μειδίημα, ἅμα τὸν εἶδεν, ἐξεδήλου τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν θεραπείαν του πεποίθησίν του. Ἀλλὰ τί ἡδύνατο νὰ διαγνώσῃ ὁ δόκτωρ Πανᾶς, ἐν τῇ καταβεβλημένῃ καταστάσει ἐν ἣ εὔρεν αὐτὸν ἐκ τῆς μορφίνης καὶ τόσων ἄλλων ναρκωτικῶν, δοθέντων, τίς οἶδεν, ἐν ποίᾳ δόσει, καὶ ἄνευ τῆς ἀκριβοῦς ἐκθέσεως τῆς ἱατρικῆς θεραπείας; Ἴδου διατὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ βασιλομήτωρ ἐπιβᾶλη αὐτὸν τῷ ἀρχιάτρῳ· καὶ τῶνόντι τῇ ἐπαύριον ὁ δόκτωρ Πανᾶς μετεκλήθη ἐκ νέου εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἐπανελθὼν μοι εἶπεν, ὅτι ὁ K. Capoléone, ἀφοῦ τὸν ἔκαμε νὰ περιμεῖνῃ ἐπὶ τρεῖς ὥρας μετὰξὺ τῶν θυρωρῶν, κῆδύνησε τέλος νὰ τὸν δεχθῇ ἐν τῷ δωματίῳ του παρουσία τῶν δοκτόρων Mongeri καὶ Ἀκίφ. Μεθ' ὑποδοχὴν ψυχροτάτην καὶ ἐξόρκισιν, ὅτι δὲν ἤθελεν δμῶς εἰς οὐδένα περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς, τῷ διηγήθη

ξηρῶς καὶ συντόμως τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν του. Ὁ δόκτωρ Πανᾶς, μὴ παραδεχθεὶς τὴν ἐξασθενωτικὴν θεραπείαν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς μορφίνης, συνεβούλευσε τονικά, κρέας, οἶνον καὶ πνεῦμα ἀκόμη ἐὰν πράγματι ἡ νόσος προῆλθεν ἐκ πνευματοποσίας, ἀλλ' ἡ πρότασις αὕτη, καίπερ ὑποστηριχθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ δόκτορος Mongeri, ἀπερρίφθη διὰ τρόπου ἥκιστα εὐγενοῦς ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους τῆς ἐποχῆς μας.

Τῇ ἐπαύριον ἡ βασιλομήτωρ μετεκαλέσατό με ἐκ νέου, ὅπως μὲ ἐρωτήσῃ τὴν γνώμην τοῦ δόκτορος Πανᾶ. Ἀφοῦ τῇ εἶπον, ὅτι ὁ υἱός της, δι' ἄλλης θεραπείας παρὰ τὴν μέχρι τοῦδε τηρηθεῖσαν, ἤθελε θεραπευθῇ ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ, ἐνόμισα καθ' ἑκόν μου νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν της ἐπὶ τῆς ποιότητος τῶν θεραπευόντων ἱατρῶν καὶ νὰ τῇ συμβουλεύσω νὰ προσκαλέσῃ καὶ ἄλλους, τοσοῦτ' ὡς μάλλον, ὅσ' ὡς μεταξὺ τῶν παρόντων ὑπῆρχε διαφωνία. Δυστυχῶς ὅμως αἱ σωτήριαί μου συμβουλαὶ δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν· καὶ δικαίως, ἀφοῦ ἐγὼ ἤμην τότε ὁ συκοφαντούμενος παρὰ τῇ βασιλομήτορι, ὡς ὁ διαφθορὸς· καὶ ἐξαχρειωτῆς, ὁ δὲ δόκτωρ Caroleone, ὁ Μέντωρ, ὁ ἡθικοδιδάσκαλος, καὶ ὁ ἀφωσιωμένος φίλος τοῦ υἱοῦ της. Ἐν τούτοις ἐπέμενε, ὅπως ὁ δόκτωρ Πανᾶς ἐξακολουθῇ τὰς ἐπισκέψεις του· ἀλλ' ὁποίας ἐπισκέψεις! συχνότατα ἐν τῷ καφεΰειῳ τῶν ἀνακτόρων καὶ σπανιώτατα ἐν τῷ ὀματίῳ τοῦ ἀρχιάτρου, ὅστις ἄλλο δὲν ἔκαμνε παρὰ νὰ τῷ στρέφῃ τὰ νῶτα, χωρὶς οὐδέποτε νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν οὔτε τὰς παρατηρήσεις του, οὔτε τὰς ἐνστάσεις του. Ἡ φωνὴ τοῦ δόκτορος Πανᾶ ἐπνίγετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἱατρικῆς διασημότητος (!).

Ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως προβλέπων, ὅτι ὁ ἀτυχὴς Σουλτάνος Μουράτ, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο αἱ ἐλπίδες τόσων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἐκινδύνευε νὰ γείνῃ θῦμα τῆς ἀμαθείας καὶ τοῦ ψεύδους, ἐτόλμησα μεθ' ἡμέρας τινὰς νὰ πορευθῶ εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ νὰ ζητήσω ἀκρόασιν παρὰ τῇ βασιλομήτορι, ἔνθα εὔρον καὶ τὸν Ἀγκύπ Ἐφένδην Κετσόγλου, ἀναμένοντα νὰ εἰσέλθῃ παρ' αὐτῇ μετὰ τινὰς στιγμὰς εἰσήχθημεν ἀμφότεροι. Ἀφοῦ κατέδειξα τῇ βασιλομήτορι τοὺς κινδύνους, ὑφ' ὧν ὁ θρόνος τοῦ υἱοῦ της ἤπειλειτο, καὶ τῇ ἀνεκοίνωσα πάσας τὰς ραδιοουργίας, αἵτινες ἐπὶ τοῦτο ὑφαίνοντο, παρεκάλεσα αὐτὴν, ὅπως εὐδοκήσασα μοὶ ἀναθέσθαι τὴν ἐξ Εὐρώπης πρόσκλησιν ἐνὸς τῶν ἀρίστων ἱατρῶν, ὑποδείξας αὐτῇ συγχρόνως, ὅτι δὲν συνέφερε διόλου νὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ· πρέπει, τῇ ἔλεγον, ὁ ἱατρὸς οὗτος νὰ προσκληθῇ κρύφα παρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, ἀλλ' οὐδόλως παρὰ τῆς

κυβερνήσεως. Ἐπὶ τῇ προτάσει ταύτῃ, ὑποστηριχθεῖσα καὶ παρὰ τοῦ Ἀγκὼν ἐφένθη, ἡ Α. Υ., ἡ βασιλομήτωρ, μὲ διέταξε νὰ ἐπανέλθω τῇ ἐπαύριον.

Ἀλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς μου, ὅτε τῇ ἐπαύριον, πορευθέντι εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἡ βασιλομήτωρ μοι εἶπεν, ὅτι, εὐρύσασα τὴν συμβουλὴν μου σωτήριον, ὠμίλησεν εἰς τὸν Ῥουζδῆ Μεχμέτ, καὶ ὅτι ἤδη τηλεγράφημα ἐπίσημον ἀπεστάλη τῇ ἐν Βιέννῃ Ὀθωμανικῇ πρεσβείᾳ ἐπὶ τούτῳ; Τί ἡδυνάμην νὰ εἶπω ἢ νὰ προσθέσω εἰς τοιαύτην παρεννόησιν; Οὐδὲν ἀπολύτως, ἀλλὰ μόνον νὰ συμπαθήσω μητρὶ, ἥτις περιστοιχουμένη ὑπὸ ἀμαθῶν καὶ ἐγωῖστων, ἐπίστευε ψευδεῖς ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τῆς φιλικᾶς ἐπιδείξεις!

Τῇ προτεραίᾳ τῆς ἀφίξεως τοῦ Βιενναίου ἱατροῦ, δόκτορος Leidesdorf, ἡ βασιλομήτωρ μὲ προσεκάλεσεν αὐθις, ἵνα μοι εἴπῃ, ὅτι εἶχεν ἤδη διατάξει, ὅπως ὁ δόκτωρ Πανᾶς ἀφεύκτως λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰ ἱατρικὰ συμβούλια, καὶ ὅτι ἐγὼ θὰ ἤμην ὁ διερμηνεύς· ἐπὶ τούτῳ δὲ ὠρίσθη διὰ τὸν δόκτορα Πανᾶν καὶ ἐμὲ δωμάτιον, παραπλευρῶς τοῦ τοῦ Βιενναίου ἱατροῦ.

Ἀλλ' ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ δόκτορος Leidesdorf ἄλλος διερμηνεύς εἶχε προσκολληθῇ αὐτῷ ἐκ μέρους τῶν Ὑπουργῶν, ὁ δὲ δόκτωρ Πανᾶς, παρουσιασθεὶς κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς βασιλομήτορος εἰς τὸν δόκτορα Capoléone, ἀγενῶς παρ' αὐτοῦ ἀπεπέμφθη.

Β΄.

Ἦτο ἡ δεκάτη Αὐγούστου, καθ' ἣν ὁ δόκτωρ Leidesdorf, ἐγκατασταθεὶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Βεσικτᾶς, ἐπεσκέφθη τὸ πρῶτον τὸν σεπτὸν ἀσθενῆ, ἀφοῦ βεβαίως ἀνέγνω ἢ προφορικῶς ἤκουσε τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀρχιάτρου, ἀλλὰ χωρὶς καὶ ὁ δόκτωρ Πανᾶς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ ἱατρικὸν συμβούλιον· ὅπερ ὁ Capoléone ὥφειλε νὰ πράξῃ τοῦλάχιστον ἐξ ἀβοηροσύνης πρὸς συνάδελφον καὶ πρὸς ἠθικὴν εὐχαρίστησιν τῆς βασιλομήτορος. Μὴ πράξας τοῦτο εἶχε βεβαίως τοὺς λόγους του, ἅρα φέρει καὶ τὴν εὐθύνην.

Μεταξὺ ἄλλων φαρμάκων, ὁ δόκτωρ Leidesdorf συνέστησεν ἐπίσης, κατὰ τὴν διατριβὴν αὐτοῦ τοῦ Capoléone, ἐν πρώτοις «*dieta in dy-namici*» οὐχὶ καὶ «*dieta in dy-namici*». Τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι ὁ δόκτωρ Leidesdorf συνέστησε τοιαύτην δίαιταν, διότι εὗρεν ἐξασθενωτικὴν

καὶ διεγερτικὴν τὴν μέχρι τότε ἐν ἐνεργείᾳ. Ἀλλὰ καὶ ὁ δόκτωρ Πανᾶς δὲν εἶχε συστήσει τὴν αὐτὴν δίαιταν καὶ τὰ αὐτὰ φάρμακα, ὥς καὶ ὁ καθηγητὴς Leidesdorf, τὰ ὁποῖα ὅμως οὐδὲ καὶ ὑπ' ὄψιν ἐλήφθησαν;

Ὁ ἐκ Βιέννης ἱατρὸς, ὡς αὐτὸς ὁ Carroléone ἀναφέρει ἐν τῇ διατριβῇ του, συνεβούλευσε «τὴν ἐξακολουθήσασιν τῆς χρήσεως τῆς μορφίνης ὁπόταν ὑπῆρχεν ἐρεθισμὸς, ἐπὶ τρεῖς δὲ ἢ τέσσαρας ἐβδομάδας τὴν χρῆσιν τοῦ ἰοδούχου καλίου, μεθ' ὃ τὴν τῶν πικρῶν καὶ τῶν σιδηροῦχων φαρμάκων.» Ἡ συμβουλὴ αὕτη ὥς καὶ ἡ διὰ τὴν δίαιταν δεικνύει ἀρκούντως φανερά, φρονῶ, ὅτι ὁ δόκτωρ Leidesdorf εἶχε μεγάλην πεποιθήσιν ἐπὶ τῆς ἰάσεως τοῦ διασήμου ἀσθενοῦς, καὶ διὰ τοῦτο εἶχε δώσει πρὸς τὴν βασιλομήτορα ἐκθεσιν, δι' ἧς ὑπισχνεῖτο καὶ ἀνελάμβανε τὴν θεραπείαν τοῦ υἱοῦ τῆς εἰς τρεῖς μῆνας.

Πῶς συνέβη λοιπὸν ὁ αὐτὸς καθηγητὴς νὰ δώσῃ μετὰ τινος ἡμέρας εἰς τοὺς ὑπουργοὺς δευτέραν ἐκθεσιν, δι' ἧς ἀπεφαίνετο ὅτι ἡ ἀσθένεια εἶναι ἀνίατος; Ἐπὶ τίνων διδομένων συνέταξε τὴν πρώτην, καὶ ἐπὶ τίνων τὴν δευτέραν; Ποτέρα τῶν δύο ἦτο ἡ ἀληθεστέρα, ἡ πρώτη, ἢ ἡ δευτέρα; Ὁ χρόνος ἀπέδειξεν ἤδη, ὅτι τὴν μὲν πρώτην συνέταξεν ἐν πλήρει πεποιθήσει καὶ ἐν συνειδήσει, τὴν δὲ δευτέραν ἐναντίον τούτων, διότι ἠναγκάσθη νὰ τὴν δώσῃ καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ πάραυτα.

Ἀλλ' ὁ δόκτωρ Carroléone, ὁ τοσοῦτον ὑπὲρ τοῦ πρωτοτόκου καὶ προσφιλοῦς υἱοῦ τοῦ ἀειμνήστου Σουλτάνου Μεδζίτ ἐνδιαφερόμενος, δὲν παρετήρησε τὴν ἀνακολουθίαν καὶ τὴν ἀντίρρησην ταύτην, ἣ ἦτο τῶντι πεπεισμένος περὶ τοῦ ἀνιάτου τῆς νόσου καὶ διὰ τοῦτο ἐσίγησεν; Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τί λέγει ἤδη, μανθάνων ὅτι ὁ ὑπ' αὐτοῦ εἰς θάνατον καταδεδικασμένος ἔχει φυσικῶς καὶ διανοητικῶς κάλλιον αὐτοῦ τε καὶ πάντων τῶν συγκοφαντῶν του, καίτοι ἡ παρὰ τοῦ δόκτορος Leidesdorf διαταχθεῖσα μέθοδος καὶ δίαιτα οὐδόλως ἐφηρμόσθησαν;

Ἐκτὸς τῆς περιφήμου (;) ἱατρικῆς θεραπείας καὶ τῶν εὐσυνειδήτων (;) περιποιήσεων, τῶν ἐπιδαψιλευθεισῶν τῷ διασήμῳ ἀσθενεῖ, ἐκτὸς τῶν ῥαδιουργιῶν, αἷς ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ ἀφηγήσει κατεῖδεν, ἀναφέρω καὶ τὸ ἐξῆς γεγονός, δι' οὗ ἅπανα ἡ Εὐρώπη θὰ γνωρίσῃ κάλλιον τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐξ οὗ προσδοκᾷ ἔτι ἐκπολιτιστικὰς μεταρρυθμίσεις ἐν Τουρκίᾳ.

Ἐνῶ ἅπαντες, Μουσουλμάνοι, Ἕλληνες, Ἀρμένιοι καὶ Ἰουδαῖοι, ἀπηύθυνον θερμὰς δεήσεις πρὸς τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ τῆς ἰάσεως τοῦ

προσφιλοῦς αὐτῶν Κυριάρχου, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ Ἐφένδης, πιστεύων καὶ ἐπαγγελλόμενος τὴν μαγείαν, ἐζήτει δι' αὐτῆς, δηλαδὴ τῇ βοηθείᾳ τῶν δαιμόνων, νὰ ἐπισπεύσῃ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του. Μεταξὺ ἄλλων μυχικῶν ἐνεργειῶν, εἰς ἃς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ κατέφυγεν, ἐξακολουθεῖ δὲ μέχρι σήμερον νὰ καταφεύγῃ, ἀναφέρω δύω, τὴν μὲν πρὸς, τὴν δὲ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν του.

Τῇ βοηθείᾳ ἐνὸς ἀρχιμάγου (σεχέρ-μπάς), διαμένοντος εἰς τὴν συνοικίαν «Σουλουκλού», καὶ οὗ τὸ ὄνομα τὴν στιγμὴν ταύτην μοι διαφεύγει, ἀλλ' ὅστις, ἐνθυμοῦμαι κάλιστα, ἦν υἱὸς ἐνὸς κασικτσῆ (κοχλιαροποιοῦ) Ἀλῆ Ἐφένδης, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀφοῦ διέταξε νὰ τῷ κατασκευάσωσιν ἐκ κηροῦ ἀφομοίωμα τοῦ ἀδελφοῦ του Σουλτάνου Μουράτ, ἐνέπηξεν αὐτῷ πλήθος βελονῶν, εἷτα δὲ τὸ κατεβίβασεν ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας τοῦ μάγου τούτου, ἔνθα οὗτος ἐκάστην νύκτα καθήμενος ἐπὶ τοῦ Κορτανίου ἀνεγίγνωσκε καὶ ἐπεκαλεῖτο τοὺς δαίμονας, τύπτων συγχρόνως τὸ ἀφομοίωμα διὰ ῥάβδου ἐκ ῥοιᾶς.

Ἄμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἐλεύσει του, ἔφερεν ἐξ Ἀραβίας μέγαν ἀριθμὸν μάγων, οἵτινες, μετὰ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως προσληφθέντων, ἐσχημάτισαν σῶμα ἐξ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα περίπου ἀνδρῶν, μισθοδοτουμένων μηνιαίως, ἀπὸ τριάκοντα μέχρις ἑκατὸν λιρῶν τουρκικῶν ἐκάστου. Τὸ σῶμα τοῦτο, μικτὸν ἐξ Ἀράβων καὶ Τούρκων, διήρεθον εἰς ἑπτὰ μέρη, τοποθετηθέντα εἰς ἰσαριθμούς συνοικίας, ἥτοι, ἐν εἰς Γιλδιζ, ἐν εἰς Σερεντζέ-βεϊ γιοχουσού, ἐν εἰς Βαλιδέ-τσεσμὲ, ἐν εἰς Χαϊρεδιν-ἰσκελεσεῆ, ἐν εἰς Ὀρτάκιοϊ, ἐν εἰς Καβατάς, καὶ τὸ ἑβδομον εἰς Τοπχανέ. Τὰ μὲν ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ Ταιραγάν ὑψωμάτων, τὰ δὲ περίξ αὐτοῦ, ὅπως αἱ θανατηφόροι ἐκπνοαὶ (νεφές) τῶν ἐνσεσαρκωμένων ἐκείνων δαιμόνων φθάνωσι μέχρι τῆς φυλακῆς τοῦ Σουλτάνου Μουράτ.

Πιθανὸν ὁ ἀναγνώστης νὰ νομίσῃ, ὅτι ταῦτα εἶναι ὑπερβολὴ ἢ ὅτι ἐγράφησαν ἐκ μνησικακίας καὶ ἔχθρας κατὰ τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ. Ἄπαγε! Δὲν καταδέχομαι νὰ καταβῶ εἰς τὴν συκοφαντίαν, ἄλλως τε, ὅτι πιστεύει καὶ ἐξασκεῖ τὴν μαγείαν εἶναι γνωστὸν παρὰ τοῖς αὐλικαῖς καὶ παρὰ παντὶ σχεδὸν τῷ ὀθωμανικῷ λαῷ· ἡ δὲ μητριά του, ἡ καδὶνα Περεστὼ, ζῇ, ὅπως ὁμολογήσῃ ἐπὶ τῇ ψυχῇ καὶ τῇ συνειδήσει της, ὅτι, ἀγενῶς ὑπ' αὐτοῦ διαβληθεῖσα παρὰ τῷ Σουλτάνῳ Ἀζίζ, ἀπεπέμφθη τῶν ἀνακτόρων, διότι ἐχθρὰ πρὸς τὴν μαγείαν, τῷ συνεβούλευε νὰ μὴ τὴν ἐξασκῇ.

Ἄλλ' ἐκτὸς ὅτι ἐπαγγέλλεται τὴν μαγείαν, κέκτηται, φαίνεται, καὶ

τὴν δύναμιν τοῦ εἰσδύειν καὶ ἀναγιγνώσκειν τὸ μέλλον(;)· Καὶ ἰδοὺ παρὰδειγμα.

Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ θείου του, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐφένδης, παρευρισκόμενος εἰς γεῦμά τι ἐν Βοσπόρῳ, ἔνθα ἐγένετο λόγος περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ τόπου, εἶπεν, «*Εἵμεθα ἐν παραμο-
ναῖς μεγάλῳ γεγορότων, ὁ θεὸς μου ἐν βραχεῖ θὰ καθαιρεθῇ, δια-
δεχθήσεται δ' αὐτὸν ὁ ἀδελφός μου ἂλλ' ἐπειδὴ καὶ οὗτος ὀλίγι-
στον θὰ ἐπιζήσῃ ἔνεκεν τῆς τῶν ποτῶν καταχρήσεως, ἐμὲ ἀπὸ τοῦδε
δεῶν γὰρ θεωρεῖτε ὡς Σουλτάνον.*» Ἠρόρησιν, ἣν ἀναμφιβόλως ἐπη-
κολούθησαν προπόσεις ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος Κελίφου.

Τῷ ἀναγνώστῃ ἀπέκειται νὰ σχολιάσῃ τὴν πρόρρησιν ταύτην, τῶντι πραγματοποιηθεῖσαν τὴν πέμπτην ἡμέραν τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεως τοῦ Σουλτάνου Μουράτ. Ὡς πρὸς τὴν καθάίρεσιν τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ δὲν τὴν ἐμάντευσε, διότι αὐτός τε, πάντες οἱ ἀδελφοὶ του καὶ πλείστοι ἄλλοι ἦσαν μεμνημένοι εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς ἐπαναστάσεως· ἀλλὰ πῶς ἡδυνήθη νὰ μαντεύσῃ τὴν τύχην τοῦ ἀδελφοῦ του; Εἶναι τόσον δεινὸς περὶ τὴν Ἰατρικὴν, ὥστε νὰ προέδῃ, ὅτι τὸ ἐκ τῆς καταχρήσεως τῶν ποτῶν ἀποτέλεσμα, *μεν-
δῶς καὶ ἐκ προθέσεως ὑπ' αὐτοῦ τούτου διαδοθείσης πρὸ καὶ μετὰ
τὴν εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του ἔλευσιν*, ἤθελεν ἐκδηλωθῇ εὐ-
θὺς ἀμέσως, ἢ πράγματι ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ μαντεύειν; Ἀλλ' ἂν οὕτως ἔχῃ, θὰ ἐμάντευσε βεβαίως καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ μέλλον, ὅπερ οὐδόλως θὰ ἦεν εὐάρεστον, καθόσον, ἐναντίον πασῶν τῶν προσφά-
ξεων καὶ τῶν ἀστηρῶν μέτρων, εἰς ἃ ὑποβάλλεται, καὶ πρὸς πείσμα
τῶν δαιμόνων, οἵτινες τὸν προστατεύουσι καὶ τὸν προασπίζουσι διὰ
τῆς μαύρης αὐτῶν αἰγίδος, ὁ Θεὸς ἐν τῷ οἰκτιρμῷ καὶ τῇ ἀπείρῳ
Αὐτοῦ δικαιοσύνῃ, δὲν θὰ βραδύνη νὰ τὸν τιμωρήσῃ σκληρῶς διὰ τὰς
βαρβάρους καὶ ἀπανθρώπους πράξεις του, ἐρχόμενος ἄρρωγὸς τῷ δυ-
στυχεῖ τούτῳ λαῷ, περιυβρισθέντι, πιεζομένῳ καὶ βυθισθέντι ὑπὸ
τοῦ ἀναξίου αὐτοῦ Σουλτάνου εἰς τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν ἀθλιότητα.

Ἡ ἀπότομος καὶ ἀπροσδόκητος τοῦ βιενναίου δόκτορος ἀναχώρη-
σις καὶ ἡ ἐκ νέου ἐγκατάλειψις τοῦ σεπτοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὴν θερα-
πείαν μόνου τοῦ δόκτορος Carpiéone δὲν ἐγένοντο ἐκ τύχης, οὐδ' ἄνευ
ὑποστροφουλίας.

Αἱ δύο ὑπὸ τοῦ δόκτορος Leidesdorf δοθεῖσαι ἀντιφατικαὶ ἐκθέ-
σεις, ἡ μὲν πρώτη πρὸς τὴν βασιλομήτορα, ἡ δὲ δευτέρα πρὸς τοὺς
ὑπουργοὺς, ἡ διὰ τὰς ὅτι ὁ Σουλτάνος ἔπαθε τὰς φρένας, ὡς καὶ αἱ

Δύο συνεχεῖς ἐπιστολαί, φέρουσαι τὴν ὑπογραφὴν «*Capoléone*», δημοσιευθεῖσαι ἐν τινι κληρικῇ ἐφημερίδι τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας καὶ ἀναδημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Παρισινοῦ τύπου, ἀφηγούμεναι ὅτι ὁ Σουλτάνος ἔπλυνεν ἐκ μαλακύνσεως τοῦ ἐγκεφάλου, προερχομένης ἐκ τῆς πνευματοποσίας, ἣτις εἶχεν ἐπιφέρει παραφροσύνην καὶ ἀρχὰς παραλυσίας, προδρόμου προσεχοῦς θανάτου, αἱ λαθραῖαι ἐπισκέψεις τοῦ Μιδχάτ καὶ τοῦ 'Ρουζδῆ παρὰ τῷ πρίγκηπι 'Αβδ-οὐλ Χαμίτ, ὅτε μὲν ἐν τῷ εἰς Μασλάκ περιπτέρῳ αὐτοῦ, ὅτε δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς μητρικῆς του, τῆς καδίνας Περεστῶ, καταδεικνύουσι τὰς καταχθονίους προθέσεις ἐκείνων, οἵτινες σήμερον, μετὰ ἕξ ἔτη, λαμβάνουσι τὸ θανάσιμον τῆς εὐγνωμοσύνης (;) τραῦμα παρ' ἐκείνου, ᾧ εἶχον τὴν ἀνοησίαν νὰ ἐμπιστευθῶσι τὴν τύχην τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους. (!!!)

Θὰ ᾔτο τρέλλα νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ὁ Σουλτάνος Μουράτ δὲν ᾔτο ἀσθενῆς. Μάλιστα, ᾔτο, ἀλλ' οὐχὶ ὥς τότε, καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ τύπου διέδωκαν, τελευταῖον δὲ κατὰ τὴν σκανδαλώδη δίκην ἐπανάλαβον, ἐκ φρενοβλαθείας, ἐκ μεθομανίας καὶ ἐκ μαλακύνσεως τοῦ ἐγκεφάλου, ἕνεκα τῆς πνευματοποσίας, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ καθαρῶς ἐξ ἄλλου εἶδους νόσου, κάκιστα διαγνωσθείσης καὶ φρικωδῶς θεραπευθείσης ὑπὸ τοῦ δόκτορος Capoléone, οὗτινος ἡ πρόγνωσις, ὅτι ὁ ἀσθενὴς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιζήσῃ, ἢ μόνις τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν καθαιρέσιν του, διεψεύσθη πρὸς θάμβος καὶ τρόμον τῶν πιστευσάντων αὐτὴν.

Ὡς πρὸς τὰς ἐν τῇ κληρικῇ ἐφημερίδι τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, ὑπὸ τὴν ὑπογραφὴν «*Capoléone*» δημοσιευθείσας ἐπιστολάς, ἀναδημοσιευθείσας δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Παρισινῶν ἐφημερίδων, πράγματι, ὅπως ἐν τῇ διατριβῇ του λέγει ὁ δόκτωρ Capoléone, ὁ ἐν Πέρα φίλος τοῦ κόμητος De Kératry, ὁ καθηγητὴς τῆς καθολικῆς φιλοσοφίας, δηλαδὴ ἐγὼ, εἰμὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἔσπευσα νὰ ἐγχειρίσω αὐτὰς τῇ μητρὶ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ὅπως ἐξεγείρω τὴν προσοχὴν της, ἀλλὰ μὴ σπουδάσας, ὅπως ὁ K. Capoléone, ἐν Ἰησουιτικῇ σχολῇ, καὶ ἐπομένως μὴ ὦν μήτε ἀπατεῶν, μήτε αἰσχοκερδῆς, μήτε ἐκμεταλλευτῆς, ὡς συκοφαντῶν με ὑποστηρίζει, ἀλλὰ πολλῶ αὐτοῦ ἀνώτερος ἐν ἀφοσιώσει καὶ ἐν αὐταπαρνήσει πρὸς βλάβην μάλιστα τῶν ἀτομικῶν μου συμφερόντων, δὲν ἠδυνάμην νὰ ᾔμαι ἐγὼ ὁ ὑπαγορεύσας τὰς ὑποβολιμαίας ἐκείνας ἐπιστολάς προσώπῳ, μᾶλλον ἐμοῦ ἐξησκηνένῳ ἐν τοιαύταις ὑποθέσεσιν, ὅπως ἀναιδῶς ἐν τῇ διατριβῇ του ἰσχυρίζεται. Τὸ πρόσωπον δὲ τοῦτο, ὡς εἶπε τότε τῇ βασιλομήτορι, ᾔτο ὁ δόκτωρ Μαυρογένης, ἀρχίατρος τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ.

Ἀληθῶς ἤμην φίλος τοῦ δόκτορος Μαυρογένους· ἀλλὰ τοῦτο δὲν δηλοῖ ὅτι, ἵνα παραβλάψω τὸν ἀρχίατρον τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ἀπετάθην πρὸς αὐτὸν καὶ τῷ ὑπηγόρευσα τὴν σύνταξιν καὶ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐν λόγῳ ἐπιστολῶν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη εἶχον τὴν πρόθεσιν νὰ βλαψῶ τὸν δόκτορα Capolèone, δὲν εἶμαι τόσον ἀφελής, ὥστε νὰ ἀποταθῶ εἰς τὸν δόκτορα Μαυρογένην, ὃν ἐγνώριζον ἀφωσιωμένον τῷ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, οὔτε νὰ καταφύγω εἰς μέσα, δυνάμενα νὰ βλάψωσι τὸν Σουλτάνον Μουράτ, ὑπὲρ οὗ εἶμαι πρόθυμος νὰ χύσω καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ αἵματός μου ρανίδα.

Οἱ ἰσχυροὶ καὶ πρόσφοροι ἐμοῦ λόγοι, ὅπως ἐπιτύχω τὴν ταχεῖαν ἀπομάκρυσίν του ἐκ τῶν ἀνακτόρων, λέγει κακοβούλως ἐν τῇ διατριβῇ του ὁ Δ. Capolèone, οὐδένα ἄλλον σκοπὸν εἶχον ἢ νὰ παρακωλύσωσι τὴν ἐπικειμένην ἱάσιν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ. Ἀλλ' ἐὰν πράγματι εἶχον τοιοῦτους λόγους, ἦσαν ἀκριβῶς διὰ τὸ ἐναντίον, δηλαδή, μὴ ἐλιπίζων τὴν ἱάσιν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ διὰ τῆς θεραπείας ἱατροῦ, οἷος ὁ κ. Capolèone, ἐπέμεινα παρὰ τῇ βασιλομήτορι, ὅπως ἡ θεραπεία τοῦ υἱοῦ τῆς ἀνατεθῇ εἰς ἱατροὺς ἀνεγνωρισμένους καὶ ἐξόχους. Ἐὰν λοιπὸν κατέβαλον τοιαύτας προσπαθείας, κατέβαλον ταύτας διὰ τὴν ἱάσιν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ὡς καὶ διὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ὀθωμανικοῦ ἔθνους, ἐν τῷ ὁ Δ. Capolèone, αὐτονομιζόμενος μέγας ἐν τῇ ἱατρικῇ καὶ ἀξιώων νὰ ἐπικρατῇ πάντοτε, ἐθυσίασε τὸ τέκνον τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ, χωρὶς νὰ αἰσθάνηται ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως· μετὰ δὲ δύο ἔτη, προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἔργου τοῦ κόμητος De Kératry, ἐδημοσίευσεν τὴν διατριβὴν του, ἐν τῇ ὁποίᾳ, ὅπως ἀρέσῃ τῷ βασιλεύοντι δυνάστη, δ γέρων οὗτος ἐγώϊστης παρέβλαπτε τὸν δυστυχῆ Μουράτ. Διὰ τῶν κατ' ἐμοῦ ἐν τῇ διατριβῇ του κακοβούλων συκοφαντιῶν, ἀποπειραθεὶς νὰ μὲ δυσφημήσῃ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ Μουράτ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ του, ὅπερ ὅμως οὐδέποτε θὰ ἐπιτύχῃ, ἵνα μὲ ἀπομακρύνῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὕτω δὲ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐκδίκησίν του, καθίστα με συγχρόνως ὑποπτον παρὰ τῷ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ. Ὡς πρὸς τοῦτο ἐπέτυχεν πληρέστατα — ὁ ἀναγνώστης ἂς κρίνῃ.

Περὶ τῶν δύο λοιπὸν τούτων ἐπιστολῶν ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἔγραψεν ὁ κόμης De Kératry «Ὁ δόκτωρ Capolèone μὴ διαμαρτυρηθεὶς διὰ τρόπου σαφοῦς κατὰ τῆς πατρότητος τῶν σκανδαλωδῶν τούτων ἐπιστολῶν, φέρει τὴν εὐθύνην, διότι ἢ ἐν τῇ Τουρκίᾳ ἢ ἐν ἄλλῃ τιρὶ ἐφημερίδι ἀνῶδυνος πλαγία καὶ εἰς τρίτον πρόσωπον λίαν βρα-

δίῳ δημοσιευθεῖσα διάψεσις δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς ἐδόθνης.» Καὶ διότι προσθέτω καὶ ἐγώ. «Ἀπειλήσας διὰ δίκης τὴν δημοσιεύσαν ταύτας ἐφημερίδα, ἀγροεὶ ἀκόμη, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν ἐν τῇ διατριβῇ του, καίπερ προκειμένου περὶ τῆς τιμῆς του, τὰ τότε ὑπὸ τῆς Α. Ε. τοῦ Σαβφὲτ πασᾶ γινόμενα διαβήματα.»

Τοῦ Σουλτάνου Μουράτ ἀσθενοῦντος, εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ πρέσβεις παρεπονοῦντο, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐγχειρίσωσιν τὰ διαπιστευτήριά των, ὅτι ὁ στρατηγὸς Ἰγνατιέφ, διεκωδώνων, ὅτι ἀνχωρεῖ, ἵνα μὴ ἐπανεέλθῃ πρὶν ἢ Σουλτάνος ὑγιὴς τὰς φρένας ἤθελε διαδεχθῇ Σουλτάνον πάσχοντα τὰς φρένας (;), ὅτι αἱ ἐσωτερικαὶ τοῦ διβανίου διχόνοιαι περιεπλέκοντο ἕνεκεν πολέμου μετὰ τοῦ Μαυροβουκίου καὶ τῆς Σερβίας, ἀλλ' οἱ ὑπουργοὶ ὤφειλον νὰ συμμορφωθῶσι μᾶλλον μὲ τὸ Σερ, (νόμον θρησκευτικὸν), ὅπερ ἐπιβάλλει ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀρισμένην προθεσίαν καὶ ἀντιβασιλείαν, τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσῳ ὁ Δ. Leidesdorf ὑπέσχετο καὶ ἀνελάμβανε τὴν ἴασιν τοῦ περιφανοῦς ἀσθενοῦς ἐν τρισὶ μῇσι, παρὰ νὰ προβῶσιν εἰς πράξεις ἀδίκους, ὧν αὐτοὶ οὗτοι ὑφίστανται νῦν τὰς συνεπειάς, τὸ δὲ δυστυχὲς Κράτος ὠθεῖται εἰς τὴν καταστροφὴν του, ἐκτὸς ἂν αἱ Μεγάλαι Δυναμεῖς δρώμωσιν εἰς βοήθειάν του.

Ὁ Μιχάτ καὶ ὁ Ῥουζδῆς ὁρμώμενοι δῆθεν ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ νομίζοντες ὅτι θὰ σώσωσι τὴν πατρίδα, ἐνθαρρυνόμενοι δ' ἅφ' ἐτέρου καὶ ὑπὸ τοῦ Ῥεδῆφ, ὑπουργοῦ τότε τῶν Στρατιωτικῶν, ψυχῇ τε καὶ σώματι τῷ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ Ἐφένδῃ ἀφωσιωμένοι, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῇ οἴῃ καὶ ὁ Χουσεὴν Ἀβνῆς προθέσει τοῦ νὰ καταστῇ δικτάτωρ, προέβησαν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου, ἀλλ' ἄρξάμενοι ἀπὸ τῆς προτάσεως ἀντιβασιλείας.

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐφένδης, ἔξυπνος καὶ πανοῦργος, ἐν τινι τῶν συνεντεύξεων μετὰ τοῦ Μιχδάτ, εἶχε τὸ ὕψος τόσῳ λεπτόν καὶ μετριόφρον, ὥστε οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀμφιβάλῃ περὶ τῆς πρὸς τὸν βασιλεύοντα ἀδελφόν του στοργῆς καὶ ἀροσιώσεώς του. Δὲν ἠδυνήθη ὁμῶς νὰ ὑποκρύψῃ τοὺς διαλογισμούς του, ὅταν ὁ Μιχάτ Πασᾶς τῷ ἐπρότεινε νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ Κράτους, ἐφ' ὅσον ἤθελε διακρέσει ἡ ἀσθένεια τοῦ ἀδελφοῦ του. «Ἀντιβασιλείαν, ἀνέκραξεν, ἀλλὰ δὲν θὰ δεχθῶ ποτὲ τοιαύτην! Δέχομαι τὸν θρόνον, εἰς ἂν θέλητε, καὶ ὑπόσχομαι τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος, ὅπερ τόσον ἐπιθυμεῖς, ἀλλὰ πρὸ παντὸς δέον νὰ ἀποδειχθῇ τραῦς ὅτι ἡ γούσος τοῦ ἀδελφοῦ μου εἶνε ἀρίστος.» !!

Συνεπεία τῆς δηλώσεως ταύτης, ἀπαδούσης πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ἀδελφικὴν στοργὴν, προσεκλήθη ὁ δόκτωρ Leidesdorf, ἵνα, δοὺς τὴν δευτέραν ἔκθεσιν, ἐγκαταλείψῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, καθ' ἣν ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἐπεβίβαζετο πορθμείου, ὅπως μετὰβῇ εἰς τὸ ἐν Φουντουκλῇ τέμενος καὶ κάμῃ τὴν ὡς Σουλτάνος τελευταίαν αὐτοῦ δέησιν, μεθ' ἣν ὁ Μιδχάτ καὶ ὁ Ρουζδῆς ἐσπευσαν εἰς τὴν ἐν Μασλάκ ἑπαυλιν τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἵνα μετ' αὐτοῦ, ἀναμένοντος ἐκεῖ, συνενοηθῶσι περὶ τῶν περριτέρω.

Ἐξ ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ βιενναίου καθηγητοῦ, τὴν ἐσπέραν τῆς Τετάρτης, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐγκαταλείψας τὴν πριγκηπικὴν αὐτοῦ κατοικίαν, μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μητρυῆς αὐτοῦ, τῆς Καδίνας Περεστῶ, μετὰ δὲ τρεῖς ὥρας τὰ ἀνάκτορα περιεκυκλώθησαν ὑπὸ στρατοῦ, ὅπως καὶ κατὰ τὴν καθάρεισιν τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ.

Ἀνυπόμονος ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐξῆλθεν ἅμα τῇ αὐγῇ τῆς Πέμπτης, 19]31 Αὐγούστου, ἐκ τῆς οἰκίας τῆς μητρυῆς του, καὶ διελθὼν τὴν μεγάλην ὁδὸν τοῦ Πέρα, διηυθύνθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ἔνθα κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Φε-φᾶ, ἐσχεδιασμένου ἤδη ὑπὸ τοῦ Χαϊρουλλάχ ἐφένδη, Σέχ-οὐλ-Ισλάμ, λέγουσιν, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ τὸ διαβεβαιώσω θετικῶς, ὅτι σοβαραὶ δυσκολαὶ ἠγέρθησαν παρὰ τοῦ Σερίφου τῆς Μέκκας, τοῦ Ἀβδ-οὐλ-Μουταλίπ ἐφένδη, ὅστις δὲν συγκατένευεν, ἰσχυριζόμενος ὅτι συνωδὰ τῷ Κορανίῳ δὲν δύνανται νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Σουλτάνου, πρὶν ἢ τῷ χορηγηθῇ ἡ δέουσα προθεσμία. Ἄλλως τε, ἔλεγε, προσεκλήθη ἐνταῦθα πρὸς κατάρτισιν ἀντιβασιλείας καὶ οὐχὶ πρὸς ἐκθρόνισιν. Ἐπὶ τῇ ῥητῇ ταύτῃ ἐναντιώσει τοῦ Σερίφου, λέγεται ἐπίσης, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ὑπεχρεώθη νὰ γράψῃ καὶ ὑπογράψῃ πράξιν, κατατεθεῖσαν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Μιδχάτ Πασᾶ, δι' ἧς ἐδήλου καὶ ὑπισχνεῖτο, ὅτι, ἅμα ὁ ἀδελφός του ἠθελεν ἰαθῇ, προθύμως θὰ τῷ ἀπέδιδε τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους. Τὰ πάντα ἐτελείωσαν ἀκριβῶς τὴν μεσημβρίαν. Ἐκτόν καὶ εἰς κανονοβολισμοὶ ἀνῆγγελον ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ἐφ' οὗ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐστήριζον τὰς ἐπὶ ἀναγεννήσεως καὶ εὐδαιμονίας ἐλπίδας των, καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἔλευσιν τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, φέροντος μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν καταστροφὴν.

Ἐκπληξίς μετ' ἀγανακτήσεως ἐκράτησεν ἐν τῷ πλήθει πάσης φυλῆς! Θλίψις βαθεῖα ἐζωγράφετο ἐπὶ πάντων τῶν προσώπων! Δά-

κρυά ἔρρεον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν πολλῶν ἀνδρῶν, γυναικῶν, καὶ παιδίων ἀκόμῃ! Διὰ τί; Διότι ἀπώλεσαν τὸν προσφιλέστατον Κυριάρχην, ἣ διότι εἶχον τὸ προαίσθημα ὅτι ὁ νέος Σουλτάνος θὰ τοὺς ἐξηυτέλιζε, θὰ τοὺς ἐπίεζε, θὰ ἐβύθιζεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔνδειαν καὶ εἰς τὴν ἀθλιότητα, καὶ ὅτι θὰ ὤθει τὸ Κράτος εἰς τὴν καταστροφὴν;

Διὰ τί, τὴν ἡμέραν τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεως τοῦ ἑνός, ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐθυμία ἐξεδηλοῦντο ὁμοθυμῶς, εἰς δὲ τὴν τοῦ ἄλλου, ἡ θλίψις καὶ ἡ κατῆφεια; Διὰ τί αἱ χαρμόσυνοι κραυγαί, αἱ ἐκούσται φωταψαίαι, αἱ ἐνδείξεις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀφοσιώσεως, ἐκφραζόμεναι διαφοροτρόπως ὑπὲρ τοῦ πρωτοτόκου, ἀντεκατεστάθησαν διὰ γενικῆς θλίψεως, διὰ θανασίμου σιγῆς, διὰ βαθυτάτου σκότους, ἐκ μέρους τῶν ἰδιωτῶν ἐννοεῖται, διὰ τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ ἀειμνήστου Σουλτάνου Ἀβδ-οὐλ Μεδζίτ; Διὰ τί καὶ αὐτὰ τὰ χρηματιστήρια, ὠθούμενα ὑπὸ ἀκαθέκτου τινὸς δυνάμεως, ἐχαιρέτισαν τὴν ἀνάρρησιν τοῦ μὲν ἑνὸς δι' ἀμέσου ὑψώσεως ἐνδεκα λίρῶν, μετὰ τάσεως μεγαλειτέρας ὑψώσεως τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων, τοῦ δὲ ἑτέρου δι' ἀσημάντου τινος ὑψώσεως τεσσάρων μόνον παραδῶν διὰ τὰ ἐκπέσωσιν εὐθὺς ἀμέσως κατὰ ἑπτὰ ἕως ὀκτὼ λίρας;

Δὲν εἶναι ἀδελφοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ αὐτοῦ πατρός; Δὲν ἐγεννήθησαν καὶ ἔζησαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην; Δὲν ἔλαβον τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἐκπαίδευσιν; Πόθεν λοιπὸν προέρχεται, ὁ μὲν εἰς τὴν ἐμπορῇ ὑπὸ εὐγενῶν καὶ φιλελευθέρων ἀρχῶν, ἄνευ οὐδεμιᾶς προλήψεως καὶ δεισιδαιμονίας, ὁ δ' ἕτερος τὴν ἐμπνέεται ὑπὸ γλίσχρων καὶ δεσποτικῶν αἰσθημάτων μετὰ μυρίων προλήψεων καὶ τόσης μισαλλοδοξίας; Πόθεν προέρχεται, ὁ λαὸς, χωρὶς, συνωδᾷ τοῖς ἡθεσι καὶ τοῖς ἐθίμοις τῶν Μουσουλμάνων, τὴν γνωρίζῃ ἐκ τῶν προτέρων τοῦτον ἢ ἐκεῖνον, ἐξεδήλωσεν, ὑπὲρ μὲν τοῦ πρωτοτόκου τοσαύτην συμπάθειαν, ὑπὲρ δὲ τοῦ δευτεροτόκου τοσαύτην ἀντιπάθειαν; Ἰδοὺ ζητήματα, ἀπαράτρητα παρερχόμενα, ἅτινα οἱ σοφοὶ ὀφείλουσιν ἐξετάζωσιν, ὅπως τὰ ἐννοήσωσι καὶ ἀποφανθῶσιν ἐπ' αὐτῶν. Πῶς θέλει ἐξηγηθῇ ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ χαρακτῆρος, τὸ ἐνδόμυχον τοῦτο αἶσθημα, ἡ ἀκατάληπτος αὕτη δύναμις, ὑπὸ τῶν θετικῶν; Τί ἐστι τὸ προαίσθημα τοῦτο τοῦ λαοῦ, καὶ αὕτη ἡ τοῦ Σουλτάνου Ἀβδ-οὐλ Μεδζίτ πρόληψις, ὅστις, ζῶν ἔτι, ἀπέφευγεν, ἅμα τῇ ἐγέρσει του, τὴν ἰδίαν τὸν δευτερότοκον αὐτοῦ υἱόν, τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐπὶ τούτῳ δὲ εἶχε δώσει ῥητὰς διαταγὰς, φρονῶν καὶ πεποιθὼς ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν ἐν τῇ ἐγέρσει του ἤθελεν ἰδεῖ αὐτὸν πρῶτον, θὰ τῷ ᾗτῳ ἀποφράς;

Πῶς ἐπίσης ἐξηγεῖται ἡ πρόρρησις τοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἡ εἰς τὸν θρόνον ἔλευσις τοῦ Ἀῷδ-οὐλ Χαμίτ θὰ ᾔνε ὀλεθρία καὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ Κράτει ; Τί θὰ εἴπωσιν οἱ θετικοὶ, μανθάνοντες ὅτι αὐτὸς ὁ Σουλτάνος Μουράτ, πολλὰ πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεώς του ἔτη, προέγνω τὴν ἅμα τῇ ἀναρρήσει του ἐπελευσομένην νόσον του, τὴν βασιλείαν τοῦ ἀδελφοῦ του, τὴν ὑπὸ τούτου κάθειρξίν του, καὶ τέλος τὴν καὶ πάλιν εἰς τὸν θρόνον ἔλευσίν του ; Αἱ τρεῖς τοῦ Σουλτάνου Μουράτ προρρήσεις ὡς καὶ ἡ τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου Μεδζίτ, ἐξεπληρώθησαν κατὰ γράμμα. Ἦδη ἀπόκειται νὰ ἴδωμεν ἐὰν θὰ πραγματοποιηθῇ ἐπίσης καὶ ἡ τετάρτη τοῦ υἱοῦ.

Γ'.

Ὁ Σουλτάνος Ἀῷδ-οὐλ Χαμίτ Β'. ἐγεννήθη τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1842. Τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Γεωργιανῆς Ἀρμενίας τὴν καταγωγὴν καὶ καλουμένης Τιρμιζ-γκιάν, ἀποβιώσασθαι κατὰ τὰ 1850, πρεδόθη εἰς τὰς φροντίδας τῆς Χανοῦμ Ναβιχ-Μισάλ, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἀποθανούσης μετὰ τινα χρόνον, ἐνεπιστεύθη τῇ Περσετῷ, τετάρτῃ Καδίνῃ (συζύγῳ) τοῦ Σουλτάνου Μεδζίτ, στείρα. Ἡ χρηστὴ αὕτη γυνὴ τὸν ἀνέθρεψεν ὡς ἴδιον αὐτῆς υἱόν, ἀλλ' οὗτος φύσει ἀγνώμων πολλάκις τὴν παρεπίκρανεν.

Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ Πρίγκηπος Χαμίτ ἐγένετο ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς, οἷους καὶ τοῦ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ του διδασκάλους, τὸν Φερὶδ Ἐφένδην καὶ Ὁμέρ Ἐφένδην, τὸν ἐπικαλούμενον «Κερδὰν κιράν»· ἀλλὰ στερούμενος ἀντιλήψεως καὶ φιλομαθείας ἔμεινε σχεδὸν ἀμαθής. Ἐὰν ψελλίζῃ γαλλικὰς τινὰς λέξεις, τὰς ἔμαθεν ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Φλώρας Κορδιέ, Βέλγου, ῥαπτρίας παρὰ τῷ κ. Μαρέγκῳ ἐν τῇ μεγάλῃ ὁδῷ τοῦ Πέρα, ἣν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ θείου του, ἰδὼν καὶ ἐπιθυμήσας, κατῳρώωσε, διὰ τῶν ὑποσχέσεών του ὅτι θὰ τὴν καταστήσῃ νόμιμον αὐτοῦ σύζυγον, νὰ τὴν προσηλυτῇ εἰς τὸν ἰσλαμισμόν ὑπὸ τὸ ὄνομα Φατμᾶ, ἀλλ' ἦν μετὰ μικρὸν ἐγκατέλειπεν. Ἡ Φλώρα Κορδιέ δὲν εἶναι ἡ μόνη μετὰξὺ τῶν μικρῶν ἐν Πέρα ῥαπτριῶν, ἥτις ὑπέστη τὴν τύχην ταύτην. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι.

Μεμφίμοιρος, ῥαδιοῦργος καὶ ζηλότυπος ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας, ὁ Χαμίτ οὐδ' ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἡγαπᾶτο· μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου ὅπως κερδήσῃ τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ θείου του, κα-

τήγγελλε καὶ ἐσυκοφάντει παρ' αὐτῷ τοὺς ἀδελφούς του. Ἐνεκὰ δὲ τούτου κατώρθωσε νὰ λαμβάνῃ μισθοδοσίαν, ἔσπην πρὸς τὴν τοῦ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ του, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ποσὰ σημαντικὰ ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ καὶ τῆς βασιλομήτορος. Ἐκ τούτου καὶ διὰ τῆς φιλαργυρίας του συγχρόνως, ἠδυνήθη πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεώς του νὰ σχηματίσῃ περιουσίαν τινά, δι' ἣν αἱ ἐγγύριοι ἐφημερίδες, ἅμυχ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἐλεύσει τцу, τοσοῦτον πάταγον ἐποίησαντο, συγχχίρουσαι τῷ λαῷ διότι ὁ Θεὸς ἠδδόκησε νὰ τῷ δώσῃ Σουλτάνον οἰκονόμον, καὶ οὐχὶ ἄσωτον ὡς τὸν ἀδελφόν του, καὶ μάλιστα ἄνευ μητρὸς, αἵτινες συνήθως εἰσὶ πολυδάπανοι (!).

Ἡ φιλαργυρία του εἶναι παραδειγματική, καὶ ἰδοὺ διατὶ σοφός τις ὁθωμανός, μεταφράσας τουρκιστὶ τὸν Φιλάργυρον τοῦ Μολιέρου, ὠνόμασε τὸ βιβλίον «*Pirri Hamit*» («*Χαμίτ ὁ φιλάργυρος*»). Θὰ ἀναφέρω δύο ἢ τρία παραδείγματα.

Ἐπειδὴ ὁ ἐπιστάτης τοῦ ὀρνιθῶνός του, ὀνόματι Μουσᾶ, ἔδωκεν ἡμέραν τινὰ ἐν ᾗ ὢν εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ ἀδελφοῦ του, οὐ κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην εἶχον ἀνάγκην, ἐδάρη ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἀνηλεῶς.

Ἄλλοτε πάλιν, δι' ὀρνιθα ἀπολεσθεῖσαν ἐκ τοῦ ἐν Κιατχανὲ περιπτέρῳ του, ὁ ἐπιστάτης γέρων Ἀλβανός, οὐ μόνον ἐδάρη, ἀλλὰ καὶ ἀπεπέμφθη, χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ τῷ συγχωρήσῃ, ἢ νὰ τὸν προσλάβῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ὅταν μετὰ τινα χρόνον ἀνηγορεύθῃ Σουλτάνος.

Ὁ ἰατρός του, Μαυρογένης ἐφένδης, ὅτε ἦτο πρόεδρος τῆς φιλανθρωπικῆς ἐταιρίας «Ἡ Φίλεργος», εἶχεν ἐγγράψῃ αὐτὸν ὡς μέλος, ὑποσχεθεὶς ἐν ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμὸν του ἐτησίαν συνδρομὴν δέκα ὀθωμανικῶν λιρῶν. Ταμίς τῆς ἐταιρίας ταύτης ἐπὶ πολλὰ ἔτη χρηματίσας οὐδὲ λεπτόν εισέπραξα, ἐνῷ ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἐπλήρωνε τακτικώτατα τὴν ἐξ ἑκατὸν λιρῶν ἐτησίαν συνδρομὴν του, ὑποσχεθεῖσαν τῇ ἐταιρίᾳ δι' αὐτογράφου ἐπιστολῆς του, ἣν ἠδδόκησε νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς τὴν Διεύθυνσιν, ὅπως εὐχαριστήσῃ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑθνους τοὺς ἰδρυτάς, οἵτινες ἔσχον τὴν πρωτοβουλίαν ἔργου τόσῳ φιλανθρώπου καὶ ἐθνωφελοῦς. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φυλάσσεται πολυτίμως ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐταιρίας.

Ὁ Χαμίτ Ἐφένδης οὐδέποτε ἠγάπησε τὴν μουσικὴν καὶ τὰ ἄνθη. Κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διεσκέδαζε ξυλουργῶν καὶ εἶχε ἀγρονομικὰς κλίσεις· βραδύτερον δὲ ἠγάπα νὰ μαγειρεύῃ αὐτὸς οὔτος, καὶ τὸ ἐσπέρας διήρχετο ὥρας τινὰς παρὰ τῇ μητρὶ τοῦ Σουλτάνου

Ἀζίζ, ὅπως μετ' αὐτῆς μετέρχηται τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ ἐπάγγελμα τῆς μαγείας, ἐν ἣ ἡ δέσποινα αὐτῇ διαπρέπει. Συχνάζων τὰ διαιτήματα τῆς βασιλομήτορος, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ κατώρθωσε ν' ἀπαγάγῃ μίαν τῶν μᾶλλον προσφιλῶν τῷ θεῷ του μουσικῶν, μεθ' ἧς, ὀδηγήσας αὐτὴν πάραυτα εἰς τὴν ἐν τῷ Κιατχανὲ ἑπαυλίν του, συνωμολόγησεν, ἐναντίον τῆς ἐθιμοταξίας τῶν μελῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ δυνηθῇ ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ νὰ τῷ τὴν ἀποσπάσῃ, γάμον, λειτουργούντος ἐνὸς ἱμάμη, ὅστις, λέγεται, ἦτο ἀθίγγανος, κατέστησε δὲ ταύτην τρίτην καδίναν του. Ἀλλὰ μετὰ τινα ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεώς του χρόνον, καίπερ σχῶν ἐξ αὐτῆς τέκνον, ἀλλ' ἀποθανὸν μὴνᾶς τινας μετὰ τὴν γέννησίν του, τὴν ἐγκατέλιπε, νυμφεύσας αὐτὴν μετὰ τινος ἄλλου.

Ὁ Σουλτάνος Χαμίτ, ἅμα τῇ ἐνθρονίσει του, διέταξεν, ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, τὴν ἐκ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βεσικτὰς μετοίκησιν τοῦ ἀδελφοῦ του, Σουλτάνου Μουράτ, καὶ πάσης τῆς οἰκογενείας καὶ συνοδίας αὐτοῦ εἰς τὰ τοῦ Τσιραγὰν, μεθ' ὃ πρὸς δυσἀρέσκειαν καὶ δυστυχίαν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ πρὸς μεγάλην αὐτοῦ εὐχαρίστησιν, ἐγκατέστη ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ κατοικίᾳ, ἀφ' ἧς, ἐν διαστήματι τοιῶν μηνῶν καὶ μιᾶς ἡμέρας, εἶχον ἀποπεμφθῇ δύο Σουλτάνοι, ὁ θεῖός του καὶ ὁ ἀδελφός του.

Κατὰ τὸ χειροφίλημα, ἢ μᾶλλον ποδοφίλημα ἢ κρασπεδοφίλημα (μπιάτ), ὁ Ἀβδ οὐλ Χαμίτ δὲν ὠμίλει ἢ περὶ Συναγματοῦ, περὶ προσόδου καὶ περὶ ἐκπολιτισμοῦ, ἀλλ' ἐμελεῖ νὰ ἐγκαινίσῃ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ του. Ἀλλὰ φεῦ! ταῦτα πάντα, ὡς ὁ ἀναγνώστης ἤδη γινώσκει, παρακατιῶν δὲ θέλει κάλλιον μάθει, δὲν ἦσαν ἢ φενάκη, μέχρις οὗ δυνηθῇ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν θρόνον του καὶ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν τὰ φοβερά καὶ ἐλευθεροκτόνα αὐτοῦ σχέδια· ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν προσεποιεῖτο ὅτι συμπάσχει τῷ ἀδελφῷ του ἐπὶ τῷ προσβαλόντι αὐτὸν δυστυχίᾳ, ὡς ἂν ἦναι δυνατὸν, καρδίᾳ, ὡς ἡ ἐκεῖνου, νὰ ἦ εὐαίσθητος ἐπὶ τῇ δυστυχίᾳ ἄλλου, ἔστω καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του αὐτοῦ! Τὸ ψευδὲς τῶν ἀδελφικῶν του ἐκδηλώσεων ἐπεθεβαιώθη τῇ αὐτῇ ἐσπέρᾳ: Εἰς τῶν ὑπαλλήλων του, ἐπειδὴ ἔσχε τὴν ἐλαφρότητα νὰ ἐκφέρῃ συμπαθεῖς τινὰς λέξεις ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔπεσεν πάραυτα εἰς δυσμένειαν, μετὰ δὲ δύο ἡμέρας ἀπελύθη τῶν καθηκόντων του.

Τὴν νύκτα ἐν μέσῳ φωταψιῶν, ἀλλὰ μόνον ἐπισήμων, οὐχὶ δὲ καὶ ἰδιωτικῶν, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐκ τοῦ παραθύρου ἐδείκνυέ τινα τὸν ῥωσικὸν ἀκταίωρον λέγων: «Ἰδοὺ οὗτος φωταγωγημένος διὰ τὴν ἐμὴν

ἐνθρόνισιν, ἐνῶ δὲν ἦτο διὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου.» Καὶ πράγματι εἶχε δίκαιον. Ὁ Στρατηγὸς Ἰγνατιεφ ἐγίνωσκεν, ὅτι μετὰ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς πολιτικούς αὐτοῦ σκοποὺς, ἐνῶ μετὰ τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ εὐκολώτατα. Συνεννόησις εἰλικρινὴς ἐπεκράτει ἀπὸ πολλοῦ μεταξὺ τῶν δύο τούτων προσώπων διὰ τῆς μεσολαβήσεως Ἑλληνός τινος.

Ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Σουλτάνου Μουράτ ἐγένετο τόσον ἀπροόπτως καὶ ἐσπευσμένως, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ ἐγκύριος τύπος δὲν ἤξευρεν εἰς τί νὰ τὴν ἀποδώσῃ καὶ πῶς νὰ τὴν δικαιολογήσῃ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ! Ἐνῶ πρό τινων ἡμερῶν εἶχε λάβει ἐπίσημον διαταγὴν νὰ ἀναγγείλῃ τὴν, διὰ τοῦ δόκτορος Leidesdorf, προσεχῇ ἔκσιν τοῦ Σουλτάνου, αἴφνης ἐμάνθανεν ἡμιεπισήμως, ὅτι ἡ νόσος ἐθεωρήθη ἀνίατος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱατροῦ, ἀλλ' ἄνευ οὐδεμιᾶς, πρὸς ὑποστήριξιν τούτου, ἀποδείξεως. Διὰ τὴν τελευταίαν αὕτη ἔκθεσις τοῦ βιενναίου φρενολόγου δὲν ἐδημοσιεύθη; Διὰ τὴν οὐδ' αὐτὸν τὸν φετφᾶν τοῦλάχιστον δὲν ἐγνωστοποίησαν, ἀλλὰ τὸν ἐδημοσίευσαν μετὰ παρέλευσιν τσούτου χρόνου; Διὰ τὴν προσεκλήθη ὁ «*Αἰατολικὸς Κῆρυξ*» νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν λέξιν «*παραίτησις*» διὰ τῆς λέξεως «*ἐκθρόνισις*»; Ἵνα βεβαίως ἀποδείξωσιν, ὅτι εἰς παράφρων δὲν δύναται νὰ ἀποφασίσῃ περὶ ἑαυτοῦ.

Τῇ ἐπαύριον τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσειώς του, ὁ Σουλτάνος Χαμίτ διέταξε τῷ ἀρχιάτρῳ αὐτοῦ, τῷ δόκτορι Μαυρογένῃ, νὰ προσκαλέσῃ τοὺς ἀρίστους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱατροὺς, ἵνα μετ' αὐτοῦ μεταβάντες εἰς Τσιραγὰν ἐπισκεφθῶσι τὸν πρῶτον Σουλτάνον καὶ συντάξωσιν ἔκθεσιν περὶ τῆς ὑγείας του. Ἡ διαταγὴ ἐξετελέσθη, ἀλλὰ μόνις οἱ ἱατροὶ εἰσελθόντες, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξέλθωσι, καθότι ὁ ἄσθενής, καθήμενος ἐπὶ διβανίου, διὰ τῆς λέξεως «*τσεκίλιν*» (ἀποσύρθητε), δις ἐπαναληφθείσης, καὶ διὰ νεύματος, ἐδήλωσεν αὐτοῖς, ὅτι δὲν εἶχε τὴν ἀνάγκην των.

Διὰ τὴν ἱατρικὴν αὕτη ἐπίσκεψιν δὲν ἐγένετο πρὸς, ἀλλὰ μετὰ τὴν καθάρισιν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ; Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συντάξωσιν ἄλλην, παρ' ἣν πάραυτα συνέταξαν καὶ ὑπέγραψαν ἔκθεσιν; Πάντες ἐννοοῦσιν, ὅτι ἡ σύνταξις καὶ ἡ ὑπογραφή τοιαύτης ἐκθέσεως ἐγένετο καθ' ὑποβολήν! Ἐὰν ἐξεδήλουν τὴν νόσον ἰάσιμον, θὰ κατεδείκνουν, ὅτι ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησις τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ ἐγένετο ἀνόμως, κατὰ συνέπειαν δὲ θὰ προῦκάλουν τρίτην ἐπανάστασιν! Ὅπως ἄπικντες, οὕτω καὶ ἡ τουρκικὴ σατυρικὴ

ἔφημερίς «*Χαριὰ λ*» ἀναπαρστήσασα τὴν γελοιουργαφίαν τῆς ἱατρικῆς ἐκείνης ἐπισκέψεως, ἐξέφραζε τὴν ἐκπληξιν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς κατὰ τῶν ἱατρῶν ἐκείνων, διότι μακρόθεν καὶ χωρὶς νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἀποστολὴν τῶν εὐσυνειδότως, ὑπέγραψαν, ὅτι ἡ νόσος ἦτο ἀνίατος! Πάντες, λέγω, ἐμέφοντο τοὺς ἱατροὺς, μὴ διαγνόντας, ὅτι ἡ ἐκστατικὴ κατὰστασις τοῦ διασήμου ἀσθενοῦς δὲν ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα παραφροσύνης, ἐκ πνευματοποσίας προσληούσης, ἀλλὰ τῶν ναρκωτικῶν φαρμάκων, δοθέντων ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ τούτῳ. Ἀλλ' ἐγὼ ἐπαναλαμβάνω νὰ εἶπω, ὅτι οἱ ἱατροὶ δὲν ἔπταισαν, στοιχηματίζω μάλιστα ὅτι οὐδέποτε ἤθελον ὑπογράψαι τοιαύτην ἱατρικὴν ἔκθεσιν, ἐὰν ἡ ἐπίσκεψις αὕτη ἐγένετο πρὸ τῆς καθαιρέσεως· ἄλλως τε, ἱατροὶ τοιοῦτοι, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐκτιμῶνται μεγάλως ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ τε τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐσυνειδησίαν των, δὲν θὰ εἶχον ποτὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ προγνώσωσι τὸ ἀνίατον νόσου, ἧς δὲν εἶχον τακτικῶς ἐξακολουθήσει τὴν θεραπείαν· πράξαντες ὁμῶς τοῦτο, ὁ ἄλλον, ὅτι θὰ εἶχον λόγους, ἵνα τὸ πράξωσιν.

Ὅποτε, μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τὸ προσωπικὸν τοῦ πρώην Σουλτάνου μετέβη, κατὰ τὰ εἰθισμένα, εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βεσικτὰς, ὅπως ἀσπασθῶσι τὸ κράσπεδον τοῦ νέου Σουλτάνου, οὗτος συνίστα τῷ Σεῖτ, Ἰσμαήλ καὶ Χουσεῖν, τοῖς μᾶλλον πεφιλημένοις θαλαμηπόλοις τοῦ ἀδελφοῦ του, ἵνα ἐξακολουθῶσι περιποιούμενοι αὐτὸν μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐτῆς ἀφοσιώσεως. Ἀλλ' ὁπόση ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξις αὐτῶν τε καὶ ἀπάντων τῶν παρευστώτων, ὅταν, μόλις ἐξεληθόντας τῶν ἀνακτόρων, μετεκαλέσατο, ἵνα, ἐναντίον τῆς πρὸ ἐνὸς τετάρτου συστάσεως, διατάξῃ αὐτοὺς νὰ μὴ ἐπκνέλωσι πλέον εἰς Τσιπραγὰν παρὰ τῷ κυρίῳ των, ἀλλὰ νὰ μεταβῶσιν οἷκαδε μέχρι νεωτέρας διαταγῆς.

Κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα εἶχεν ἀφήσει τὴν ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ Τσιπραγὰν εἴσοδον ἐλευθέραν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, τὰς ἀδελφὰς καὶ τοὺς φίλους τοῦ πρώην Σουλτάνου, ἀλλὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν αἱ θύραι ἐκλείσθησαν, αὐστηρῶς ἀπαγορευθείσης τῆς τε εἰσόδου καὶ ἐξόδου, ὃ δὲ Σελλάχ-εδ-δὶν ἐφένδης, ὁ πρωτότοκος τοῦ Σουλτάνου Μουράτ υἱὸς, διετάχθη ἵνα παύσῃται τὰς ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ σπουδὰς του καὶ εἰς, οὐδὲ κἄν, περίπατον νὰ ἐξέρχεται, ὥσπερ καὶ ἡ βασιλομήτωρ, καὶ αἱ καδίναι, καὶ ἅπασαι αἱ γυναῖκες. Ἐκτὸς τῶν προμνημονευθέντων τριῶν θαλαμηπόλων, καὶ ἄλλοι ἐπίσης ἀπελύθησαν, οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι μόνον εἰς ὠρισμένας ἡμέρας ἠδύναντο νὰ ἐξέρχωνται, καὶ τοῦτο

ἐπ' ἀδεία τοῦ Μουσᾶ Ἐφένδη, τοῦ γενικοῦ ἐπιτηρητοῦ, ὃν ὁ Σουλτάνος Χαμίτ ἔθετο ἐπὶ κεφαλῆς ἐκατοντάδων φυλάκων. Ἀπέστειλε συγχρόνως μαύρους εὐνούχους, ἵνα ἐκ τοῦ πλησίου ἐπαγρυπνῶσιν ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἡ Νακσιφέντ κάλεσα, πρώτη Κυρία τῆς βασιλομήτορος, ἀπέβηκε, κλείσασα ἐνδοθεν τὰς θύρας· διὸ καὶ διετάχθη πάραυτα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς κυρίους τῆς, μεθ' ὧν ἔζησεν ἐπὶ τσασχράκοντα πέντε ὁλόκληρα ἔτη. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Σουλτάνος Μουράτ, ἡ μήτηρ του, αἱ καδῖναι του, τὰ τέκνα του καὶ πᾶσα ἡ γυναικεία αὐτῶν θεραπείαι εὐρίσκονται καθειργμένοι ἐν τινι γωνίᾳ τοῦ Ὑσραγὰν ὡς κατὰδικοι πολιτικοί.

Ἡ πρὸς περιζώσιν τοῦ ξίφους ἐν τῷ τεμένει τοῦ Ἐγιούπ τελετῇ ὑπῆρξε θέαμα ψυχοτάτης ἀδιαφορίας. Πανταχοῦ, ὅπουθεν ὁ Σουλτάνος Χαμίτ διῆλθεν, ἔτυχε παγετώδους ὑποδοχῆς. Τὸ ὀλίγον πλῆθος, ὅπερ μετέβη εἰς τὴν τελετὴν, δὲν ὑπῆγεν, ἵνα συγχαρῇ τὸν Σουλτάνον, ἢ νὰ θαυμάσῃ τὴν ὥραϊαν αὐτοῦ φυσιογνωμίαν(;)· ἀλλ' ἦν, ἰδὼν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἀναγνώσῃ ἐν αὐτῷ, ἂν τὸ κακὸν προαίσθημα, ὑφ' οὗ ἕκαστος κατείχετο, ἦτο πραγματικόν. Καὶ τῶνδ' ἕκαστος ἐπανῆλθεν οἴκαδε μετὰ κακίστων ἐντυπώσεων. Πάντες διεγνώσαν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ὅτι θὰ ἦτο ὁ κακὸς δαίμων, ὁ ἐξολοθρευτὴς καὶ ἡ μάστιξ τῆς πατρίδος του. Πάντες ἔχυσαν δάκρυα πικρὰ διὰ τὸν προσφιλεῖ αὐτοῖς, τὴν ἐλπίδα τῆς Τουρκίας, τὸν Σουλτάνον Μουράτ, τὸν νόμιμον αὐτῶν κυρίαρχον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος Χαμίτ συνησθάνθη τὴν ἦν κακὴν ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς τὸ κοινόν, διὸ καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Βεσικτὰς εἶπε τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, Ῥεσσάτ καὶ Κεράλ-εθ-δὶν ἐφένδαις, ὅτι ἐφοβεῖτο λαθὼν τὸν θρόνον, ζῶντος τοῦ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ τῶν, Ζυλοτυπῶν δ' αὐτὸν ἐνδομύχως, ἀπεφάσισε καὶ ἔαυτὸν νὰ πράξῃ τὸ πᾶν ὅπως τὸν βλάβῃ ἡθικῶς τε καὶ ὕλικῶς.

Ἐνα μῆνα μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του, ἡ ἀστυνομία συλλαβοῦσα ἐφυλάκισεν τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ πρώην Σουλτάνου, οἵτινες ἐκ τῶν προτέρων, κατ' ἀνωτέραν τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ διαταγὴν, εἶχον ἀπολυθῇ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἀδελφοῦ του· ἀλλ' ἡ φυλάκισις αὐτῶν διήρκεσε μόλις εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, καθόσον αἱ γυναῖκες αὐτῶν πορεύθησαν πρὸς τὸν Ῥουζδῇ Μεχμέτ, μέγαν ἔτι Βεζύρην, ὑπεχρέωσαν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπαιτήσῃ τὴν ὅσον τάχιον ἀποφυλάκισιν αὐτῶν, μεθ' ἧν οἱ κρατούμενοι, ἐξεληθόντες τῶν τῆς κεντρικῆς ἀστυνομικῆς φυλάκων, ὠδηγήθησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βεσι-

κτᾶς, ἔνθα ὁ Αὐλάρχης, Μαχμουτ Δζελάλ-εδ-διν πασᾶς, ἐπιτιμήσας αὐτοὺς διότι διέδωκαν τὴν φήμην, ὅτι ἡ ὑγεία τοῦ πρώην Σουλτάνου εἶχε βελτιωθῇ, συνέστησεν αὐτοῖς αὐστηρότατα, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ πρέπει νὰ προφέρωσι.

Τῇ ἐπαύριον αἱ ἐφημερίδες διὰ πρώτην ἤδη φοράν ἐδημοσίευσαν τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ ὑπὸ τοῦ Χαϊρουλλάχ ἐφένθη ἐκδοθέντα φετρᾶν καὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἱατρῶν, δι' ἧς, ὡς ἐρρέθη, παρίστατο ἀνίατος ἡ νόσος τοῦ Σουλτάνου Μουράτ' ἔγγραφα, ἃ καὶ βραδύτερον πολλάκις ἐδημοσιεύθησαν, ὡς ἂν διαδήλωσιν τις ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐλάβανε χώραν.

Ὁ Μιδχὰτ καὶ ὁ Ρουζδῆς, ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Χαϊρουλλάχ καὶ τοῦ Ρεδῆρ, σκεφθέντες, ὅτι μετὰ Σουλτάνου ἀσθενοῦς ἀδύνατον νὰ διεκπεραιωθῶσιν αἱ ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὑπῆρχεν ἡ τῆς Ἐρζεγοβίνης ἐπανάστασις, εἶχε δὲ ἐκραγῇ καὶ ὁ μετὰ τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου πόλεμος, ἀπεφάσισαν νὰ ἀντικαταστήσωσι τὸν ἀσθενῆ δι' ὑγιοῦς ἡγεμόνος, ὅστις, ἅμα τῇ ἀναρρήσει του, ἤθελε, διὰ τῶν ἐσωτερικῶν μεταρρυθμίσεων, ἀποκρούσει ἅπαντας τοὺς τὸ Κράτος ἀπειλοῦντας κινδύνους!!! Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ὁ ὑγιὴς Χαμίτ ἦτο κατὰ μείζονα λόγον πολὺ ἀσθενέστερος ἡθικῶς, ἢ ὁ σωματικῶς καθαιρεθεὶς ἀσθενής!! Ὅτι, παρὰ τὰ ὀνόματά του, ὦν τὸ μὲν πρῶτον, Ἀβδ-οὐλ, σημαίνει «δοῦλος τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ δεύτερον, Χαμίτ, «ἀξιώπαινος», εἶναι δοῦλος τῶν αἰσχυρῶν αὐτοῦ παθῶν καὶ τῶν κολάκων του, ἀξιόμμεμπτος δὲ καὶ δικάσιμος δι' ὅλας αὐτοῦ ἀνεξαίρετως τὰς πράξεις.

Μεταξὺ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸν, εἰς μόνος, τίμιος, ἀκέραιος καὶ πεπαιδευμένος ἀνὴρ ὑπῆρχεν, ὅστις ἠδύνατο νὰ τῷ δώσῃ συμβουλὰς σωτηρίου καὶ νὰ τῷ ὑποδείξῃ ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ Ἐπικράτεια δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὑπαρξίν ἐν Εὐρώπῃ, ἐὰν δὲν ἐφαρμόσῃ καὶ δὲν παραδεχθῇ τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν τῆς Δύσεως. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ Σαῖτ πασᾶς, μαθητὴς τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ Woolwich ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα διαμείνας ὀκτὼ ἔτη, ἦτο κάτοχος βραβείων εἰδικῶν γνώσεων, ἀλλ' ὅστις, παρὰ τὰς ἐλπίδας τῶν γνωρισάντων αὐτὸν, καίτοι, ἀσυνεπὴς πρὸς τὰς ἀρχάς του γενόμενος, ἀφέθη νὰ γείνη ὁ ἐκτελεστής τῶν ἀδίκων καὶ αὐθαιρέτων διαταγῶν τοῦ κυρίου του, ἐξωρίσθη ὑπολατῶντα μετὰ τινος μῆνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀποσταλὴς διοικητῆς εἰς Ἰκόνιον, διότι ἐπὶ τέλους ἐτόλμησε βεβηλῶς νὰ εἴπῃ ἀλήθειάν τινα.

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἅπαξ καταλαβὼν τὸν θρόνον, ἀντὶ νὰ ἐπι-
στήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπὶ τῶν τῶ Κράτος ἀπειλούντων ἐξωτερικῶν
κινδύνων, ἀντὶ, διὰ φιλανθρωπικῶν καὶ προσοδευτικῶν πράξεων, νὰ
προσπαθήσῃ νὰ ἐπισύρῃ τὰς συμπαθείας τοῦ λαοῦ του, ἀντὶ νὰ προῶ-
εἰς ἔργα δυνάμενα νὰ τῷ ἀσφαλίσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν προ-
στατίδων Δυνάμεων, ἐγένετο τοῦνπαντίον ὄργανον τυφλὸν τῶν ἐχθρῶν
τοῦ Κράτους, κατέθλιψε καὶ ἡτίμασε τὸν λαόν, ἠπάτησε καὶ ἐνέπαιξε
τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, οὕτω δὲ ὥθησε τὸ κράτος εἰς τὸν
ὄλεθρόν του.

Ἡ μόνη τὸ πνεῦμα του ἐπασχολοῦσα σκέψις, ἡ μόνη αὐτοῦ προ-
κατάληψις δὲν εἶναι, ἡ πῶς, διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου,
ἐπὶ τῇ βλάβῃ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους του καὶ ἐπὶ θυσίᾳ ἀθῶων θυμάτων,
νὰ δυνηθῇ νὰ παγιώσῃ τὸν ἐν ἐσφετερίσθῃ θρόνον καὶ νὰ ἐξολοθρεύσῃ
τὸ φιλελευθέρων κόμμα, χωρὶς νὰ ἐννοῇ ὁ ἄφρων οὗτος ἀλαζῶν, ὅτι
οἱ βασιλεῖς, ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, δὲν δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν, ἡ μόνον
ἐν τῇ δικαιοσύνῃ, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ αὐτῶν
αὐταπαρνήσει των. Οὐδέποτε, λέγω, ἠθέλησεν, οὐδὲ θὰ θελήσῃ ποτὲ
νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι οἱ βασιλεῖς δὲν δύνανται νὰ προσελκύσωσι τὴν συμ-
πάθειαν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν λαῶν διὰ τῆς βραβυρότητας, τῆς αὐ-
θαირείας καὶ τῆς καταθλίψεως, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς προφότητος, διὰ
τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ διὰ τῆς ὑπὲρ τῆς εὐημερίας αὐτῶν φροντίδος των.

Ὑπὸ τῆς προκαταλήψεως ταύτης κατεχόμενος, εἰδὼς δ' ἄφ' ἑτέρου,
ὅτι ὁ ἀδελφὸς του, ὁ Σουλτάνος Μουράτ, εἶναι τὸ εἶδωλον τοῦ λαοῦ,
ἀναμένοντος νὰ ἴδῃ αὐτὸν καὶ αὐθις ἐπὶ τοῦ θρόνου, οὐδὲν ἄλλο ὁ
Χαμίτ σκέπτεται, ἡ πῶς νὰ βρασνίξῃ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ του καὶ
νὰ τὸν ἐξευτελίξῃ, προσάπτων αὐτῷ ἐγκλημα ἐπὶ ἐγκλήματος. Ἀφοῦ
παρέστησεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ καὶ πάσης τῆς Εὐρώπης ὡς πα-
ράφρονος καὶ παραλυτικόν, ἐτόλμησε νὰ τὸν παραστήσῃ ἔτι καὶ ὡς φί-
λον τῆς ῥωσικῆς πολιτικῆς, ὡς κλέπτην, ἐσχάτως δὲ καὶ ὡς δολοφό-
νον! Ἀλλὰ «τὸ ἄδικον οὐκ εὐλογεῖται», λέγει ἡ παροιμία· ἐλπίσωμεν,
ὅτι προσεχῶς ἡ ἀλήθεια θέλει ἀναλάμψει ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ δόξῃ καὶ
ὅτι ὁ κόσμος τότε θὰ δυνηθῇ νὰ ἐκτιμήσῃ ἑκατέρους διὰ τὴν ἀξίαν των.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ συνέ-
στησεν, ἐκ τῶν, Μαχμουτ Δζελάλ-εδ-δίν, Νκαμικ, Ῥιζᾶ, Σαῖτ καὶ
ἄλλων πασάδων, ὧντινων τὰ ὀνόματα μοὶ διαφεύγουσι τὴν στιγμὴν
ταύτην, τῶν σχετικῶν σημειώσεών μου μετ' ἄλλων ἐγγράφων κατε-
σχημένων ὄντων ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀστυνομίας, ἐπιτροπὴν, ἥς σκοπὸς

ἦτο ἡ ἐξέλεγχξις, τῆς κατὰ τὴν βραχεῖαν βασιλείαν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, διχαιρίσεως τῶν μετρητῶν, τῶν χρεωγράφων καὶ τῶν ἀδαμάντων, ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ καταλειφθέντων, καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἐξελέγχσεως προήλθεν ἡ ὑπόθεσις τοῦ Χρηστάκη Ἐφένδη Ζωγράφου καὶ ἡ δίκη τοῦ Νουρῆ Πασᾶ, ἀμφοτέρων γνωστῶν τοῖς πᾶσι.

Καίτοι ἡ διχαιρίσις τῶν ρηθέντων ἀντικειμένων εἶχε γίνεαι ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ Νουρῆ Πασᾶ, χωρὶς οὐδ' ὁ Σουλτάνος Μουράτ οὐδ' ἡ μήτηρ του νὰ λάβωσι μέρος, οἱ δὲ ὑπουργοὶ ἐτύγχανον ἔτι οἱ αὐτοὶ (οἱ καὶ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ πρώην Σουλτάνου), δις ἐν τούτοις προσεκληθῆ ἡ βασιλομήτωρ εἰς τὴν ἀνάκρισιν, ἀλλὰ δὲν προσῆλθε, παρὰκελευσαμένη τῷ ἀνεψιῷ της, Χαμίτ, ὅτι ὤφειλε νὰ ἀποταθῇ πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς καὶ ὅχι πρὸς αὐτήν. Μετά τινα χρόνον αἰσχρά τιςπραγματεία δημοσιευθεῖσα, τῇ ἐντολῇ καὶ ταῖς δαπάναις τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ Μιδχάτ, ἐνὸς ἀθλίου κατασκόπου, καθήπτετο, σὺν διαφόροις ἄλλαις συκοφαντίαις, τὸν τε Σουλτάνον Μουράτ καὶ τὴν μητέρα του, ὡς ὑπεξαίρεσαντες μετρητά τε καὶ ἀδάμαντας.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1876 σκανδαλώδης σκηνὴ ἔλαβε χώραν πρὸ τῆς κυριωτέρας θύρας τῶν ἀνακτόρων τοῦ Τσιραγάν. Ἡ ἀστυνομία, κατ' ἐμπνευσιν ἴσως, προῖδοῦσα πλεκτάνην τινὰ, ἔσπευσε νὰ συλλάβῃ, πρὶν ἔτι καταβῶσι τῆς ἀμάξης, τέσσαρα ἄτομα, μετημφισμένα ὑπὸ γυναικεῖαν τουρκικὴν ἐνδυμασίαν, οὐχὶ μὲ φερετζέδες καὶ γιαντινὰ, ἀλλὰ κεκαλυμμένα ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν μὲ κεχρωματισμένον πέπλον, δῆλ. τουρκιστὶ ὀνομαζόμενον, ὅντινα αἱ Ὀθωμανίδες φέρουσιν δσάκις πορεύονται εἰς γειτονικάς ἐπισκέψεις. Ὀλίγας στιγμὰς μετὰ τὴν σύλληψιν τῶν ρηθέντων, διεδόθη, ὅτι ἀνακριθέντες ὡμολόγησαν, ὅτι ἀπεστέλλοντο ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Ἰγνατιῆφ, ἵνα, ἀναρπάσαντες ἐκ τοῦ Τσιραγάν τὸν Σουλτάνον Μουράτ, ἐν γνώσει τοῦ σχεδίου διακείμενον, τὸν ἐπιβιβάσωσιν ἐπὶ τοῦ ρωσικοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπως μεταβῇ, εἰς Ὀδησσόν.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη πολυειδῶς ἐσχολιάσθη· οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἦσαν ἐρασταί, πορευθέντες οὕτως, ἵνα ἴδωσι τὰς ἐρωμένους των, οἱ δὲ, ὅτι εἶχον διαταγὴν νὰ φονεύσωσι τὸν Σουλτάνον Μουράτ, καὶ ἄλλοι, ὅτι ἦτο μηχανεῦμα τοῦ Μιδχάτ Πασᾶ, ἐξυφανθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὅπως, ἐκφοβίσας τὸν Χαμίτ, τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἀναγορεύσῃ αὐτὸν Μέγαν Βεζύρην, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἦτο ἀληθές.

Ἡ κατὰ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ καὶ τοῦ Στρατηγοῦ Ἰγνατιῆφ κα-

κόβουλος καὶ ψευδῆς αὕτη μηχανογραφία, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ πλεχθεῖσα, διπλοῦν εἶχε τὸν σκοπὸν, ἀλλ' εἰς τὸ αὐτὸ καταλήγοντα. Τὸ μὲν, ἵνα ἀποδείξῃ τῷ λαῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός του, προδότης τῆς πατρίδος καὶ ἀφωσιωμένος τῇ Ῥωσσίᾳ, προϋτίθετο, ἐκ συμφώνου μὲ τὸν Στρατηγὸν Ἰγνατιῆφ, νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς φυλακῆς του καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Ῥωσσίαν, ἔνθα διαμαρτυρόμενος κατὰ τῆς ἐκθρονίσεώς του προκαλέσῃ ἐκεῖθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει πόλεμον ἐμφύλιον, ὅστις θὰ συνετέλει μεγάλως πρὸς τοὺς πόθους τῆς Ῥωσσικῆς πολιτικῆς· τὸ δὲ, ὁ καὶ οὐσιωδέστερον, ἦτο, ἵνα, ἐπὶ τῇ ψευδεὶ ταύτῃ προφάσει, ἀξήσῃ τὰ πρὸς τὸν ἀτυχῇ ἀδελφόν του ἀπάνθρωπα καὶ αὐστηρὰ μέτρα.

Ἀποδείξεις τούτου εἶναι, ὅτι οἱ τέσσαρες οὔτοι, εἰς Γαλλο-πολωνὸς Ἰσραηλίτης, εἰς Ἑλλήν, καὶ δύο Τοῦρκοι, παρεσκευάσθησαν καὶ μετημφιεσθήσαν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐνὸς τῶν πλασμάτων τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, ἐρυθρῷ χρώματι βεβαμμένη καὶ κειμένη παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, παραπλεύρως τῆς ἀποβάθρας Χαϊρεδδίν ἐν Βεσικτάς, καὶ ὅτι, ἀφοῦ ἐφυλκίσθησαν διὰ τὸν τύπον μόνον ἐπὶ βραχύτατον διάστημα, συνεχωρήθησαν, ἐξατκοῦντες ἤδη, ὡς λέγεται, τὸ μυστὸν τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας τῶν ἀνακτόρων ἐπάγγελμα.



Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀφ' ἐνὸς μὲν βλέπων, ὅτι ἡ κατ' αὐτοῦ δυσσάρεσκεια τοῦ λαοῦ ὅσημέραι ηὔξανεν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μανθάνων, ὅτι, παρὰ τὴν τῶν ἱατρῶν καταδίκην, ὁ ἀδελφός του ἐπαισθητῶς ἀνέκτα τὴν ὑγείαν του, ἀπεφάσισε, μετὰ πολυχρονίους διαταγμούς, νὰ ἀναγορεύσῃ τὸν Μιδχάτ Μέγαν Βεζύρην, καὶ συγχρόνως νὰ ἀνακηρύξῃ τὸ Σύνταγμα, τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ πράγματι ἡ δύνατο νὰ παρατείνῃ τὴν βραχυλείαν του καὶ νὰ ἐλκύσῃ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ· οὐχὶ δὲ, ὅπως σήμερον, ἀφοῦ κατεπάτησε τὸ Σύνταγμα, διέπραξε πλείστας ὅσας ἀδίκους καὶ αὐθαιρέτους πράξεις, ἐβύθισε τὸ ἔθνος ἐν τῇ ἐνδείᾳ καὶ τῇ ἀθλιότητι, νὰ ἐπισύρῃ τὰς ἀράς ἀπάντων, νὰ ὑπόκειται εἰς αἰωνίους ἐλέγχους διὰ τὰ ἀναρίθμητα ἐγκλήματατά του καὶ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ κάμῃ οὐδὲ ἐν βῆμα πέραν τοῦ Γιλδιζίου, ἔνθα, ἐκ τοῦ φόβου μὴ αἰφνης καθαιρεθῇ, κρατεῖ αὐτὸς ἐκυτὸν καθειργμένον ἐν μέσῳ φρουρίων, τηλεβόλων καὶ χιλιάδων στρα-

τιωτῶν, κινδυνεύων συγχρόνως νὰ ἀπολέσῃ καὶ τὰς φρένας! Καὶ πράγματι ἐκπλήττομαι, πῶς, ἐν διαρκεί ᾧπνία, προσεχομένη ἐκ τῶν ἐφιαλτῶν, ἐν οἷς παριστῶνται πρὸ αὐτοῦ τὰ φάσματα τῶν θυμάτων του, ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ μέχρι σήμερον!!!

Καίτοι ὁ λαὸς ἀνυπομόνως ἀνέμενε τὴν ἀνακλήρυσιν τοῦ Συντάγματος, οὐδόλως ἐν τούτοις συνεκινήθη ἐκ τῶν ἐκατὼν καὶ ἑνὸς κανονοβολισμῶν, τῶν ἀναγγειλάντων αὐτήν. Εἰδὼς ἤδη τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ κυριάρχου του, καὶ κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην πρὸς αὐτὸν ἔχων, προεμάντευσεν, ὅτι τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἤθελε παραπέμψῃ εἰς τὰς ἑλληνικὰς καλένδας. Καὶ πράγματι, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, φύσει ἐχθρὸς τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, ἔδωκε μὲν τὸ Σύνταγμα διὰ τὴν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ἐπιφυλασσόμενος νὰ πράξῃ ὅ,τι ἔπραξεν. Ἐκτὸς τῶν δεσποτικῶν αὐτοῦ ἀρχῶν, ὑπῆρχον ἐν τῷ Συντάγματι διατάξεις, αἵτινες τῷ ἀπῆρσκαν. Τὸ 6 ἄρθρον αὐτοῦ λέγει.

«*Ἡ ἐλευθερία τῶν μελῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορικῆς δυναστείας, ἡ προσωπικὴ αὐτῶν περιουσία, κινητὴ καὶ ἀκίνητος, αἱ ἐπιχορηγήσεις των καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν, κεῖνται ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν ἀπάντων.*»

Τοῦ Συντάγματος ἐν ἐνεργείᾳ, τὸ ἄρθρον τοῦτο δὲν δύναται νὰ μένῃ γράμμα νεκρόν· κατὰ συνέπειαν ἀνοίγει ἀπάσας τὰς θύρας τοῦ Τσιραγάν. Τῆς ἐλευθερίας τῶν μελῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, εἰς ἣν ὁ Σουλτάνος Μουράτ δὲν ἔπαυσεν ἀνήκων, ὑπαγομένης εἰς τὴν ἐγγύησιν ἀπάντων, οὐδεὶς Σουλτάνος, οὐδεὶς μέγας Βεζίρης, οὐδεμία διέπουσα συνέλευσις, δύναται ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει, νὰ ὑπεξαίρῃσιν τὴν ἐλευθερίαν ταύτην. Ἡ προσωπικὴ αὐτῶν περιουσία, κινητὴ καὶ ἀκίνητος, ὡς καὶ ἡ ἐπιχορηγήσεις των ἐφ' ὅλην των τὴν ζωὴν ὑπάγονται εἰς τὴν ἐγγύησιν ἀπάντων. Ἡ διάταξις αὕτη ἀφίησιν ἀθίκτους ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοὺς ἐν Κουρβαλῇ Δερὲ καὶ ἐν Νισπετιὲ ἰδιοκτησίας του, καὶ δίδωσι τὸ δικαίωμα αὐτῷ, τῇ μητρὶ, ταῖς συζύγοις καὶ τοῖς τέκνοις του, νὰ λάθωσι τὰς ἐπιχορηγήσεις των ἀπὸ τῆς 19]31 Αὐγούστου 1876 μέχρι σήμερον.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐπικυροῦται εὐκρινέστερον καὶ ἐναργέστερον ὑπὸ τῶν ἄρθρων 9 καὶ 10).

«*Ἀπαντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπολαύουσι τῆς ἀτομικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας, ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ μὴ προσβάλλωσι τὴν τοῦ ἄλλου.*»

Ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπολύτως ἀπαρabiαστος. Οὐδεὶς

«ἐπ' οὐδενίᾳ προφάσει δύναται νὰ ὑποστῇ οἰωνοδήποτε ποινὴν, ἢ «μόνον κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν νόμων ὀριζομένης περιπτώσεις καὶ κατὰ «τοὺς ὑπ' αὐτῶν διαγραφομένους τύπους.»

Ἄρα, πᾶν μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ Ὁσμὰν εἶναι ἐλεύθερον, ὡς πρίγκηψ καὶ ὡς Ὀθωμανός. Δὲν ἐπιτρέπεται ὅθεν προσβολὴ κατὰ τῆς ἐλευθερίας, οὔσης ἀπολύτως ἀπαρabiάστου, τοῦ ἐκ γενετῆς προνομιοῦχου τούτου ὥσπερ καὶ ἐκείνης τοῦ τῶν ἑδῶν ἀχθοφόρου. Λοιπὸν, ἔνεκ-
θεν νόσου τινὸς δὲν μεταχειρίζονται τὸν πτωχὸν ἀχθοφόρον ὡς καὶ πάν-
τα ἄλλον ἀπόκληρον τῆς τύχης, ὡς κακοῦργον. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυ-
νατὸν νὰ κρατῶσι κεκλεισμένον, οἰκτρῶς καθειργμένον καὶ ἐν ποταπῇ
αἰχμαλωσίᾳ τὸν Σουλτάνον Μουράτ, διότι λέγουσι καὶ διατείνονται ὅτι
εἶναι παράφρων; Σὺν αὐτῷ δὲ τὴν μητέρα του, τὰς καδῖνας του, τὰ
τέκνα του καὶ πᾶσαν τὴν γυναικείαν αὐτῶν θεραπείαν; Πῶς εἶνέ ποτε
δυνατὸν, τοῦ Συντάγματος ἐν ἐνεργείᾳ, νὰ φυλακίζωσι καὶ ἐξορίζωσι
τοὺς θεράποντας τοῦ πρώην Σουλτάνου, χρώμενοι ἀπκνθρώποις καὶ
βαρβάροις μέσοις ἐναντίον τούτου, χωρὶς οὐδ' αὐτὸς, οὐδ' οἱ ἄλλοι
νὰ διαπράξωσιν οἰωνοδήποτε ἔγκλημα, προβλεπόμενον ὑπὸ τῶν νόμων;

Ἴδου αἱ σκέψεις, αἵτινες κατεῖχον τὸ πνεῦμα τοῦ Χαμίτ, μὴ δυ-
ναμένου νὰ εὗρῃ διέξοδον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει. Οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν
ὁ δυστυχὴς εὗρισκεν ἄνεσιν. Χιλιάκις ἐσκέφθη νὰ καταργήσῃ τὸ Συν-
ταγμα, ἀλλ' ἐφοβεῖτο τὸν Μιδχάτ· ἐξεθρόνισεν, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν,
δύω Σουλτάνους, δύναται νὰ ἐκθρονίσῃ καὶ ἐμὲ ἐπίσης. Ἡ ἰδέα αὕτη
τὸν ἐτρόμαξε καὶ τὸν καθίστα μανιώδη! Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, ἐνθαρρυνό-
μενος ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὑπὸ τοῦ Μαχμουτ Δ' ζελλ-εδ-διν, ὑπὸ τοῦ Ρεδήφ
καὶ τοῦ Σανσάρ Μαχμουτ, τοῦ ἀρχικαφεψοῦ του, καὶ τῶν τριῶν,
τότε ἐπιστηθίων συμβούλων του, νῦν δὲ τῶν μὲν δύω ἐν ἐξορίᾳ, τοῦ
δὲ πρώτου εἰς θάνατον ὑπ' αὐτοῦ καταδικασθέντος, ἀφ' ἑτέρου δὲ,
ὑπὸ τῶν ῥωσικῶν εἰσηγήσεων, ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς τὸ πραξικό-
πημα ἐκεῖνο, ὅπερ ἐγκεχάρακται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κρά-
τους διὰ τῶν μελανοτέρων γραμμάτων, σημάναν τὴν ἡμέραν τῆς
ἐκτελέσεως αὐτοῦ, ὡς ἡμέραν μεγάλης τῆς Τουρκίας συμφορᾶς.

Πρέπει νὰ ᾔνέ τις τόσον ὑποκριτῆς, μοχθηρὸς καὶ συκοφάντης, οἷος
ὁ Χαμίτ, ἵνα δύνηται νὰ συνδυάζῃ καὶ νὰ τεκταίνῃ σχέδια τόσῳ κα-
ταχρόνις, οἷα σχεδιάζει δσάκις εὐρίσκεται ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ ἐν περι-
πλοκίᾳ!

Ἦτο ἡ 21)5 Φεβρουαρίου 1877, καθ' ἣν ἔλαθε χώραν τὸ ἀτι-
μωτικὸν ἐκείνο πραξικόπημα τῆς μοχθηρᾶς καὶ κεκεντρεχοῦς βασιλι-

κῆς πονηροκρατίας, ἀφαιρεσάσης τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν, ἵνα τὴν ἀναθέσῃ εἰς τὴν προδοσίαν, τὴν φαυλότητα καὶ τὴν διαφθοράν!! Ὁ Μιδχάτ, μηδὲλως ὑποπτευόμενος, ἔσπευσεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου γενομένην αὐτῷ πρόσκλησιν, ἀλλὰ πρὸ τῆς θύρας τῶν αὐτοκρατορικῶν δωματίων συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Σαῖτ πασᾶ, τοῦ Φερίκη τοῦ Ηκλατίου, ὅστις, ἀνακοινώσας αὐτῷ τὴν ὑπὸ τῆς τριανδρίας ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν, τὸν ὠδήγησεν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου «Ἰζεδδὶν» ὅπερ ἐν πλήρει ἀτμῷ ἀπήγαγε τὸν χρηστότερον καὶ μεγαλῆτερον τῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐξορίας.

Ὁ Σαῖτ πασᾶς, οὗ ἀνωτέρω ἐπλέξαμεν τὸν πανηγυρικὸν, μεμυημένος εἰς τὰ ἥθη τῆς βρετανικῆς ἐλευθερίας καὶ κατὰ συνέπειαν δυνάμενος νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἐξ αὐτῆς προσερχόμενα εὐεργετήματα, ὥφειλε νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μιδχάτ Πασᾶ, τὸν σωτῆρα καὶ τὸν ἀναμορφωτὴν τῆς πατρίδος του. Ἐν πληρεστάτῃ γνώσει τῶν ῥωσικῶν ῥαδιουργιῶν κατὰ τοῦ Μιδχάτ, ἐμποιοῦντος τοσοῦτον φόβον τῇ κυβερνήσει τῆς Πετροπόλεως, ἡξέειδεν ἐπίσης, ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Κυβερνήσεως ταύτης, πρὸς ἐξολόθρευσιν τοῦ Μιδχάτ, ἀπέστειλεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐντὸς κιβωτίων πετρελαίου, ἐξήκοντα ἑκατομμύρια φράγκων, διανεμηθέντων μεταξὺ τριῶν ἢ τεσσάρων προσώπων, εἰδὼς ὅτι, ἐὰν ὁ Μιδχάτ ἔμενεν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἡ Ῥωσσία, ἥτις ἐφρόνει ὅτι ἡδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον συγκρούσεως, ἐὰν ἀπεμάκρυνε τὸν ἀρειμάνιον Μέγαν Βεζύρην, δὲν ἤθελε κηρύξει τὸν πόλεμον, ὁ Σαῖτ πασᾶς, λέγω, ὁ φιλόπατρις καὶ τίμιος ἀνὴρ, οὐ μόνον δὲν ὥφειλε νὰ συμμετάσχη τῆς καταχθονίου ταύτης πλεκτάνης, τοῦ ἀτιμωτικοῦ τούτου πραξικοπήματος, οὐτινος τὸ ἀποτέλεσμα ὁ στρατηγὸς Ἰγνατιεφ, ἐγκαταλείψας τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα καὶ ἐμπιστευθεὶς τὰς διαπραγματεύσεις εἰς τὸν Κ. Ὄνοῦ, τὸν α'. τῆς ῥωσικῆς πρεσβείας διερμηνεία, ἐπερίμενεν ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ καὶ διὰ παντὸς ἐφικτοῦ μέσου ὥφειλε νὰ τὸ μὴδενίσῃ. Μὴ πράξας τοῦτο, καὶ μάλιστα, ἐν ἐπιγνώσει, γενόμενος ὁ ἐκτελεστής τοῦ σχεδίου τούτου, εἶναι συνένοχος καθαρᾶς παρανομίας, λειποστάκτης τῶν ἀρχῶν, περὶ ὧν πολλάκις διελέχθημεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τριῶν Σουλτάνων, τοῦ Ἀζίζ, Μουράτ καὶ Χαμίτ, ἐν Χάλκη, ἐπὶ τῶν ἀτμοπλοίων τῶν Πριγκηπονήσων, ἐν τῷ τοῦ Ὑπουργείου τοῦ πυροβολικοῦ γραφεῖῳ του καὶ τελευταῖον ἐν τῷ ἐν τοῖς ἀνακτόροις θαλάμῳ του. Εἶπε, ὡς ὁ κύριός του, Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὡς ὁ γυναικᾶδελφός του, Μαχμουτ Δζελάλ-εδ-δὶν, ὡς ὁ Ῥεδίφ καὶ τόσοι

ἄλλοι, προδότῃς τῆς πατρίδος, κατὰ συνέπειαν μεγίστη ἡ εὐθύνη τοῦ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἱστορίας!!!

Ἄλλ' ὅποια δυστυχία διὰ τὸ ἀτυχές τοῦτο ἔθνος! Ἐπεσεν ἐκ τῆς Χαρύβδους εἰς τὴν Σκύλλαν! Διὰ τῆς καθαιρέσεως τοῦ μηχανίου τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ, ἐνόμιζεν ἑαυτὸ ἀπαλλαγὴν τῆς ῥωσικῆς ἐπιρροῆς καὶ ἐπομένως ἐλεύθερον νὰ δυνηθῇ, διὰ τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ἡγεμόνος, τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, νὰ προσπελάσῃ ταῖς εὐρωπαϊκαῖς πεπολιτισμέναις χώραις, οὕτω δὲ νὰ βραδίῃ ἐν τῇ ὁδῷ τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Δυστυχῶς ὅμως ἔπεσαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἐνὸς Χαμίτ, τοῦ ἀναξίου τούτου βλαστῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Ὄσμάν, ὅστις, ἀφοῦ τὸ ἔρριψεν ἐν τῇ ἀθλιότητι καὶ τῇ ἐνδεείᾳ, ἀφοῦ τὸ κατέθλιψε, τὸ ἡτίμασε καὶ τὸ διέφθειρεν, ἀνυψώσας τὴν κατασκοπεῖαν εἰς ἀξίωμα, ἀφοῦ, ἕνεκεν τῶν ἀλαζονικῶν καὶ αἰσχοκερδῶν αὐτοῦ σκοπῶν, ἕνεκεν τῆς ἀμυχείας του, προὔκάλυψε τὸν διχμελισμὸν τοῦ Κράτους ὑπὲρ τοῦ πανσλαβισμού, ὥθησεν αὐτὸ εἰς τὴν παντελεῖα καταστροφὴν του, χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι δύνανται, καὶ νῦν ἔτι, νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν κίνδυνον διὰ τῆς περαιτέρωσώς του, ἄνευ τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐκείνων, οὔτινες ἀνέχονται αὐτὸν ἔτι ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἔσεται ἔσται ἐπ'ἀράτον!

Ἐπ'ἀράτῳ πολλοὶ, καθαπτόμενοι τὸν Μαχμούτ Δζελάλ-εδ-δίν, τὸν Ῥεδίφ, τὸν Ὄσμάν, τὸν Μέγαν Βεζύρην Σαῖτ, καὶ τόσους ἄλλους, ὡς διαφθείραντας τὸν νέον καὶ ἄπειρον Σουλτάνον Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ. Δὲν ὑπερασπίζομαι τοὺς ἀνθρώπους τούτους, ἅπαγε! Γινώσκω νὰ ἐκτιμῶ ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν του· ἀλλ' ὀφείλω νὰ εἶπω, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, φύσεως πονηρᾶς, μόλις εἶδεν ἑαυτὸν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἤρξατο ἐκδηλῶν τὰς τάσεις αὐτοῦ, συνάζων περὶ ἑαυτὸν τοὺς ὁμοίους του, «κατὰ τὸν ἀφέντη καὶ τὰ κοπέλια του». Ἀλλως τε, ἐὰν πράγματι οὗτοι, χάριν τῶν ποταπῶν συμφερόντων των, τὸν διέφθειραν, αὐτὸς δὲν εἶχε τὸν κοινὸν νοῦν, ἢ ἐλαχίστην δόσιν ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπίας, ἵνα τοὺς ἐννοήσῃ καὶ μὴ τυφλῶς ἐκτελεῖ τὰς ἀντεθνικὰς αὐτῶν συμβουλὰς; Δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ, διὰ τῶν θεραπόντων του, ἢ διὰ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ δημοσιευομένων διακριβῶν καὶ ἐφημερίδων, πάντοτε τὰς ἀδίκους καὶ ἀναιρέτους αὐτοῦ πράξεις καθαπτόμενων καὶ ἐπικρινουσῶν, ὅτι δὲν ἀγαπᾶται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἵνα προσπαθῇ νὰ διορίωσῃ ἑαυτὸν, ἐπικνοβιώσῃ τὰ σφάλματά του, οὕτω δὲ ἐπισύρῃ τὴν ἀγάπην τοῦ ἔθνους;

Πρὸς δικαιολόγησιν τῆς βαρβαρίας καὶ ἀναιρέτου ἐξήρίας τῆς

Μιδχάτ, διέδωκε πάραυτα, ὅτι προέβη εἰς τὸ διάβημα τοῦτο, ἐπειδὴ ἀνεκάλυψεν, ὅτι ὁ Μιδχάτ εἰργάζετο, ὅπως, ἐξολοθρεύσας αὐτόν τε καὶ ἅπαντα τὰ μέλη τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, ἀνακηρύξῃ τὴν δημοκρατίαν, ἧς αὐτὸς θὰ ἦτον ὁ πρόεδρος ! Ἀλλὰ τοιούτους λόγους καὶ τοιαῦτα ἐπιχειρήματα τίς δύναται νὰ παραδεχθῇ; Ἡ νομίζεις, ὦ ἔνδοξε γαζῆ (νικητᾶ), ὅτι εἶσαι ἱκανὸς νὰ διασπείρῃς πάντοτε ψεύδη, χωρὶς νὰ δύνηται τις νὰ διακρίνῃ αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν; Ἐὰν πράγματι ὁ Μιδχάτ εἶχε τοιαύτην πρόθεσιν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ ταύτην κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς καθαιρέσεως τοῦ θεοῦ σου, ὁπόταν ὑμεῖς ἅπαντες εἴσθε κεκλεισμένοι, οἱ μὲν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Βεσικτὰς, οἱ δὲ ἐν τοῖς τοῦ Φεριέ; Ἡ φρονεῖς, ὅτι πάντες εἰσὶν ἱκανοὶ νὰ καταφεύγωσιν εἰς ψεύδη, εἰς συκοφαντίας, εἰς δολοφονίας καὶ εἰς δίκας, ἵνα ἐκπληρώσωσι τοὺς ἐγωῖστικούς καὶ ἀλαζωνικούς αὐτῶν σκοπούς; Τί σημαίνει ἡ παραφορά, ὑφ' ἧς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καταλαμβάνεσαι, φυλακίζων, ἐξορίζων, καταδικάζων εἰς κεφαλικὴν ποινὴν, εἴτα δὲ μεταβάλλων ταύτην εἰς ὑπερρίαν καὶ εἰρκτὴν, προσωρινὴν ἢ ἰσόβιον, καὶ τοῦτο ἵνα παρκαίψῃς τὸν κόσμον, ὅτι εἶσαι ἐπεικὴς καὶ εὖσπλαχνος; Μεγαλειότατε, δὲν θέλομεν χάριτα, οὔτε ὁ Μιδχάτ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ κατηγορούμενοι (χωρὶς βεβαίως νὰ συμπεριλάβω μεταξὺ αὐτῶν τὸν Μουσταφᾶν Πεχλιβᾶν καὶ τὸν Χαδζῆ Ἀχμέτ, τὰ δύο ταῦτα ἄθλια ὄντα, ἅτινα, ἀγορασθέντα ὑπὸ σοῦ, κατέθεσαν ψευδεῖς μαρτυρίας) καταδικασθέντες, διότι δῆθεν ἐνήργησαν, οἱ μὲν ἀμέσως, οἱ δὲ ἐμμέσως, τὴν ψευδοδολοφονίαν τοῦ θεοῦ σου, οὔτε ἐγὼ καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ, καταδικασθέντες πρὸ τετραετίας περὶ σου, διότι, ἐπράξαμεν τί; παρὰ σοῦ ἐρωτητέον. Δὲν θέλομεν, λέγω, χάριτα, ἀλλὰ θέλομεν καὶ ἀπαιτοῦμεν δικαιοσύνην, οὐχὶ ὑπὸ τῶν διεφθαρμένων δικαστῶν σου, ἀλλ' ὑπὸ δικαστῶν διεθνῶν, ὅπως ἡ Εὐρώπη μάθῃ, τίς ὁ ἀληθὴς ἐνοχοὺς καὶ ποῦ κεῖται τὸ χαλκευτήριον τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῶν ὀργίων !!!

Τοῦ Μιδχάτ ἐξορισθέντος, ἔμενον ἔτι τινές, ὧν ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἔπρεπε νὰ ἀπαλλαγῇ, ἵνα, ὀριστικῶς καὶ βεβαίως, καταλήξῃ εἰς τοὺς σκοπούς του. Ἡρξάτο λοιπὸν ἀπὸ τὸν Κεμάλ καὶ τὸν Θεόδωρον Κασάπην τὸν μὲν, μέχρις ὁστέων φιλελεύθερον καὶ ἐκτιμώμενον διὰ τε τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐγλωττίαν του, ἐξασκοῦντα δὲ μεγίστην ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιρροήν, τὸν δὲ, ἰδιοκτῆτην καὶ συντάκτην τῆς σατυρικῆς ἐφημερίδος «Χαγιάλ», ὅστις, ἐπίσης φιλελεύθερος, φιλόπατρις καὶ εὐφυστάτος, προσέβαλε πάντοτε διὰ τῆς ἐφημερίδος του

τάς ἀδίκους καὶ αὐθαιρέτους πράξεις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ἀλλ' ἔτι πλεῖον μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Μιδχάτ.

Ὁ Κεράλ Βέης, μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, συλληφθεὶς κατ' οἶκον, ὠδηγήθη καὶ ἐρρίφθη ἐν τῷ μυθῷ κεχωρισμένης φυλακῆς τῆς κεντρικῆς ἀστυνομίας, κατηγορούμενος ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους. Τὸ δικαστήριον, μὴ εὖρὸν βάσιμον τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ τοῦναντίον αἰσχυρῶς ἐξυφανθεῖσαν ὑπὸ τῶν κολάκων καὶ τῶν κατχυσκόπων τῶν ἀνακτόρων, ἐκήρυξεν ἐαυτὸ ἀναρμόδιον. Ὁ Κεράλ ὅμως μετὰ φυλάκισιν πέντε μηνῶν ἐξωρίσθη εἰς τὴν Μιτωλίνην.

Ὁ Κασάπης προσεκλήθη δις ἢ τρίς εἰς τὰ ἀνάκτορα ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ τῆς σχολῆς Woolwiehe, τοῦ Φερίκη Σαῖτ πασᾶ, ὅστις, ὑποσχόμενος αὐτῷ σπουδαῖα ποσά, τῷ συνέσταινε νὰ μὴ γράψῃ πλέον ὑπὲρ τοῦ Μιδχάτ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κασάπης, ἀκεραίου χαρακτῆρος καὶ συνεπῆς εἰς τὰς ἀρχάς του, ἀπορρίψας τὴν προσφορὰν ἐξηκολούθει νὰ γράφῃ, αὐτὸς οὗτος, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀγωγὴν κατ' αὐτοῦ ἐποίησατο, μεθ' ἣν κατεδικάσθη εἰς τριετὴ φυλάκισιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ὁποίας ἀποδράς κατέφυγεν εἰς Παρίσιους.

Πόσοι ἄλλοι δὲν ὑπέστησαν τὴν τύχην τοῦ Κεράλ καὶ τοῦ Κασάπης, διότι ἐτύγχανον φίλοι ἢ ὁπαδοὶ τοῦ πρώην Σουλτάνου καὶ τοῦ Μιδχάτ; Νὰ ἐπαριθμῶσω τὰ θύματα θὰ ἦτο λίαν μακρὸν, λέγω μόνον ὅτι χιλιάδες ἀνθρώπων, καίπερ τοῦ Συντάγματος ἔτι ἐν ἐνεργείᾳ, ἐξεπατρίσθησαν ὑποστάντες ἄπειρα βασανιστήρια, διότι μόνον, ἄλλοι μὲν ἐξέφρασαν συμπαθεῖς τινὰς λόγους ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ἄλλοι δὲ λύπης καὶ ἀγανακτήσεως ὑπὲρ τοῦ Μιδχάτ πασᾶ. Εἰπεῖν ἔτι καὶ νῦν ὅτι ὁ πρώην Σουλτάνος δὲν εἶναι ἀσθενής, ἢ ἀπαγγελεῖν μόνον τὸ ὄνομα «Μουράτ,» ἦτο καὶ εἶναι ἐγκλημα καθοσιώσεως! Εἰπεῖν ὅτι εἶδε ὁ Μιδχάτ νὰ ἀνακληθῇ, ἦτο ὡσαύτως ἐγκλημα καθοσιώσεως, ὥσπερ καὶ τὸ λέγειν σήμερον, ὅτι εἶναι ἀθῶος τοῦ ἐγκλήματος, ὡπερ ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἠθέλησε νὰ τῷ ἐγκολάψῃ.

Ἄπαντες εἰξεύρουσιν ἤδη, πῶς ὁ Ῥαμιζ πασᾶς, διὰ τῆς παρρησίας τοῦ πνεύματός του, ἠδυνήθη νὰ σωθῇ ἀπὸ ἀφεικτον πνιγμόν. Ἐξαιρέσει τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὁθωμανικοῦ Ἑθνους, ἡ Εὐρώπη ἀγνοεῖ τὴν μυστηριώδη ἐξαφάνισιν πολλῶν ἑκατοντάδων σοφτάδων (μαθητῶν τῆς Θεολογίας) καὶ τοσοῦτων ἄλλων, γενομένην ἐν πλήρει ἰσθμῷ αἰῶνι καὶ ὑπὸ συνταγματικὴν κυβέρνησιν. Οἱ πνιγμοὶ, οἵτινες προδήλως κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ εὐσπλαγγνοῦ καὶ φιλανθρώπου, τοῦ

μακκαρίτου Σουλτάνου Μεζδὶτ, ἐκτελοῦνται λάθρα ὑπὸ τοῦ ἀπανθρώ-
που καὶ ἀσπλάχνου υἱοῦ του, τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ !!!

Μακρὸν θὰ ἦναι ἐπίσης, ἐν κάμῳ λόγον ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ
καὶ περὶ τοῦ πολέμου· παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν διατρι-
βὴν τοῦ Κ. Θ. Κασάπη, δημοσιευθεῖσαν ἐν Παρισίοις τὸν Δεκέμβριον
τοῦ 1877 καὶ εἰς τὴν διαμαρτύρησιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου Ἀβδ-οὐλ
Κερίμ Πασᾶ, ἥνα μᾶθη, πῶς τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος ἀναιδῶς ἐπροδόθη
ὑπὸ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ τῶν συνενόχων του, καὶ πῶς ὁ θαυμά-
σιος καὶ γενναῖος ἐκεῖνος στρατὸς, ἀφοῦ ἡρωϊκῶς ἐπολέμησεν, ἠναγ-
κάσθη, ἕνεκεν τῆς προδοσίας καὶ τῆς στρατηγικῆς ἀπειρίας τῶν ἐκ τοῦ
Γιλδιζ ἀρχιστρατηγούντων (;), νὰ παραδοθῇ καὶ νὰ μεταφερθῇ κατὰ
μυριάδας εἰς τὴν Ῥουμανίαν καὶ εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὡς αἰχμάλωτος,
ὑποστὰς ἀνήκουστα δεινοπαθήματα ἐκ τῆς δριμύτητος τοῦ χειμῶνος
καὶ ὑπὸ τῆς φιλανθρωπίας τῶν χριστιανῶν (;) Βουλγάρων!

Ἐὰν ἡ αἰτία τῆς γενικῆς τοῦ στρατοῦ ἥττης δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ
Χαμίτ καὶ οἱ συνένοχοί του, ἀλλ' ὁ Ἀρχιστάτηγος καὶ οἱ ἄλλοι Στρα-
τηγοί, διατὶ τότε ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ δὲν προσέβη ἀπὸ τετραετίας εἰς
τὴν διαδικασίαν αὐτῶν, ἀλλὰ τοὺς ἀφίνει πάντοτε ἐξορίστους ἐν τῇ
νήσῳ Ῥόδῳ; Δὲν θὰ ἦτο πολὺ λογικώτερον καὶ πατριωτικώτερον νὰ
τιμωρήσῃ ἐκεῖνους, οἵτινες κατέστρεψαν τὸ Κράτος, ἐὰν πράγματι ᾔ-
σιν ἔνοχοι, ἢ νὰ προσῇ μετὰ πενταετίαν εἰς τὴν τιμωρίαν ἀνδρῶν,
ψευδῶς κατηγορουμένων ὡς δολοφόνων ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου, οὕτινος
ὁ θάνατος, λησμονηθεὶς καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς μητρὸς καὶ τῶν τέκνων του,
ἐγένετο ἐπωφελὴς εἰς αὐτὸν τοῦτον;

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐπιτήδεις καὶ πανοῦργος, διέταξε τὴν ἐνώ-
πιον στρατοδικεῖον δίκην τοῦ Σουλεϊμάν Πασᾶ, ὅστις, δικασθεὶς ὑπὸ
δικαστῶν ἀδίκων καὶ αὐθαιρέτων, κατεδικάσθη αἰσχροῦς εἰς τὴν ἐκ τοῦ
βαθμοῦ του καθαίρεσιν καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν, διότι ὁ γενναῖος καὶ τί-
μιος οὗτος στρατηγὸς ἦτο ὁπαδὸς τοῦ πρώην Σουλτάνου καὶ τοῦ
Μιδχάτ. Ἀλλ' ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ δὲν ἔπραξε τὸ αὐτὸ, οὐδὲ ποτὲ θὰ
τὸ πράξῃ, διὰ τὸν Ῥεδίφ, τὸν περιβόητον ἐκεῖνον ὑπουργὸν τοῦ πολέ-
μου, τὸν ἀνάξιον ἐκεῖνον στρατηγόν, διότι ὑπὸ πάντων μισούμενος
οὐδενὶ κόμματι ἀνήκει, διότι εἶναι ἐνήμερος τῶν μυστηρίων του, διότι
εἶναι ὁ συνένοχός του!

Ἄμα τῇ ἀπαρχῇ τοῦ πολέμου, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ εἶχεν ὑποσχεθῇ
νὰ μεταβῇ καὶ παρασταθῇ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ, ὅπως κατὰ τὸ
παράδειγμα τῶν γενναίων αὐτοῦ προγόνων, ἀναπετάσῃ ἐνώπιον αὐ-

τοῦ τὸ Σανδζάκι Σερίφ (τὴν σημαίαν τοῦ Μωάμεθ), καὶ διὰ τοῦτο φετῶς ἐκδοθεὶς ἀνηγόρευσεν αὐτὸν νικητὴν καὶ τροπαίουχον (;). Μάτην ὁμοί, ὃ, ἵνα τὴν μετὰφέρῃ εἰς Βάρνην, προσωρισμένος ἀτροδορῶμων εἶχεν ἐπανειλημμένως διαταχθῇ νὰ ᾖ ἑτοιμος! Μάτην ἡ τῆς Ἀνδριανουπόλεως ἑταιρία τοῦ σιδηροδρόμου εἶχεν ἐπανειλημμένως ἐτοιμάσει τὰς ἐπισήμους ἀμάξας, αἵτινες, ὅπως ἀνηγγέλθη διὰ τῶν ἐφημερίδων, ὤφειλον νὰ μετὰφέρωσι τὸ ἱερόν αὐτοῦ πρόσωπον! Μάτην ὠρίζετο ἐκάστοτε ἡ ἡμέρα τῆς πομπῶδους ἀναχωρήσεως· διότι πάντοτε ἀντεπίταγμα ἐδίδετο, χωρὶς ἡ Ἀρειμάνιος Αὐτοῦ Μεγαλειότης νὰ ἀποφασίξῃ νὰ ἀναλάβῃ τὸ ταξίδιον τοῦτο, ὅπερ θὰ ἦτο σωτήριο, οὐχὶ βεβήτως διὰ τὰς στρατηγικὰς αὐτῆς γνώσεις, ἀλλὰ διότι ὁ Ἀρχιστρατήγος Ἀβδουλ Κερίμ πασᾶς, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι Στρατηγοὶ, δὲν θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ περιμένωσι διαταγὰς ἐκ τοῦ ἀρχιστρατηγείου (;) τοῦ Γιλδιζ, ἵνα συνωδᾷ αὐταῖς ἐνεργῶσιν, ἀλλὰ θὰ ἐνῆργουν κατ' εὐθεΐαν συνωδᾷ ταῖς ἀνάγκαις τοῦ πολέμου.

Ἐκεῖνο, ὅπερ ἡμ.πρόδιδεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοῦ, ἦτο, διότι δὲν ἐτόλμα νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅπισθεν αὐτοῦ ἐν τῷ Τζι-ραγὰν τὸν Σουλτάνον Μουράτ. Ἄλλως τε, οὐδόλως ἐσκέπτετο περὶ τοῦ πολέμου· ἐκεῖνο, ὅπερ τὸν ἐπησχόλει ἀτενῶς, ὅπερ προὔξενει αὐτῷ αὐπνίαν, δὲν ἦτο τὰ ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης συμβαίνοντα, ἀλλ' αἱ ἐκθέσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ συνάμα δὲ καὶ αὐλόρχου, ἀσχολουμένου πολλῷ μᾶλλον περὶ τὴν κατασκοπεΐαν τοῦ ἐν τῷ Τσι-ραγὰν αἰχμαλώτου, ἢ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπουργημάτων του! Ὅσάκις ἐκάστοτε ὁ Μαχμουτ πασᾶς οὗτος, τῷ ἀνήγγελλεν, ὅτι ὁ ἀδελφός του ὁλονὲν ἐπαισθητῶς ἀνέκτα τὴν υἱείαν του, κατελαμβάνετο ὑπὸ σφοδρᾶς ταραχῆς, μὴ ἡξέυρων τί ποιῆσαι, ἵνα ἡ εἰδήσις αὕτη μὴ διαδίδηται ἐν τῷ λαῷ.

Ὁ Ἀβδ-ουλ Χαμίτ ἄμα τῇ ἀναρρήσει του, ἀπαγορεύσας, ὡς εἰρηται, τῷ ἀνεψιῷ του, Σελλάχ-εδ-διν, νὰ ἐξακολουθῇ τὰς σπουδὰς του ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ, εἶχεν ἐπιτρέψει, ἵνα ὁ καθηγητὴς Μουστὰ ἐφένδης, πορευόμενος κατ' ἐκάστην εἰς Τσιραγὰν, δίδῃ αὐτῷ τε καὶ τῇ ἀδελφῇ του, Χατιῶζε Σουλτάνη, τὰ ἀναγκαῖα μαθήματα. Ἀλλὰ Πέμπτην τινὰ ἡ εἴσοδος τῷ ἀπηγορεύθη, μετὰ δὲ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν ἐξορίαν. Τί τὸ ἐγκλημα τοῦ καθηγητοῦ τούτου, καὶ διατί ἐξωρίσθη; Ἐν τίνι δικαιώματι, ὁ μεγάλθυμος Σουλτάνος καὶ φιλόστοργος θεὸς, ἐν ὑπερμεσοῦντι ἰθ'. αἰῶνι ἀπαγορεύει τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ τέκνα τοῦ ἀδελφοῦ του; Αὐτὸς, ὁ ἄνθρωπος τῆς προῶ-

δου, τοῦ ἐκπολιτισμοῦ, τῶν μεταρρυθμίσεων, ὅστις ἐμμένει νὰ ἀφήσῃ ἀμαθῆ ἕνα νέον, προσωρισμένον νὰ καταλάβῃ ἡμέραν τινὰ τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους; Ἄλλ' ἡ σκληρότης καὶ ἡ ἀπανθρωπία του δὲν ἐσταμάτησαν ἕως ἐδῶ, παρχατιῶν ὁ ἀναγνώστης θέλει κρίνει.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Μουστᾶ ἐφένδῃ, ἐδόθη διαταγὴ, ὅπως, ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ ἢ προφάσει, οὐδεὶς τῶν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ θεραπόντων ἐξέρχεται ἐκ τοῦ Τσιραγάν. Ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν ἐδόθη ἄνευ σκοποῦ. Ἐσπέραν τινὰ, ὁ Φερίκης τῶν ἰνακτόρων, ὁ πεπολιτισμένος ἀνὴρ, ἀλλὰ πάντοτε ὁ ἐκτελεστής τῶν ἀνοσιουργημάτων τοῦ κυρίου του, ὁ Σαῖτ πασᾶς, μετὰ πολυαριθμοῦ ἀκολουθίας, μετέβη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τσιραγάν, ὁπόθεν, τάξας εἰς γραμμὴν, ὡς ἂν προέκειτο περὶ ἐπιθεωρήσεως, ἅπαντας τοὺς θεράποντας τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, λευκοὺς τε καὶ μαύρους, καὶ λαβὼν σημείωσιν τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρίδος ἐκάστου, ἐπεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ ἀτμακάτων, ἵνα ἀποβιβασθῶσιν εἰς Σιρκετζὶ ἰσκελεσὶ, ὁπόθεν πάλιν, ἐν ἀράξαις καλῶς κεκλεισμέναις καὶ ἐν τῷ μέσῳ δύο γραμμῶν στρατιωτῶν ὠδηγήθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς κεντρικῆς ἀστυνομίας. Ποῖον ἦτο τὸ ἐγκλημα τῶν, καὶ πρὸς τί τοσαῦτα προφυλακτικὰ μέτρα; Τῷ ἀναγνώστη ἀπόκειται νὰ μαντεύσῃ. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, οἱ μὲν ἀπεπέμφθησαν εἰς τὰς πατρίδας των, οἱ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθέντες, ὥσπερ καὶ οἱ μαῦροι, ἐξωρίσθησαν εἰς διάφορα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀφρικῆς μέρη, χωρὶς τοῦλάχιστον νὰ τοῖς πληρώσωσι τοὺς καθυστερομένους αὐτοῖς μισθοὺς.

Ὁ τὸ Σύνταγμα ἀντικαταστήσας στρατιωτικὸς νόμος δι' οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἐφηρμόσθη, ἢ μόνον, ἵνα διευκολύνῃ τὰς ἄνευ διακρίσεως αὐθαιρέτους κρατήσεις ἀπάντων τῶν ὁπαδῶν καὶ φίλων τοῦ Σουλτάνου Μουράτ καὶ τοῦ Μιδχάτ πασᾶ. Ἀλλὰ μετὰξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ, οἵτινες χωρὶς νὰ ᾧσιν ὁπαδοὶ ἢ φίλοι τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, ἔσχον τὴν τόλμην νὰ προφέρωσι τὸ ὄνομα «Μουράτ ἢ Μιδχάτ», ἢ ἐσυκοφαντήθησαν ὑπὸ τῶν κατασκόπων τῶν ἀνακτόρων, μεθ' ὧν, ἐν προγενεστέρᾳ ἐποχῇ, εἶχον ἀφορμὴν δυσαρρεσκείας, καὶ οἵτινες σήμερον, ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ ἠθικολόγου (;) Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐξασκοῦσι τὸ ἐντιμὸν τοῦτο ἐπάγγελμα. Τοιοῦτῳ τρόπῳ δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν Κων)πόλει οὐδὲ εἰς θεράπων ἢ φίλος τοῦ πρώην Σουλτάνου· ἅπαντες ἀνεξαίρετως οἰμώζουσιν ἐν ταῖς εἰρκταῖς ἢ ἐν τῇ ἐξορίᾳ. Εἰς δὲ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ δὲν ὑπάρχουσιν, ἢ μόνον πλάσματα τοῦ βασιλεύοντος ἀδελφοῦ του, ἄθλιοι εὐνοῦχοι καὶ ἀλβανοὶ, ὠπλισμένοι μέχρις ὁ-

δόντων καὶ συχνότατα μεταλλασσόμενοι. Ἐκτὸς αὐτῶν, ἐκπληρούντων καθήκοντα, οὐχὶ θεραπόντων, ἀλλὰ δεσμοφυλάκων, τὸ μὲν ἑσωτερικὸν τοῦ Τσιραγὰν γέμει στρατιωτῶν καὶ κλητήρων, τὸ δὲ ἐξωτερικὸν περιφρουρεῖται αὐστηρότατα ὑπὸ πολυπληθοῦς φρουρᾶς· αὐτοῖς εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ ἐπαγρύπνησις κατ' ἐφόδου ἐκ τῆς ξηρᾶς, ἢ ἐκ τῆς θαλάσσης· εἰς τρόπον, ὥστε τότε Τσιραγὰν καὶ τὸ Γιλδίζ, καταστάντα φρούρια ἰσχυρὰ κατὰ παντός ἐνδεχομένου πραξικοπήματος, τὸ μὲν πρῶτον ἐγκλείει τοὺς πολιτικούς καταδίκους, τὸν Σουλτάνον Μουράτ, τὴν μητέρα του, τὰς καδίνκας του, τὸν πρίγκηπα Σελλάχ ἐδ-δὴν μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, καὶ ὁλόκληρον ἑκατοντάδα γυναικῶν τῆς ἀκολουθίας των, τὸ δὲ δεύτερον τὸν Νέρωνα τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς, ὅστις, ἕνεκεν τοῦ ἀπείρου φόβου του, κρατεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν πεφυλακισμένον, μὴ τολμῶν νὰ ἐξέλθῃ, ἀλλὰ πάντοτε τρέχων εἰς τὰ παράθυρα, ὅπως βεβαιωθῇ ὅτι δὲν ὑπάρχει κατὰ τοῦ προσφιλοῦς (;) αὐτοῦ προσώπου στάσις ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ ἢ τοῦ στρατοῦ.

Τὰ δύο ταῦτα φρούρια φυλάσσονται ὑπὸ δεκαπεντάδος χιλιάδων στρατιωτῶν, καλῶς τρεφομένων, καλῶς ἐνδυομένων, τακτικότατα μισθοδοτουμένων, συνεχέστατα δὲ λαμβανόντων καὶ δῶρα. Μικρὸν ὅμως ἐνδικαφέρει τῇ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῇ Μεγαλειότητι, τῷ Σουλτάνῳ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ τῷ Β', εἰὰν ὁ ἐπίλοιπος στρατός, πρὸς ὃν εἶρε ἐμπειστευμένη ἡ ἐπαγρύπνησις καὶ ἡ τιμὴ τῆς Ἐπικρατείας, μένῃ ἄσιτος, γυμνὸς καὶ ἔχων λιμβάειν τεσσαράκοντα μέχρι πεντήκοντα μισθοὺς καθυστερουμένους! Οὐδέν· ἔλεγchon, οὐδὲ τὴν παραμικρὰν ἐντροπὴν αἰσθάνεται, μανθάνων ὅτι, στρατιῶται, ἀναγκαζόμενοι, ἕνεκα τῆς καταστάσεως ταύτης, νὰ λειποτακτῶσι, διατρέχουσι τὰς ὁδοὺς τῆς Ἑλλάδος, ῥακέτδυτοι, μὲ τεταμένην χεῖρα, ζητοῦντες ἐλεημοσύνην!!

Ἡ Εὐρώπη ἐνόμισεν ὅτι ἡ διάλυσις τῆς Ὀθωμανικῆς Βουλῆς ἐπῆλθεν ἕνεκεν τοῦ ῥωσο-τουρκικοῦ πολέμου· ταῦτο δὲν εἶνε ἀληθές, ὡς ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῶν ἤδη ῥηθέντων. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ προέβη εἰς τὸ μέτρον τοῦτο, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ παρασκευάσῃ τὰ πνεύματα πρὸς τὴν βαθμιαίαν κατάργησιν τοῦ Συντάγματος, ὅπερ, μετὰ τῶν ἄλλων, τῷ παρῆχε κωλύματα πρὸς συνομολόγησιν ἀτίμου συνθήκης μετὰ τοῦ ῥώσσου νικητοῦ. Τῆς Βουλῆς διαλυθείσης, ἐγένετο κατορθωτὴ ἡ ἑναρξίς τῶν διαπραγματεύσεων διὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ἥντινα ὁ Σουλτάνος ἐδέχθη ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως. Ἐὰν ὑπῆρχε Βουλὴ, ἡ

ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου τούτου θὰ ᾔτο ἀναμφιβόλως ἀκατόρθωτος πρὸς τῆς ἐθνικῆς ἀντιδράσεως, πρὸς ἣν ὤφειλε νὰ ὑποκύβῃ ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως. Ἰδοὺ ἡ ἀλήθεια τῶν γεγονότων, κεκαλυμμένη εἰσέτι ὑπὸ τὸν πέπλον τῶν μηχανορραφιῶν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Γιλδιζ, ἵνα μείνῃ ἄγνωστος ὑπὸ τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καὶ ἕτερος λόγος ὤθει τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμιτ νὰ προβῇ εἰς τὸ μέτρον τοῦτο: Μαθὼν, ὅτι μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ μερίς τῶν βουλευτῶν, προὔτιθετο, δυνάμει τοῦ Συντάγματος, ἀνακηρύττοντος τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν ἀπολύτως ἀπαραβίαστον, νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκ τῆς φυλακῆς ἀπόλυσιν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ καὶ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Μιθχάτ, ἔσπευσε νὰ ἐξαφανίσῃ κίνδυνον, δυνάμενον νὰ διασείσῃ τὰ θεμέλια τοῦ θρόνου του. Τούτου ἕνεκεν, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς βουλῆς, προσέβη καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν βουλευτῶν τινων.

Διὰ τῆς δικλύσεως τῆς βουλῆς καὶ συνεπῶς διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ Συντάγματος, ἀ.λ.λ' ἀνευ Νόμου ρητοῦ ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθέντος, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμιτ κατέστη ἀπόλυτος τοῦ Κράτους δεσπότης. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀδίκου καὶ αὐθαριέτου αὐτοῦ κυριαρχίας καὶ πρὸς ἐξάπλωσιν αὐτῆς ἐφ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν, συνεκέντρωσε πάσας τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχάς ἐν τοῖς ἀνακτόροις, διατελὼν εἰς ἅμυσον συγκοινωνίαν μετὰ πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους. Φύσει ἀνήθικος καὶ ἱκανὸς νὰ μεταχειρισθῇ πᾶν μέσον θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον, ἵνα φθάσῃ εἰς τὰ ἐγωϊστικὰ αὐτοῦ σχέδια, ἐταπεινώθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε διὰ τῆς διαφορᾶς καὶ τῆς ἀπειλῆς ἐσχημάτισε τάγματα κατὰ σκόπων· εἰς τρόπον, ὥστε οὐδὲν τῷ διαφεύγει, οἱ δὲ ὑπουργοὶ καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν δὲν ὑφίστανται, ἢ μόνον διὰ τὸν τύπον. Αὐτὸς εἶνε ὁ Σουλτάνος, αὐτὸς ὁ Μέγας Βεζύρης, αὐτὸς ὁ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός, τοῦ Πολέμου καὶ πάντων τῶν κλάδων. Εἶνε ἐνήμερος παντὸς, ὅ,τι λέγεται καὶ πράττεται, οἷα δὲ ἐκείνω, ὅστις ἤθελε προφέρει μίαν μόνην λέξιν κατ' αὐτοῦ ἢ τῆς δυναστείας του.

Νὰ ἀριθμήσω τὰς ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθείσας καὶ ἔτι σήμερον διαπραττομένας βαρβάρους πράξεις, ὡς καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ σφαγιασθέντα θύματα, θὰ ᾔτο μακρὸν, σχεδὸν ἀδύνατον. Μία αὐστηρὰ ἔρευνα ἀπὸ μέρους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἠδύνατο μόνον νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὰ ἐν τῷ σκότει τοῦ Γιλδιζ κρυπτόμενα. Τότε μόνον ὁ πεπολιτισμένος κόσμος θὰ μάθῃ, πῶς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμιτ ἠδυνήθη νὰ καταπνίξῃ τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἀνίκανον, ἵνα ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς στάσεως καὶ, ζητῶν τὴν παλιγγενεσίαν αὐτοῦ, τὸν ἀαγκάσῃ νὰ σέβηται τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν. Μία ἔρευνα, λέγω, θέ-

λαί ἀποκαλύψει, ὅτι, ἐν πλήρει ΙΘ'. αἰῶνι καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς τῆς Εὐρώπης, τὰ ἀνάγκτορα τοῦ Γιλδιζ εἰσὶν ἐφάμιλλα τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἀλλ' ἐὰν δὲν ἔχη οὕτως, πρὸς τί τότε τόσαι προφυλάξεις, τόσα αὐστηρὰ μέτρα, ὧν, ὁ ἀθῶος καὶ ὁ δίκαιος δὲν ἔχει ἀνάγκην; Διατὶ νὰ μὴ κατοικῇ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Βε-σικτάς, ἀλλὰ νὰ προτιμᾷ μίαν ἔπαυλιν, κειμένην ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἑνὸς λόφου καὶ περιβαλλομένην ὑπὸ ὀχυρωμάτων, ὑπὸ τηλεβόλων Κρούπ καὶ δωδεκάδος χιλιάδων στρατιωτῶν; Διατὶ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ κάμῃ ἐν βῆμα πέραν τοῦ φρουρίου του καὶ νὰ μὴ μεταβαίνει κατὰ πᾶσαν Παρασκευὴν καὶ ἑορτὴν εἰς ἕν ἄλλο τέμενος, πρὸς προσκύνησιν (σελαμλῆκι), ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε εἰς τὸ τοῦ Μετζιτιέ, κείμενον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Γιλδιζίου, καὶ τοῦτο ἐν τῷ μέσῳ πολυαρίθμου στρατοῦ; Διατὶ κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν δὲν ἀποσύρεται εἰς τὸν γυναικωνίτην, πρὶν ἢ ἐκβάλλῃ ἐκ τοῦ ἀνδρωνίτου ἅπαντας τοὺς ἄνδρας καὶ κλείσῃ αὐτὸς οὗτος ἐσωτερικῶς τὰς θύρας διὰ κλείθρων, ἅστινας τὴν πρωτὴν ἐγειρόμενος ἀνοίγει;

Πόθεν αἱ αὐπνίαί, πρὸ πάντων δὲ ἡ καθημερινὴ ἀνησυχία, ἥτις δὲν τῷ ἐπιτρέπει οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ ἀναπαυθῇ; Πόθεν ἡ γενικὴ δυσπιστία καὶ πρὸς τοὺς φίλους του αὐτοῦς, τὸν ἀρχίατρον καὶ τὸν ἀρχιφαρμακοποιόν του, ἀμφοτέρους ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀφρωσιωμένους πρὸς αὐτόν; Διατὶ νὰ κρατῇ κεκλεισμένους οἴκαδε τοὺς ἀδελφούς καὶ τοὺς ἐξιδέλφους του, ἀπαγορεύων αὐτοῖς νὰ ἐξέρχωνται; Ἀπασοὶ αἱ προφυλάξεις καὶ πάντα ταῦτα τὰ μέτρα δὲν ἐπιβεβαιούσι, νομίζω, τὰ ὑπ' ἐμοῦ γραφόμενα;

Ε΄.

Ὁ Ἀδῶ-οὐλ Χαμίτ κρατεῖ τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ ἀδελφόν, τὸν πρῶτον Σουλτάνον, καθειργμένον. Λαμβάνει κατ' αὐτοῦ μέτρα αὐστηρότατα καὶ προφυλάξεις μεγάλας, διότι θέλει νὰ τὸν παραστήσῃ ὡς φρενοβλαβῆ. Ἀλλ' ἀπέδειξεν ἐν πρώτοις τὸ ἀληθές τῆς φρενοβλαβείας ταύτης εἰς πάντας; Ἐπεβεβαίωσε ταύτην δι' ἐκθέσεων εἰδικῶν φρενολόγων, ἵνα μὴ ἀφήσῃ ὑφισταμένην οὐδεμίαν ἐπὶ τούτῳ ἀμφιβολίαν; Κατ' ἐμὲ καὶ κατὰ πάντας τοὺς ἄλλους, οὐχί· ἀλλὰ κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸν ἀρχίατρόν του, ὡς ὁ ἀναγνώστης παρακκτιῶν θέλει κρίνει ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς, ἣν ὁ τελευταῖος μοι ἔπεμψεν εἰς Ἀθή-

νης τὸ 1879, ἡ φρενοβλάβεια αὕτη ἀπεδείχθη καὶ ἐπεβεβαιώθη οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῆς ἀκόμης! (sic). Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, διατὶ μετὰ τρυφῆς αὐστηρότητος ἀπαγορεύεται, ἵνα τὸν ἰδῶσιν οὐ μόνον ξένοι, ἀλλὰ καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι τοῦ αὐτοῦ;

Ἐάν πράγματι ὁ Σουλτάνος Μουράτ πάσχη τὰς φρένας, ὡς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ δισχυρίζεται καὶ διαδίδει, κατὰ συνέπειαν δὲ ἦναι ἀνίκανος νὰ καταλάβῃ καὶ πάλιν τὸν θρόνον, ἐξ οὗ τὸν ἔκριψαν, πρὸς τί τότε ἄπασαι αἱ βάρβαροι καὶ αὐθαίρετοι προφυλάξεις, δι' ὧν ἐπαγρυπνοῦσιν ἐπ' αὐτοῦ μὲ πᾶσαν ἐφικτὴν αὐστηρότητα; Διατὶ νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὴν ἐκ λευκῶν καὶ μαύρων θεραπείαν τοῦ, νὰ ἐξορίσῃ ἄπαντας, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ἐσχάτου, ἀντικκταστήτας αὐτοῦς διὰ πλασμάτων ἰδικῶν του; Διατὶ νὰ ἐξορίσῃ ἄπαντας τοὺς φίλους τοῦ ὡς καὶ ἐκείνους, οἵτινες ἐξέφρασαν συμπαθητικὴν τινὰ λέξιν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του; Διατὶ δὲν ἀνοίγει τὰς θύρας; τῶν ἀνακτόρων τοῦ Τσιραγάν, ὅπως ἄπαντες ἰδῶσιν τὴν κατάστασιν τοῦ πρώην Σουλτάνου, ἀλλὰ τοῦνατίον ἀπαγορεύει αὐτῷ αὐστηρότατα νὰ περιδιαβάζῃ ἐν τῷ κήπῳ καὶ νὰ φαίνεται εἰς τὰ περὶ θύρα; Διατὶ ἀπαγορεύει ταῖς λέμβοις καὶ τοῖς ἀτμοπλοίοις, τοῖς διαπλέουσι τὸν Βόσπορον, νὰ παρὰπλέωσι πρὸ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Τσιραγάν; Διατὶ ἀπαγορεύει καὶ αὐτοῖς ἀκόμη τοῖς φύλαξι νὰ ἰδῶσι τὸν πρώην Σουλτάνον, ἐξαίρεσει τεσσάρων ἢ πέντε, ἀρωσιωμένων αὐτῷ ψυχῇ τε καὶ σώματι; Ἐκτὸς τούτων ὅλων, δύο ἀπλούσταται ἐρωτήσεις δύνανται νὰ δώσωσι τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος τούτου.

Ὁ Σουλτάνος Μουράτ εἶναι παράφρων, κατὰ συνέπειαν δὲ ἀνάξιος νὰ λάβῃ καὶ πάλιν τὰς ἡνίκας τοῦ Κράτους; Ἀλλὰ τότε πῶς ἐξηγεῖται ὁ ἀκαταλόγιστος τρόμος τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ; Πόθεν ἄπασαι αἱ κατὰ τοῦ παράφρονος τούτου προφυλάξεις; Τίς ποτε δύναται νὰ φοβῆται ἕνα παράφρονον; Ἄλλος παράφρων ἢ ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ εἶναι τοιοῦτος; Οὐχὶ βεβαίως!

Ὁ Σουλτάνος Μουράτ εἶναι τρελλὸς μανιώδης, ἐπικίνδυνος δε, ἐάν ἀφελῇ ἐλεύθερος; Καὶ τοῦτο ἔχει καλῶς! Ἀλλ' ἡ μήτηρ του, ἀλλ' αἱ καδῖναι του, ἀλλ' ὁ υἱὸς καὶ αἱ θυγατέρες του, ἄπασα ἡ γυναικεία αὐτῶν συνοδία, εἰσὶν ἐπίσης παράφρονες, διὰ τὰ φυλάσσονται τοσοῦτον αὐστηρῶς, μὴ δυνάμενοι νὰ δέχωνται, οὐδὲ καὶ τὰ ἀλληλογραφῶσι μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων αὐτῶν; Ἢ, ἐάν δὲν εἶναι

παράφρονες, ποῖον τὸ ἔγκλημα αὐτῶν; διότι εἰσὶ, μήτηρ, σύζυγοι, τέκνα καὶ θεραπαινίδες ἐνὸς τοιούτου παράφρονος;

Ἐάν ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἦναι παράφρων καὶ παραλυτικός, ὡς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ διυσιγρίζεται, ὁ Νόμος ὀφείλει νὰ τὸν προστατεύσῃ, νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἐκ μιᾶς τοιαύτης αὐθαριέτου καθεύξεως, ὅπως δυναθῇ νὰ ἐξακολουθήσῃ θεραπείαν τινὰ καὶ, εἰ δυνατόν, νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ὑγείαν του. Ἐάν ὅμως δὲν ἦναι, ὡς ὁ ἀναγνώστης πείθεται, θὰ πεισθῇ δ' ἔτι μᾶλλον παρκατιῶν, ὁ Νόμος ὀφείλει νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ, ἵνα τῷ χορηγηθῇ ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ ἐλευθερία, ἵνα τῷ ἐπιτραπῇ νὰ μεταβῇ ὅπου βούλεται, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐάν τῷ συμφέρῃ καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν Εὐρώπῃ, ἐάν τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπιθυμία του. Εἴτε ἐν τῇ πρώτῃ, εἴτε ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, ὁ Νόμος, λέγω, δὲν δύναται ποτὲ νὰ συγχωρῇ τὴν χρῆσιν τοῦ Καφεσίου (καθεύξεως τῶν ἐκθρονιζομένων σουλτάνων καὶ τῶν διαδόχων πριγκήπων), ἥτις ἐξησκεῖτο ἐν Τουρκίᾳ μέχρι τῆς ἀπαρχῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος· δὲν δύναται νὰ διαθέτῃ εἰς τὴν ὄρεξιν τοῦ ἐχθροῦ τῆς πατρίδος τοὺς στρατιώτας, τοὺς χωροφύλακας καὶ τοὺς ἀστυνομικοὺς κλητῆρας, οὕτω δὲ νὰ ὑποβάλῃ τοιαύτην αὐθαρισίαν, αὐστηρότατα ἀπαγορευομένην ὑπὸ τοῦ νῦν αἰῶνος τοῦ ἐκπολιτισμοῦ.

Ἐάν ὁ Νόμος οὗτος δὲν ἰσχύῃ πλέον, καίτοι δὲν κατηργήθη δυνάμει ἄλλου, μεταγενεστέρου καὶ ἐπὶ τούτῳ δημοσιευθέντος, ἢ ἐάν ἐγκρίνται εἰς τὸ «οὕτως θέλω» τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, τότε ἀπόκειται τῇ Εὐρώπῃ, ταῖς Μεγάλαις Δυνάμεσιν, ἵνα μὴ ἀνέχωνται τοιαύτας ἀδίκους καὶ παρηνόμους πράξεις, λαμβανούσας χώραν ἐν πλήρει ἸΩ'. αἰῶνι καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῇ; τῆς Εὐρώπης! Τὸ διεθνὲς δίκαιον δέον νὰ ἦναι σεβαστὸν πρὸς πεπολιτισμένας καὶ εὐνομούμενας χώρας, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸς Κυβέροντας, οἷα ἡ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, πιεζομένων καὶ δυναστευομένων, ἐπικαλοῦνται τὴν προστασίαν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, καὶ ἀπάσης τῆς Εὐρώπης!

Κατηγοροῦσι τὸ τῶν Μουσουλμάνων ἔθνος ὡς φανατικόν, συνεπῶς δὲ ἐχθρὸν τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' ἡ ἱστορία καὶ τὰ πρόσφατα γεγονότα τὸ ἐναντίον δεικνύουσι. Τὸ ἀτυχὲς τοῦτο ἔθνος, ἀληθῶς φανατικόν, ἀλλ' ἔνεκεν τῆς ἀμαθείας, εἶναι εὐάγωγον, εὐπειθὲς καὶ ἔτοιμον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀγανακτήσεως ἢ τοῦ ἐλαχίστου γογγυσμοῦ, νὰ παραδεχθῇ πᾶσαν μεταρρύθμισιν. Διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ διὰ τῆς εὐμερίας, τὸ ἔθνος τοῦτο λίαν εὐκόλως, δύναται

νά ἀδελφωθῇ μετ' ἐκείνων τῆς Εὐρώπης, οὕτω δὲ νά βαδίσῃ στερρῶ τῷ ποδὶ ἐν τῇ ὁδῷ τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐὰν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διεπράχθησαν ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ βάρβαροί τινες πράξεις ὑπὸ τινων φανατικῶν, τοῦτο ἐγένετο ἐξ ὑποκινήσεως αὐτῆς τῆς κυβερνήσεως χάριν τῶν σκοπῶν της, προφασιζομένης δ' εἴτα τὴν ἐπέμβασιν τῆς Εὐρώπης. Ἀλλ' ὑπὸ κυβέρνησιν πατρικὴν, πεφωτισμένην καὶ εὐμενῇ, μεριμνῶσαν περὶ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἔθνους, οὐδέποτε θέλομεν ἰδεῖ ἐπαναλαμβανόμενας τοιαύτας πράξεις.

Ἐκτὸς τῶν ἐνστάσεων, ἃς καθυπέβαλον εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου, ἐπὶ τῆς φυσικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως τοῦ πρώην Σουλτάνου, ἐρωτῶ ἔτι, παράφρων, οἷον τὸν παριστάνει ὁ Ἀβδ-ὐλ Χαμίτ, δύναται ποτε νά ἀναμιμνήσκηται τοῦ παρελθόντος, νά συλλογίζεται ὀρθῶς καὶ νά ᾔναι συνεπέστερος κατὰ τὴν ὁμιλίαν του, ἢ ὁ βασιανιστὴς του; νά γράφῃ ἐπιστολὰς πολὺ ὀρθότερας, ἢ ὁ συκοφάντης του; νά ἐνθυμῇται τὰς χρονολογίας, νά συνθέτῃ μουσικὴν ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου, νά ἐνδιαφέρηται καὶ νά θλίβηται διὰ τὰς εἰς τὸ ἔθνος του ἐπελθούσας δυστυχίας, πολὺ πλεῖον, ἢ ὁ βασιλεύων ἀδελφός του, ὁ καὶ ὑπεύθυνος, καὶ νά σκέπτηται, μὴ ἔχων χρήματα, πῶς νά ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν κατὰ τὸν Ῥωσσο-τουρκικὸν πόλεμον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν προσφυγόντων;

Ἐκ τῶν αὐτογράφων ἐπιστολῶν του, ἃς ἠδόκησε νά μοι πέμψῃ ὅταν ἔτι ἤμην ἐν Κωνσταντινουπόλει, θὰ καταχωρίσω πρὸς τὸ παρὸν μίαν, ἧς ἰδοὺ ἡ μετάφρασις:

«*Εἰλικρινῇ καὶ πιστέ μου φίλε.*

«*Πρὸ πολλοῦ χρόνου μὴ λαβὼν ἐπιστολάς σου, εἰμὶ λίαν ἀρή-
«συχος. Τὰ γραφόμενά σου ἦσαν ἡ μόνη μου παρηγορία διέφυγον
«τὴν ἀσθένειαν καὶ ἔχω καλῶς πρέπει λοιπὸν νὰ μένῃ ἀρεν ἐπι-
«στολῶν σου;*

«*Συνέθηκα σειρὰν μουσικῆς, ἣν σοὶ πέμπω, παρακαλῶ σε, ἀφοῦ
«προστεθῇ ἡ ὑποφωνία (basses), νὰ τὴν ἐκτυπώσῃς, καὶ ἂν ἡ πώ-
«λησις αὐτῆς ἀποφέρῃ σπουδαῖον ποσὸν, νὰ τὸ διαρέιμῃς εἰς τοὺς
«πρόσφυγας.*

«*Πρὸς τὸ παρὸν ὑγιαίνω, ἀλλ' οὐκ οἶδα τί δύναται νὰ συμβῇ
«ἐφόσον ἐνρίσκομαι ὑπὸ τὴν αὐθαίρετον χεῖρα τοῦ Χ...*

«Όταν λάβω τὴν ἀπάντησιν τῆς παρούσης, θὰ σοὶ γράψω ἔκτε-
«νέστερον.

«Χ α ῖ ρ ε

11/23 Μαρτίου 1878.

«Μ.»

Ὁ ἀναγνώστης θέλει παρακατιῶν ἴδῃ καὶ ἄλλας ἐπιστολάς του, ἔξ ὧν θὰ δυνηθῇ νὰ κρίνῃ καὶ νὰ ἀποφανθῇ. Ὡς πρὸς τὴν τοῦ παρελ-
θόντος ἀνάμνησιν, τοὺς ὀρθοὺς συλλογισμοὺς καὶ τὴν ἀκολουθίαν
τῶν ἰδεῶν του ἐν τῇ συνδιαλέξει, ἐκτὸς ἐμοῦ, ὅστις ἀπὸ καιροῦ εἰς
καιρὸν, διὰ μυρίων κινδύνων καὶ δι' ἀκαταλογίστων μέσων, κατῴρ-
θουν νὰ εἰσδύω λάθρα μέχρις αὐτοῦ, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι δυνάμενοι
νὰ μαρτυρήσωσιν. Ὡς πρὸς δὲ τὰ μουσικὰ διαγράμματα (notes),
ἀφοῦ κατὰ τὴν ἐντολὴν του προσετέθη ἡ ὑποφωνία, ἀπέστειλα αὐτὰ
εἰς Παρίσιους, ἵνα ἐκτυπωθῶσιν, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη νὰ
προβῶ εἰς τὴν πώλησίν των, διότι ἐπῆλθεν πάραυτα ἡ ἀπηνὴς κατα-
δίωξίς μου. Ἡ αὐτόγραφος μουσικὴ τοῦ πρώην Σουλτάνου εὐρίσκεται
πάντοτε ὑπὸ τὴν κατοχὴν μου.

Αἱ βάρβαροι σκληρότητες, δι' ὧν ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ κρατεῖ τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν ὑποτιθέμενον παράφρονα, κεκλεισμένον μεθ' ὅλης
τῆς οἰκογενείας του, ἐγένοντο πολὺ αὐστηρότεραι καὶ αὐθαιρετώτεραι
ἀπὸ τῆς ἄφρονος καὶ ἀπονενοημένης ἀποπείρας τοῦ Ἀλῆ Σουαβῆ, τῇ
8/20 Μαΐου 1878, ὅστις, ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ καὶ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς χιλιάδων στρατιωτῶν, συνοδευόμενος ὑπὸ τινων προσφύγων,
εἰσῆλθε βίᾳ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Τσιραγάν, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὸν
Σουλτάνον Μουράτ καὶ τὸν ἐπαναφέρῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἀπόπειρα
θρασεῖα καὶ παράτολμος, ἥςτινος τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὀλέθριον
διὰ τε τὸν Ἀλῆ Σουαβῆ καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ὁπαδῶν του· τῶν
μὲν ἀσπλάγχχνως φονευθέντων κατὰ τὴν συμπλοκὴν, τῶν δὲ οἰμο-
ζόντων ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἀφοῦ ὑπέστησαν ἄπειρα βασανιστήρια, ὥς καὶ
διὰ τὸν Σουλτάνον Μουράτ καὶ τὴν οἰκογένειάν του, οἵτινες ἔκτοτε
κρατοῦνται ὡς οἱ ἔσχατοι τῶν κακούργων.

Κατὰ τὴν ἀπόπειραν ταύτην, γενομένην τῇ ἀγνοίᾳ τῶν πολιτικῶν
καταδίκων, ἔπρεπε νὰ ἴδῃ τις τὸν Σουλτάνον Μουράτ, πλήρη ὕγείας,
κρίσεως καὶ γενναιότητος, μὲ τὸ ξίφος ἀνὰ χεῖρα ὑπερασπιζόμενον
ἑαυτὸν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Τσιραγάν κατὰ τοῦ Χασάν πασᾶ, τοῦ λει-
ποτάχτου τοῦ Ἀρδαχάν καὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χα-
μίτ. Ὁ ἀλιτῆριος οὗτος Χασάν, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τὸν φονεύσῃ,

ἔσυρε τὸ ξίφος κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ δι' ἀντιξίφισμῳ λίαν ἐπιτηδείου τοῦ εὐγενοῦς ἀντιπάλου, τὸ ξίφος κλίναν πρὸς τὰ κάτω ἤγγισε μόνον τὴν κνήμην, σχίσαν τὸ πανταλόνιον καὶ τὸ ὑπόδημα. Ὁ Σουλτάνος Μουράτ θὰ ἐφονεύετο ἐξάπαντος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐὰν, καθ' ἣν στιγμὴν ἦτο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀθλίου τούτου Χασάν καὶ τινων εὐνούχων, αἱ γυναῖκες τοῦ χαρεμίου του, με βεβόλβερ ἀνὰ χεῖρας, διασχίσασαι τὸ πλῆθος τῶν δολοφόνων, δὲν τὸν ἀπέσυρον καὶ δὲν τὸν ἔκλειον ἐν δωματίῳ, οὗ ἐγένοντο αὐταὶ φύλακες.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ οἱ σύντροφοι τοῦ Ἀλῆ Σουαδῆ ἔρριπτον ἑαυτοὺς ἐκ τῶν παραθύρων εἰς τὴν θάλασσαν, προτιμῶντες νὰ πνιγῶσι μάλλον, ἢ νὰ παραδοθῶσιν, ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ στρατιῶται ἐτουφέκίζον αὐτοὺς καὶ ἐν τῷ ὕδατι, εἰς τρόπον ὥστε μόνον τρεῖς ἢ τέσσαρες ἔπεσον ζῶντες ἐν ταῖς χερσὶ τῆς κυβερνήσεως. Ὁ Σελλάχ-εδ-διν ἐφένδης, ὁ υἱὸς τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, εὕρισκόμενος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυρὸς, ἐπήδησε, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἐκ τοῦ παραθύρου καὶ κατέφυγεν εἰς τινὰ φρεγάταν, ἐξ ἧς ἐπέστρεψε τὸ ἑσπέρας, ἅμα ἡ ἡσυχία ἀποκατέστη. Ὁ Μαχμοὺτ Βέης, κίρκασιανῆς καταγωγῆς καὶ ὑπασπιστῆς τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, ἀπεστάλη ὑπὸ τούτου εἰς Τσιραγὰν ἵνα ἰδῇ τί συνέβαινεν· ἀλλ' ἐπειδὴ, κατὰ τὴν μωαμεθανικὴν συνήθειαν, ἠσπάσατο τὸν πόδα τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, προσκαλέσαντος αὐτὸν παρ' αὐτῷ, εἰς δὲ τὴν ἐπιστροφὴν του εἶπε τῷ Χαμίτ, ὅτι ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὑγιάνει καὶ ὅτι ἔχει τὰς φρένας σώας, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, μετὰ τινὰ δὲ χρόνον ἐξωρίσθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλὰ πρὸ δέκα μηνῶν ἐδραπέτευσεν, χωρὶς οὐδεὶς νὰ ἠξέυρῃ ποῦ κατέφυγε. Μικρὸν μετὰ ταῦτα, τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχε καὶ ἡ Βασλατιέρ, ἡ β'. θησαυροφύλαξ (ικινδζή γαζναδάρ) τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐξορισθεῖσα εἰς Δαμασκὸν διότι ἐβεβαίωσε τὸ αὐτό.

Τὴν ἑσπέραν τῆς περιφήμου ἐκείνης ἀποπειράς, ἐν ᾗ ἠθύνοντο καὶ τινες τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, οὗτος κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν ὠδηγήθη, μετὰ τῆς μητρὸς, τῶν τέκνων καὶ τῶν καδίνων του, εἰς τὸ ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Γιλδιζίου Μάλτα Κιόσκιον, ἵνα ἀνακριθῇ. Ἀλλ' ἕκαστος ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, πῶς εἶναι δυνατόν εἰς παράφρων νὰ ἀνακριθῇ; Ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἔμεινεν ἐν τῷ ῥηθέντι μικρῷ περιπτέρῳ ἐξ ὁμίας ἡμέρας, διότι συνεπεία διαδηλώσεων καὶ τινων ἐν ταῖς ἐφημερίσι καταχωρισθέντων ἄρθρων, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ καὶ πάλιν αὐτοὺς εἰς Τσιραγὰν, ἐνθὰ, ὡς

εἶπον, ἔκτοτε κρατοῦνται μὲ μεγαλειτέραν προφύλαξιν καὶ μὲ αὐστηρότατα μέτρα, ἢ πρότερον.

Μετά τινος ἡμέρας, ὁ Σελλάχ-εδ-διν ἐφένδης, εἴτε ἔνεκεν τῆς ἐκ τοῦ παραθύρου πτώσεως, εἴτε ἔνεκεν τοῦ φόβου, ὃν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποπείρας ἐκείνης, ὑπέστη, ἔσχεν αἰμοπτυσίας, ἐχούσας βεβαίως ἀνάγκην ἱατρικῆς θεραπείας, ἀλλὰ παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας παρακλήσεις των, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἡρνήθη νὰ ἀποστείλῃ ἱατρόν. Διὰ τοῦτο ὁ δυστυχὴς οὗτος νέος σὺν τῇ ἐκθέσει τῶν ἡμερησίων συμπτωμάτων τῆς ἀσθενείας του μοι ἔστελλε συγχρόνως καὶ τὰ πτύαλά του (φλέγματα), ὅπως τὰ δεικνύω εἰς ἱατροὺς, οὕτω δὲ τῷ προμηθεύῳ τὰ ἀναγκαῖα φάρμακα. Τῷ ἀναγνώστη ἀπόκειται νὰ συμπεράνῃ. Αἱ ἐπὶ τούτῳ ἐπιστολαὶ τοῦ νεαροῦ τούτου πρίγκηπος εἰσὶν εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς, ὅστις νομίζει, ὅτι χρῶμαι ὑπερβολαῖς ἢ ὅτι ψεύδομαι.

Κατὰ τὸν μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1878, τὸ τετράμηνον θυγάτριον τοῦ πρίγκηπος Σελλάχ-εδ-διν εἶχεν ἀποθάνει. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, οὐδόλως λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπανειλημμένας παραγγελίας τοῦ ἀδελφοῦ του, οὐδὲ τὸν εἰς τοὺς νεκροὺς ὀφειλόμενον σεβασμὸν, δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ τὰς διὰ τὴν κηδεῖαν ἀναγκαῖας διαταγὰς. Ἐκ τῆς κάτωθι ἐν μεταφράσει ἀναφερομένης ἐπιστολῆς, ἥντινα ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἡναγκάσθη νὰ τῷ ἀποστείλῃ ἐπὶ τούτῳ, ὁ ἀναγνώστης θέλει κρίνει περὶ τῆς ἀπανθρωπίας, τοῦ τύφου καὶ τῆς ἐπάρσεως τοῦ ἐνός, τῆς φιλανθρωπίας, τῆς κοσμιότητος καὶ τῆς μετριοπαθείας τοῦ ἐτέρου, συνάμα δὲ περὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως, καὶ τῶν εὐγενῶν, φιλελευθέρων καὶ πατριωτικῶν αὐτοῦ ἀρχῶν.

« Ἀδελφὲ μου,

« Οὐδὲν ἄχρι τοῦδε, εἰς ὅσα περὶ τῆς ταφῆς τῆς τετραμήνου ἐργόνης μου σοὶ ἐμήνυσα, μοὶ ἀπήνησας. Ἐν τούτοις γεῦ! Τὸ πτώμα τῆς ἀτυχοῦς παιδὸς μένει ἄταφον!

« Τὴν τοιαύτην πρὸς ἐμὲ συμπεριφορὰν σου ποῦ νὰ ἀποδώσω; « Εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν σου, εἰς τὰ φιλόανθρωπα αἰσθήματα σου, εἰς « τὴν ἀδελφικὴν σου στοργὴν, ἢ τοῦναντίον εἰς τὴν πονηρὰν ἐμοῦ « εἰμαρμένην;

« Ἀδελφὲ, ἀνάνηφον καὶ ἀπόπτυσον τὰς κακὰς σου κλίσεις.

« Ὁ αἰμόφυρτος τοῦ ἔθνους νεκρὸς, τοῦ ἔθνους ἐκείνου, ὅπερ, « ἡρωϊκῶς παλαῖσαν, ἔπαισεν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης, κεῖται πρὸ « τῶν ποδῶν σου ὡς τὸ πτώμα μαρτυρήσαντος ἥρωος!

«Ὁ ἐνδοξος τοῦ Ὁσμὰν θρόνος, τὸν ὅποιον οἱ πρόγονοι ἡμῶν,
«διὰ τουσούτων ἀγῶνων, ὀλβιον καὶ εὐκλεᾶ κατέλιπον ἡμῖν, ἥδη
«καταρρέει! Σὺ δὲ, ἐπὶ τῆς προσκαίρου ταύτης γῆς, ἀδυνατεῖς, ὡς
«ὑπὸ σιδηρᾶς κρατούμενος χειρὸς, γὰρ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ πειρασμοῦ
«τῆς φιλοδοξίας, τῆς πεισμονῆς καὶ τῆς φθορεῖας προσωποληψίας!
«Αἱ περὶ τοῦ θρόνου πεισματώδεις τῆς ιστορίας προσωπικαὶ ἐριδες
«ἀνῆλθουσιν εἰς τὸ παρελθόν, ἀποκρούονται δὲ ὑπὸ τοῦ παρόντος
«αἰῶνος!

«Ἐὰν ἐν εὐθυδικίᾳ ἐρευνήσης τὴν ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας φιλό-
«στοργον πρὸς σέ συμπεριφορὰν μου, θέλεις ἀνατιρρητῶς ὁμολο-
«γήσει, ὅτι οὐδέποτε ἐνέδωκα εἰς τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας! Ἐὰν
«ὑπῆρξεν ἐν ἐμοὶ ἀσθενὴς τις πόθος μεγαλείου καὶ τιμῆς, οὗτος ἦτο
«ἀνέκαθεν, εἶναι καὶ ἔσεται ἡ ἐπίτευξις τῆς εὐημερίας καὶ τῆς δόξης
«τοῦ θρόνου καὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος! Τὰ δεινὰ, εἰς ἃ περι-
«ῆλθον, ἐματαίωσαν δυστυχῶς τὴν πραγμάτων τοῦ θερμοτάτου
«μου τούτου πόθου· οὐχ ἦττον, ἐὰν ἐβλεπον αὐτὸν ἐκπληρούμενον
«ὑπὸ σοῦ, ἤθελον ἀρκεσθῆ, ὑπολαμβάνων τὴν σὴν ἐπιτυχίαν ὡς
«δόξαν ἐμήν.

«Τὰ δεινὰ τοῦ ἔθνους, ἐμοῦ μὲν ἄφθορα προκαλοῦσι τὰ δάκρυα,
«σοὶ δὲ, καὶ οὐδεμίαν ἔτι ἂν μὴ ἐμποιῶσιν ἐντύπωσιν, ἔστωσαν
«τοῦλάχιστον ἱκανὰ, ἵνα σοὶ καταδείξωσι τοὺς ἐπικειμένους κινδύ-
«νους καὶ τὰς δοκιμασίας, τὰς ἀναμενούσας τὸν οἶκον καὶ τὰ τρυ-
«φερὰ ἡμῶν τέκνα, ὧν ἡ ὑπαρξὶς καὶ τὸ μέλλον ἀπὸ τῆς σῆς ἐνεργ-
«γείας καὶ τῆς σῆς πολιτικῆς πορείας ἐξήρτηται!

«Ἀδελφὲ, γνῶθι σαντόν! Γενοῦ δίκαιος καὶ ἐξαγόρασον δι' ἐνα-
«ρέτων πράξεων τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ λαοῦ! Ἡ
«συνείδησις εἶναι ἀνεξαγάγχαστος, ἀνωτέρα καὶ τοῦ ὄγκου, καὶ τῆς
«ἰσχύος, καὶ τῶν ἰσχυροτέρων δρμῶν οἰουδήποτε, ἔστω καὶ τοῦ σθε-
«ναροτέρου βασιλέως πειρωμένου γὰρ ὑποσκελίσῃ αὐτήν.

«Ἀδελφὲ, μὴ με φοβοῦ! Ἐὰν σὺ ἐν δικαιοσύνῃ ἀρχῇς, ἐγὼ ἐπὶ
«σωτηρίᾳ καὶ ἐπὶ εὐδαιμονίᾳ τοῦ ἔθνους, ὅπερ θεωρῶ ἱερὸν, εἰμι
«πρόθυμος γὰρ ὑποταγῶ καὶ γὰρ σοὶ ὑπηρετήσω! Γινώσκω, ὅτι αἱ ὑπο-
«θήκαι μου αὗται συντριβονται πρὸ τῆς ἀδαμάστου φιλοδοξίας καὶ
«τῆς ιδιοτελεῦς αὐθαιρεσίας σου, ἀλλ' ἔστω σοι ὑπόδειγμα ἡ διαγωγὴ
«τοῦ πλήρους αὐταπαρνήσεως ἀειμνήστου Ἀλλὰχ-εδ-διν, ἐνὸς τῶν
«ἡμετέρων προγόνων, οὗ τὴν ἀρετὴν ταύτην σεμνύρομαι ὅτι κατέχω!

«Ἀδελφὲ, μὴ πρὸς Θεοῦ καταισχύνῃς καὶ στιγματίσῃς τὸ ὄνομα

«*ἡμῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ! Οἱ περὶ σὲ δῆθεν πιστοὶ, οἵτινες σὲ περισσεύουσιν, οὐδὲν ἄλλο σκοποῦσιν, ἢ νὰ ἐξορτώσωσι καὶ σὲ, καὶ ἐμὲ, τὸν οἶκον ἡμῶν σύσσωμον, τὸ ἔθνος καὶ τὴν πατρίδα ἐκ βάθρων!*»
 «*Ἀδελφε, ἔξελθε τοῦ σκότους!*»

«*Γινώσκω, ὅτι αἱ παραιτήσεις μου αὐταὶ οὐ μόνον, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐντύπωσιν θὰ σοὶ ἐμποιήσωσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺν αὐτίον ἐνδέχεται νὰ μοὶ ἀποβῶσιν ὀλέθριαι, πλὴν ὁ φόρος τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ὀφειλομένου καθήκοντος εἶναι ἀνώτερος τοῦ κινδύνου, ὃν διατρέχω. Τὰ περαιτέρω ἐκκαλοῦμαι εἰς τὴν θείαν δικαιοσύνην.*»

• Δεκέμβριος (Κανονὺν-ἑβέλ) 29, 1878 (1294).

«ΜΟΥΡΑΤ.»

Ὁ Σουλτάνος Μουράτ εἶχε καθ' ὁλοκληρίαν δίκαιον. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἀντὶ νὰ ἐμποιήσῃ τῷ Ἀβδ-οὐλ-Χαμίτ τὴν δέουσαν ἐντύπωσιν, ἀντὶ νὰ τὸν συγκινήσῃ, κατέστησεν αὐτὸν τοὺν αὐτίον αὐθαιρετώτερον καὶ ἀγριώτερον πρὸς τε τὸν ἀδελφόν του καὶ τὸ ἔθνος. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἥτις, διὰ τῶν σωτηρίων συμβουλῶν καὶ τοῦ μετριοπαθοῦς ὕψους τῆς, ἤθελε φέρεи εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ μαλλιάξει τὴν καρδίαν καὶ τοῦ σκληροτέρου κακούργου, ἐσκήρυνε τοὺν αὐτίον τὴν τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ κατέστησεν αὐτὸν θηριωδέστερον τίγριδος πεινώσης.

Ἐκτὸς τῶν ἀπεριγράπτων ὁμοτήτων πρὸς τοὺς πολιτικοὺς δεσμούςτας, τὸν Σουλτάνον Μουράτ μετὰ τῶν οἰκείων του, ἐξώρισε, κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1879, τὸν πρῶτον Μέγαν Βεζύρην Μεχμέτ Ρουζδῆ Πασᾶν εἰς Ἀϊδίνιον, καὶ τὸν Σέχ-οὐλ-ἰσλάμην Χαϊρουλλάχ Ἐφένδην εἰς Μέκκην καθαιρέσας δὲ, διὰ τρόπου ἡκίστου εὐσχήμου, τὸν Σαδίκ Πασᾶν ἀπὸ τῆς μεγάλης Βεζυρείας, καὶ τὸν Σαβφὲτ Πασᾶν ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀπέπεμψεν ἀμφοτέρους βίᾳ ἐκ τῆς πρωτεύουσας, διορίσας, τὸν μὲν πρῶτον γενικὸν Διοικητὴν τοῦ Ἀρχιπελάγους, τὸν δὲ δεύτερον Πρόσβυν ἐν Παρίσις· καὶ ταῦτα πάντα, διότι ἐφάντασθη ὅτι καὶ οὗτοι συνωμότου ἐναντίον του. Εἶτα δὲ διέταξε τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐξαδέλφους του νὰ μὴ ἐξέρχωνται τῆς κατοικίας των, οὐδὲ νὰ δέχωνται παρ' αὐτοῖς οὐδένα, πληρώσας ἐπὶ τούτῳ τὰς πριγκηπικὰς αὐτῶν διαμονὰς δι' ἐπιστηθίων αὐτῶν κατασκόπων. Ἀλλὰ τί πταῖσμα, ἢ τί ἔγκλημα διέπραξαν οἱ, ὡς ἀρνία ἀγαθοί, Ῥεσσάτ Ἐφένδης, Κεμάλ-εδ-διν Ἐφένδης, Νουρ-εδ-διν Ἐφένδης καὶ πάντες οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἐξαδέλφου αὐτῶν, ἵνα ὑφίστανται

τοιαύτην ἔντιμον φυλάκισιν; Ἀλλὰ πῶς! Ἄπαντες ἄνευ ἐξαίρεσεως εἰσὶν ἔνοχοι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ τυράννου τούτου; Εἶναι νόμιμον, εἶναι δίκαιον, ἔνεκεν ἰδιοτροπίας ἢ φαντασιώδους τινὸς ὑπονοίας ἐνὸς δεσπότη, νὰ ὦσι κατάκλειστοι οἱ πρίγκηπες οὗτοι; Μία τοιαύτη ἀπολυταρχία, αὐθαίρετος καὶ βάρβαρος, συνάδει τῇ προόδῳ καὶ τῷ πολιτισμῷ τοῦ παρόντος αἰῶνος; Εἰναί ποτε δυνατὸν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις νὰ ἀναμένωσι μεταρρυθμίσεις ἀπὸ ἄνθρωπον, ἐν ᾧ πᾶσα ἐλευθέρια καὶ ἐκπολιτιστικὴ ἰδέα ἀπωθεῖται ὑπὸ τῶν δεσποτικῶν καὶ ἀπανθρώπων αὐτοῦ αἰσθημάτων; Ἐὰν ὁ Ἀῶδ-οὐλ Χαμίτ πράγματι προϋτίθετο νὰ ἀνορθώσῃ τὴν πατρίδα του, γενόμενος ὁ ἀναμρφωτῆς αὐτῆς, διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, διατὶ δὲν ἔπραξε τοῦτο ἐφ' ὅλην ἐξαετίαν, ἀλλὰ τοῦναντίον κατήργησε τὸ Σύνταγμα, ὃ αὐτὸς οὗτος εἶχεν ἀνακηρύξει, ἵνα κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Εὐρώπης, ἵνα ἀπατήσῃ τὸν Μιδχάτ καὶ ἅπαν τὸ φιλελεύθερον κόμμα, μέχρις οὗ ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἀσφαλίσῃ καὶ παγίωσῃ τὸν θρόνον του, οὐδέποτε δυνάμενον νὰ τῷ ᾔῃαι ἀσφαλὴς ὑπὸ Σύνταγμα; Διατὶ τότε ἐξώρισε, σήμερον δὲ κατεδίκησε τὸν Μιδχάτ, καθήρεσε δὲ καὶ τὸν Χαῖρ-εδ-δὴν τῆς μεγάλης Βεζυρείας, διότι τῷ ἐσυμβούλευε νὰ προδῇ εἰς μεταρρυθμίσεις; Τίς Μεγάλαις Δυνάμεσιν ἀπόκειται νὰ κρίνωσι καὶ νὰ ἀποφασίσωσιν ἂν πρέπη νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν λαοῦ, ὅστις στενάζων καταπίπτει ὑπὸ τὸ σκῆπτρον ἐνὸς τυράννου, μισουμένου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του, ὑπὸ τῶν ἐξαδέλφων του, ὑφ' ὧν τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ὑπαλλήλων, ὑφ' ὅλου ἐν γένει τοῦ λαοῦ, ἐκτὸς ἴσως τῶν παρασίτων καὶ τῶν συνενόχων του.

ΣΤ'.

Ἐν πλήρῃ γνώσει διατελῶν τῶν θλίψεων καὶ τῶν παθημάτων, ὃ Ὑουλτάνος Μουράτ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἐν τῇ φυλακῇ ὑφίστανται, πλήρῃ δ' ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπῃν πρὸς αὐτοὺς τρέφων, ὑπέρτατον καθήκον μου ἐθεώρησα, ὅτε ἤμην ἔτι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπως, παντὶ τιμῇ μέσῳ χρώμενος, δυνηθῶ νὰ ὠφελήσω αὐτοὺς καὶ συντελέσω, ἵνα τύχωσι τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας. Δυστυχῶς ὁμως διὰ τε αὐτοῦ; καὶ ἐμὲ, ἅπασαι αἱ παρ' ὑψηλοῖς προσώποις προσπάθειαι μου ἀπέβησαν ἀνωφελεῖς. Οἱ μὲν ἐφοβοῦντο μὴ ἐκτεθῶσιν, οἱ δὲ ἀντέτασσον τὸ διεθνὲς δίκαιον, καὶ ἄλλοι προϋτίμων νὰ εὐαρεστήσωσι μᾶλ-

λον τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἡ νὰ ἐξασκήσωσι τὴν ἰσχυρὰν αὐτῶν ἐπέμβασιν, συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς φιλανθρωπίας, ὑπὸ τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τοῦ ἐκπολιτισμοῦ ὑπαγορευόμενα καθήκοντα. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων, συγκατεριθεῖτο καὶ ὁ κ. Λαγιάρ, πρέσβυς τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ὅστις, μακρὰν τοῦ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἐνθέρμους παρακλήσεις μου ὑπὲρ τῶν αὐθαιρέτως κρατουμένων, προσεφέρθη ἥκιστα ἀξιοπρεπῶς.

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, γινώσκων λαθῶν τῶν προσπαθειῶν μου, αἵτινες βεβαίως οὐδόλως συνέφερον αὐτῷ, ἀπεφάσισε νὰ ἀπαλλαγῇ ἐμοῦ· ἀλλὰ πῶς, ἐνῷ δὲν εἶχε διδόμενα, ἐνοχοποιουντὰ με ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν; Νὰ μὲ τιμωρήσῃ διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπην μου, θὰ διέπραττεν ἔργον ἐναντίον τοῦ φυσικοῦ νόμου καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀλληλεγγύης. Νὰ μὲ τιμωρήσῃ, διότι ἐτύγχανον ἐν ἀλληλογραφίᾳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἡ διότι ἠδυνήθην νὰ εἰσχωρήσω ἐνίοτε λάθρα μέχρις αὐτοῦ, θὰ διέψευδεν ἑαυτὸν, διότι τότε πάντες ἤθελον μάθει, ὅτι ὁ πρῶν Σουλτάνος ἔχει κάλλιστα ὑπὸ τὴν διανοητικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ἔποψιν, ἐνῷ αὐτὸς προσεπάθει νὰ τὸν παραστήσῃ ἐνώπιον πάντων ὡς παράφρονα καὶ ὡς παραλυτικόν. Καὶ ὅμως οὐδόλως συνέφερον αὐτῷ αἱ μυστικαὶ ἐμοῦ προσπάθειαι, αἵτινες βεβαίως ἀντέκειντο πρὸς τοὺς ἀνταδελφικοὺς καὶ ἀπανθρώπους αὐτοῦ σκοπούς· ἐνεκεν τούτου ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ κατέφυγεν εἰς τὰς δολίους μηχανορραφίας, αἷς χρᾶται δσάκις εὐρίσκεται ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ καὶ τῇ ἀπορίᾳ.

Κυριακὴν τινα, τῇ 25/6 Ἰουλίου 1878, εἰς τῶν στενῶν μου φίλων, ὁ Μαχμουτ Ἀζιζ Βέης, ἔστειλε παρ' ἐμοῖ, κατοικοῦντι ἐν Πέρᾳ, τὸν υἱόν του Ριζᾶ Βέην, ἵνα μὲ παρακαλέσῃ νὰ ὑπάγῃ τῇ ἐπαύριον τὸ ἑσπέρας παρ' αὐτῷ, εἰς Δζιράχ Πασᾶν, ἐνθα Ἀλῆ Βέης τις εἶχε νὰ μὲ ἀνακοινώσῃ τι ἀπὸ μέρους τῆς μητρὸς τοῦ Σουλτάνου Μουράτ. Ἐπειδὴ, δὲν ἐγνώριζον τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Ἀλῆν, προαίσθημα δέ τι ἐνδόμυχον μοι ὑπηγόρευε νὰ μὴ δεχθῶ τὴν συνέντευξιν ταύτην, ἐδίστασα, ἀλλὰ τοῦ Ριζᾶ Βέη διαβεβαίωσαντός με περὶ τῆς τιμιότητος καὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ προσώπου τούτου, ἐδέχθην· ἀλλὰ φῶ! Ὁ φίλος μου Ἀζιζ καὶ ὁ υἱός του ἐγένοντο ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ὄργανα αἰσχρᾶς μηχανορραφίας, ἐξυφανθείσης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ τῶν ἐπιστηθίων αὐτοῦ.

Τῇ ἐπαύριον, 26/7 Ἰουλίου, ἡμέρᾳ ἑσπεῖ δι' ἐμὲ ἀξιωμακονοῦντῳ, μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου μου, ἐνθα εὗρον καὶ τινὰς σοφτά-

δες. Περὶ λύχνων ἀφὰς ἦλθε καὶ τὸ ἐν λόγῳ πρόσωπον, ὅπερ ἦτο ἐν τῶν ὀργάνων τῶν μηχανογραφικῶν τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος. Ἐκ τῆς ὑπόπτου φυσιογνωμίας αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς προσελεύσεως διαφόρων σοφτάδων ἐνόησα πάραυτα τὴν παγίδα, ἐν ἣ μὲ παρέσυρεν ἡ εὐπιστία τοῦ φίλου μου Ἀζίζ, ἀλλ' ἦτο πλέον λίαν ἀργά.

Ἀνταλλάξαντες λόγους τινὰς ἐπὶ τοῦ Ἑλληνο-τουρκικοῦ ζητήματος μετὰ τοῦ περιφήμου τούτου Ἀλῆ, καὶ πιδόντες κατὰ τὸ Ὀθωμανικὸν ἔθιμον ῥακὴν, ἐκαθέσθημεν εἰς τὴν τράπεζαν. Ἀλλὰ πάραυτα ἡ οἰκία περιεκυκλώθη ὑπὸ δύο ἰλῶν ἱππικοῦ καὶ μεγάλης πληθύος χωροφυλάκων, τῆς δὲ θύρας ἀνεωχθείσης ὑπὸ τινος σοφτᾶ, ὁ ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας, Ὀκιούζ Μεχμέτ Πασᾶς, συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν πασάδων, βέηδων καὶ ἐφένδηδων, κρατούντων ἀπάντων ἀνὰ δύο ῥεβόλβερ, ἀνέβαινον τὴν κλίμακα, ἵνα συλλάβωσι καὶ ὁδηγήσωσιν εἰς τὰς φυλακὰς ἐμὲ καὶ τοὺς δῆθεν συνενόχους μου ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Κράτους. Καθ' ἣν στιγμὴν οὗτοι ἀνέβαινον, ἐγὼ τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ ἡδυνήθην νὰ φύγω διὰ τοῦ τρόπου, ὃν ὁ ἀναγνώστης παρακατιῶν θέλει μάθει ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς, ἣντινα μετὰ ἐν ἔτος ἀπέστειλα ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς τὸν ἀρχίατρον τοῦ αὐτουργοῦ τῆς πλεκτάνης ταύτης.

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὅστις ἀνυπομόνως ἀνέμενεν ἐν Γιλδιζίῳ τὴν εἰδησιν τῆς κρατήσεώς μου, μαθὼν ὅτι ἡδυνήθην νὰ διαφύγω, διέταξε κατ' οἶκον ἔρευναν παρ' ἐμοί, ἐκλαμβάνων με ἴσως ἐπὶ τοσοῦτον ἡλίθιον, ὥστε μετὰ τοιαύτην πλεκτάνην καὶ τοσαῦτα διαβήματα νὰ τολμήσω νὰ μεταβῶ εἰς τὸν οἶκον μου ! Ἀλλὰ συγχωρητέος, διότι ἐκ τῶν ιδίων κρίνει καὶ τὰ ἀλλότρια ! Ἡ κατ' οἶκον αὕτη ἔρευνα ἔλαβε χώραν τῇ ἐπαύριον, ἅμα τῇ αὐγῇ. Ἡ Ἀστυνομία, ἀφοῦ μὲ ἐζήτησεν ἐντὸς φρεάτων, στρωμάτων καὶ διαφόρων ἄλλων μερῶν, ἀλλὰ μὴ εὐροῦσα με προέβη εἰς τὴν κατάσχεσιν πάντων τῶν ἐγγράφων μου, τῶν φωτογραφικῶν λευκωμάτων (albums) καὶ τῶν ἐπισκεπτηρίων (cartes de visite) τῶν φίλων μου. Μανιώδης λοιπὸν ἐκ τῆς ἀποτυχίας τῆς πλεκτάνης, ἣν ἔστησέ μοι, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ διέταξε τὴν ἀναφωτογράφισιν τρισχιλίων φωτογραφημάτων μου, διανεμηθέντων τοῖς πράκτορσι τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας, καὶ ὑπεσχέθη ἀμοιβὴν δεκασχιλίων λιρῶν ἐκείνῳ, ὅστις ἤθελε μὲ συλλάβει ζῶντα, πεντασχιλίων δὲ ἐκείνῳ, ὅστις ἤθελε παρουσιάσει μόνον τὴν κεφαλὴν μου. Ἀλλὰ τί διεπραξάμην τῇ μεγαθύμῳ καὶ εὐσπλάχνῳ Αὐτῆς Μεγαλειότητι, ἵνα λάβῃ κατ' ἐμοῦ τόσον αὐστηρὰ μέτρα ; Τῷ ἀναγνώ-

στη ἀπόκειται νὰ κρίνῃ. Τῇ ἐπαύριον αἱ ἐγγύριοι ἐφημερίδες ἀνήγγελλον τὴν ἀνακάλυψιν εὐρείας συνωμοσίας, ἐχούσης τὴν ἔδραν αὐτῆς ἐν Δζιράχ Πασά, καὶ τὴν σύλληψιν τῶν κυριωτέρων συνωμοτῶν, ἀλλ' ὦν ὁ ἀρχηγὸς ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τῶν χειρῶν τῆς δικαιοσύνης (·).

Οἱ δὴθεν συλληφθέντες συνωμόται δὲν ἦσαν, ἢ ὁ Μαχμουτ Ἀζιζ Βέης, ὁ υἱὸς τοῦ καὶ εἰς φίλος, τούτου, τῶν σοφτάδων ἀπολυθέντων ἀμέσως, ἔντων κατασκόπων, συνελθόντων δ' ἐπὶ τούτῳ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀζιζ Βέη, ὅπως ἀποδειχθῇ δὴθεν ὅτι συνεννοούμεν μετ' αὐτῶν εἰς τῆς συνωμοσίας. Βραδύτερον ὅμως αἱ τῆς κεντρικῆς ἀστυνομίας φυλακαὶ ἐπληρώθησαν ἀνθρώπων, ὧν τὰ φωτογραφήματα εὐρίσκοντο ἐν τοῖς λευκώμασί μου καὶ τῶν ὁποίων ἡ φυσιογνωμία ἐφαίνετο ὑποπτὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, αὐτοῦ τούτου φυλλολογοῦντος τὰ λευκώματά μου, ἵνα ἐν αὐτοῖς ἀνακαλύψῃ δολοφόνους (!) Πόσοι τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας ὑπάλληλοι δὲν ἔτρεχον, μὲ φωτογραφήματα ἐν τοῖς θυλακίοις, ὅπως εὕρωσι μεταξὺ τῶν ζώντων, ἀνθρώπους πρὸ πολλοῦ τεθνηκότας, ἢ Ἀγγλους, Γερμανοὺς, Ἰταλοὺς καὶ Ἕλληνας, οὐδέποτε μεταβάλλοντας εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν; Ἀλλ' ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ δὲν προσεπάθει, ἢ διὰ τῶν ἐν τοῖς λευκώμασί μου φωτογραφημάτων νὰ δημιουργήσῃ συνωμότητας καὶ δολοφόνους! Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης, γελοίας ἀλλὰ καὶ αἰσχυνηλοῦ δι' ἓνα Σουλτάνον, ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τινὰ ὅλων τῶν συνωμοσιῶν, τῶν δολοφονιῶν καὶ τῶν δίκων, αἵτινες ἐπενοήθησαν καὶ ἐξυφάνθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ κατὰ τὴν ἐξαετῇ ταύτην διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ.

Ἐξάλλος θυμοῦ ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ διότι ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τῶν ὀνύχων τοῦ, διέταξε τὴν φυλάκισιν τοῦ ἀνεψιοῦ μου, καθ' ἐκάστην δὲ ἀστυνομικὰς ἐρεύνας ἐν τῷ οἴκῳ μου, ὅπως δι' ἀπειλῶν καὶ ὑποσχέσεων μάθῃ ἀπὸ τὰς ἀδελφὰς καὶ τὰ τέκνα μου τὸν τόπον, ἐνθα ἤμην κεκρυμμένος ὡς καὶ τὸν τῆς Νακσιφέντ Κάλφας, περὶ ἧς ἤδη ἐγένετο λόγος. Μὴ δυνηθεὶς ὅμως νὰ ἐξחקριβώσῃ τι ἠθέλησε νὰ συλλάβῃ τὰ τέκνα μου, τὸ μὲν ἡλικίας δέκα ἐτῶν, τὸ δὲ ὀκτώ, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε, τῶν ὑπουργῶν παρατηρησάντων, ὅτι τοιαύτη πρᾶξις ἀντίκειται πρὸς τε τοὺς πολιτικούς καὶ θρησκευτικούς νόμους ὡς καὶ πρὸς τὸ διεθνὲς δίκαιον.

Βλέπων ὅτι ἐλήφθησαν αὐστηρότατα μέτρα, ἵνα ἐμποδισθῇ ἡ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως φυγὴ μου, κατέφυγον εἰς τέχνασμα τι, ὃ ἐπέτυχε ἄριστον. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔγραψα φίλῳ μού τινι ἐν

Παρισίους, ἵνα, ἅμα τῇ παραλαβῇ τῆς ἐπιστολῆς μου ἀποστείλῃ πάραυτα, ὑπὸ τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμόν μου πρὸς τὴν ἐν Πέρα οἰκογένειάν μου, τηλεγράφημα, ἀγγέλλον αὐτῇ τὴν αἰσίαν εἰς Παρισίους ἄφιξίν μου. Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, παραληφθὲν ἐν τῷ ἐν Πέρα τηλεγραφείῳ, ἀπεστάλη πάραυτα διὰ τῆς ἀστυνομίας πρὸς τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὅστις, πιστεύσας αὐτῷ, ἐγένετο ἐκτὸς ἑαυτοῦ καὶ διέτρεχε τὰ δωμάτια τρίβων τὰς χεῖρας. Ἀπώλεσεν ἐκεῖνον, ὃν ᾔθελε νὰ ἐξολοθρεύσῃ, ἵνα σὺν αὐτῷ ἐξαφανίσῃ καὶ πᾶσαν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ πολιτικοῦ καταδίκου, ἐνέργειαν. Ἀπώλεσεν ἐκεῖνον, ὅστις ἀποφέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἔγγραφα καὶ ἀναμφισβήτητους ἀποδείξεις ἐπὶ τῆς ἐντελοῦς ὑγείας τοῦ πρώην Σουλτάνου, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Γιλδιζίῳ διαπραττομένων ἀνοσιουργημάτων καὶ ὀργίων, ἠδύνατο νὰ τὸν διαψεύσῃ, νὰ τὸν ἐκθέσῃ καὶ νὰ τὸν ἐνοχοποιήσῃ ἐνώπιον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου πολὺ πλεῖον ἐν τῇ Εὐρώπῃ διατρίβων, ἢ ἐν τῷ Κράτει του.

Ἰδοὺ τί ἐτρόμαζε τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ τὸν καθίστα ἐπὶ τοσοῦτον ἔμφροντιν, ὥστε καὶ τὸν ὕπνον του αὐτὸν νὰ χάσῃ. Οἱ ἀστρολόγοι του, οἱ μάγοι του, καὶ τὸ μαγικὸν κάτοπρόν του δὲν ἠδύναντο νὰ τῷ ἀποκαλύψωσι τὸ χρυσφύγετόν μου, ἀλλὰ μόνον τῷ συνεβούλευον νὰ μὲ ἐξοντώσῃ διὰ παντὸς ἐφικτοῦ μέσου, διότι ἄλλως θὰ τῷ ἤμην ὀλέθριος. Προσκαλέσας λοιπὸν τὸν κ. Κωνσταντῖνον Ἀλτινδζήν, ἓνα τῶν πρακτόρων τῆς μυστικῆς αὐτοῦ ἀστυνομίας, καὶ μετρήσας αὐτῷ πεντακοσίας λίρας τουρκικὰς, τὸν ἀπέστειλεν εἰς Παρισίους μὲ ἐντολήν, ἢ νὰ μὲ πείσῃ νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ, ἐν ἀποτυχίᾳ τούτου, νὰ μὲ δολοφονήσῃ. Ὁ ἄθλιος οὗτος, μὴ δυνηθεὶς νὰ μὲ εὕρῃ ἐν Παρισίους, ἀγνοῶν δὲ ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἠδυνήθη νὰ ἀποδράσῃ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ εὕρῃ ἄσυλον ἐν Ἀθήναις, ἔνθα θὰ ἤρχετο βεβαίως πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, νομίσας ἑαυτὸν φενχισθέντα ὑπ' αὐτοῦ, τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν εἰρκτὴν, ἔνθα ἔκτοτε διατελεῖ.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς μετὰ τῆς Νακσιφέντ Κάλφας, ἣν ἡ ἀστυνομία κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν ἐζήτει νὰ συλλάβῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς συνένοχόν μου ἐν τῇ δῆθεν συνωμοσίᾳ ἀλλ' ἣν ἠδυνήθη πρὸς πείσμά του νὰ σώσῃ τῶν ὀνύχων του, καὶ νὰ λάβῃ μετ' ἑμοῦ, ἀφίξεώς μου, ὁ κ. Ξενοφὼν Κριεζῆς, κολλυβιστὴς ἐν Ἀθήναις, μὲ παρεκάλεσε νὰ ὑπάγῃ μετ' αὐτοῦ παρὰ τινι κυρίᾳ, ἣτις ἐπεφόρτισεν, ἐκτὸς τεσσάρων ἄλλων, καὶ αὐτόν, ἵνα μὲ εὕρῃσι καὶ μὲ ὁδηγήσωσι παρ' αὐτῇ,

ἐχούσῃ νὰ μοὶ διαβιβάσῃ καλὴν τινα εἶδησιν. Ἄλλ' ὅποια ὑπῆρξεν ἢ ἐκπληξίς μου, ὅτε αὕτη, ἡ κυρία Κοδζιᾶ, εἶπέ μοι ὅτι εἶχεν ἐντολὴν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ της, τοῦ κ. Ἀριστείδου Κουμπάρη, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικοῦ ἀστεροσκοπείου καὶ ἐπιστηθίου φίλου τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἵνα μοὶ διακοινώσῃ ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἦτο διατεθειμένος νὰ μὲ συγχωρήσῃ μεθ' ὑποσχέσεως νὰ μοὶ ἀπονείμῃ περιουσίαν καὶ ἀξιώματα καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μάλιστα νὰ μὲ προσλάβῃ ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ θεωρῶ τὸν Σουλτάνον Μουράτ ὡς τεθνεῶτα καὶ νὰ παύσω πᾶσαν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνέργειαν. Ἄλλως μοὶ προσέθηκεν ἡ κυρία Κοδζιᾶ, σκέφθητι τὸν ἐν φυλακαῖς ἀνεψιόν σου καὶ τὰ τέκνα σου, ἅτινα, ὑπὸ τὴν διάθεσιν τῆς Μεγαλειότητός του τυγχάνοντα, δύνανται νὰ χαθῶσιν, ἐὰν ἀρνήσῃαι.— Ἀδιάφορον τῇ ἀπήντησα, ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἀφήσῃ οὐδὲ τὴν ἀνεψιόν μου οὐδὲ τὰ τέκνα μου ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἤθελον προσφερθῇ ὡς θυσία ὑπὲρ ἔργου ἱεροῦ, διαβιβάσατε, διὰ τοῦ ἀδελφοῦ ὑμῶν, πρὸς τὸν Σουλτάνον Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὅτι, ἀντὶ νὰ θεωρήσω τὸν ἀδελφόν μου ὡς τεθνεῶτα, εἰμὴ τούναντίον πρόθυμος νὰ χύσω ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ αἵματός μου ῥανίδα, καὶ ὅτι θέλω πράξῃ παῖν τὸ ἐπ' ἐμοί, ἵνα τύχῃ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐλευθερίας.

Αἱ αὗται προτάσεις ἐγένοντό μοι καὶ βραδύτερον διὰ πλείστων ἄλλων, ἀλλὰ πάντοτε ἡρνήθην, προτιμῶν νὰ ζῶ μακράν τῆς ἀγαπητῆς μου πατρίδος, ὑφιστάμενος τὰς συνεπειὰς ἐξοστρακισμοῦ μάλλον, ἢ νὰ ἀπομόσω πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς πεποιθήσεις μου, δεχόμενος πλοῦτη καὶ τιμὰς, τίμημα ἐσχάτης προδοσίας πρὸς τοὺς καταβλιβόμενους, τὸν Σουλτάνον Μουράτ καὶ τοὺς συμπατριώτας μου. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐκλαμβάνων με ὡς φαῦλον καὶ αἰσχροκερδῆ, ὡς τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτὸν, νομίζων δὲ συγχρόνως, ὅτι δυσπιστῶν, δὲν ἐδεχόμην τὴν χάριτα καὶ τὰς προσφορὰς του, μοὶ ἀνεκοίνωσε διὰ τινος φίλου μου, ὅτι ἦτο πρόθυμος, ἐν ἡ περιπτώσει ἐφοβούμην νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ζωὴν μου τῇ ἐγγυήσει τῆς ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς πρεσβείας, ἀλλὰ καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἔλαβε τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν.

Ὡς πρὸς τὸν ἀνεψιόν μου, νέον εἰκοσιτετραετῆ, ἀφοῦ ἐτέθη ἐν τῷ μυχῷ τῆς φυλακῆς καὶ ὑπέστη ἄπειρα μαρτύρια, ὠδηγήθη μετὰ τῶν λοιπῶν δῆθεν συνενόχων μου ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Ἀρχιστρατηγείου, ἀλλ' ὁπόθεν πρὸς θάμβος καὶ ἀγανάκτησιν τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἡδυνήθη νὰ ἀποδράσῃ καὶ νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐντάμωσίν μου εἰς Ἀθήνας, ἔνθα,

μετὰ δύο μῆνας, κατέφυγε καὶ ὁ Ἀλῆς Σεφκατῆς, ὁ συντάκτης τοῦ «Ἰστικπάλ», ἀλλ' ὅστις ἤδη εὐρίσκεται ἐν Ἐλβετίᾳ.

Τῇ 16/28 Ἀπριλίου 1879 μαθὼν παρὰ τῆς ἀστυνομίας τῶν Ἀθηνῶν ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐζήτει νὰ πληροφορηθῇ ἐπισήμως ἐὰν ὁ Ἀλῆς Σεφκατῆ, ἡ Νακσιφέντ καὶ ἐγὼ εὐρισκώμεθα ἐν Ἀθήναις, ἔγραψα πρὸς τὸν Μαυρογένην Ἐφένδην, τὸν Ἀρχίατρον αὐτοῦ τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν.

«Ἀθῆναι τῇ 17/29 Ἀπριλίου 1879.

«Ἐξοχώτατε κ. Μαυρογένη Ἐφένδη.

«Χθὲς διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀστυνομίας ἐπληροφορήθην ὅτι τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ζητεῖ παρὰ τοῦ ἐνταῦθα νὰ μάθῃ ἀκριβῶς ἂν εὐρίσκωμαι ἐν Ἀθήναις ἢ οὐχί.

«Καίτοι, Ἐξοχώτατε, τὰ ἐπίσημα ταῦτα διαβήματα μοὶ φαίνονται λίαν παράδοξα, καθόσον ὁ ἐνδιαφερόμενος ὥφειλε νὰ ᾔναι ἐν γνώσει τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς μου, ἀφοῦ κατὰ τὴν ὑψηλὴν Αὐτοῦ διαταγὴν πρὸ ἐννεαμηνίας, ὁ κ. Ἀριστείδης Κουμπάρης διὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κυρίως Κοδζιᾶ, διαμενούσης ἐνταῦθα, προσεπάθησεν ἐπαρειλημμένως δι' ἀπείρων προτροπῶν καὶ διαφόρων ὑποσχέσεων ἀπὸ μέρους τῆς Α. Α. Μ. νὰ μὲ δελεάσῃ, ἵνα ἐπιστρέψω εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν δὲ πρὸς τοῦτο ἄρρησίν μου, σταθερὰν καὶ ἀμετάβλητον διὰ παντός, ἡ κυρία Κοδζιᾶ διεβίβασε πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, τὸν κ. Ἀριστείδην, αὐτὸς δὲ βεβαίως ἔσπευσε νὰ τὴν μεταβιβάσῃ ὅπου ἔδει ἀφοῦ κατὰ τὸ δεκάμηνον τοῦτο διάστημα διάφοροι ἀπόπειραι πρὸς ἀνεύρεσίν μου ἐγένοντο, ἐβεβαιώθη δὲ καὶ ἐπέισθη ὁ ἐνδιαφερόμενος ὅτι εὐρίσκομαι ἐν Ἀθήναις, τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Συνταγματικοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἐν ᾧ οὐδὲν κατ' ἐμοῦ προσωπικῶς δύναται τις, οὐχ ἦττον ὅμως βλέπων, ὅτι ὁ ὑπὲρ ἐμοῦ, τοῦ μικροῦ, καὶ ταπεινοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον ἐνδιαφερόμενος διακαίεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ μάθῃ ἀκριβῶς τὴν διαμονὴν ἐμοῦ, γνωρίζων δ' ἐκ πείρας, ὅτι τοιοῦτον εἶδους πληροφορίαι διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ συνήθως καθυστεροῦσι, προλαμβάνω νὰ σᾶς εἰδοποιήσω κατ' εὐθείαν, ὅτι οὐχὶ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλῆς Σεφκατῆ Βέης καὶ ἡ Νακσιφέντ διαμένομεν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ γῇ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ σᾶς καθικετεύω συγχρόνως, ὅπως διαβιβάσητε ἀμέσως τὴν εἰδησιν ταύτην πρὸς τὴν Α. Α. Μ. πρὸς ἡσυχίαν καὶ βεβαιότητα αὐτῆς, ὅτι δὲν ἄφυπτόμεθα ἐν Κων-

«στατινουπόλει, ὅπως κατὰ τὰς συνήθεις διαβολὰς καὶ συκοφαντίας
«παρασιτίσκων τινῶν ἐνεργήσωμεν κατὰ τῶν καθεστώτων, ἀλλ’
«ὅτι ἐνδισχόμεθα ἐν ξένη γῇ, μακρὰν παντὸς προσφιλοῦς, ὕφιστά-
«μενοι τὰ δεινὰ τῆς ἐξουρίας καὶ ἀδίκως ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴν δυσ-
«μέλειαν διακείμενοι, οὐδὲν ἄλλο παραδοκοῦμεν, οὐδὲν ἄλλο ποθοῦ-
«μεν ἢ τὰ ἰδῶμεν, τὴν εἰς τὴν παντελῇ καταστροφὴν αὐτῆς ὥθου-
«μένην ποθητὴν ἡμῶν πατρίδα, ἀνεγχειρομένην, πάντῃ ἀδιαφοροῦν-
«τες ποῶς ἐκ τῶν Σουλτάνων ἔσεται ὁ σωτὴρ αὐτῆς.

«Προτιθέμενοι, ἐξωχότατε, τὰ ἀποδείξωμεν πανδήμως καὶ διὰ
«τρανῶν ἀποδείξεων, ὅτι αἱ μὲν καθ’ ἡμῶν διαβολαὶ καὶ συκοφαν-
«ταίαι ἦσαν καὶ εἰσὶν οὐχὶ μόνον ψευδεῖς καὶ ἀνυπόστατοι, ἀλλὰ
«καὶ ἔργον μιᾶν τινῶν ἀνθρωπαρίων, σκοπὸν ἐχόντων τὰ ἐκμε-
«ταλλεύονται τὰς ὑπονοίας, τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὸν ἀπειρον φόβον τῆς
«Α. Α. Μ., ἣ δὲ δικαστικὴ καθ’ ἡμῶν ἀπόφασις ὅτι ἥσο παράνομος
«καὶ αὐθαίρετος, καὶ ὅτι ἐν πλήρει ἸΘ’ αἰῶνι καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ
«τῆς Εὐρώπης, πλεῖσται ὅσαι βιοπραγαίαι καὶ αὐθαιρεσίαι διαπράτ-
«τονται, καθικετεύοντες δὲ τὸν Ὑψίστον, ἵνα διαψεύσας πᾶν ὅ,τι
«ἢ φορὰ τῶν πραγμάτων δεικνύει, ἅπαντα δὲ σχεδὸν τὰ ἐπίσημα
«εὐρωπαῖκά φύλλα διατείνονται περὶ τῆς παντελοῦς προσεχῶς κα-
«ταστροφῆς τῆς δυστυχοῦς ἡμῶν πατρίδος, δράμῃ εἰς τὴν βοήθειαν
«αὐτῆς, Σὰς παρακαλῶ τὰ μὲ θεωρῆτε πάντοτε, ὡς καὶ πρότερον,
«ὡς ἔνα τῶν εὐλιχρευστέρων καὶ ἀφωσιωμένων Ὑμῶν φίλων.

«ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ.»

Καίτοι, μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας κατασχεθέντων ἐγγρά-
φων μου, οὐδέν τι ἐνοχοποιητικὸν ὑπῆρχε, οὐδέποτε ἐν τούτοις αὕτη
συγκατετέθη νὰ μοὶ δώῃ τοῦλάχιστον τὰ συμβόλαια καὶ τὰ ὁμό-
λογα, ὅπως τακτοποιήσω τὰς ἀτομικάς μου ὑποθέσεις καὶ δυνήθω νὰ
εἰσπράξω τὰ ὀφειλόμενά μου. Διὰ τοῦτο, γιγνώσκων τὴν ἣν ἐπιρροὴν
ἔξασκει ὁ Δόκτωρ Μαυρογένης ἐν τῷ παλατίῳ, ἀπεφάσισα νὰ ἀποταθῶ
πρὸς αὐτὸν, ἵνα τὸν παρκαλέσω νὰ μεσολαβήσῃ, ὅπως μοὶ ἀποδοθῶσι
τὰ ἔγγραφα μου.

Ζητῶ συγγνώμην ἀπὸ τὴν ἀναγνώστην, ἐὰν ἀναγκάζωμαι νὰ
καταχωρίσω τὰς ἐπιστολάς ταύτας ὡς καὶ τὰς ἐπομένας. Βλέπω ὅτι
ἐξέρχομαι τοῦ προκειμένου ζητήματος καὶ ὅτι καταχρῶμαι τῆς ὑπο-
μονῆς του, ἀλλὰ τὸ πράττω, ἵνα καθυποβάλω εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὴν

ἐκτίμησιν αὐτοῦ τὴν ἀπάντησιν τοῦ δόκτορος Μαυρογένους, ὑπαγορευθεῖσαν, εἰμὶ βέβαιος, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, φαντασθέντος, ὅτι ἡ στιγμή ἦν ἀρμοδία, ὅπως μὲ ἐξαναγκάσῃ νὰ δεχθῶ τὰς προσφοράς του.

Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ, ἣν ἐπὶ τῷ ἀντικειμένῳ τούτῳ ἀπηύθυνα πρὸς τὸν Μαυρογένην Ἐφένδην.

« Ἀθῆναι, τὴν 7/19 Αὐγούστου 1879.

« Ἐξοχώτατε,

« Καίτοι δὲν ἠξιώθην ἀπαντήσεώς σας εἰς τὴν ἀπὸ 27 Ἀπρι-
« λίου ἐπιστολήν μου, οὐχ ἦτορ ὅμως, ἐρειδόμενος εἰς τὰ εὐγενῆ
« καὶ γενναῖα Ὑμῶν αἰσθήματα, λαμβάνω τὴν τόλμην νὰ γράψω
« καὶ πάλιν πρὸς Ὑμᾶς, ἵνα ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀλλη-
« λεργύης καὶ τῆς φιλανθρωπίας ἀποιεῖν Ὑμῖν τὴν ἐπομένην παρά-
« κλησιν, τὴν ὅποιαν δι' Ὑμᾶς εὐκατόρθωτον οὖσαν καὶ κατὰ μηδὲν
« δυναμένην νὰ παραβλάβῃ τὴν ὑψηλὴν Ὑμῶν θέσιν ὑπὸ τε τὴν
« ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν αὐτῆς ἐποψίν, πέποιθα, ὅτι, ὑπὲρ τῆς παλαιᾶς
« ἡμῶν φιλίας οἶκτον δι' ἐμὲ καὶ τὰ τέκνα μου λαμβάνων, θέλετε
« ἴλιαν προθύμως εὐαρεστηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃτε.

« Ἐπειδὴ, κατὰ τὴν ἐν τῷ οἴκῳ μου, τῇ 27 Ἰουνίου 1878, γε-
« νομένην πρώτην κατ' οἶκον ἐρευναν, ἡ ἀστυνομία, θεωροῦσα ἴσως
« ὡς ἐνοχοποιητικὰ, κατέσχε καὶ παρέλαβεν ἅπαντα τὰ ἐν τῷ γρα-
« φείῳ μου ἐγγράφα καὶ ἐπιστολάς, ὅλα τὰ φραγμασωνικά μου δι-
« πλώματα, χειρόγραφα καὶ ταινίας μου, διάφορα φωτογραφήματα,
« ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ὅλα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ μου φωτογραφικὰ Albums
« καὶ cartes de visite, μεταξὺ δὲ τῶν ἐγγράφων μου, ἅτινα βεβαίως
« ἐν τῷ δεκατριμῇν τούτῳ διαστήματι ἐξελεχθέντα ἀπέδειξαν
« σαφῶς ὅτι ἀπέχουσι πολὺ τοῦ ἦναι ἐνοχοποιητικὰ, ὑπάρχουσι
« συμβόλαια καὶ ὁμόλογα διάφορα, ἄνεν τῶν ὁποίων οὔτε τὰς ἐμ-
« πορικὰς μου ὑποθέσεις δύναμαι νὰ διεξαγάγω, οὔτε τὴν εἰσπραξίν
« τῶν ὀφειλομένων μοι χρημάτων νὰ ἐνεργήσω, οὕτω δὲ ἐν ταῖς
« δειναῖς ταύταις περιστάσεσι δυνηθῶ νὰ πορισθῶ τοῦλάχιστον τὰ
« ἀπολύτως ἀναγκαῖα πρὸς διατροφὴν ἐμοῦ ἐν Ἀθήναις ὅπου Κύριος
« οἶδε πῶς ζῶ, καὶ τῶν τέκνων μου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄνεν
« οὐδενὸς πόρου, ἔγραψα πρὸ ἐξαμηνίας εἰς τὰς ἀδελφάς μου νὰ τὰ
« ζητήσωσι δι' ἀναφορὰς τῶν, ἐν ὀνόματι τῶν τέκνων μου, ἀπὸ τὴν
« ἀρμοδίων ἀρχῇν, ἀ.λ.᾽ ἦτις, καίτοι δὲν εὗρεν ἐν αὐτοῖς τὴν παρα

«μικρὰν ἐνοχλήν, καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἐξεδόθη ἡδὴ ἡ κατ' ἐμοῦ περὶ-
«φημος ἐκείνη κατ' ἐρήμην ἀπόφασις, ἀπαρνείται τὴν παράδοσιν
«αὐτῶν, καὶ μὲ τὸ σήμερον καὶ μὲ τὸ αὔριον, γκέλ, γκίτ, παίζει
«πρὸ τόσων ἡδὴ μηνῶν τὰς ἀδελφάς μου.

«Ἐπειδὴ λοιπὸν, μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῆς Ἀστυνομίας κεκρατη-
«μένων ἐγγράφων μου, οὐδὲν τὸ ἐνοχοποιητικὸν ὑπάρχει, δὲν εἶναι
«δὲ καὶ δίκαιον, νομίζω, ἂν ὁ πατήρ, εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως ὑπὸ
«δυσμένειαν καὶ ὀργὴν τυγχάνῃ, γὰ ὑποφέρωσι καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ,
«λαμβάνω τὴν τόλμην γὰ καθικετεύσω Ὑμᾶς, ὅπως ἐν τῇ χαρακτη-
«ριζούσῃ Ὑμᾶς φιланθρωπία καὶ καλοκάγαθία διατάξῃτε τὴν
«παράδοσιν ἀπάντων τῶν κατεσχημένων, εἰ δὲ καὶ δὲν δύνησθε
«ὑμεῖς ἀπ' εὐθείας, ὅπερ δὲν φρονῶ, γὰ ἐνεργήσητε τὰ δέοντα διὰ
«τοῦ Παλατίου. Οὕτω δὲ θέλετε, οὐχὶ μόνον τὰ ἀνήλικα τέκνα μου
«εὐεργετήσῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν, γαὶ μὲν ἐσαεὶ γίλιν ἀφωοιω-
«μένον τοῦ πρῶην Σουλτάνου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐχθρόν τοῦ σημερινοῦ,
«οἷον μὲ παρέστησαν φανλοῖ τινες περισαίνοντες τὴν Α. Α. Μ., τὴν
«ὁποίαν ἐν ἀγνοίᾳ Αὐτῆς καὶ ἀπάντων ὑμῶν ἐξ ἀφενύκτου δολογο-
«νίας ἡδυνήθη γὰ σώσω, δι' ὃ καὶ ἐκκαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν
«τοῦ Ὑψίστου, μερίστην ἀγαθοεργίαν θέλετε διαπράξῃ.

«Πεπεισμένος, Ἐξοχώτατε Μαυρογέρην Ἐφένδην, ὅτι ἐν περι-
«πτώσει, καθ' ἣν κατορθώσητε τὴν ἐπίδοσιν τῶν κατεσχημένων,
«θέλετε εἰδοποιήσῃ τὰς ἀδελφάς μου, ὅπως πορευθεῖσαι παραλά-
«βωσι τὰ ρηθέντα παρὰ τῆς Ἀστυνομίας, παρακαλῶ Ὑμᾶς γὰ μὲ
«θεωρῆτε πάντοτε, ὡς ἔνα τῶν εἰλικρινεστέρων γίλων Σας, γὰ δε-
«χθῇτε δὲ συγχρόνως καὶ τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἄπειρον εὐγνωμο-
«σύνην μου.

«Ὁλος Ὑμέτερος

«ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ.»

Ἰδοὺ ἡ ἀπάντησις τοῦ Δόκτορος Μαυρογένους:

«Γιλδίζιον, τῇ 16 28 Αὐγούστου 1879.

«Ἀγαπητέ ἀρχαῖε φίλε,

«Ἐθαύμασα μαθὼν ἐκ τῆς κατὰ τὴν 7[19 ὑπερμεισοῦντος ἡμερο-
«λογουμένης ἐπιστολῆς σας, ὅτι ἀπάντησιν εἰς τὴν πρώτην ἐμοὶ
«ἐπισταλεῖσαν ἐπιστολήν σας, δὲν ἐλάβετε, ἐνῶ ἐγὼ καθ' ἣν ἀρχήθεν
«ἔχω συνήθειαν καὶ κατὰ χρέος δὲν ἐλείψα πάραυτα ἀπαντήσας,

«καὶ τοῦτο ὅταν ἐγὼ σᾶς τὸ βεβαιῶ, θέλετε βεβαίως τὸ πιστεύσει,
«ἐπειδὴ γνωρίζετε ὅτι οὔτε συνειθίζω, οὔτε ἀνάγκην ἔχω νὰ ψεύδωμαι.

«Ἐν τῇ τελευταίᾳ σας ταύτῃ, τὴν ἀθωότητα ὑμῶν προτείνων,
«καὶ τὰ ὅσα, διὰ τὴν πρὸς τὸν δυστυχῆ παραφρονήσαντα Σουλτά-
«νον Μουράτ τὸν Ε΄. ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν, δεινὰ ἐπάθετε καὶ
«ἀκολουθεῖτε πάσχωρ, ἀπαιτεῖτε ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης, τῆς
«ἀλληλεγγύης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ὅπως, τοῦ πράγματος δι' ἐμὲ
«λίαν εὐκολοκατορθώτου ὄντος, καὶ κατὰ μηδὲν δυραμένου νὰ
«παραβλάβῃ τὴν θέσιν μου ὑπὸ τὴν ἡθικὴν καὶ ὑλικὴν αὐτῆς ἔπο-
«ψιν, διατάξω τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἀστυνομίας νὰ ἐργχειρίσῃται εἰς
«τοὺς συγγενεῖς ὑμῶν, τοὺς ἐνταῦθα οἰκοῦντας, ὅσα ἐν τῇ κατ' οἶκον
«ἀστυνομικῶς τελεσθεῖση ἐρεῦρῃ κατέσχωρ ἔγγραφα, λευκώματα,
«ἐπιστολὰς, εἰκονογραφίας, ἐπισκεπτήρια κτλ., ἐν οἷς οὐδὲν τὸ ἐνο-
«χοποιῶν εὐρέθῃ, ὡς ἀδίκως νῦν ταῦτα κατακρατούμενα.

«Ἡ μὲν αἵτησις ὑμῶν εἶναι λίαν δικαία, τῶν πραγμάτων οὕτως
«ἐχόντων, ὡς λέγετε, ἐγὼ δὲ νομίζω δὲν εἶμαι ὁ ἀρμόδιος ἄνθρω-
«πος, ὁ δυράμενος διαταγὰς πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Ἀστυνομίας
«παράμπειρ.

«Γνωρίζετε, ὅτι τὸ αἵτιον τῆς καταδρομῆς ὑμῶν ἐστὶ δοκιμὴ
«ἐγκλήματος καθοσιώσεως, διὰ τὸ ὅποιον δικασθεὶς ἀπὼρ καὶ φυγὰς,
«κατεδικάσθητε ἐρήμην, ὡς οὐκ ἄλλως γενέσθαι δυραμένου, ὑμῶν
«εἰς ταύτου στολὴν μετημφιεσμένου καὶ τὴν μορφήν διὰ τῆς ἀπο-
«κοπῆς τοῦ πώγουρος καὶ ἄλλων μέσων ἀλλοιώσαντος, ἀποδράντος,
«εἰς θάνατον, ἢν ποινὴν ὁ Σουλτάνος, οἷκτω φερόμενος, εἰς 15 ἐτῶν
«δεσμὰ μετέλλαξε, τῷ Ἀυτοκρατορικῷ Αὐτοῦ τῆς ἀφέσεως δικαίω-
«ματι χρυσάμενος.

«Γνωρίζετε, ὅτι ὁ Σουλτάνος πρὸ τῆς δίκης καὶ καταδίκης
«ὑμῶν, περὶ τῶν ἀποστατικῶν καὶ ἀντιδυναστικῶν ὑμῶν κινήματων
«πληροφορηθεὶς, ἐπάσχισε νὰ σᾶς προσελκύσῃ πρὸς Αὐτόν, ὅπως
«προσκολλησάμενος ὑμᾶς εἰς τὸ Ὑψηλὸν Αὐτοῦ πρόσωπον, ὡς ἀδελ-
«φὸς φιλόστοργος τοῦ ἀδελφοῦ Του Μουράτ τοῦ Ε΄. ὦρ, καὶ αὐτὸν
«οὐ βία, ἀλλ' ἐξαρτήσας ὅλα τὰ μέσα, τὰ δυνατὰ, ἱατρικά τε καὶ
«ἄλλα, ὅπως ἡ ὑγεία τοῦ δυστυχοῦς Σουλτάνου ἀδελφοῦ Του ἐπα-
«ρορθωθῇ καὶ τελευταῖον, ἀποδειχθέντος, ἐπισήμως, ἐπιστημονικῶς
«καὶ θρησκευτικῶς, ὅτι νοσεῖ νόσον φρενοβλαβείας ἀνίατον, προελ-
«θοῦσαν ἐκ τῆς ἀκαθέκτου οἰοῦ καὶ πνευματοποσίας, ἀφ' ἧς Πρίγ-
«κηψ' ἔτι ὦρ, πολὺλάκις ἐπάσχισε ματαίως νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, μάρτυς

«εἰμὶ ἐγὼ, καὶ γινώριζετε, ὅτι ἐγὼ, ὅταν λέγω τι, δὲν ψεύδομαι δι’
 «ὅλον τὴν χρυσὸν καὶ τὴν δόξαν τοῦ Κόσμου, μόνις καὶ μετὰ βίας
 «ἐκὼν τε ἀέκων ἐδέχθη ἡ τὸν διαδεχθῆ, καὶ κατὰ τὸ ἀπαράγρα-
 «πτον δικαίωμα του καὶ τὴν θέλησιν τῶν Μεγιστάνων καὶ τοῦ
 «λαοῦ, ἐκείνων καθ’ ἑξαμηρίαν ὁλόκληρον, καὶ τούτου εἰμὶ μάρτυς
 «αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος, δι’ ὅλων τῶν καταπειστικῶν τοῦ λόγου μέ-
 «σων, πασχισάντων ἡ τὸν πείσωσι ἡ δεχθῆ τὸ κατὰ τοὺς κανόνας
 «προσφερόμενον αὐτῷ στέμμα, τοῦ ὁποῖου ὁ Χαμίτ ἐφένθη, φιλή-
 «συχος καὶ αὐτάρκης ὢν, οὐδόλως ὠρέγετο, μάλιστα ἐν ταῖς δειραῖς
 «περιστάσεσι καθ’ ἃς τῷ προσεφέρετο. Ἀλλὰ τί ἔπρεπε ἡ πράξη
 «νόμιμος διάδοχος ὢν; ἔπρεπεν, ὡς λειποτάκτης καὶ προδότης τῶν
 «δικαιωμάτων καὶ τῆς νομιμότητος, ἡ ἀρνηθῆ τὴν παραδοχὴν;
 «Γινώριζομεν ὅτι ὑμεῖς καὶ ὅλοι οἱ Μουρατισταὶ λέγετε, γράφετε καὶ
 «κηρύττετε, ὅτι ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὁ Ε’. σώας ἔχει τὰς φρένας,
 «καὶ ὁ ἀδελφός του, ὁ ἄρπαξ τοῦ θρόνου, τὸν κατακρατεῖ κατάκλει-
 «στον καὶ ψευδῶς διαδίδει, ὅτι εἶνε παράφρων. Ἐγὼ ὅμως πάλιν
 «σᾶς λέγω, ὅτι δυστυχῶς ἡ διάγνωσις τῶν ἱατρῶν ἦν λανθάνουσα
 «καὶ τὸ πάθος τοῦ Σουλτάνου Μουράτ εἶναι ἀνίατον, ὡς καὶ τὸ
 «τῆς χήρας τοῦ Ἀυτοκράτορος τοῦ Μεξικοῦ, δυστυχοῦς χήρας Ἀυ-
 «τοκρατείας. Ἐὰν ὁ Σουλτάνος Abd-ul Hamid ὁ Β’. ἦν αἰμοδόρος
 «καὶμισάδελφος, ὅταν τῶν Μουρατιστῶν αἱ προσπάθειαι ἐξεφρά-
 «σθησαν διὰ τῆς τοῦ μωροῦ Σουαβὴ Ἐφένδης ἐπιδρομῆς εἰς τὸ παλά-
 «τιον μετὰ μερικῶν ἀθλίων προσφύγων, ἡ δύνατο ἄριστα ἡ διατάξῃ
 «κρύφα τὸν φόρον του· ἀλλὰ τί ἔπραξε; Πάντα ἐκεθυμήθη τὸν
 «ἀδελφόν του, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου ἐγένετο τὸ ἀποστατικὸν ἁνόητον
 «κίνημα, καὶ ἐμοῦ παρόντος, διέταξε διαρρηθῆναι εἰς ὅλους τοὺς
 «ὑπασιπιστάς του, τοὺς εἰς τὸν τόπον τῆς ταραχῆς ἐτοίμους ὀρμη-
 «σαι, καὶ τοὺς Ἀξιωματούχους τοὺς ἀνωτέρους τε καὶ κατωτέρους,
 «τῆς ζωῆς τοῦ ἀδελφοῦ του ἡ φεισθῶσι. Καὶ τὸ ἐνκολλώτερον ἦν τὸ
 «ἡ τὸν φονεύσωσι καὶ τοῦ Κορσίου διαρρηθῆναι διατάττοντος τὴν
 «θανάτωσιν τοῦ ἑτέρου τῶν Παδισάχων, δύο Παδισάχων τύχη
 «ζώντων, καὶ τῶν τοῦ θρόνου δικαιωμάτων ἀντιποινιμένων;

«Τούτων οὕτως ἐχόντων, πῶς δύναμαι ἐγὼ ἡ ἀραμυχθῶ εἰς
 «ὑπόθεσιν τινα, ἔστω καὶ τοῦ ἐπιστηθίου μου φίλου, ἔστω καὶ τοῦ
 «ἀδελφοῦ μου αὐτοῦ, καταδικασθέντος ἐπισήμως ἐρήμην ἐπ’ ἐγκλή-
 «ματι καθοσιώσεως; Νομίζετε, ὅτι ἐὰν εἴπω τι εἰς τὸν ὑπουργόν τῆς
 «Ἀστυνομίας ὑπὲρ ὑμῶν, οὗτος δὲν θέλει μεταδώσει εὐθὺς τοῦτο

«εἰς τὸν Σουλτάνον; καὶ ὁ Σουλτάνος αὐτὸς τί θέλει σκεφθῇ περὶ
«ἐμοῦ, κρύφα τε ὑπὲρ ὑμῶν πράττοντος, τὸν ὅποιον ὡς ἀληθῶς καὶ
«ἀποδεδειγμένως ἐνοχον νομίζει; Σᾶς βεβαίῳ, ὅτι, ἐὰν ἐνόμιζον
«ὅτι ὁ ἰδικὸς μου ὁ πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἀστυνομίας, τὸν ὅποιον
«οὐδὲ προσωπικῶς γνωρίζω, λόγος ἡδύνατο νὰ διαπράξῃ τι, ἤθελον
«τολμήσει νὰ ἐκτεθῶ εἰς τὴν ὑποψίαν, ἀλλὰ βέβαιος ὢν, ὅτι οὐδὲν
«διὰ τοῦτο κατορθωτὸν, ἀπέχω.

«Τοῦτο νομίζω, ὅτι δύνασθε νὰ πράξετε, νὰ ἀποταθῇτε εἰς τὸ
«ἔλεος τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος, τὴν ἀθωότητα ὑμῶν ἀποδεικνύων,
«ὡς διατείνεσθε, καὶ εἴτε ἄφεςιν ὀλοτελῇ, ἢ τῶν ἐγγράφων σας
«τὴν ἀπόδοσιν ἐκλιπαρῶν.

«Αὐπούμενος πάννυ ἐπὶ τῇ κακῇ θέσει εἰς ἣν δικαίως ἢ ἀδίκως
«ἐρρίφθητε, παρακαλῶ νὰ πιστεύητε εἰς τὰ ἀκραιφνῇ αἰσθήματα
«τοῦ συμπαθοῦντος ὑμῖν ποτὲ φίλου σας.

«Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗ».

Τῷ ἀναγνώστῃ ἀπόκειται νὰ σχολιάσῃ τὴν ἀπάντησιν τοῦ ἀρχιά-
τρου τοῦ Ἀῷδ-οὐλ Χαμίτ καὶ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ συμπέρασμα. Ἐπιτρα-
πήτω μοι ὅμως νὰ παραθέσω καὶ τὴν ἀπάντησίν μου, μεθ' ἣν ἔχω νὰ
κάμω παρατηρήσεις τινάς, ἅς διὰ λόγους, οὓς ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ,
δὲν ἡδυνάμην νὰ κάμω τότε ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου.

Ἀθῆναι τῇ 24 Αὐγούστου 1879.

Ἐξοχώτατε,

«Τὴν ἀπὸ 16/28 φθίνοντος ἐπιστολὴν ὑμῶν Μιὰν ἀσμένως
«ἔλαβον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς μνημονευομένην, ἥτις οὐκ
«οἶδα πῶς ἀπωλέσθη.

«Ἀποταθείς πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα παρεκάλεσα νὰ
«διατάξῃτε ἢ νὰ ἐνεργήσητε τὴν πρὸς τὰς ἐν Κωρ[πόλει ἀδελφάς
«μου ἀπόδοσιν τῶν ἐγγράφων μου καὶ λοιπῶν, ἔπραξα δὲ τοῦτο
«ἔρσιδόμενος πρῶτον, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν φιλίας καὶ τῶν εὐγε-
«νῶν καὶ γενναίων Ὑμῶν αἰσθημάτων, καὶ δευτέρον ἐπὶ τῶν ἀρχῶν
«τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς φιλανθρωπίας, ὡς καὶ
«τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὑφισταμένων Συνταγματικῶν Νόμων, οἵτινες βε-
«βαίως, μακρὰν τῆς Μωσαϊκῆς διδασκαλίας, δὲν ἐπιτρέπουσιν, οὐδὲ
«δύνανται βεβαίως ν' ἀρεχθῶσι τὸ περίφημον ἐκεῖνο ἄξιωμα «ἀ μ α ρ-
«τί αι γ ο ρ έ ω ν παι δε ύ ο υ σι τέ κ η α». Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ ἐκτέλεισις
«τῆς δικαίας παρακλήσεώς μου καθίσταται δι' Ὑμῶν ἀκατέρθωτος,

«διότι ἀναλαμβάνετε εὐθύνην ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἠθέλητε ἐνεργήσει τι κρύφα ὑπὲρ ἀνθρώπου, τὸν ὅποιον ἡ Α. Α. Μ. ἀληθῶς καὶ ἀποδεδειγμένως ἔροχον νομίζει, δὲν ἔχω ἢ τὰ κύψω τὸν αὐχέν-
«ρα ὑπὸ τῇν σιδηρᾶν χεῖρα τῆς εἰμαρμένης. Ἐν τούτοις εὐγνωμονῶ
«Ἵμᾶς ἀπὸ καρδίας διὰ τὰ ἀκραιφνή Ἵμῶν αἰσθήματα καὶ τὰς συμ-
«παθείας ὑπὲρ ποτὲ φίλου Σας, δικαίως ἢ ἀδίκως ἐν δυσχερείαις
«ῥιφθέντος.

«Πρὸ ταύτης δύο ἐπιστολὰς ἔγραψα Ἵμῖν, ἀλλ' οὐτε ἐν τῇ
«πρώτῃ οὐτε ἐν τῇ δευτέρᾳ τὴν ἀθωότητα ἐμοῦ προτείνων, παρεπο-
«νέθην ἢ ἐμεμφυμοίρησα, ὅπερ Ἵμεῖς λέγετε, διότι ἔνεκα τῆς
«πρὸς τὸν Σουλτάνον Μουράτ τὸν Ε'. ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεώς μου
«ἐπαθον καὶ ἐξακολουθῶ πάσχω!

«Ἐὰν ἡ παροῦσα ἦν σχοινοτενὴς καὶ ἂν ἀναγκάζωμαι τὰ
«ἐπανεἰλθω εἰς παρελθόντα, δὲν πταίω ἐγώ. Ἵμεῖς αὐτὸς ἐθίξατε
«χορδὴν, ἥτις, ὡς ἦν ἐπόμενον, ἀπετέλεσε τὸν δέοντα ἥχον, τὸν
«ὅποιον, χάριν τῆς ἐμῆς ἀξιοπρεπείας καὶ ὅπως διαφωτισθῶσιν οἱ
«ἐνδιαφερόμενοι, ὀφείλω πιστῶς τὰ σὰς μεταδῶσω.

«Εἰ, ἐξοχώτατε, ὡς διατείνεσθε, τὸ αἵτιον τῆς καταδρομῆς
«ἐμοῦ ἐστὶ δοκιμὴ ἐγκλήματος καθουσίσεως, τοῦτο ὀφείλεται εἰς
«τὴν σκαίωτητα καὶ τὴν ἀπειρίαν τῶν κατ' ἐρήμην ἐμὲ δικασάντων
«καὶ καταδικασάντων. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἔχω τὸ θάρρος τὰ εἶπω
«Ἵμῖν, ὅτι καὶ τὴν συνείδησιν καθαρὰν ἔχω, καὶ τὴν καρδίαν ἀμό-
«λυτον, πῶποτε διαπράξας ἔργον, δυνάμενον τὰ χαρακτηρισθῇ ὡς
«ἐγκλημα καθουσίσεως!

«Οὐδέποτε, ἐξοχώτατε, εἰς ἀποστατικὰ καὶ ἀντιδυναστικὰ κι-
«νήματα ἐδόθην, οὐδέποτε κατὰ τῶν καθεστῶτων καὶ τῆς ζωῆς τῆς
«Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ ἐπειράθην, ὁμολογῶ ὅμως ὅτι
«ὁ μόνος μου πόθος ἦτο ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἐκ τῆς οἰκτρᾶς φυ-
«λακίσεως ἀπελευθέρωσις ἀνδρὸς, ἄνευ λόγου κεκρατημένου καὶ
«μηδεμίαν σχέσιν καὶ συγκοινωνίαν μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ φίλων
«αὐτοῦ δυνάμενον ἔχειν.

«Εἰ ὅμως, ἐξοχώτατε, ἡ διὰ τῆς μετεμφίσεως ἐν στολῇ ναυ-
«του, τῇ ἀποκοπῇ τοῦ πώγοντος καὶ λοιποῖς ἀλλοις μέσεσιν ἀπό-
«δρασίς μου ἔδωκε τοῖς δικασταῖς μου τὴν ἀφορμὴν τὰ μὲ κηρύξω-
«σιν ἔροχον ἐγκλήματος καθουσίσεως, ἔρχομαι τὰ διακοινῶσω Ἵμῖν
«ἐν πλήρει τῇ ἐλκρινείᾳ καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἀληθείᾳ τὴν αἴτιαν τῆς
«ἀποδράσεώς μου ταύτης.

«Ἐν τῇ ἐπιστολῇ Ὑμῶν διατείνεσθε, ἐξοχώτατε, ὅτι «ὁ Σουλ-
«τάνος Χαμίτ ὁ Β'. πρὸ τῆς δίκης καὶ καταδίκης ἐμοῦ περὶ τῶν
«ἀποστατικῶν καὶ ἀντιδυναστικῶν ἐμοῦ κινήματων πληροφορηθεὶς,
«φιλόστοργος δ' ἀδελφὸς τοῦ ἀδελφοῦ του, Σουλτάνου Μουράτ, ὦρ,
«ἐπάσχισε καὶ μὲ προσελκύσῃ πρὸς αὐτόν, ὅπως προσκολλησάμενος
«ἐμὲ εἰς τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ πρόσωπον, κτλ.» Τὴν ὑψηλὴν καὶ γεν-
«ναίαν ταύτην τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ πρόθεσιν πιστεύω καὶ παρα-
«δέχομαι, ἀφοῦ Ὑμεῖς τὸ λέγετε, ἀλλὰ συγχωρήσατέ μοι ν' ἀπο-
«τείνω Ὑμῶν μικράν τινα ἐρώτησιν: Διατί ἡ Α. Α. Μ., τοιαύτην
«ὁπὲρ ἐμοῦ καλὴν προθεσιν ἔχωρ, δὲν μὲ διέταπτε καὶ παρουσιασθῶ
«ἐνώπιον Αὐτῆς, ἵνα μὲ ζητήσῃ ἐξηγήσεις, μετὰ τὰς ὁποίας ἡ ἡθελε
«μὲ τιμωρήσῃ, ἐὰν μὲ εὕρισκεν ἔροχον, ἢ ἐκτελέσει τὴν πρὸς ἐμὲ
«καλὴν καὶ ὑψηλὴν αὐτῆς πρόθεσιν, ἐὰν ἐπέιθετο ὅτι εἶμαι ἀθῶος;

«Ὅτι ὑπῆρξα, εἰρή καὶ ἔσομαι ἀείποτε ὁ εὐλικρινέστερος καὶ ὁ
«πλέον ἀφωσιωμένος τοῦ Σουλτάνου Μουράτ φίλος (ὅπερ βεβαίως
«δύναται: καὶ καταθέλῃ πάντα ἀδελφὸν φιλόστοργον) καὶ τῇ Α.
«Α. Μ. καὶ τοῖς περὶ αὐτήν, καὶ Ὑμῶν, καὶ ἅπασιν ἐν γένει κατὰ-
«δηλον ἐστί!

«Πρὸς τί λοιπὸν, ἀφοῦ καὶ ἐγὼ αὐτὸς γνωσιότατος ἐν Κων]-
«πόλει τυγχάνω καὶ ἡ κατοικία μου αὐτὴ τοῖς πᾶσι γνωστὴ ἦτο, ἡ
«παρίς, τὴν ὁποίαν, οἱ τὴν τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ εὐπιστίαν ἐχμε-
«ταλλεζόμενοι, ἔστησάν μοι; Πρὸς τί, λέγω, ἀρτὶ καὶ μὲ ζητήσωσιν
«ἐν τῷ οἴκῳ μου, δελεάσαντες τὸν ἐν Δζιράχ Πασσᾷ κατοικοῦντα
«φίλον μου, τὸν Μαχμουτ Ἀζίζ βέην, ἡγάγκασαν αὐτόν καὶ μὲ
«προσκαλέσῃ ἐν τῷ οἴκῳ του, ὅπως συναντηθῶ ἐκεῖ μετὰ τιος Ἀλῆ
«ἡ Νουρὶ βέη καὶ τιος Τριμιὰλ Κάλφας, ἀμφοτέρων ἐμοὶ ἀγνώ-
«στων, ἐχόντων δὲ δῆθεν καὶ μοι διακοινώσωσί τι; Ἐγὼ δὲ, μηδεμίαν
«ἀφορμὴν ἔχωρ, ἵνα συλλάβω ὑποψίαν τινα, ἔσπευσα πορευθεὶς κατὰ
«τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν, τὴν ἐσπέραν τῆς 26 Ἰουνίου, ἔτους πα-
«ρελθόντος, καὶ γείνω θῦμα τῶν ραδιουργιῶν καὶ σκευωριῶν ἀνθρω-
«πίσκων τινῶν, σκοπὸν ἐχόντων, χάριν τῆς φιλοχρηματίας αὐτῶν,
«καταστρέφοντες ἐμὲ, καὶ ἐξαπατήσωσι τὸν Σουλτάνον Χαμίτ, ὅτι
«δῆθεν ὑπάρχουσι καὶ τεκταίνονται κατ' αὐτοῦ συνωμοσίαι;

«Πρὸς τί, ἐρωτῶ καὶ πάλιν, ἐμοῦ μὲν, συνφθὰ τῇ προσκλήσει
«τοῦ φίλου μου, εὐρεθέντος εἰς τὴν συνέντευξιν, τοῦ δ' Ἀλῆ ἡ Νουρὶ
«βέη ἐλθόντος καὶ διὰ τοῦ Σουρουδζή τοῦ ἵππου, δι' οὗ ἀγίκετο,
«τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἀστυνομίας, Ὀκιοῦζ Μεχμέτ πικσάν, εἶδον

«ποιήσαντος, ὅτι ἤμην ἐκεῖ, δύω τάγματα τοῦ ἱππικοῦ βορυνωδῶς
«συνωθούμενα καὶ περιυβριζόμενα, καθὼς καὶ ἅπαντες οἱ ἐν τῇ
«κεντρικῇ Ἀστυνομίᾳ καὶ τοῖς περιχώροις αὐτῆς εὐρισκόμενοι Ζα-
«πτιῆδες μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἀστυνομίας καὶ διαφόρων ἄλ-
«λων Πασσάδων, Βέηδων καὶ Ἐφέντηδων, ἀρὰ δύω πολὺκροτα
«κρατουμένων ἐκάστου, κατέλαβον τὸ τῆς ῥηθείσης οἰκίας ἐμπρο-
«σθινὸν μέρος, διέβρηξαν τὴν θύραν καὶ ἀναβάντες ἐζήτουν νὰ
«συλλάβωσι δίκην κακούργου ἢ ληστοῦ ἐκεῖνον, ὃν ἡ Α. Α. Μ. ὁ
«Σουλτάνος Χαμίτ προσεπάθει νὰ προσελκύσῃ εἰς τὸ ὑψηλὸν αὐ-
«τοῦ πρόσωπον;

«Πρὸς τί, λέγω, τόσος πάταγος, τοσαύτη ταραχὴ, τοσοῦτος
«στρατὸς, τοσοῦτοι Ζαπτιῆδες, τόσοι Πασσάδες, Βέηδες καὶ Ἐφέν-
«τηδες δι' ἕνα, Κλεάνθην Σκαλιέρην ὀνομαζόμενον, ὅστις ἰσχυρὸς,
«λεπτοφυής καὶ κεχυκῶς ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν συνείδησιν
«καθαρὰν ἔχων, οὐδέποτε θὰ ἦτο ἱκανὸς ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν πρός-
«κλησιν ἐνός καὶ μόνου ὑπασιπιστοῦ τῆς Α. Α. Μ.;

«Πῶς, ἐξουχῶτατε, μετὰ τοσαύτην καὶ τηλικαύτην κίνησιν
«δι' ἄνθρωπον, οἷος ἐγὼ, πῶς ἀφοῦ εἶδον τὴν θύραν διαρρηγνυμέ-
«νην, τὸν Ὑπουργὸν τῆς Ἀστυνομίας ἀναβαίροντα μετὰ τῶν ἀκο-
«λούθων αὐτοῦ τὴν κλίμακα, ἀφοῦ εἰς τῶν ἐκεῖ παρευρισκομένων
«κατασκόπων, ὁ Μουσταῖ ἐφένδης, ρύκτωρ μὲν Σοφτᾶς, τὴν δ'
«ἡμέραν μὲ τσαούση στρατιωτικὴν στολὴν γραφεὺς ἐν τινι τῶν
«τμημάτων τοῦ Ἀρχιστρατηγείου, παραστήσας μοι τὸν κίνδυνον
«ὃν ἠθελον διατρέξει, ἂν συνελαμβανόμεν, μὲ προέτρεψεν, ὥς
«αὐτὸς τοῦλάχιστον μοι εἶχεν εἰπεῖ, καθ' ὑψηλὴν τοῦ Ὑπουργοῦ
«τῆς Ἀστυνομίας ἐντολὴν, καὶ μὲ ἀπῶθει, ἵνα ἀποδράσω διὰ τοῦ
«ὀπισθεν μέρους τῆς οἰκίας, ἐπὶ τούτῳ ἀφαιέντος ἐλευθέρου, ἀλλὰ
«περιζωσθησομένου μετὰ δέκα λεπτά, (ὅπερ καὶ πράγματι ἦτο
«ἀληθές, καθόσον ἄλλως τε ἀδύνατον ν' ἀποδράσω);

«Πῶς, λέγω, καλὲ καὶ ἀρχαῖε φίλε, μετὰ τοιαύτας παραστά-
«σεις, μετὰ τοιαύτας εἰσηγήσεις, μετὰ τοσαύτας προσπάθειας, καὶ
«ἐπὶ μεγίστῃ χρηματικῇ ἀμοιβῇ ὑποσχέσεις πρὸς ἀνεύρεσίν μου,
«μετὰ τόσας ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐπανειλημμένας καὶ αὐστηροτάτας γε-
«νομένας κατ' οἶκον ἐρεῦνας δὲν ᾤφειλον, ἐν στολῇ ναύτου μετεμ-
«φισθείς, καὶ τὸν πῶγονα ἀποκόψας καὶ διαφόροις ἄλλοις μέεσι
«χρησάμενος, ν' ἀφήσω λάθρα τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅστις βεβαίως ἐν
«τῇ συνήθει αὐτοῦ αὐθαιρεσία καὶ κατὰ μὴδὲν τοὺς ὑφισταμένους

«νόμους ἀναλογιζόμενος, τὸ ἱκρίωμα δι' ἐμὲ ἀδίκως καὶ παρατόμως
«ἤθελε στήσει ;

«Πῶς ἐξοχώτατε, δὲν ὥφειλον γὰρ ἀποδράσω καὶ γὰρ εὖρω ἄσυν-
«λον εἰς ἀληθῶς Συναγματικὸν ἐλεύθερον Κράτος, ἀφ' οὗ προηγου-
«μένως εἶδον ἅπαντας τοὺς φίλους, ἅπαντας τοὺς θεράποντας τοῦ
«Σουλτάνου Μουράτ, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ἐσχάτου, φυλα-
«κισθέντας, δεσμευθέντας, εἴτα δὲ προπηλακισθέντας, ἐκτός τινων
«αὐτῶν, οἵτινες διὰ βραδουργιῶν, συκοφαντιῶν καὶ ψευδῶν παρα-
«στάσεων τῆς Σουλτανικῆς εὐνοίας τυχόντες, θέσεις καὶ χρήματα
«ἐλάβον ;

«Πῶς, λέγω, δὲν ὥφειλον γὰρ ἐγκαταλείψω τὴν χώραν ἐκείνην,
«ἐν ἣ ὅστις μόνον τὸ ὄνομα Μουράτ ἤθελε προσφέρει ὑπέκειτο καὶ
«ἐξακολουθεῖ ὑποκείμενος εἰς ἀπείρους καταδιωγμούς, καὶ πλεῖστα
«βασανιστήρια ; Πῶς, τελευτῶν ἐρωτῶ, ἡδυράμην γὰρ μείνω ἐν
«ἐπικρατεῖα, ἐν ἣ τὸ μὲν ὄνομά μου προσεγράφη, τίμημα δ' ἐπὶ τῆς
«κεφαλῆς μου ἐτέθη ;

«Ταῦτα, ἐξοχώτατε, τὰ πρὸ τῆς κατ' ἐρήμην δίκης μου, ἅτινα
«προφανῶς νομίζω καταδεικνύουσιν, ὅτι οὐχὶ μόνον οἱ ἐπὶ ἀπλου-
«στάτη συκοφαντία καταδιωκόμενοι τὰ πλεῖστα ὑφίστανται, ἀλλ'
«ὅτι καὶ αὕτη ἡ Α. Α. Μ. ὑπὸ τῶν κολάων παρασύρεται ! Ἐν δὲ
«τῇ κατ' ἐρήμην δίκῃ μου καὶ καταδίκη μου κατάδηλόν ἐστιν, ὅτι
«αἱ μὲν τῶν ἐν φυλακαῖς καὶ ἀνακρίσειν εὐρισκομένων ὁμολογίαι
«καταναγκαστικαὶ ὑπὸ τῶν πιέσεων ὑπῆρξαν, πρὸ πάντων δὲ
«ἐμοῦ ἀπόντος καὶ μὴ δυναμένου τὸ ψεῦδες καὶ τὸ καταναγκαστι-
«κὸν αὐτῶν ἀποδείξαι, ἐκ δὲ τῶν δικαστῶν, ὅτι τινὲς μὲν αὐτῶν,
«ἴσα δὴθεν ἐκδουλεύουσιν προσφέρωσι τῇ Α. Α. Μ., τινὲς δὲ ἐκ κου-
«φορίας καὶ παρτελοῦς ἀγνοίας τοῦ κειμένου τῶν νόμων, καὶ ἄλλ-
«λοι, ἴσα, διὰ τῆς εἰς κεφαλὴν ποινὴν καταδίκης μου, ὑπεκνήψωσι
«τὴν ἀπότισιν τῶν πρὸς ἐμὲ χρεῶν των, οἷος, π. χ. ὁ Χιλιμὴ πασᾶς,
«μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ Δάρι Σουρά, υἱὸς μὲν τοῦ μακαρίτου
«Κιριτλὴ Μουσταφᾶ πασᾶ, γαμβρὸς δὲ τοῦ ἐπὶ αἰσχυρότητι ἀειμιή-
«στου Κιαμὴλ βέη, ὅστις μοι ὀφείλει περὶ τὰς χιλίας πεντακοσίας
«λίρας, τὴν περίφημον ἐκείνην ἀπόφασιν ἐξέδωκεν, ἥτις, διὰ τῶν
«πεποιημένων καὶ ἀνυπάρκτων ἐν αὐτῇ δικαιολογήσεων καὶ ἐπιχει-
«ρημάτων, γελοιωδεδεσμένη καθίσταται !

«Ἐν τῇ πολυχρότῳ ταύτῃ καταδικαστικῇ ἀποφάσει, ἀποκνήματι
«τοῦ ψεύδους καὶ τοῦ τερατουργήματος, παριστῶμαι ὡς ἀρχηγός

«μεγάλης συνωμοσίας, ἐναρτίον τῶν καθεστώτων, ἐναρτίον αὐτοῦ
 «τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ· ἔχωρ δὲ κέντρον τῶν συνωμοτικῶν συνε-
 «θριάσεων τὴν ἐν Δζιράχ πασᾶ οἰκίαν τοῦ Ἀζιζ βέη, ἐν ᾗ, ἐπὶ τῷ
 «λόγῳ τῆς τιμῆς μου, λίαν σπαρίως ἐσύχναζον, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν,
 «τὴν ἀδυναμίαν τῆς Α. Α. Μ. ἐκμεταλλευθῆναι πειρώμενοι, ἐπίτη-
 «δες κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην εἶχον προσκαλέσει καὶ τινες τῶν
 «φίλων αὐτῶν Σοφτάδων! πρὸς τοῦτο δὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρ-
 «τυρίαν τοῦ Θεοῦ!

«Ἡ τὴν κεφαλικήν μου ποινὴν ἐκδιδούσα ἐκείνη ἀπόδασις, ἀπο-
 «καλοῦσα με ἀρχηγὸν μεγάλης συνωμοσίας, πράγματι μερίστην
 «ἀποδίδει μοι τιμὴν! Ἐνας Ρωμίδς, ἕνας χριστιανὸς, ἕνας Γκιὰ-
 «βουρας, καὶ ἀξιοθῆ ἔχειν ὑπὸ τὰ νεύματά του καὶ τὰς διαταγὰς
 «αὐτοῦ χιλιάδας Ἰσλάμιδων! Εἰ δυνατόν τοῦτο, ἀφοῦ τοῖς πᾶσι
 «γνώστὸς καὶ ὁ χαρακτήρ καὶ τὸ ἀγέρωχον, καὶ ὁ ἐγωῦμός καὶ ἡ
 «φιλοπρωτία τῶν Πιστῶν! Ἀφοῦ τὸ Μωαμεθανικὸν ἔθνος δὲν ἀνέ-
 «χεται ἐν πλήρει ἸΘ'. αἰῶνι, ἕνα χριστιανὸν ὑπουργόν, ἀφοῦ, ὡς
 «διατείνεται, δοξάζει, καὶ πρεσβεύει εἰς τῶν μάλα ἐξηυγερισμένων
 «καὶ δῆθεν πεπολιτισμένων Μωαμεθανῶν, θέσιν ὑψηλοτάτην κα-
 «τέχων καὶ ἡδὴ ἐν τῇ πρωτενοῦσῃ διαμένων, ὅτι καὶ οἱ Ἀρχία-
 «τροι αὐτοὶ τῶν Σουλτάνων δὲν πρέπει καὶ ὧσι χριστιανοί! Ἀφοῦ
 «λέγω αὐτὸς ὁ κραταιότατος Σουλτάνος Χαμίτ ὁ Β'. Ἐν τοῖς φιλε-
 «λευθέροις καὶ συνταγματικωτάτοις αὐτοῦ φρονήμασιν, ἡδυνάτησε
 «καὶ ἀδυνατεῖ ἔτι, καταστείλας τὸν φαναρισμὸν καὶ τὴν ἀμάθειαν
 «τοῦ Μωαμεθανικοῦ λαοῦ, καὶ ὁδηγήσῃ αὐτὸν πρὸς τὴν πρόδοον, τὴν
 «ἀλήθειαν καὶ τὸν πολιτισμὸν, πῶς, τολμῶ ἐρωτῆσαι, ἐγὼ ὁ μι-
 «κρός, ἐγὼ, ὁ ἐλάχιστος, ἐγὼ ὁ ἀνίσχυρος, ἐγὼ ὁ μηδεμίαν ἐξουσίαν
 «ἔχωρ ἡδυνάμην ποτε καὶ καταστῶ ἀρχηγὸς χιλιάδων τοιούτων φα-
 «νατικῶν; Συγχωρηθήτω μοι καὶ ἐκφράσω τὴν ἐκπληξίν μου ταύ-
 «την· πῶς εἶνέ ποτε δυνατόν ὁ ἐφνέστατος καὶ μεγαλεπήβολος
 «Σουλτάνος Χαμίτ καὶ δώσῃ πίστιν εἰς τοιαύτην φαντασμαγορίαν;

«Δὲν ἀγνοῦμαι, ἐπαναλαμβάνω καὶ εἶπω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ἐ-
 «ξοχότητα, ὅτι ἡ πρὸς τὸν Σουλτάνον Μουράτ ἀφοσίωσίς μου ὑπῆρ-
 «ξεν, εἶπε καὶ ἔσεται ἄπειρος· μακρὰν δὲ πάσης ἀποστατικῆς καὶ
 «ἀντιδυναστικῆς ἀποπείρας, ἕνα καὶ μόνον πόθον ἔσχον, τὸ συντρῆ-
 «ψαι ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ παλαιὸν ἔθιμον τοῦ Καφεσίον, τὸ ἰδεῖν αὐτὸν
 «ἐλεύθερον καὶ δυνάμενον ἐξέρχεσθαι καὶ συγκαίρειν μετὰ τῶν
 «ἐπιστηθίων Αὐτοῦ, οὐδέποτε ὅμως κατελήφθην καὶ ὑπὸ τῆς ιδέας

«γὰ ἐνεργήσω καὶ ὑπὲρ τῆς καὶ πάλιν ἐπαρόδου Αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον, καθόσον μάλιστα ἐκ τῶν προτέρων εἰμι μᾶλλον ἢ βέβαιος ὅτι «δὲν ἤθελε στέρξει ῥ' ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὰς ἡνίας κράτους, εἰς «τὴν ἄδυσσον ῥιφθέντος καὶ ἤδη καταρρέοντος.

«Ὁ Σουλτάνος Μουράτ οὐδέποτε ἔσχε τὸ πάθος τῆς φιλαρχίας· «πράγματι, αὐτάρκης, φιλήσυχος καὶ δίκαιος, οὐδέποτε ἐπωφθαλμίασε «πρὸς τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων. Ἐμμένων ἐν ταῖς ἀρχαῖς Αὐτοῦ, συγ- «χωρῶν πάντοτε τοὺς κακοποιούντας Αὐτῷ καὶ συμμορφούμενος ταῖς «ἀρεταῖς τῶν προγόνων Του, ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης φιλοδοξίας ἀείποτε «κατέχεται, τῆς ἐδραϊώσεως τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, τῆς ἠθικῆς καὶ «ὕλικῆς βελτιώσεως τοῦ ἔθνους, καὶ τῆς ἐξοστρακίσεως τῆς ἀμαθείας, «τοῦ ψεύδους καὶ τοῦ φανατισμοῦ, τοῦ τρικεφάλου αὐτοῦ θηρίου, τοῦ «καταμαστιζόντος τὸν μωαμεθανικὸν λαόν. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη τῆς εὐ- «μερείας, τῆς φιλίας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης Αὐτοῦ ἄξιωθεις, εἰμι εἰς «θέσιν γὰ γυνώσκω καὶ τὰ μυχαίτατα Αὐτοῦ αἰσθήματα.

«Δοθῆτω Αὐτῷ ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία, ἐπιγραπῆτω Αὐτῷ τὸ ἐξέρ- «χῃσθαι καὶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ φίλων Αὐτοῦ συγκαίρωται, πα- «ραχωρηθῆτω Αὐτῷ καὶ ἄδεια, εἰ δυνατόν, εὐρωπαϊκοῦ ταξιδίου, «ζητηθῆτω παρ' Αὐτοῦ οἰαδήποτε συμβουλὴ πρὸς τὴν σωτηρίαν τῆς «Πατρίδος καὶ τοῦ Κράτους, καὶ τότε τρανώτατα θέλει καταδειχθῇ, «ὅτι ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὁ Ε'. οὐχὶ μόνον πρὸς τὸ στέμμα δὲν ἐπο- «φθαλμιᾷ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Αὐτοῦ, τὸν βασιλεύοντα, «καὶ παρήγορος, καὶ βοηθός, καὶ συναρτιλήπτωρ, καὶ πιστὸς ὑπῆκοος «Αὐτοῦ ἔσεται πρὸς τὴν Παλιγγενεσίαν καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς κα- «ταρρεούσης ἡμῶν Ἑπικρατείας!

«Συγγνώμην παρὰ τῆς Α. Α. Μ., τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, ἔξαιτοῦ- «μαι, ἐὰν διὰ τῆς παρούσης καὶ δι' Ὑμῶν τὴν ταπεινὴν μου ταύτην «πρότασιν εἰς τοὺς πόδας Αὐτοῦ τολμῶ καταθέσαι. Μακρὰν παντὸς «συμφέροντος καὶ πάσης ὀπισθοβουλίας, φύσει ἐχθρὸς τῆς κολαχείας «καὶ τοῦ ψεύδους, φίλος δὲ τῆς εὐλικρινείας καὶ τῆς ἀληθείας, οὐδέ- «ποτε διέστρεψα ἢ παρεμόρφωσα τὴν ἀλήθειαν οὔτε πρὸς τὸν Σουλ- «τάνον Μουράτ, οὔτε πρὸς τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς πρίγκηπας! Οὐδεὶς «ποτὲ ἶδε με περὶ Αὐτοῦ περισαίροντα, ἀλλὰ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν «καθαρὰν, καθαροτάτην πρὸς Αὐτοὺς λέγοντα καὶ συμβουλὰς δίδοντα! «Οὐδέποτε λέγω, ἐδειλίασα πρὸ τῆς ἀληθείας.

«Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς λοιπὸν ταύτης βαδίζων, τολμῶ ἰκετεῦσαι τὴν «Α. Α. Μ. οὐχὶ δι' ἘΝΤΥΠΩΝ ΚΑΙ ΠΑΤΑΓΩΔΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ, ἀλλὰ διὰ

«τῆς ταπεινῆς μου ταύτης ἰκετηρίου καὶ ἐν ἀγροῖα οἰοῦνδ' ἄλλοι,
 «ὥπως, εὐαρεστηθεῖσα, βάλῃ εἰς ἐνέργειαν τὴν ταπεινὴν μου ταύτην
 «πρότασιν, καὶ τότε οὐχὶ μόνον ὁ Σουλτάνος Μουράτ θέλει κατα-
 «δείξει διὰ τῶν ἔργων ὅποῖος εἶναι, ἀλλὰ καὶ Αὐτός, ἡ Α. Α. Μ. ὁ
 «Σουλτάνος Χαμίτ, καὶ τὴν συνείδησιν ἡρεμον καὶ καθαρὰν ἔξει, καὶ
 «τὴν σωματικὴν καὶ ἡθικὴν Αὐτοῦ ἡσυχίαν ἀρακτῆσει, καὶ τὸν θαν-
 «μασμὸν τῆς Εὐρώπης ἐπισυρεῖ, καὶ τὰς ἐδολογίας τοῦ λαοῦ του προ-
 «σελκύσει, καὶ τὸν Θεὸν Αὐτὸν εὐαρεστήσει. Ὡς καὶ κατὰ τὴν 7ην
 «τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου ἔγραφον Ὑμῖν, ἀνεξαρτήτως παντὸς
 «πλαγίου σκοποῦ καὶ σήμερον ἀποφαίνομαι καὶ διακηρύττω ὅτι ὁ μό-
 «ρος μου πόθος εἶναι γὰρ ἶδω τὴν δυστυχὴ ἡμῶν πατρίδα ἀνεγειρο-
 «μένην, τὸν θρόνον τοῦ Ὁσμὰν καὶ πάλιν τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ εὐ-
 «κλείας καὶ δόξης ἀρακτῶμενον, πάντη ἀδιαφορῶν τίς ἐκ τῶν νιῶν
 «τοῦ ἀειμνήστου καὶ πολυκλαύτου Σουλτάνου Μεδζιτ ἔσεται ὁ σωτὴρ
 «τῆς πατρίδος καὶ τοῦ θρόνου· οὐχ ἥττον ὅμως διακαίομαι γὰρ ἶδω
 «καὶ τὸν ἕτερον τῶν πόθων μου πραγματοποιούμενον, δηλαδὴ τὸν
 «Σουλτάνον Μουράτ ἐλεύθερον, ἀμφοτέρους δὲ τοὺς πρωτοτόκους
 «ἀδελφούς ἐν ἀγάπῃ καὶ ὁμοροίᾳ συνεργαζομένους πρὸς τὴν θερα-
 «πείαν τῶν κακῶς ἐχόντων.

«Οὐτ' ἐγὼ, Ἐξοχώτατε, οὐτ' οἱ φίλοι μου ἐπεδοκιμάσαμεν τὴν
 «ἀπορρονημένην καὶ παράτολμον τοῦ Σουαβῆ ἑφένδῃ ἀπόπειραν. Ἐκ
 «τῶν κατὰ τὴν ἀνάκρισιν ὁμολογιῶν τῶν ἐπιζησάντων συνενόχων
 «ἐκείνου, δηλὸν γίνεται, ὅτι ὄχι μόνον ἡμεῖς τὴν παραμικρὰν γνῶσιν
 «περὶ τῆς ἀποπείρας ἐκείνης δὲν εἴχομεν, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Σουα-
 «βισταὶ ἀπεῖχον πολὺ τοῦ εἶναι, ὥς ὑμεῖς διατείνεσθε, Μουρατισταί,
 «ἐκτὸς τῶν προμνημονευθέντων ἐκείνων ὀλιγίστων θεραπόρων τοῦ
 «Σουλτάνου Μουράτ, οἵτινες, καί περ δαψυλῶς ἐνέργηθέντες παρὰ τοῦ
 «Σουλτάνου Χαμίτ καὶ μετ' ἐμοῦ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντες, κρύφα
 «μετὰ τοῦ Σουαβῆ ἑφένδῃ καὶ τῶν συνενόχων ἐκείνου συνεννοοῦντο.
 «Καὶ μολαταῦτα, καίτοι ἐγὼ τε καὶ οἱ φίλοι μου οὐδέν τι ἔγκλημα
 «καθοσιώσεως διεπράξαμεν, καίτοι οὐδέποτε, ἐπ' αὐτοφώρῳ συνελή-
 «φθῃμεν κατὰ τῶν καθεστῶτων ἐργαζόμενοι, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς τοιοῦτοι
 «συκοφαντηθέντες κατεδικάσθημεν, ἄλλοι μὲν εἰς ἴσας καὶ ἄλλοι εἰς
 «πολὺ βαρυτέρας πονῆας ἀπὸ τὰς ἐπιβληθείσας εἰς τοὺς τολμητίας
 «ἐκείνους, οἵτινες ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς
 «Α. Α. Μ. τὸ ἀπορρονημένον ἐκεῖτο πραξικόπημα ἐπειράθησαν.
 «Ἐντεῦθεν ἐννοητέον, τίνας οἱ δικάσαντες ἡμᾶς καὶ τίνας ἐκεῖ-

«νοι, πρὸς οὐδὲ ἀνατίθεται συνήθως ἡ Σουλτανικὴ ἐμπιστοσύνη.

«Ὅτι ἡ Α. Α. Μ., ὁ Σουλτάνος Χαμίτ, εἶναι φιλάδελφος, καὶ ὡς
«ἐκ τούτου δὲν διέταξε, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Σουαβὴ ἐφένδη ἀπο-
«πείρας, κρύφα τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του, τρανώτατα ἀποδεικνύε-
«ται ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὅτι δὲ πάλιν συνῶδὰ τῷ κελεύσματι
«τοῦ Κορσίου «Συγκεχωρημένην τὴν θανάτωσιν τοῦ ἑτέρου τῶν Πα-
«δισάχωρ, δύο Παδισάχωρ τύχη ζώοντων καὶ τῶν τοῦ θρόνου δικαιο-
«μάτων ἀντιποιοιμένων» δὲν ἠθέλησεν, ὥσπερ καὶ πρὸ τριῶν αἰώνων
«Ὁσμὰν ὁ Β'. κατὰ τοῦ προκατόχου του, Μουσταφᾶ τοῦ Α'. δὲν
«ἔπραξε, γὰρ διατάξῃ διαρρήδην τὴν θανάτωσιν τοῦ ἀδελφοῦ του,
«αὐτὰ πάλιν τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσιν. Ἀλλὰ μ' ὅλας τὰς ἐν-
«δείξεις ταύτας, ἐπειδὴ πολλοὶ βλέπουσι τὸν Σουλτάνον Μουράτ
«κεκρατημένον καὶ φυλασσόμενον ὑπὸ σιρατοῦ ἐν τῷ Τσιραγὰν,
«ἐστερημένον τῆς ὑπηρεσίας τῶν ιδίων Αὐτοῦ θεραπόντων, μὴ δυνά-
«μενον δ' Αὐτόν τε καὶ τοὺς περὶ Αὐτὸν ἐξέρχεσθαι καὶ συγκαινωνεῖν
«μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ φίλων Αὐτῶν, διστάζουσι γὰρ πιστεύωσι
«εἰς τὴν ὁρτως φιλοστοργίαν τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ πρὸς τὸν ἀδελ-
«φόν του.

«Συγγνώμην καὶ πάλιν διὰ τὰς παρατηρήσεις μου ταύτας,
«ἀλλ' ἐὰν ἤθελέ τις μελετήσῃ αὐτὰς μετὰ πραότητος καὶ ὑπομονῆς
«θέλει ἰδεῖ, ὅτι, προερχόμεναι ἐκ καρδίας εἰλικρινοῦς, ἄνευ τῆς ἐλα-
«χίστης ὀπισθοβουλίας, εἰσὶ ψυχοσωτήριοι καὶ ἐθνωφελεῖς.

«Εὐέλπιδι, ἐξοχώτατε, ὅτι ἡ παροῦσα κατὰ μὴδὲν θέλει παρε-
«ξηγηθῇ, καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελε περιέλθῃ εἰς γινῶσιν τῆς Α. Α. Μ.,
«ὅπερ καὶ ἐγκαρδίως ἐπιθυμῶ, παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα
«γὰρ δεχθῇ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς Αὐτὴν βαθείας ἀφοσιώσεως
«τοῦ, καί περ ποτὲ φίλου της, ἀλλ' ἐσαεὶ ὅλου Ὑμετέρου

«ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ ΣΚΑΛΙΕΡΗ».

Ὁ ἀναγνώστης μαντεύει βεβαίως, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔμεινεν
ἄνευ ἀπαντήσεως· καὶ εὐλόγως, καθόσον, ἐὰν ἀπῆντα, θὰ ὑπελαμβά-
νετο ἡ ὡς παραδεχόμενος τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, καὶ τότε θὰ διέψευδεν
ἑαυτόν τε καὶ τὸν κύριόν του, ἢ θὰ προσεπάθει καὶ πάλιν νὰ με πείσῃ,
ὅτι ὁ πρῶτον Σουλτάνος εἶναι παράφρων. Ἀλλὰ πῶς, ἀφοῦ ἀμφοτέρω
οἷδασιν, ὅτι εἰμὶ μάρτυς αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος, ὅτι ὁ Σουλτάνος
Μουράτ χαίρει τὰς φυσικὰς καὶ διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις πολὺ
κρείττονας αὐτῶν; Εἰναὶ ποτε δυνατόν νὰ μὲ ἀναισχύνωσι νὰ πι-

στεύσω μάλλον εἰς τὰς ψευδεῖς αὐτῶν διαβεβαιώσεις, ἢ εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰδίων ἐμοῦ ὀφθαλμῶν ; Ἄλλως τε, αὐτὴ αὕτη ἡ ἐπιστολὴ τοῦ δόκτορος Μαυρογένους, ἐλάχιστον ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν αἴτησίν μου, πειρωμένη δὲ μάλλον, διὰ τρόπου ἥκιστα ἀξιοπρεποῦς, νὰ δικαιολογήσῃ τὸν κύριόν του ἐνώπιον ἐμοῦ, ὡς εἰ ἐγὼ ἤμην ἀνώτερος ἐκείνου, δὲν ὑποστηρίζει αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἐγὼ ὑψηλῇ τῇ φωνῇ διακηρύσσω ; Ἀλλὰ πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἀναγνώστου, ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἀπευθύνω τῷ ἀρχιάτρῳ ἐνστάσεις τινάς, αἱ δὲν συνέφερε νὰ τῷ γράψω τότε ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου.

Ὁ Δόκτωρ Μαυρογένης ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ λέγει, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, πρὸ τῆς δίκης καὶ καταδίκες μου, γινῶσιν λαβὼν τῶν ἀποστατικῶν καὶ ἀντιδυναστικῶν κινημάτων μου, προσεπάθησε νὰ μὲ προσελκύσῃ καὶ νὰ μὲ προσκολλήσῃ εἰς τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ πρόσωπον, καὶ τοῦτο, διότι τυγχάνει φιλόστοργος τοῦ ἀδελφοῦ του, Σουλτάνου Μουράτ, ἀδελφός. Ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ κατέβαλε πρὸς τοῦτο προσπαθείας, δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, οὐχὶ ὅμως ἔνεκεν φιλοστοργίας, ἀλλ' ἔνεκεν λόγων, οὓς ἤδη ἐξέθηκα. Μάλιστα, κατέβαλεν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως φυγὴν μου, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸ τῆς μέχει θανάτου καταδιώξεώς μου καὶ τῆς παγίδος, ἣν ἔστησέ μοι ἐν τῇ ἐν Δζιράχ πασᾶ οἰκίᾳ τοῦ φίλου μου. Ἄν ψεύδωμαι, τῷ ἱατρῷ Μαυρογένῃ ἀπόκειται νὰ εἴπῃ ἡμῖν τὴν τε ἐποχὴν καὶ τὸν μεσάζοντα. Ἐνεκα τῆς πρὸς τὸν ἀδελφόν του στοργῆς, λέγει· ἀλλ' ἡ ἀδελφικὴ στοργὴ ἐπιτρέπει ποτὲ ἀδελφῷ, ἵνα ἐπιβάλλῃ τοσαύτας τυραννίας τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ; Ἐπιτρέπει ποτὲ, ἵνα τὸν κρατῇ καθεργόμενον ὡς τὸν κακουργότερον τῶν κακούργων ; Ἀδελφός φιλόστοργος δύναται ποτε νὰ ἐγκολάπτῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ὅτε μὲν τὸ στίγμα τοῦ κλέπτου, ὅτε δὲ τὸ τοῦ προδότου τῆς πατρίδος, καὶ ἄλλοτε τὸ τοῦ δολοφόνου ;

Εἴτα λέγει, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ διεδέχθη τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ οὐχὶ βίᾳ, ἀλλ' ἐξαντλήσας ἅπαντα τὰ ἐφ' ἑκτά μέσα, ἱατρικά τε καὶ ἄλλα, ὅπως ὁ δυστυχὴς Σουλτάνος ἀδελφός του ἀνακτήσεται τὴν υγείαν του. Ἀλλ' ὁ δόκτωρ Μαυρογένης ἐνόμισεν ἄραγε, ὅτι γράφει Κινέζῳ ἢ Ἰνδῷ, οὐδεμίαν περὶ Κωνσταντινουπόλεως γινῶσιν ἔχοντι, ὅπως ἀφηγηθῇ μύθους τοιούτους ; Τίνα μέσα ἠδύνατο νὰ ἐξαντλήσῃ εἰς πρίγκηψ, ἔστω καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου, καὶ πράγματι ἀδελφός φιλόστοργος, ἀφοῦ, συνεπεῖα τῆς πρὸς πάντας τοὺς πρίγκηπας ἐν γένει ὑφισταμένης δυσπιστίας τῶν βασιλομητέρων, οὐδεμίαν ἐπιρροὴν δύναται νὰ ἐξασκήσῃ παρὰ τῷ βασιλευνόντι ἀδελφῷ του ; Ἄλλως τε, ὁ Χαμίτ Ἐφένδης

ήτησεν ἅπαζ τοῦλάχιστον νὰ ἰδῇ τὸν ἀδελφόν του κατὰ τὴν ἀσθε-
ιάν του, εἴτα δὲ νὰ ἀναλάβῃ, ὡς ὥφειλε νὰ πράξῃ, ἐὰν πράγματι
γάπα τὸν ἀδελφόν του, τὴν ἐπιτήρησιν τῆς θεραπείας καὶ νὰ κατα-
λάβῃ πᾶν μέσον πρὸς τὴν ἰασίν του; Ἐὰν δὲν ἔχῃ οὕτως, ἐγὼ δὲ ψεύ-
δωμαι, ὁ δόκτωρ Μαυρογένης δύναται νὰ διαψεύσῃ ἐπιστήμως πανθ' ὅσα
ἄφηγοῦμαι ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ, ὁ δὲ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ νὰ ἐπιχειρήσῃ
ἀγώγην ἐναντίον μου, ὡς οὐτιδανοῦ συκοφάντου.

Τὸ ἀνίατον τῆς νόσου ἀπεδείχθη, ἐπιστήμως, ἐπιστημονικῶς καὶ
θρησκευτικῶς (;), λέγει ὁ ἀρχίατρος. Πῶς τὸ ἀνίατον ἀπεδείχθη ἐπι-
στήμως καὶ ἐπιστημονικῶς, ὁ ἀναγνώστης τὸ ἤξεύρει ἤδη ἐκ τῆς ἐμῆς
ἀφηγήσεως· ἀλλὰ δὲν ἤξεύρει καὶ δὲν ἐννοεῖ, ὡς καὶ ἐγὼ, πῶς τὸ
ἀνίατον ἀσθενείας τινὸς δύναται νὰ ἀποδείχθῃ καὶ θρησκευτικῶς.
Ἐὰν ὁ δόκτωρ Μαυρογένης ἀνεκάλυψεν πράγματι ἐν τῇ ἱατρικῇ ἐπι-
στήμῃ τοιαύτην τινὰ μέθοδον, παρακαλεῖται ὑπὸ πάντων τῶν ἱατρῶν,
ἵνα γνωστοποιήσῃ αὐτήν, οὕτω δὲ παράσχῃ μεγίστην εὐεργεσίαν πρὸς
τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα. Οἱ ἀσθενεῖς, ἢ
μᾶλλον οἱ συγγενεῖς αὐτῶν, πρὶν ἢ καταφύγωσι τοῖς ἱατροῖς, θὰ κα-
τέφευγον βεβαίως, πρὸς ἀποφυγὴν ἐξόδων, πρῶτον εἰς ἱερέα τινὰ τῆς
θρησκείας των, ἵνα βεβαιωθῶσι περὶ τοῦ ἱατοῦ ἢ ἀνιάτου τῆς προκει-
μένης ἀσθενείας. Ἐὰν δὲ ἡ θρησκεία αὕτη ᾗναι ἡ Μωαμεθανικὴ, μεγί-
στην ὑπηρεσίαν ἤθελε παράσχει αὐτῇ, διότι τότε, βεβαίως, ἅπαντες
ἤθελον ἀσπασθῇ τοιαύτην θρησκείαν. Τότε δὲ καὶ ἡ μεγάλη ἰδέα τοῦ
κυρίου του, ἢ τοῦ Πανισλαμισμού, θὰ ὑπερέβαινε τὰς προσδοκίας αὐ-
τοῦ. Ἀλλ' εἰνέ ποτε δυνατὸν, ἱατρός, σπουδαστὴς ἐν Βιέννῃ, φιλόλογος,
σοφός, νὰ ἐκφέρῃ ἐν πλήρει ἸΘ'. αἰῶνι ἓνα τοιοῦτον γελοῖον παραλογι-
σμόν; Ἡ ἄραγε ὑπαινίσσεται τοὺς φετράδες, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντας
μὲ τὸ διαγνωστικὸν τῆς ἀσθενείας, καταστάντας δὲ γελοῖους κατὰ
τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ὑπὸ τοῦ Σεχ-ουλ-ἰσλάμη Χαῖρουλλάχ;

Ἡ φρενοβλάβεια, λέγει, προήλθεν ἐκ τῆς ἀκχθέκτου χρήσεως τῶν
οἶνων καὶ τῶν πνευμάτων, ἀφ' ἧς, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ πρίγκηψ ἔτι
ὦν προσεπάθησε πολλάκις νὰ τὸν ἀποκόψῃ, τούτου δὲ μάρτυς εἶνε
αὐτὸς ὁ δόκτωρ Μαυρογένης. Ἀλλ' ἐρωτῶ αὐτὸν, ἔζησέ ποτε μετὰ τοῦ
Σουλτάνου Μουράτ, ἵνα, ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς, ἰδῇ, ὅτι πράγματι ἔκαμνε
τοιαύτην τῶν ποτῶν κατὰχρησιν, ἢ ἦτο πικρὸν, ὁσάκις ὁ Χαμίτ ἐφέν-
δης προσεπάθει νὰ τὸν ἀποκόψῃ ταύτην, ὥστε νὰ τολμήσῃ νὰ εἴπῃ
ὅτι εἶνε μάρτυς; Νομίζει παραδείγματος χάριν ὅτι ἢ ἐκ Κων/πόλεως
τετραετῆς ἀπουσίας μου μετέκχευε νὰ λησμονήσω τὸν ἄφροντιν χαρακτῆρα

τοῦ κυρίου του, ἢ τὴν συνήθειαν τῶν πριγκίπων, οἵτινες, συνωδᾷ τῷ ἀπείρῳ σεβασμῷ τοῦ νεωτέρου πρὸς τὸν ἀμέσως μεγαλείτερον, δὲν τολμῶσι νὰ ἀπευθύνωσι συμβουλὰς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους αὐτῶν; Καίτοι ὁ δόκτωρ Μαυρογένης οὐδέποτε ψεύδεται δι' ὅλον τὸν χρυσὸν καὶ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου, οὐχ ἥττον τὴν φορὰν ταύτην φαίνεται, ὅτι ποιεῖται ἐξαίρεσιν, ὅπως βεβαίως ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ του καὶ γείνῃ ἡ ἡχὼ αὐτοῦ.

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, λέγει, ἐκὼν ἀέκων καὶ μετὰ μεγίστης δυσκολίας, κατὰ τὰ ἀπαράγραπτα αὐτοῦ δικαιώματα καὶ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μεγιστάνων, ἐπὶ ἐξαμηνίαν ὁλόκληρον προσπαθησάντων, διὰ τῶν πεστικωτέρων μέσων, νὰ τὸν ἀναγκάσωσι νὰ δεχθῇ τὸν θρόνον, ὅντινα ὁ Χαμίτ ἐφένδης φιλήσυχος καὶ αὐτάρκης οὐδέποτε ἐπεθύμησε, πρὸ πάντων δὲ ἐν ταῖς δυσχερέσι περιστάσεσι, καθ' ἃς τῷ προσεφέρετο, ἐπὶ τέλους ἐδέχθη. Οὐδεμίαν ἔνστασιν θὰ εἶχον ὡς πρὸς τὰ ἀπαράγραπτα αὐτοῦ δικαιώματα ὡς διαδόχου, ἐὰν ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ προσεφέετο ὡς φιλόστοργος ἀδελφός, καὶ δὲν προσεπάθει διὰ διαφόρων μέσων νὰ ἀρπάσῃ τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἀλλ' εἰς τίνα ἐποχὴν καὶ διὰ τίνος τρόπου ὁ λαὸς ἐξεδήλωσε τὴν θέλησιν του ὑπὲρ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ; Τοῦναντίον, τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεώς του ἐξεδήλωσε τὴν δυσαρέσκειαν καὶ τὴν ἀγανάκτησίν του! Οἱ ὑπουργοὶ προσεπάθησαν ἐπὶ ὁλόκληρον ἐξαμηνίαν, ἵνα τὸν πείσωσι! Ἀλλ' ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἐβασίλευσε τρεῖς μῆνας καὶ μίαν ἡμέραν, αἱ δὲ λαθραῖαι ἐπισκέψεις τῶν ὑπουργῶν παρὰ τῷ Χαμίτ ἐφένδη, οὐχὶ ἵνα τῷ προσφέρωσι τὸν θρόνον, ἀλλ' ἵνα τὸν πείσωσι νὰ δεχθῇ τὴν ἀντιβασιλείαν, ἥρξατο μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ δόκτορος Leidesdorf ὥστε δὲν διήρκεσαν ἢ ἓνα μόνον μῆνα. Ὁ ἀρχίατρος τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ δὲν ὥφειλε νὰ ἡξέυρῃ τὰς χρονολογίας τῆς εὐτυχίας του ἐκ στήθους, ἃς ὁ ὕψ' αὐτῶν παριστάμενος παράφρων ἀκριβέστατα γινώσκει; Ἐὰν ὁ Χαμίτ ἐφένδης, φιλήσυχος καὶ αὐτάρκης, οὐδέποτε ἐπόθησε τὸν θρόνον, διὰτί τότε δὲν τὸν παρὰχωρεῖ τῷ ἀδελφῷ του, οὐ εἶναι ὁ ἐπίτροπος, ἀφοῦ μάλιστα αἱ περὶστάσεις ὁσημέραι δεινοῦνται, βλέπει δ' ἐαυτὸν ὑπὸ πάντων ἐν γένει μισούμενον, ἀλλὰ τοῦναντίον δὲν σκέπτεται, ἢ πῶς διὰ παντός παρὰνόμου καὶ αὐθαίρετου μέσου νὰ τὸν παγιώσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ;

Ὁ δόκτωρ Μαυρογένης, παρὰ τὰς γραπτὰς καὶ προφορικὰς ἡμῶν δηλώσεις, θέλει νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι ἡ ἱατρικὴ διάγνωσις ἐγένετο ἀκριβεστάτη καὶ ὅτι ἡ νόσος τοῦ Σουλτάνου Μουράτ εἶνε ἀνίατος, ὥσπερ

καὶ ἡ τῆς δυστυχοῦς χήρας τοῦ Αὐτοκράτορος τοῦ Μεξικοῦ. Δὲν ἔχω ἢ νὰ τὸν παραπέμψω εἰς τὰς ἀναμφισβητήτους ἀποδείξεις, ἃς ἀφηγήθη, εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ψευδοδολοφονίας τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου Ἀζιζ πολύκροτον δίκην, καὶ εἰς τὰς βασάνους, ἃς ὑφίσταται πάντοτε ὁ δῆθεν παράφρων. Θέλει ἐπίσης νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι ὁ κύριός του δὲν εἶναι αἰμοδόρος καὶμισάδελφος, διότι ἐὰν ἦτο τοιοῦτος, ἡδύνατο ἄριστα νὰ διατάξῃ κρύφα, κατὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Ἀλῆ Σουαβῆ, τὴν θανάτωσιν τοῦ ἀδελφοῦ του, καθόσον μάλιστα καὶ τὸ Κοράνιον αὐτὸ ῥητῶς διατάσσει τὴν θανάτωσιν τοῦ ἐτέρου τῶν Παδισάχων, τύχῃ δύο ζώντων καὶ τῶν τοῦ θρόνουδικαιωμάτων ἀντιποιοιμένων! Ἀλλὰ τότε, διατὶ ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος Χασάν πασᾶς ἔσυρε τὸ ξίφος διὰ νὰ φονεύσῃ τὸν Σουλτάνον Μουράτ; Διατὶ οἱ μαῦροι ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ πράξωσι τὸ αὐτὸ, ἐὰν αἱ γυναῖκες, αἱ ἀληθεῖς ἐκεῖναι ἡρωίδες, μὲ βεβόλθερ ἀνὰ χεῖρας, δὲν ἤθελον ἀποσπάσει αὐτὸν ἐκ τῶν βεβήλων χειρῶν των; Διατὶ ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὁ φιλόστοργος ἀδελφός, ἔστειλε τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν εἰς τὸν τόπον τῆς ταραχῆς τὸν Σιφουλλάχ Βέην, (ἐνα τῶν ἐπιτίμων ὑπασπιστῶν του, τὸν ἀρνισίθρησκον Γεώργιον Ἀριστάρχην) μετ' ἐμπιστευτικῆς ἐντολῆς, ἵνα φονεύσῃ τὸν Σουλτάνον Μουράτ, ἐπιστρέψαντα δὲ τὸν ἐξύβρισε, διότι ἐστάθη ἀνίκανος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν του; Διατὶ ἠγανάκτησεν, ἔρριψε δὲ ἐν ταῖς φυλακαῖς τὸν ὑπασπιστὴν του Μαχμούτ Βέην, διότι ἠσπάζετο τὸν πόδα τοῦ ἀδελφοῦ του; Εἰς τί ἀποδοτέον τὸν κατὰ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ πυροβολισμὸν, ὅποτε τὸ ἐσπέρας τῆς ἀποπείρας ἐκείνης τοῦ Σουαβῆ, τὸν ἀνεβίβαζον ἐκ τοῦ Τσιραγάν εἰς τὸ Μάλτα-κιόσκι, εἰμὴ ἵνα τὸν δολοφονήσωσιν;

Ἐὰν πράγματι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ δὲν ἐσκέπτετο πῶς νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν ἀδελφόν του, διατὶ τότε ἐστέρησεν αὐτὸν τῆς ὑπηρεσίας τῶν ιδίων αὐτοῦ θεραπόντων, χωρὶς νὰ τῷ ἀφήσῃ τοῦλάχιστον δῶμα ἢ τρεῖς, ἔστω καὶ τῆς ἐκλογῆς του, ἵνα τῷ κρατῶσι συντροφίαν, ἀλλ' ἐγκατέλειπεν αὐτὸν μετὰ ξὺν γυναικῶν, μὴ δυνάμενον ἐφ' ὅλην ἐξαεῖαν νὰ ἀνταλλάξῃ οὐδὲ λέξιν μεθ' ἐνὸς ἀνδρός; Διατὶ ἔχει τὴν ἀξίωσιν, ὅπως ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἀδελφοῦ του γίνηται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ιδίων αὐτοῦ πλασμάτων, ἀλλ' ὅπερ δὲν ἡλυνήθη νὰ πραγματοποιηθῇ μέχρι σήμερον, τῶν θυρῶν ἀείποτε ἐσωτερικῶς κεκλεισμένων καὶ μὴ ἀνοιγόμενων ἢ μετὰ πολλῆς προφυλάξεως δις καθ' ἐκάστην, ἵνα λαμβάνωσι τὰ τρόφιμα, αὐτὸς δὲ δὲν τολμᾷ νὰ διατάξῃ τὴν διὰ βίας εἴσοδον, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἐπῆρχετο πᾶταγος, ὥστις δὲν συμφέ-

ρει αὐτῷ διόλου; Ἀπεμάκρυνε τοὺς θεράποντας τοῦ ἀδελφοῦ του, ἵνα μὴ οὗτοι διαδίδωσι τὴν ἀληθῆ τοῦ κυρίου των κατάστασιν, ἢ ἵνα μὴ διαβιβάζωσι τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν φίλων του ἀλληλογραφίαν; Ἀλλ' ἐὰν, πράγματι, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἦτο φιλόστοργος ἀδελφός καὶ δὲν ἔτρεφε καταχθόνια σχέδια κατὰ τοῦ ἀντιζήλου του, ὥφειλε νὰ ἀφήσῃ παρ' αὐτῷ δύο ἢ τρεῖς, ἔστω καὶ ἐπὶ τῷ ὕρῳ νὰ μὴ ἐξέρχωνται ποτὲ ἐκ τοῦ Τσιραγάν· θὰ εὕρισκε δὲ τοιοῦτους λίαν εὐκόλως, καθόσον οὗτοι θὰ προϋτίμων νὰ ᾔναι πεφυλακισμένοι μᾶλλον μετὰ τοῦ κυρίου των, ἢ, ὅπως τυγχάνωσι σήμερον, ἐξόριστοι ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ τῇ Ἀσίᾳ. Διατὶ μεταπεμφόμενος ἔλαθεν ἀπὸ τὸν ῥάπτῃν τοῦ ἀδελφοῦ του, Πασχάλην Δζουμπούσιαν ὀνομαζόμενον, τὸ ἐπανωφόριον, ὅπερ ἐκεῖνος εἶχε παραγγείλει; Πρὸς τί τὸ ἔλαθεν, ἐὰν δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰ (κατ' αὐτὸν βεβαίως) μαγικά του σχέδια, ἢ ἐκεῖνα, τὰ κατὰ μίμησιν τῶν Βοργιῶν; Ἐπανωφόριον, ὅπερ μετὰ τὴν προπαρχσκευὴν ἀπεστάλῃ εἰς Τσιραγάν, ἀλλὰ ἡ βασιλομήτωρ, ἐν γνώσει τῶν διατρεξάντων, ἐξηφάνισε, πρὶν ἢ ὁ υἱὸς τῆς κάμῃ χρῆσιν αὐτοῦ. Διατὶ ἐπανειλημμένως προσεπάθησε νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν βασιλομήτορα ἀπὸ τὸν υἱὸν τῆς, εἴτα δὲ, βλέπων ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τοῦτο, προσποιούμενος, ὅτι ἐμπνέσται ὑπὸ φιλανθρώπων αἰσθημάτων, ἔδωκεν ἅδειαν τῇ βασιλομήτορι καὶ ταῖς καδίναις νὰ ἐξέρχωνται κατὰ πᾶσαν Παρασκευὴν ἐφ' ἀμάξης, ἀλλ' αὗται, μαντεύσασα τοὺς καταχθονίους σκοπούς του, ἀπέκρουσαν τὴν εὐμενῇ (;) ταύτην χάριν;

Ἄφου τὸ Κοράνιον ὑπαγορεύει ῥητῶς τὴν θανάτωσιν τοῦ Σουλτᾶνου Μουράτ, δὲν εἶνε ἀνακολουθία τοῦ δόκτορος Μυυρογένους νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἠδύνατο νὰ διατάξῃ τὴν ἐκτέλεσιν ταύτης κρύφα; Ἀλλ' ἀφού τοιαύτη βάρβαρος πράξις δὲν ἔλαθε χώραν πρὸ τριῶν αἰώνων, πῶς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἠδύνατο νὰ τὴν βάλλῃ εἰς ἐνέργειαν ἐν τῷ σημερινῷ αἰῶνι, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Εὐρώπη ἀπαιτεῖ μεταρρυθμίσεις; Ὁ φίλος μου Μαυρογένης προῖδὼν τὴν ἐνστασίν μου ταύτην, προσέθηκε τὴν λέξιν «κρύφα»; Ἔστω, ἀλλὰ τῷ ἐρωτῷ, νομίζει, ὅτι ὁ κύριός του ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο ἀκόπως, χωρὶς νὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας, ὅποτε τὰ βλέμματα τοῦ λαοῦ καὶ πάσης τῆς Εὐρώπης μετ' ἐνδιαφέροντος στρέφονται πρὸς τὸ Τσιραγάν, ὅποτε αὐτοὶ οὗτοι οἱ δεσμῶται δὲν τρώγουσιν ἄχυρα, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀλλ' ἔλαθον τὰ μέτρα των, ἵνα ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπερσπίσωσιν ἑαυτούς; Ἐπὶ τέλους δὲν ἔχω ἢ νὰ εὐχαριστήσω ἐξ ὅλης

καρδίας τὸν δόκτορα Μαυρογένην, ὅστις, διὰ τοῦ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐ-
τοῦ τεμαχίου τοῦ Κορανίου, ὑποστηρίζει, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῇ βεβαίως
καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, τὴν ἐνστασίν μου, ὅτι δηλ. ὁ Σουλτάνος Μου-
ράτ, παρὰ τὰς διαβεβαιώσεις αὐτῶν, χαίρει ἄκραν ὑγείαν, ὅτι δὲ ὁ
ἄδελφός του τὸν κρατεῖ παρανόμως καὶ αὐθαιρέτως ἐν φυλακῇ. Εἰς
παράφρων, οἶον τὸν παριστῶσι, δύναται ποτε νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ
θρόνου; "Ὡστε, ἀφοῦ, κατὰ τὸν ἴδιον αὐτὸν Μαυρογένην, ἔχει, ὅλον,
ὅτι δέον νὰ ζητήσωσι τὸν παράφρονα ἀλλαγόσε ἢ ἐν τῷ Τσιραγάν. Ὅσον
ἀφορᾷ τὸ ὅλον τῆς ἐπιστολῆς καὶ τὴν ἐμὲ ἀφορῶσαν προτελευταίαν
παράγραφον, τῷ ἀναγνώστῃ ἀπόκειται νὰ συμπεράνῃ.

Ζ'.

Μὴ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ πρὸς τὸν Μαυρογένην ἐφένδην ἐπιστολή μου
δὲν περιήλθεν εἰς γνῶσιν τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ ὅτι ἔμεινεν ἄνευ
ἀποτελέσματος· τοῦναντίον παρήγαγε δυστυχῶς ἐν, ὅπερ βαρύνει τὴν
συνείδησίν μου, διότι ἔσχον τὴν ἀφέλειαν νὰ θέσω ζήτημα, ὃ δὲν
ᾤφειλον νὰ πράξω. — *Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐπι-
στολῆς μου ὁ Ὀκιοῦζ Μεχμέτ πασᾶς, ὁ Ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας,*
ἀπέβαλεν αἴφνης μὲ κολικόπορον.

Ὁ Στρατηγὸς Μεχμέτ-Ἀλῆ πασᾶς, ἀποσταλεῖς μὲ ἐντολήν τι α
εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν (;). Ἀλλὰ πόσοι
ἄλλοι μετ' αὐτὸν στρατηγοὶ δὲν ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν,
καὶ μάλιστα ἐν κρίσιμωτέραις περιστάσεσι, χωρὶς οὐδὲ θριξ τῆς κε-
φαλῆς των νὰ πέσῃ; Ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆ πασᾶς, γερμανὸς τὴν καταγω-
γὴν, πεπαιδευμένος, πεπολιτισμένος καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένος,
ἔχων, διὰ τοῦ προσηνοῦς καὶ εὐπροσηγόρου αὐτοῦ ἥθους, τὸ δῶρον
τοῦ προσελκύειν τὴν συμπάθειαν καὶ τὸν σεβασμὸν καὶ αὐτῶν ἔτι
τῶν ληστῶν, ἐγένετο ἐν Ἀλβανίᾳ τόσον τραχὺς καὶ ἀπότομος, ὥστε
νὰ δολοφονηθῇ; Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε μέγχι στίγμα, ὅπερ τότε ἐδέησε
νὰ προσάψωσι τοῖς Ἀλβανοῖς, ὧν ἡ ἀνεξαρτησία οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ
ἐξασφαλίσθῃ διὰ δολοφονίας! Δὲν εἶναι ἡ Ἀλβανία, ἐνθα εὐρη-
ται ὁ κύριος τῆς δολοφονίας ταύτης αὐτουργός, ἀλλὰ τὸ ἐφ' ἐνὸς
λόφου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδρεῦον χαλκεῖον τῶν κακουρ-
γημάτων καὶ τῶν ὀργίων, συνεπέα τῶν κατὰ τὸ 1878 ψευδῶν κα-
ταθέσεων τοῦ Κιζ-Νουρῆ, οἱ δὴθεν ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆ πασᾶς μοὶ ἐδά-

νεισε τὴν ἁμαζάν του, ὅπως λάθρα ἀπαγάγω τὸν Σουλτάνον Μουράτ μακρὰν τῆς φυλακῆς του.

Καραγιαννίδης τις, Ἕλληνα τὴν καταγωγὴν, εὐρέθη πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ἐν τῷ πεοιβόλῳ τοῦ Γιλδίτζ. Συλλαβόντες αὐτὸν κατὰ πρῶτον διέδωκαν ὅτι ἦτο τρελλός, εἶτα δὲ ὅτι εἰσῆλθε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ δολοφονήσῃ τὸν Ἀβδ-οὐλ Χανίτ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἦτο Ἕλληνα, ἐνόμισαν, ὥς καὶ πάντοτε, ὅτι ἐγὼ τὸν ἐπεφόρτισα νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἀλλ' ὀρκίζομαι ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μου, ὅτι οὐ μόνον οὐδέποτε ἐγνώρισα αὐτὸν ἀλλ' ὅτι καὶ πῶποτε κατέφυγον εἰς δολοφονικὰ σχέδια. Μετὰ πλῆθος βασανιστηρίων, εἰς ἃ, κατὰ τὰς ἀνακρίσεις, τὸν καθυπέβαλον, ἵνα τὸν ἀναγκάσωσι νὰ ὁμολογήσῃ τὸν ἀποστολέα του, καὶ ἐὰν οὗτος ἦμην ἐγὼ, αὐτὸς δὲ ἐξηκολούθει διαβεβαιῶν ὅτι οὕτε καὶ μὲ γνωρίζει, εἰς εὐνοῦχος, ἐξ ἁλλος θυμοῦ ἐπὶ τῇ ἐπιμονῇ του, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ διὰ μὲ μάχαιραν ἐπανειλημμένων κτύπων τὸν ἀπέκτεινε. Ἐπρεπε νὰ ἦδῃ τις τὸ πτώμα του, μεταφερθὲν, τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσῃ τῆς Ῥουμουλικῆς Πρεσβείας, διότι ὁ Καραγιαννίδης ἡ-οὐπῆχος Ῥουμουνος, ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ Γιλδίτζ εἰς τὴν ἐν Πέρα ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Τριάδος, ὅπως λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῶν ἐν τῇ περιδόξῳ κατοικίᾳ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χανίτ τελουμένων, ἥτις, ἀντὶ νὰ ᾔναι ἡ ἐστία τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς βαρβαρότητος καὶ τοῦ ἐγκλήματος! Ἐκ τῶν ραβδισμῶν, τῶν ἀκρωτηριασμῶν καὶ τῶν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ εὐνούχου πληγῶν, τὸ πτώμα εἶχεν ἀπωλέσει τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν του. Ἐνώπιον δὲ τοιούτων βδελυρῶν πράξεων, καὶ ἔτι βδελυρωτέρων, ἐκτελουμένων, ἐν πλήρει ἰθ'. αἰῶνι, ἐν αὐτῇ τῇ αὐτοκρατορικῇ κατοικίᾳ καὶ τῇ διαταγῇ τοῦ κυριάρχου αὐτοῦ, αἱ Πρεσβεῖαι ἵστανται ἀνάλητοι, χωρὶς τοῦλάχιστον νὰ κρατῶσιν ἐνημέρους τὰς οἰκείας αὐτῶν κυβερνήσεις, αἵτινες, ἐν γνώσει τῶν γιγνομένων, δὲν θὰ ἀνείχοντο βεβαίως τοιαύτην ἐν Εὐρώπῃ κατάστασιν πραγμάτων.

Πρὸς ἀνιχνύειν τῶν δῆθεν συνενόχων τοῦ ρηθέντος Καραγιαννίδου, προσέβησαν εἰς τὴν σύλληψιν πολλῶν, ἀπάντων ἀθῶων, ἐν οἷς καὶ τοῦ Νικολάου Χατζιάρ, ἀρχαίου τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ σωματοφύλακος, ἀλλ' ὅστις τῇ ἐπεμβάσει τῆς γαλλικῆς πρεσβείας εὐρίσκεται ἐξόριστος ἐν Χαλεπίῳ, καὶ τοῦ Σωκράτους, ἐνὸς τῶν θερμῶν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ὅστις εὐρίσκεται ἐπίσης ἐξόριστος ἐν Ἰκονίῳ. Ἐν Νύμφαις, μικρῷ χωρίῳ παρὰ τὸ Κιουτσούκ Τσεκμετζέ, ὕπάρχον πέντε ἀδελφοί, Ἀθανάσιος, Λεωνίδας, Παντολέον, Ξενοφῶν καὶ

Γεώργιος ὀνομαζόμενοι, οἵτινες, ἐπειδὴ δυστυχῶς ἐτύγχανε νὰ φέρωσι τὸ αὐτὸ μὲ τὸν Καραγιαννίδην ἐπώνυμον, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τοὺς συνδέῃ μετ' ἐκείνου οὐδεμίᾳ συγγένειᾳ, συνελήφθησαν μετὰ τῶν θείων τῶν, Νικολάου καὶ Χρηστάκη καὶ ὠδηγήθησαν εἰς τὸ Γιλδίζ. Ἐκτοτε παρῆλθον τρία περὶπου ἔτη, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τις τὶ ἀπέγειναν. Ἐν μόνον μέλος τῆς οἰκογενείας ταύτης, ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου καὶ Χρήστου, Ἰωάννης ὀνομαζόμενος, εὕρισκόμενος κατὰ τὴν σύλληψιν τῶν συγγενῶν του ἀπὼν, ἠδυνήθη νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀθήνας. Παρὰ τούτου ἔμαθον τὴν ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας του.

Νέος τις, ἀνεψιὸς τοῦ Ἐπισκόπου Φερσάλων, συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη διὰτί; . . . δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ τὸ μαντεύσῃ; . . . Διότι εἶχε τὸ αὐτὸ μὲ ἐμὲ βαπτιστικὸν ὄνομα! Μέχρις οὗ ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν ἤμην ἐγὼ, ἀλλ' ἄλλος τις Κλεάνθης, ἐδέησε, μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου, νὰ μείνῃ ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας.

Μὴ ὑποθέσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι χεῶμαι ὑπερβολαῖς. Ἀπαγε! Ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μου διαβεβαίω ὅτι πᾶν τὸ ἀφηγούμενον εἶνα καθαρὰ ἀλήθεια, ἥτις ἄλλως τε, δύναται ἢ μᾶλλον πρέπει νὰ ἐξελεγχθῇ ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἵτινες, ἐλπίζωμεν, ὅτι, ἐν ὀνόματι τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, θέλουσι σπεύσει νὰ δώσωσι μάθημα σωτηριῶδες πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις, καταστάς ἡ μάστιξ μιᾶς μεγίστης μερίδος τῆς ἀνθρωπότητος, ἀντὶ νὰ μορφώσῃ καὶ ἠθικοποιήσῃ τὸν λαὸν, τὸν διαφθείρει καὶ, παρὰ τὸν πολιτισμὸν τοῦ αἰῶνος, τὸν σπρώχνει πρὸς τὸν ἀναχρονισμόν.

Ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Βελῆ-Μεχμέτ δολοφονία τοῦ συνταγματάρχου Κομεράου ἐν Ζινδζιρλῇ Κιουγιού, ἀντὶ τοῦ Κ. Ὀνοῦ, τοῦ πρώτου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥωσσικῆς πρεσβείας διερμηνέως; Ὅποια διαφορὰ, ἢ ὅποια ἐχθροπάθεια ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ μετὰ τοῦ Κ. Ὀνοῦ καὶ ἐνὸς οὐτιδανού, οἷος ὁ Βελῆ-Μεχμέτ, ἵνα οὗτος προβῇ εἰς τοιαύτην ἐγκληματικὴν θρασύτητα, ἐὰν δὲν ᾔτο ἐντεταλμένος, ὑπὸ τοῦ πτυχιούχου διευθυντοῦ τοῦ τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῶν ὀργίων χαλκευτηρίου; Ἐπὶ τίνι σκοπῷ ἐδωρήθη τῷ Κ. Ὀνοῦ ἵππος, ἢ μόνον, ἵνα δι' αὐτοῦ ὁ Βελῆ Μεχμέτ ἀναγνωρίσῃ τὸν Κ. Ὀνοῦ; Διὰτί αἱ ἐπανειλημμέναι τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Τσάρον Ἀλέξανδρον Β', δι' ὧν ἐζητεῖτο τὴν χάριτα τοῦ Βελῆ Μεχμέτ, καταδικασθέντος εἰς τὴν κεφαλικὴν ποινὴν τῇ ἐνστάσει τῆς Ῥωσσικῆς κυβερνήσεως; Πόθεν τόσον ἐνδιαφέρον καὶ τόση συμπάθεια ἐνὸς Σουλτάνου

δι' ἓνα δολοφόνον ; Διατί ἡ ποινὴ δὲν ἐξετελέσθη, καὶ διατί ὁ Βελῆ Μεχμέτ ἐγένετο ἀφανὴς ἐκ τῆς φυλακῆς, διότι ἔγραψε καὶ ἐκαιροφυλάκτει νὰ πέμψῃ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Κ. Νοβικόφ, τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυν τῆς Ῥωσσίας, δι' ἧς ὁμολογῶν τὸ ἔγκλημά του ἔλεγεν, ὅτι τὸ ἐξετέλεσε κατ' ἀνωτέραν τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ ἐντολήν ; Διατί δύο μεγάλοι κακοῦργοι, καταδεδικασμένοι εἰς ἰσόβια δεσμὰ, ἤξιώθησαν τῆς σουλτανικῆς χάριτος, διότι, γινώσκοντες τῆς ῥηθείσης ἐπιστολῆς, εἰδοποίησαν ὅπου δεῖ πρὶν ἢ αὕτη ἀποσταλῇ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον της ;

Εἰς τί ἀποδοτέον τὸν ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς κεντρικῆς ἀστυνομίας αἰφνίδιον θάνατον τοῦ Ἡλίου Δενδεσιάν, μουσικοῦ καὶ τυπογράφου, φυλακισθέντος, διότι πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχεν ἐκτυπώσει ἄσματα, διεγείροντα τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἀρμενίων ;

Ἐπὶ τίνος νόμου στηριζομένη ἡ τοῦ Ἀβδ-ούλ Χαμίτ κυβέρνησις, εἰς δεκαπενταετῇ δεσμὰ ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Βαγδατίου κατεδίκασε τρεῖς νέους Ἰωαννίτας, διότι ἐτραγώδησαν ἐν τῇ ὁδῷ ἄσματα ἑλληνικά ;

Διατί τόσα βασανιστήρια, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐκ τῶν ποδῶν κρέμασμα, εἰς τὸν ἐκ τοῦ Κιουρδιστάν Μεμιζ, ὅστις μουσουλμάνος ὢν ἠσπάσθη τὴν Ἀρμενικὴν θρησκείαν καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Μιγνιδίτς, ἀφοῦ τὸ ἀρμενικὸν πατριαρχεῖον, πρὶν ἢ προβῇ εἰς τὴν βάπτισίν του, ἀπετάθη εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν, αὕτη δὲ συγκατετέθη, λέγουσα, ὅτι, τοῦ Μεμιζ ἐνηλίκου ὄντος, ἡ κυβέρνησις οὐδέποτε, ἐν τῇ ἀνοχῇ της, δύναται νὰ ἐκβιάσῃ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, ἔστω καὶ Μουσουλμάνου, θέλοντος νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ ;

Ὅποσα ἄλλα τοιαῦτα ἐγκληματικά γεγονότα, καὶ σοβαρότερα ἀκόμη, οἷα, πυρκαϊῆς, λάκκους πλήρεις αἵματος ἐν αὐτῷ τῷ περιβόλῳ τοῦ Γιλδιζίου, ἀποπειράς ληστρεϊῶν εἰς Νισάν-τάς καὶ ἀλλὰχόσε, πνιγμοὺς πλείστων λευκῶν καὶ μαύρων, κτλ. κτλ. δὲν εἶχον νὰ ἀναφέρω, ἀλλὰ δὲν τὸ πράττω, ἵνα μὴ ὑπερβῶ τὰ ὅρια, ἀδιέγραψα ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης, προτιθέμενος ὁμῶς νὰ πράξω τοῦτο βραδύτερον ἐν ἰδιαιτέρᾳ διατριβῇ, ἣς σκοπὸς ἔσεται ἡ εὐρεῖα ἀφήγησις ἀπάντων αὐτῶν τῶν γεγονότων, ἀφήγησις, ἣτις βεβαίως θὰ φανῇ ὑπερφυῆς ;

Ἐὰν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις θέλωσι νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τῶν βαρβάρων καὶ ἀπανθρώπων πράξεων τῆς κυβερνήσεως τοῦ Χαμίτ, δὲν ἔχουσιν ἢ νὰ ἐνεργήσωσιν ἐρεῦνας μετὰ τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ

τῇ ἐξορίᾳ τυγχανόντων, νὰ ἀποταθῶσι πρὸς τοὺς Πατριάρχας καὶ τοὺς Ἐπισκόπους πασῶν τῶν ἐν τῇ Τουρκίᾳ ἐθνοτήτων, καὶ εἰς τοὺς οἰκείους αὐτῶν Προξένους. Τότε μόνον μετὰ φρίκης θὰ μάθωσιν εἰς τίνας ἐγκληματικὰς χεῖρας εἶναι ἐμπεπιστευμένη ἡ τύχη τοσούτων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, θρηγούντων καὶ στενόντων ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοιούτου τυράννου, μὴ ἀναμενόντων δὲ τὴν σωτηρίαν τῶν ἢ μόνον παρ' αὐτῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἵτινες, πρὸς θρίαμβον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ὡς καὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον, ὀφείλουσι νὰ θέσωσι τέρμα εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην κατάστασιν, οὐδόλως συνάδουσιν τοῖς σκοποῖς, οὓς ἐπιδιώκουσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Η'.

Ἐκ τῶν προηγουμένων ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ ἀνχιμφιδόλως, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀντὶ νὰ προσπαθήσῃ διὰ παντὸς ἐφικτοῦ μέσου, νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, διὰ τῆς ἐφρμογῆς θεμελιωδῶν μεταρρυθμίσεων, διοικητικῶν, ἐμπορικῶν, οἰκονομικῶν καὶ βιομηχανικῶν, οὕτω δὲ σώσῃ τὴν πατρίδα τοῦ ἀφευκτοῦ καταστροφῆς, δὲν σκέπτεται, ἢ πῶς, διὰ τῆς συλλήψεως, τῆς φυλάκισεως, τῆς ἐξορίας καὶ τῆς λαθραίας ἐξαφάνισεως πάντων τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος μεριμνόντων καὶ ἐκείνων, ὑφ' ὧν ἔχει λόγους νὰ φοβῆται, νὰ παγιώσῃ τὸν ἐπὶ τοῦ ἀμώδους λόφου τοῦ Γιλδιζίου σφετερισθέντα θρόνον του, οὐδόλως φροντίζων περὶ τῶν πληγῶν, αἵτινες μαστιζοῦσι τὴν ἐπικράτειαν, περὶ τῶν συμφορῶν, αἵτινες τρύχουσι τὸν λαόν. Δὲν σκέπτεται, λέγω, ἢ πῶς, διὰ τῆς διαφθορᾶς, διὰ τῆς πίεσεως καὶ διὰ τῆς ἐκθιάσεως τῶν τε πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν νόμων, νὰ καταπνίξῃ τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ἀνίκνον, ἵνα ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς στάσεως. Ἐνεκα δὲ τούτου περισαίνεται ὑπὸ χιλιάδος οὐτιδανῶν καὶ φαύλων, πάσης φυλῆς καὶ πάσης ἐθνότητος, οἵτινες, παρασημοφορούμενοι καὶ ἄδρῶς ὑπ' αὐτοῦ πληρονομούμενοι, οὐδεμίαν ἄλλην ὑπηρεσίαν ἔχουσιν, ἢ νὰ ἐκτελῶσι τὰ μυσὰ καὶ κατὰχθόνια αὐτοῦ σχέδια.

Ὑπὸ τῆς σκέψεως ταύτης ὁρμώμενος ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, φοβούμενος δὲ, ἐν μὲν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀδελφοῦ του Σουλτάνου Μουράτ, μέγαν ἀντίζηλον, διότι, ἔνεκεν τῶν φιλελευθέρων καὶ προοδευτικῶν αὐτοῦ ἀρχῶν χεῖρει τὴν συμπαθεῖαν καὶ τὴν ἀγάπην ἀπαξιάπαντος

τοῦ λαοῦ, ἐν δὲ τῷ τοῦ Μιδχάτ Πασᾶ, ἰσχυρὸν ἐχθρὸν καὶ ἀρχηγὸν μεγάλου κόμματος, ἀπεφάσισε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀμφοτέρων. Ἀλλὰ πῶς; Ἐν τῇ συνήθει αὐτοῦ μοχθηρίᾳ καὶ κακοβουλίᾳ ἐπλεξε καὶ ἐσκευώρησε τὴν πολύκροτον καὶ ἐσαιε ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην δίκην τῆς 27 Ἰουνίου 1881. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐπέτυχε νὰ κατηγορήσῃ τὸν μὲν καὶ νὰ καταδικάσῃ τὸν δὲ, ἀλλ' ἡ δίκη ἐκείνη ἐγένετο καὶ αὐτῷ τούτῳ ὀλεθρίᾳ, μὴ ἐξυπηρετήσασα τοὺς βαρβάρους καὶ αἰμοδόρους αὐτοῦ σκοποὺς, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀποκαλύψασα αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ τε ἔθνους καὶ ἀπάσης τῆς Εὐρώπης, ὁρύξασα δὲ συγχρόνως καὶ τὴν ἄβυσσον, ὑφ' ἧς, παρὰ τὰς προμαντεύσεις τῶν ὠροσκόπων καὶ ἀστρολόγων αὐτοῦ, ὅτι θὰ ζήσῃ ἐν ἀκμῇ καὶ ἰσχύϊ ἐπὶ τριάκοντα καὶ ἕξ ἔτη, θέλει ἐντὸς μικροῦ καταβροχθισθῇ.

Πρέπει νὰ ᾔναι τις, ὡς ἤδη εἶπον, Ἀβδ-οὐλ Χανίτ, ὅπως ἔχη τὴν ἱκανότητα, ὁσάκις εὐρίσκεται ἐν τῇ ἀπορίᾳ καὶ τῇ ἀμνηχανίᾳ, νὰ χαλκεύῃ δολοπλοκίαις. Ἵνα λοιπὸν προβῇ εἰς τοιαύτην σύστασιν κατὰ τε τοῦ πρώην Σουλτάνου καὶ τοῦ Μιδχάτ, ἔπρεπεν ἐν πρώτοις νὰ εὕρῃ ἀφετηρίαν τινά· ἐστάθῃ δὲ πράγματι τόσον ἐπιτήδειος πανοῦργος, ὥστε ἐφεῦρε τοιαύτην, δι' ἧς ἐνόμισεν, ὅτι οὐ μόνον ἤθελεν ἐπιβεβαιώσῃ τὰς ὑπονοίας τῆς Εὐρώπης, οὐδέποτε πιστευσάσης εἰς τὴν αὐτοχειρίαν τοῦ Σουλτάνου Ἀζιζ, ἀλλὰ καὶ ἐαυτὸν παραστήσῃ ὡς δίκαιον καὶ τιμωρὸν τοῦ ἐγκλήματος. Τῆς ἀφετηρίας εὐρεθείσης, ἔδει νὰ πλάσῃ καὶ συνενόχους αὐτοῖς, μὴ δυναμένοις φυσικώτατα νὰ διαπράξωσι μόνοις τὸ ἔγκλημα. Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ παρουσιάσῃ ὡς τοιούτους τοὺς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πολιτικούς καὶ θρησκευτικούς ὑπουργοὺς, μεθ' ὧν καὶ τινας τῶν θεραπόντων τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ τοῦ θεῖου του, χωρὶς νὰ λάβῃ ποσῶς ὑπ' ὄψιν τὴν ἀθωότητα αὐτῶν. Μεταξὺ δὲ τούτων κατέταξε καὶ τὸν Μαχμουτ Δζελαλ-εδ-δίν, διότι, συνένοχος μὲν αὐτοῦ ἐν διαφόροις ἐγκλήμασιν, ἀλλὰ πεσὼν ὑπὸ δυσμένειαν, καθίστατο λίαν ἐπικίνδυνος, ἐνήμερος τῶν ἐν τε τῷ παρόντι βιβλίῳ ἀφηγηθεῖσων πράξεων, ὡς καὶ ἐκείνων, ἃς αὐτοὶ μόνοι οἶδασι, τυγχάνων.

Τῆς ἀφετηρίας, τῶν συνενόχων καὶ τῶν, διὰ τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀπειλῆς, εὐρεθέντων μαρτύρων ἀνὰ χεῖρας, δὲν τῷ ἔμεινεν ἢ νὰ εὕρῃ καὶ ἐκείνον, ὅστις ἤθελε ποιήσῃ τὴν ἀγωγὴν. Ἐνεκα τούτου ἀπετάθη πρὸς τὴν μητέρα, τὸν πρωτότοκον υἱὸν καὶ τὰς συζύγους τοῦ Σουλτάνου Ἀζιζ, ἀλλ' αὐταὶ τῷ ἀπήντησαν, ὅτι ἦσαν μὲν πρόθυμοι νὰ κινήσωσιν ἀγωγὴν κατὰ τῶν ἐκθρονισάντων τὸν υἱὸν, πατέρα καὶ

σύζυγον αὐτῶν, οὐδέποτε ὅμως καὶ διὰ μίαν δολοφονίαν, μὴ λαβοῦσαν χώραν. Θὰ ἦτο ἐγκλημα, προσέθηκν, νὰ κατηγορήσωμεν ἀνθρώπους ἀθώους, ἐνῶ γνωρίζομεν ὅτι ὁ μακαρίτης Σουλτάνος ἠτοκτόνησε. Μετὰ τὴν ἀνωφελῆ ταύτην ἀπόπειραν, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ αὐτὸς οὗτος τὴν ἀγωγὴν τῆς δίκης, ἥς τὸ πικράνομον καὶ αὐθαίρετον διεφώτισεν ἀρκούντως τὸν πεπολιτισμένον κόσμον περὶ τῶν δολίων σκοπῶν καὶ τῶν αἰσχυνηλῶν δολοπλοκιῶν αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν τρομερῶν βασανιστηρίων, ἃ κατὰ τὰς ἀνακρίσεις μετεχειρίσθησαν, ἐν οἷς καὶ ἐλαστικούς σφιγκτήρας, δι' ὧν ἔθλιβον τὰ εὐαίσθητα τοῦ σώματος μέλη, ἵνα ἐξαναγκάσωσι τοὺς κεκρατημένους νὰ ὁμολογήσωσιν ἑαυτοὺς ἐνόχους ἐγκλήματος, οὕτινος ἦσαν ἀθῶοι· ἐκ τῶν δικηγόρων τῆς ὑπερασπίσεως, διορισθέντων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν ὑποδίκων· ἐκ τῆς γελοίας διαδικασίας, διαρκεσάσης, ἐναντίον τῆς σοβαρότητος τῆς κατηγορίας δύο μόνον ἡμέρας, καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ ἐνστάσεις τῶν ὑποδίκων· ἐκ τῆς ἀποφάσεως, ἥτις, ἐναντίον τῶν τε μωαμεθανικῶν νόμων καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν γένει, ἐξεδόθη ἄνευ εὐσυνειδήτου μεταξὺ τῶν δικαστῶν συζητήσεως, ἢ μᾶλλον ἄνευ οὐδεμιᾶς συζητήσεως, ἀλλὰ κατὰ προηγουμένην ὑποβολὴν τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ· ἐκ τῶν μεγάλων προφυλάξεων καὶ μέτρων, ἃ ἐλήφθησαν πρὸς, κατὰ καὶ μετὰ τὴν δίκην, καὶ ἐκ τόσων ἄλλων διδομένων, ἐναργῶς ἐξάγεται, νομίζω, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ἐγκλημα δὲν ἔλαβε χώραν, ἀλλ' ὅτι ὁ ὡς ἐκδικητὴς τοῦ θεοῦ του καὶ ὑπερασπιστῆς τῆς δικαιοσύνης (;) παρυσιασθεὶς δὲν προέβη εἰς τὴν σκανδαλώδη καὶ γελοίαν ἐκείνην κατηγορίαν, διότι ἐμπνέεται ὑπὸ φιλανθρώπων καὶ δικαίων αἰσθημάτων, ἀλλὰ, ὡς ἤδη ἐρρέθη, ἵνα, δι' ἀπανθρώπων καὶ ἀδίκων μέσων, παγιώσῃ τὸν ἀρπαγέντα θρόνον του, καταστάντα ἀκροσφαλέστατον. Ὅπως καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν παλιμβασίλειαν τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐνόμισεν, ὅτι θὰ ἐπὶ ῥκει νὰ ἐγκολάψῃ αὐτῷ μὲν μεταξὺ τόσων ἄλλων καὶ τὸ στίγμα τοῦ δολοφόνου, διὰ δὲ τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἐξορίας τοῦ Μιδχάτ, τοῦ αἰωνίου αὐτοῦ φοβήτρου, τοῦ Μαχμούτ Δζελάλ-εδ-δίν, τὸν ὁπίον, τῇ ἐπιμῶνῃ θελήσει τοῦ Ὁσμάν, τοῦ νικητοῦ (;) καὶ τοῦ Σαῖτ, τοῦ νευζήτου πρωθυπουργοῦ, διώξας τῆς ἀρχῆς, ἐφοβεῖτο μὴ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Μιδχάτ, καὶ τοῦ Νουρῆ, ἔχοντος βεβαίως καὶ αὐτοῦ, ὡς νενυμφευμένου μετὰ βασιλίδος, ἐπιρροήν τινα, ὅτι θὰ ἐπτερέου τὸν θρόνον του. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ ζοφερᾷ ταύτῃ ὑποθέσει, ἐκτὸς τῶν ὧσων μέχρι τοῦδε ὁ ἀναγνώστης ἀνέγνω ἐν τῷ πικρόντι βιβλίῳ,

ὥς καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς δίκης, ὑπάρχουσι πολλὰ, ἅτινα ἀγνοεῖ, ἐπιτραπήτω μοι νὰ τὰ ἀναφέρω καὶ νὰ ἐνδιατρίψω μικρὸν ἐπὶ τῶν ῥηθέντων πρακτικῶν, δημοσιευθέντων ὑπὸ πάντων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φύλλων, ἀλλ' ἐν ἐκτάσει ὑπὸ τοῦ «Τὰ Δικαστικά Χρονικά τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους.»

Ἐκ τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἀναγνώσεως τῶν ἀνακριτικῶν ἐγγράφων μανθάνομεν.

Μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ καὶ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ ἀπεφασίσθη ἡ τακτοποίησις τῶν ἐξόδων τῶν ἀνακτόρων, ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐγένετο ἐπιθεώρησις τῶν μισθοδοσιῶν. Παρατηρήθη ὅτι τρεῖς κατώτεροι ὑπάλληλοι ἐλάμβανον μηνιαίαν μισθοδοσίαν ἐξ ἑκατὸν λιρῶν τουρκικῶν. Πληροφοριῶν ἐπὶ τούτῳ ζητηθεῖσων, ἀπεκαλύφθη ὅτι ἡ μισθοδοσία αὕτη ἐχορηγήθη ὡς ἀμοιβὴ διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου Ἀζίζ. Οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι ὑποβληθέντες εἰς ἀνάκρισιν ὡμολόγησαν, ὅτι διετάχθησαν ὑπὸ τῶν Μαχμούτ Δ' καὶ εὖ δὲ καὶ Νουρῆ πασάδων, ἵνα δολοφονήσωσι τὸν Σουλτάνον Ἀζίζ, καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη ὑπὸ ἐπιτροπῆς, συγκαλειμένης ἐκ τῶν δύο ῥιθέντων καὶ ἐκ τῶν Μεχμέτ Ροσδζή, Μιῶχάτ, Χουσεῖνην-Ἀβνη πασάδων καὶ τοῦ Χαϊρουλλάχ ἐφένδης, Σεχ-οὐλ-ισλάμη.

Ἀλλὰ «Τὰ Δικαστικά Χρονικά», ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, δημοσιεύσαντα τὴν πολιτικὴν δίκην ἡμέρας τινὰς μετὰ τὰς ἄλλας ἐφημερίδας, χωρὶς νὰ κάμωσι μνησίαν τῆς διὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν δαπανῶν καὶ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν μισθοδοσιῶν ἅμα τῇ ἀναρρήσει τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ συσταθείσης ἐπιτροπῆς, ὁμιλοῦσιν ὅπως διαφοροετικά.

Ὁ Σουλτάνος, ὅστις εἶχε μὲν πάντοτε τὸν πόθον νὰ διευκρινίσῃ τὸ γεγονός τοῦτο, οὐδέποτε ὅμως ἔτχε καταγγελίας σαφεῖς καὶ βεβαίας, δὲν ᾔθελσε μέχρι σήμερον νὰ διατάξῃ ἀνακρίσεις, αἵτινες ἀνωφελῶς θὰ ἐξέθετον τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν ἐξόχων προσώπων. Ἀλλὰ πρὸ μιᾶς νέας ῥητῆς καταγγελίας, διδούσης λεπτομερείας ἐμπεριστατωμένας καὶ ἀληθεῖς, ἡτις ἐγένετο ὑπὸ τινος Κάλφας τῆς συνοδίας τοῦ χαρεμίου τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ, σήμερον δὲ νενομφευσμένης μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐνὸς τῶν ὑφίσταν λειτουργῶν τοῦ Κράτους, ἀπεφάσισε νὰ διατάξῃ προδικαστικά ἀνακρίσεις, ἀποκαλύψασα πάραυτα τὴν ἐν ταῖς βιβλίοις τῶν ὑπαλλήλων ἐγγραφὴν τῶν τριῶν ἐκείνων, οἵτινες κατηγοροῦντο ὡς οἱ κυριώτεροι φονεῖς τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ. Ἐντεῦθεν ἀπεκαλύφθησαν τὰ πάντα.

Ἀλλ' εἴτε κατὰ τὴν πρώτην, εἴτε κατὰ τὴν δευτέραν ἀφήγησιν ἐγείρεται πλῆθος ἐρωτήσεων καὶ ἐνστάσεων.

Ἀληθέστατον, ὅτι ἅμα τῇ ἀναρρήσει τοῦ ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ συνέστησεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Μαχμούτ, Νχμὶκ, Ριζᾶ, Σαῖτ πασάδων καὶ ἄλλων, οὐχὶ ὅμως ἵνα κενονίσῃ τὰς δαπάνας τῶν ἀνακτόρων καὶ

ἐπιθεώρησεν τὰς μισθοδοσίας, ἀλλ' ἵνα προσῇ εἰς ἀνακρίσεις ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν βραχεῖαν βασιλείαν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ διαχειρίσεως τῶν μετρητῶν, τῶν παγίων καὶ τῶν ἀδαμάντων, τῶν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ ὑπολειφθέντων, καὶ ἐξ' ὧν ἐπῆλθον ἡ καταδίωξις τοῦ Νουρῆ πασᾶ, καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Χρηστάκη ἐφένδῃ Ζωγράφου. Παραδεχθῶμεν ἐν τούτοις, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἦτο ἐπιφορισμένη ἐπίσης, ἵνα κανονίσῃ τὰς δαπάνας καὶ ἐπιθεώρησεν τὰς μισθοδοσίας, ἐντεῦθεν δὲ ἀπεκαλύφθη, ὅτι ὁ Μουσταφᾶς Πεχλιβάν, ὁ Μουσταφᾶς Ἀζεζαῖρλης καὶ ὁ Χαδζῆ Μεχμέτ ἀπήλαυνον μισθοδοσίαν μηνιαίαν ἀνὰ ἑκατὸν λίρας, διότι ἐδοιοφόνησαν τὸν Σουλτάνον Ἀζίζ. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, διατὶ ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἀφῆκε νὰ παρέλθωσι πέντε ἔτη, χωρὶς νὰ προβῇ πάραυτα εἰς ἐρεῦνας, καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων, ἀλλ' ἔσχε μέχρι σήμερον τόσῃ ἀνοχῇ καὶ μέριμνῃ, ἵνα μὴ ἐκτεθῇ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ὑπόληψις ὑψηλῶν προσώπων, ἀφοῦ μάλιστα δὲν εἶχε τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν καὶ ἀβεβαιότητα περὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν διαπράξεως τοῦ ἐγκλήματος;

Κατὰ τὰ «Δικαστικὰ Χρονικὰ», ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν ταύτην συνεπείᾳ τῶν ἀποκαλύψεων, ἃς ἔκαμεν ἡ ἐκ τῆς συνοδίας τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ Κάλφα, σήμερον νενυμφευμένη μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐνὸς τῶν ὑφίστων λειτουργῶν τοῦ Κράτους. Ἀλλὰ τίς ἡ Κάλφα αὕτη, καὶ τίνας οἱ ἐπίδοξοι σύζυγος καὶ πενθερὸς αὐτῆς, ὧν δὲν ἀναφέρουσι τὰ ὀνόματα; Ἐγνωρίσαμεν πολλὰς Κάλφας τῆς συνοδίας τοῦ Ἀβδ-οὐλ Ἀζίζ καὶ μάλιστα μεταξὺ αὐτῶν γραμματεῖς τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ἅπασαι ἀνεξαιρέτως διαμαρτύρονται κατὰ τῆς δολοφονίας τοῦ κυρίου τῶν, ἐπιβεβαιοῦσαι τοῦναντίον, ὅτι ἠτύοκτόνησεν. Ἀλλ' ἂν ἡ Κάλφα αὕτη ἦτο βεβαιοτάτη, διατὶ τότε δὲν ἔκαμε τὰς ἀποκαλύψεις τῆς ἅμα τῇ ἐνθρονίσει τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀλλ' ἀνέμεινε νὰ τὰς κάμῃ ἅμα ἐνυμφεῖσθαι μετὰ τοῦ ἐπιδόξου νυμφίου τῆς; Πῶς, μία Κάλφα, ἐκ τῆς συνοδίας τοῦ Χαρεμίου τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ, ἡδύνατο νὰ κάμῃ τοιαύτην καταγγελίαν, ἀφοῦ ἡ μήτηρ, οἱ υἱοί, αἱ σύζυγοι καὶ πᾶσαι αἱ μετ' αὐτῶν διακηρύττουσιν, ὅτι ὁ υἱὸς, ὁ πατήρ, ὁ σύζυγος καὶ ὁ κύριος αὐτῶν ἠτύοκτόνησεν, ἐὰν δὲν ἐπληρώθη ἐπὶ τούτῳ ἡ τοῦλάχιστον δὲν ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ τοιαύτην κατάθεσιν;

Ἄλλως τε, ἐὰν ἡ ἐκάστῃ τῶν τριῶν ἑκατοντάλιρος μηνιαία ἐπιχορήγησις ἐδίδετο ὡς ἀμοιβὴ διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου, ὁ Μαχμούτ Ἀζελάλ-εδ δὲν, μέλος τῆς διὰ τὴν ἐξέλεξις τῶν δαπανῶν καὶ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν μισθοδοσιῶν ἐπιτροπῆς, ἦτις συνε-

στήθη ἅμα τῇ ἀναρρήσει τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὧν δὲ, ἐν τῇ ὥς γαμβροῦ τούτου ιδιότητί του, ἐπικρατέστερος καὶ ἀπειράκις ἀνώτερος τῶν συναδέλφων του κατὰ τε τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν δεξιότητα δὲν ἠδύνατο δι' οἰουδὴποτε τρόπον, ἀφοῦ ἅπαξ ἦτο συνένοχος εἰς τὴν δολοφονίαν, νὰ υποκρύψῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, χωρὶς οὗτοι νὰ ἐννοήσωσι τὸ παραμικρόν; Ὑποθέσωμεν ἔτι, ὅτι ἡ, ἅμα τῇ ἀναρρήσει τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, δῆθεν συσταθεῖσα ἐπιτροπὴ εἶχε πράγματι δώσει τὴν διαταγὴν τῆς δολοφονίας τοῦ καθαιρεθέντος Σουλτάνου. Ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ τὸν κοινὸν νοῦν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς τρεῖς τούτους ὡς ἀμοιβὴν στρογγυλὸν τι ποσὸν καὶ νὰ τοὺς ἀφήσῃ μὲ τοὺς συνήθεις μισθοὺς των, παρὰ νὰ ἀναγράψῃ ἐν τοῖς βιβλίοις τοιαύτην ἐπιχορήγησιν; Εἰς τί τότε θὰ ἐχρησίμευσεν ἡ μεθ' ὅρκου ὑποχρέωσις τῆς ἐχεμυθείας, ἀφοῦ, διὰ τῆς ἐν τοῖς βιβλίοις ἀναγραφῆς, ὁ φόνος ἤθελεν ἀποκαλυφθῇ ὑπὸ τῶν ταμιῶν καὶ ἐπομένως ὑφ' ὅλων τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ὑπαλλήλων τῶν ἀνακτόρων, ἐκτὸς ἂν καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν μεμυημένοι εἰς τὸ μυστήριον, καὶ τότε ἅπαντες θὰ ἦσαν ἔνοχοι; Παραδεχθῶμεν ἐπίσης ὅτι μία τοιαύτη ἐπιχορήγησις ἐπεψηφίσθη εἰς τοὺς τρεῖς ἐκείνους ὡς ἀμοιβὴ διὰ τὴν δολοφονίαν. Ἀλλὰ τότε, διατί τοιαύτη ἐπιχορήγησις μόνον εἰς τοὺς τρεῖς, οὐχὶ δὲ καὶ μία ἀνάλογος εἰς τὸν Φαχρήν, τὸν Νεδζίπ, τὸν Ἰζέτ καὶ τὸν Ἀλῆν, οἵτινες, κατὰ τὰς περιφήμους ἀνακρίσεις καὶ κατὰ τὴν περιφημοτέραν ἀπόφασιν, ὑπῆρξαν ὡσαύτως συνένοχοι; Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, ἐὰν ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐξορίσας πάντας τοὺς θεράποντας τοῦ ἀδελφοῦ του, παράφρονος κατ' αὐτὸν, κατὰ συνέπειαν δὲ ἀνεπιβλαβεῶς, ἀνεπλήρωσεν αὐτοὺς δι' ἰδίων αὐτοῦ πλάσμάτων, ἀλθιανῶν, κίρκασίων καὶ εὐνούχων, ὠπλισμένων μέχρις ἐδόντων, ἀπειλούντων καὶ ὑβριζόντων πάντας τοὺς ἐν τῷ Τσιραγάν, ὁ Σουλτάνος Μουράτ δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ στείλῃ παρὰ τῷ θείῳ του, μὴ ὄντι ἀνεπιβλαβεῖ, ἀλλὰ τοῦναντίον λίαν ἐπικινδύνῳ, τρεῖς ἐκ τῶν ὑπαλλήλων του, ἵνα ἐπαγρυπνώσιν ἐπ' αὐτοῦ, συγγρόνως δὲ τὸν ὑπερετώσιν ὡς θαλαμηπόλοι, ὧν ἡ μισθοδοσία δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ᾖ ἐλάχιστων τῶν ἑκατὸν λιρῶν. καὶ τοῦτο, ἵνα περιποιῶνται καλῶς τὸν θεῖόν του, τοῦθ' ὅπερ καταδείκνυσιν τὰ φιλόανθρωπα καὶ μεγάλθημα αὐτοῦ αἰσθήματα;

Ὁ Φαχρή Βέης, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν τριῶν δολοφόνων, προὐχώρησε πρὸς τὸν Σουλτάνον Ἀζίζ, ἔχοντα κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θύραν, καὶ τὸν συνέλαβεν ὀπισθεν ἐκ τῶν ὤμων, τῶν δὲ Χαδζή Μεχμέτ καὶ Μουσταφᾶ Ἀζιζάτλη γονατισάντων ἐκάστου ἐπὶ ἑκατέρας τῶν κνημῶν τοῦ Σουλτάνου, ὁ Πεχλιβάν Μουσταφᾶς ἔκοψε τὰς ἀρτηρίας.

Ἄλλὰ πῶς! Ὁ Ἀβδ-οὐλ Ἀζίζ, τὸσον ἰσχυρὸς τυγχάνων, δὲν ἤδυνήθη νὰ ἀντιστῇ πρὸς τέσσαρας δολοφόνους ἢ τοῦλάχιστον νὰ ζητήσῃ, κραυγάζων, βοήθειαν; Ἡ μήτηρ του, ἥς ὁ θάλαμος ἔκειτο παρὰ τὸν ἰδικόν του καὶ συνεκοινῶνει διὰ θύρας, δὲν ἤκουσε τὰς κραυγὰς τοῦ υἱοῦ της; Οἱ ἐνδιαφερόμενοι προῦδόντες τοιαύτην ἐνστασιν, παρεσκεύασαν ἀπάντησιν, ἀλλ' ἦτις, διὰ τῆς σκαιότητος καὶ τοῦ παραλογισμοῦ της, καταδείκνυσι τὸ μέγεθος τοῦ ψεύδους. «Ὁ Φαχρῆ Βέης συλλαμβάνων τὸν Σουλτάνον ἐκ τῶν ὧμων, τῷ ἔφραξε τὸ στόμα καὶ τὴν ῥίνα διὰ ρινομάκτρον ἐμβεβαμμένου ἐν χλωροφορμίῳ!» Τοῖς ἱατροῖς ἀπόκειται νὰ κρίνωσι.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἐγκλήματος καὶ πρὸς εὐκόλον καὶ ἐλευθέραν εἰσχώρησιν τοῦ Φαχρῆ Βέη καὶ τῶν τριῶν ἄλλων μέχρι τοῦ θαλάμου τοῦ Σουλτάνου, ἔκτακτοι παρασκευαὶ ἐγένοντο ἐν τοῖς τοῦ Φερὶέ ἀνακτόροις, πρὶν ἢ εἰσέτι ὁ Σουλτάνος μεταβῇ. Αἱ τῆς ὑπηρεσίας θύραι ἐκλείσθησαν, ξύλινα δὲ περιφράγματα ὑψώθησαν μετὰ τῶν διαφόρων θαλάμων, ὅπως ἐμποδισθῇ ἡ συγκοινωνία μετὰ τῶν οἰκούντων. Τὰ τρόφιμα δὲν ἤδύναντο νὰ εἰσαχθῶσιν ἐν τῇ νέᾳ τοῦ Σουλτάνου κατοικίᾳ ἢ διὰ τοῦ στρατιωτικοῦ σταθμοῦ, ἐπὶ τούτῳ δὲ, διατρυπήσαντες τὸν τοῖχον, τὸν χωρίζοντα τὰ ἀνάκτορα ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τούτου, ἤνοιξαν θύραν. Πᾶσαι αἱ ἄλλαι θύραι τῆς κατοικίας τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἐκλείσθησαν, αἱ δὲ κλεῖδες ἐνεπιστεύθησαν τοῖς μεμνημένοις εἰς τὸ ἀπόρρητον τοῦ ἐγκλήματος. Ἐν μιᾷ λέξει, τὰ ἀνάκτορα τὸσον καλῶς περιεφρουρήθησαν καὶ ἀπεμοώθησαν, ὥστε καθίστατο ἀδύνατον νὰ ἀκούσῃ τις ἔξωθεν τὰς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ κραυγὰς!!!

Ἄλλὰ προσκαλῶ τὸν περίδοξον Παδισάχην τοῦ λόφου τοῦ Γιλδίζιου, τὸν ἀναιδῆ αὐτὸν συκοφάντην, νὰ μᾶς εἴπῃ, πότε οἱ κατηγορούμενοι ἠδυνήθησαν νὰ παρασκευάσωσι ταῦτα πάντα; Ὅπως ἤδη ἐρρέθη ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ, ὅπως ἄπαντες γνωρίζουσιν, ὁ Χουσεὴν Ἀβνῆ δὲν ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπίμονον θέλησιν τοῦ Κυριάρχου, τοῦ νὰ μεταβῇ ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φερὶέ τὴν Παρασκευὴν πρῶτ', ἢ μόνον τὴν προτεραίαν, Πέμπτην ἑσπέρως. Ἄλλως τε, ἐὰν οἱ κατηγορούμενοι εἶχον τοιαύτην πρόθεσιν, διατὶ τότε νὰ μὴ ἀφῆσιν τὸν μακαρίτην Σουλτάνον ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Τοπ-Καποῦ, πολὺ καταλληλοτέροις πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοιοῦτου σχεδίου, ἢ νὰ ἐνδύσωσιν εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις αὐτοῦ, ἵνα τὸν μεταφέρωσιν εἰς τὰ τοῦ Φερὶέ; Ἄλλ' ἡ μοχθηρία καὶ ἡ ἀναίδεια τοῦ ψεύδους καταφαίνεται ἐκ τῆς θύρας, ἣν, κατὰ τὸ ἐπιγένημά του, ἠνέωξαν πρὸ τῆς μεταβάσεως τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ ἐν τῷ τοίχῳ, τῷ διαχωρίζοντι τὰ ἀνάκτορα ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ!! Ἄπαντες οἱ λεμβούχοι (καὶ καί-σιν-

δες), ἅπαντες οἱ ἐπιβάται, πλοίαρχοι καὶ ναῦται τῶν τὸν Βόσπορον διαπλεόντων ἀτμοπλοίων, ἅπαντα τὰ πληρώματα τῶν πρὸ τῶν ἀνακτόρων ἡγικυροβλημένων φρεγατῶν, ἐπισπᾶσαντες τὴν προσοχὴν των, ἐκ τῶν κραυγῶν τῶν γυναικῶν, κλαιουσῶν εἰς τὰ παράθυρα, εἶδον, ὅτι, ἅμα ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ ἐξέπνευσεν, ἔσπευδον νὰ ἀνοίξωσιν ἐν τῷ ῥηθέντι τοίχῳ ὅπην, ἵνα δι' αὐτῆς μεταφέρωσι τὸν νεκρὸν ἐκ τῶν ἀνακτόρων εἰς τὸν σταθμόν· καὶ τοῦτο, διότι, ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Φερριέ μὴ ὑπάρχοντος ἀνδρωνίτου, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκτελέσωσι τὰ εἰθισμένα μεταξὺ τῶν γυναικῶν, αἵτινες, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἤθελον ἐκτεθῇ εἰς τὰ βλέμματα τῶν ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην αἱ γυναῖκες θραύουσαι τοὺς ὕλους τῶν παρθύρων ἔσπευδον κλείουσαι νὰ ἴδωσι διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν νεκρὸν τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ. Ἡ ὁπὴ κῦτη ἀνοιχθεῖσα τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν μετετράπη εἰς θύραν ἢ ἡμέρας τινὰς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ. Ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου ψεύδους δύνανταί τις νὰ κρίνῃ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν.

Οἱ στρατιῶται, οἵτινες ἐφύλασσον ἐν τῷ ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ θαλάμου τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος σταθμοῦ, συνδιαλεγόμενοι ἡρώτων ἀλλήλους πότε θὰ εἰσέλθωσιν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἵνα φονεύσωσιν αὐτήν. Τὰς ἐρωταποκρίσεις ταύτας ἀκούσας ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ, προσεκάλεσε καὶ τὴν μητέρα του, ἥτις τὰς ἤκουσεν ἐπίσης.

Ἀλλὰ πάντα τὰ γελοῖα καὶ ψευδῆ ταῦτα ἐπιχειρήματα συντελοῦσι μάλλον, ὅπως καταδείξωσι τὴν ἀθωότητα τῶν κατηγορουμένων. Ἐάν πράγματι εἶχον ἐσχηματισμένην ἀπόφασιν νὰ φονεύσωσι τὸν πεπτωκῆτα Σουλτάνον, θὰ ἦσαν τόσον ἄφρονες καὶ τόσον κοῦφοι, ὥστε νὰ ἐμπιστευθῶσιν αὐτήν καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας τοῦ σταθμοῦ, ὧν τινων ὁ ἀριθμὸς δὲν ἠδύναντο νὰ ᾔναι ἐλάσσων τῶν ἑκατὸν, μεταξὺ δὲ τῶν ὁποίων ἀδύνατον νὰ τηρηθῇ ἐχεμύθεια; Ἀλλως τε, δέον νὰ γνωρίζῃ τις τὴν θέσιν τοῦ σταθμοῦ, ἵνα κρίνῃ ἐάν πράγματι ἦτο ποτε δυνατὸν ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ καὶ ἡ μήτηρ του νὰ ἀκούσωσι τὴν συνδιάλεξιν τῶν στρατιωτῶν. Ἀλλ' ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ μακαρίτης ἀκούσας αὐτὴν προσεκάλεσε καὶ τὴν μητέρα του· οἱ στρατιῶται ἐξηκολούθουν νὰ συνδιαλέγονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, αὐτὴ δὲ ἀφικομένη μετὰ τινος στιγμᾶς ἠδυνήθη νὰ ἀκούσῃ καὶ νὰ λειποθυμήσῃ; Ἐάν δὲ πράγματι ἤθελον ἀκούσει τοιαῦτα, δὲν θὰ ἐλάμβανον τὰ μέτρα των καὶ τὰς προφυλάξεις των, ἵνα μὴ ἀφῆσται νὰ εἰσελθῇ οὐδεὶς;

Πέντε ἢ ἑξὶ πρόσωπα διεδοδαίωσαν, ὅτι, πλύνοντα τὸ σῶμα, εἶδον μέρος

τῆς γενειάδος τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἐν ἀταξίᾳ καὶ τινας ὀδόντας τεθραυ-
σμένους.

Κατωτέρω δὲ ὁ γενικός εἰσαγγελεὺς προστίθῃσι·

Ταῦτα πάντα (αἱ συνδιαλέξεις τῶν στρατιωτῶν) δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ ἐμ-
βάλωσι τὸν Σουλτάνον Ἀζίζ εἰς ἔσχατον φόβον, μεθ' ὃν κατελήφθη ὑπὸ με-
γίστης ἀδημονίας· οὕτω δὲ ἐξηγεῖται ἡ κατάπτωσις τῶν σωματικῶν αὐτοῦ
δυνάμεων, ἐν ᾗ ἐτύγχανε κατ' ἣν στιγμὴν οἱ φονεῖς τοῦ ὤρμησαν ἐπ' αὐτοῦ,
ἵνα τὸν φονεύσωσιν. Ὅποτε μετὰ τὸν φόβον, ἡ μήτηρ καὶ αἱ σύζυγοί του μετὰ
τοῦ ταγματάρχου Ἰζέτ, συνοδευομένου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, εἰσῆλθον ἐν
τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐγκλήματος, εὗρον τὸν Σουλτάνον ἐξητλωμένον ἐπὶ τῆς γωνίας
τοῦ σοφᾶ μετὰ τὰς κνήμας κρεμαμένας πρὸς τὰ κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν κεκλιμέ-
νην πρὸς τὰ ἀριστερά. Ἡ θέσις αὕτη ἀποδείκνυσιν, ὅτι δὲν ἀντεστάθη, ἔτι δὲν
ὑπερήσπισεν ἐαυτόν, ἀλλ' ὅτι ἔμεινεν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἐν ᾗ τὸν συνέλαβον.

Ὁ ἀναγνώστης δὲν εὐρίσκει ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις χωρίοις μεγί-
στην ἀντίφασιν; Ἐχειν τὴν γενειάδα ἐν ἀταξίᾳ καὶ τινας ὀδόντας τε-
θραυσμένους εἶναι ἀπόδειξις ψηλαφητῆ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐξασκηθείσης
βίας καὶ τῶν μέσων, ᾗ μετεχειρίσθησαν, ἵνα καταπνίξωσι τὰς κραυ-
γὰς του, εἶπεν ὁ γενικός εἰσαγγελεὺς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ τῆς κατη-
γορίας του, ἀλλ' ἐν τῷ δευτέρῳ διαψεύδει αὐτὸς ἑαυτόν. Ἀλλὰ δὲν
ἀπαντᾷ τις ἐνταῦθα μόνον τοιαύτας χονδροειδεῖς ἀνακολουθίας. Ἐὰν
μελετήσῃ τις καλῶς ἅπασαν τὴν σύνοψιν τῶν πρακτικῶν, θέλει ἀπαν-
τήσῃ πλείστας, καὶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς ἀνκρίσεως, καὶ ἐν τῇ ὑπὸ
τοῦ εἰσαγγελέως ἐξελίζει τῆς κατηγορίας, καὶ ἐν ταῖς ἐρωτήσεσιν,
ὧς οἱ εὐσυνείδητοι (;) δικασταὶ ἀπνήθουν πρὸς τοὺς κατηγορουμένους.

Τὸ ἰσχυρίζεσθαι, ὅτι εἶδον, πλύναντες τὸ σῶμα, σημεῖα βίας,
οἷα ἀναφέρει ὁ εἰσαγγελεὺς, καὶ πληγὰς ἄλλας παρὰ τὰς τῶν βρα-
χιόνων, εἶναι ἐναργὲς ἀπόδειξις τῶν ἀναιδῶν αὐτῶν ψευδῶν. Ὁ δό-
κτωρ G. D. Dickson, ὁ ἀξιότιμος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλι-
κῆς πρεσβείας ἱατρός, χαίρων τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ὑπόληψιν πάντων
ἐκεῖνων, οἵτινες ἐκτιμῶσι τὰς γνώσεις τῆς ἐπιστήμης, τὴν τιμιότητα
καὶ τὴν ἀκεραιότητά του, διὰ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ, δημοσιευθείσης ἐν
τῇ ἐφημερίδι «Standard» ἀναδημοσιευθείσης δ' εἶτα καὶ ἐν ἄλλαις ἀγ-
γλικαῖς καὶ γαλλικαῖς ἐφημερίσιν, ἀποδεικνύει, διὰ τρόπου ἀναμφισβη-
τήτου, ὅτι πάλιν μετὰ τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ καὶ τῶν φονέων του εἶναι
καθ' ὁλοκληρίαν ἀπαράδεκτος. Ὁ δόκτωρ De Castro, χαίρων ἐπίσης
τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει δημοσίου,
προσκληθεὶς ὡς μάρτυς, εἶπε πρὸ τοῦ δικαστηρίου, ὅτι, ἐξετάσας μετὰ
τῶν συναδέλφων του ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος, δὲν ἀπῆντησεν, ἐκτὸς

τῶν τῶν βραχιόνων, ἄλλας πληγὰς· διὰ δὲ τῶν ψαλλίδων, αἱ δὲ πρόεδρος τῷ ἐδειξεν ἐρωτῶν αὐτῷ, ἂν τὸ ὄργανον τοῦτο δύνηται νὰ προξενήσῃ πληγὰς, οἷας εἶχεν ἐξετάσει: *δύναται, ἀπήντησε, «νὰ κόψῃ τις καὶ τὸν λαιμόν του»*. Ὁ δόκτωρ Νουρὴ πασᾶς, προσκληθεὶς ἐπίσης ὡς μάρτυς, κατέθηκεν, ὅτι οἱ ἱατροὶ τῶν πρεσβειῶν ἐδῆλωσαν, ὅτι αἱ ψαλλίδες ἠδύναντο κάλλιστα νὰ προξενήσωσι τὰς πληγὰς ἐκεῖνας.

Ἐὰν οἱ δόκτορες Μάρκο πασᾶς καὶ Marekill κατέθηκαν, ὅτι δὲν ἐγένετο οὔτε ἐξετάσεις οὔτε νεκροψία, τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ τὴν ἔκθεσιν ὑπογράψαντες ἄλλοι ἱατροὶ ἐψεύσθησαν. Χαίροντες πολὺ καλῶς λιτέραν ὑπόληψιν αὐτῶν τῶν δύο, δὲν ἠδύναντο ποτὲ νὰ πλάσωσι μύθους ὡς οὗτοι. Ἀποδείξεις δὲ τούτου, ὅτι ὁ Μάρκο πασᾶς ὠρκίσθη μετὰ πολλῆς δυσκολίας. Ἄλλως τε ἡ μαρτυρία τῶν δύο τούτων ἔπρεπε νὰ ἐξαιρεθῇ, διότι ἀμφότεροι ἐτύγχανον ἰδιαίτεροι τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ ἱατροὶ, ἀλλ' ὁ Marekill, ὑπὸ τὸ ὄνομα, ἂν δὲν ἀπατώμηναι, Ὁμέρ πασᾶς, ὅστις τὴν ἡμέραν ἐκείνην διὰ λόγους, γνωστούς αὐτῷ τε καὶ τοῖς τότε παροῦσιν, ἀπεδιώχθη καὶ καθηρέθη τῶν βαθμῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ Χουσεὴν Ἀβνῆ πασᾶ, ἔκτοτε δὲ ἀπηνήθη τὸ ὄνομα Ὁμέρ. Ἐπὶ πλέον δὲ αὐτὸς ὁ Μάρκο πασᾶς εἶπεν ἐν τῇ καταθέσει του, ὅτι ὁ μακαρίτης Σουλτάνος ἦτο ὁ πατὴρ καὶ ὁ εὐεργέτης του. Ὅπως ὁ Μαυρογένης ἐφένδης, ὑπογράψας ἐπίσης τὴν ἔκθεσιν, δὲν ἐπαρυσιάσθη ὡς μάρτυς, ἐπειδὴ τυγχάνει ὁ ἰδιαίτερος ἱατρός τοῦ ἐνάγοντος, οὕτως δὲν ἔπρεπε νὰ γείνη παραδεκτὴ καὶ ἡ μαρτυρία αὐτῶν.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ἐπιχειρήμα τοῦ εἰσαγγελέως, ὅτι ὁ μακαρίτης Σουλτάνος ἕνεκα τῆς ἐκ τῆς ἀδημονίας προελθούσης σωματικῆς καταπτώσεως, δὲν ἐπάλαισε, δὲν ὑπερήσπισεν ἑαυτὸν, ἀλλ' ἔμεινεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἔνθα ἐξαίφνης τὸν κατέλαβον, καὶ τοῦτο ἐπίσης, ὃν ἀπαράδεκτον διὰ τοὺς γνωρίσαντας τὸν Σουλτάνον Ἀζίζ, μὴ ὄντα ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀφίενται νὰ φονευθῶσιν ἄνευ πάλης ἢ ὑπερασπίσεως, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ φονεῖς τοῦ ἦσαν πλείονες τῶν τεσσάρων, ἔρχεται εἰς ὑποστήριξιν τοῦ δόκτορος Dickson καὶ ἀποδεικνύει συνεπῶς τὴν ἀθωότητα τῶν καταδεδικασμένων, ὅτι ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ ἠτοκτόνησε καὶ δὲν ἐδολοφονήθη κατὰ τὴν κακόβουλον συκοφαντίαν τοῦ Ἀδβοὺλ Χαμίτ.

Αἱ ἀπειλαί, εἶπεν ὁ εἰσαγγελεὺς, συνετάραξαν τὸ πνεῦμα τοῦ Σουλτάνου καὶ τὸν ἔριψαν εἰς ἀδημονίαν! Ἀλλὰ τοιαῦτα ἐπιχειρήματα, μὴ ὄντα ἢ φλυαρίαί, οὐδέποτε ἔπρεπε νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τοῦ στόματος ἐνὸς εἰσαγγελέως, τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὡς μουσουλμάνος

ᾧφειλε νὰ εἰξεύρῃ τὰς ἐντολάς τῆς θρησκείας του. Εἰναί ποτε δυνα-
τὸν, στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ μουσουλμάνοι νὰ ἀπευθύνωσιν ὕβρεις
εἰς ἓνα Σουλτάνον, ἔστω καὶ ἑκπτωτον, ἐνῶ τὸ πρόσωπον ἐνὸς Σουλ-
τάνου θεωρεῖται, κατὰ τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν ἱερόν, ὃ δὲ Ἀβδ-
οῦλ Ἀζίζ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβάλλῃ σέβας καὶ φόβον ἅπασι τοῖς
περιστοιχοῦσιν αὐτὸν, καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελον εἶσθαι κακῶς ἀνατεθραμ-
μένοι καὶ οὐδόλως σεβόμενοι τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἐντολάς; Διὰ τὴν
ἡ ἀδηνονία καὶ ἡ κατὰπτωσις νὰ μὴ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν καθαίρεσίν
του μᾶλλον, ἢ εἰς τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς ὕβρεις; Διὰ τὴν νὰ μὴ παρα-
δεχθῶμεν ὅτι ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ ἐν τῇ, ἐκ τῆς τοῦ θρόνου ἀπωλείας,
καταβολῇ του ἡττοκτόνησε, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ εἶχε κλίσιν πρὸς
τὴν αὐτοχειρίαν, ἐν ἣ, ὡς ἤδη ἐρρέθη καὶ ὡς πάντες οἶδασιν, δις ἀπε-
πειράθη, ἐνῶ ἦτο ἔτι Χαλίφης καὶ δὲν εἶχε ποσὺς ἀφορμὴν, ἅπαξ διὰ
τοῦ πιστολίου καὶ ἄλλοτε διὰ τῆς ἀγχόνης; Ὁ Ἀβδ-οῦλ Χαμίτ δύ-
ναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ὁ θεῖός του τὴν πρώτην τῆς καθαιρέσεώς του
ἡμέραν ἤθελε νὰ φονεύσῃ ἑαυτὸν διὰ τοῦ ξίφους, ἐὰν δὲν τὸν ἡμπόδι-
ζον ἡ μήτηρ του καὶ ὁ Φαخرῆ Βέης; Δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ὁ Σουλ-
τάνος Ἀζίζ δὲν εἶχε τὴν κλίσιν τῆς αὐτοχειρίας καὶ ὅτι δὲν ἐξεδήλωσε
ταύτην δις κατὰ τὴν βασιλείαν του; Δύναται, λέγω, νὰ ἀρνηθῇ ὅτι
ἐν σχέδιον δολοφονίας ἡδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ πολὺ εὐκολώτερον
ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Τοπ-Καποῦ, μεμονωμένοις καὶ περιβεβλη-
μένοις μὲ ὑψηλοτάτους τοίχους, ἢ ἐν τοῖς τοῦ Φεριέ, κειμένοις
ἐν τόπῳ θαμιζομένῳ, πλησίον τῶν προγκήπων καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας;
Δύναται τέλος νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ὁ μακαρίτης Σουλτάνος δὲν προσεβλήθη
ὑπὸ φρενοβλαθείας, ὡς εἶπεν ὁ Φαخرῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ὡς
ἔγραψε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ὁ κόμης De Keratry ἐν τῷ βιβλίῳ του,
ἅμα μεταβὰς εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φεριέ εἶδε τὴν ἀρχαίαν διαμονὴν
του κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του; Ἀλλ' ἐγὼ θὰ τῷ εἴπω τι,
ὅπερ ἴσως αὐτὸς μὲν ἀγνοεῖ, ὃ δὲ εἰσαγγελεὺς προσεπάθησε νὰ διασκε-
δάσῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου: Ὅτι ὁ μακαρίτης Σουλτάνος εἶχε
προσβληθῇ ὑπὸ φρενοβλαθείας, οὐχὶ μετὰ τὴν καθαίρεσίν του, ἀλλὰ
πρὸ ταύτης. Ἀποδείξεις δὲ εἶναι, ὅτι τὴν 16/28 Μαΐου 1876, δηλαδὴ δύο
ἡμέρας πρὸ τῆς καθαιρέσεώς του, εἶχε δώσει διαταγὴν ῥητὴν, ὅπως ὁ Σο-
φοκλῆς Μοράρος, εἰς τῶν ὑπασπιστῶν, ἔλλην τὴν καταγωγὴν καὶ γεν-
νηθεὶς ἐν Ζαγορίῳ παρὰ τὰ Ἰωάννινα, ἀσπασθῇ πάραυτα τὸν ἰσλα-
μισμόν μεθ' ὑποσχέσεως νὰ τὸν νυμφεύσῃ μετὰ τινος τῶν ὠραιότερων
νεανίδων τοῦ Χαρμείου του καὶ νὰ τῷ χρηγήσῃ τὸν βαθμόν τοῦ ἀν-

τισυνταγματάρχου, ἄλλως, ὅτι θὰ τὸν ἐφόνευεν ἰδίαις χερσίν. Ὁ Σοφοκλῆς ἀρνούμενος προὔτιθετο νὰ ἐγκαταλείψῃ λάθρα τὰ ἀνάκτορα καὶ νὰ ἀποδράσῃ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν πρωτὰν τῆς Τρίτης, ἐὰν ὡς ἐκ θαύματος δι' αὐτὸν δὲν ἐπῆρχετο ἐν τῇ νυκτὶ τὸ πραξικόπημα τοῦ Χουσεὴν Ἀβνῆ. Ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Ἀβδ-οὐλ Βέης, ὁ Ἀβδ-ουλάχ Βέης καὶ ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆ Βέης, οἱ τρεῖς οὗτοι σήμερον πολιτικοὶ πασάδες, δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν ὅτι ἡ διαταγὴ αὕτη εἶχε δοθῇ. Μία τοιαύτη διαταγὴ, καὶ τοιαύτη ἀξίωσις ἀποδεικνύουσι, νομίζω, διανοητικὴν τινὰ διατάραξιν, ἥτις, τῆς καθαιρέσεως ἐπελθούσης, μετ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀπελπισίας καὶ τῆς ἀδημονίας, προῦκάλεσε τὴν αὐτοκτονίαν. Μὴ λησμονήσωμεν ἐπίσης τὸ ὑστερόγραφον τῆς πρὸς τὸν Σουλτάνον Μουράτ πρώτης τοῦ ἐπιστολῆς. Ἄνθρωπος ὕγιεῖς τὰς φρένας ἔχων οὐδέποτε θὰ εἶχε τοιαύτην ἀξίωσιν.

Ὁ εἰσαγγελεὺς ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἀλλὰ χωρὶς νὰ κάμῃ μνείαν καὶ τοῦ ὑστερογράφου αὐτῆς, ἐκφράζεται οὕτω:

Ἐν τοιαύτῃ πνευματικῇ καταστάσει ὁ Σουλτάνος Ἀζιζ, οὗτινος ἔλεγον τὸ λογικὸν τεταραγμένον, ἔγραψεν ἰδίαις χερσὶ τὴν περικλητὴν ἐκείνην ἐπιστολήν, δι' ἧς ἐξήτει ἀλλαγὴν κατοικίας. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο πληρέστατα ἀποδεικνύει, ὅτι τούναντίον ἡ Μεγαλειότης τοῦ εἶχε σώας τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δημοσιευθεῖσα τότε ἔρριψε τὸ κοινὸν ἐν ἐκπλήξει καὶ ὁμοθυμῶν θλίψει.

Ἡ περικλητὴ αὕτη ἐπιστολὴ πληρέστατα ἀποδείκνυσι, κατὰ τὸν Εἰσαγγελέα, ὅτι ὁ Σουλτάνος Ἀζιζ παρὰ τὸν ἐν τῇ καθαιρέσει τοῦ ἐκδοθέντα φετῶν, σώας εἶχε τὰς φρένας. Ἀλλὰ τότε πῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ, ἣν ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἔστειλε τῷ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ τῇ 29 Δεκεμβρίου 1878, ἔγγραφον πράγματι περικλητὸς, οὗτινος ὁ ἀναγνώστης ἠδυνήθη ἤδη νὰ ἐκτιμῇσιν τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀρχῶν, δὲν ἀποδείκνυσιν, ὅτι καὶ αὐτὸς, παρὰ τὸν ἐκδοθέντα φετῶν καὶ παρὰ τὰς ψευδεῖς διχθεβαιώσεις τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔχει σώας τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις; Δὲν εἶνε παράδοξον καὶ γελοῖον ἀπὸ μέρους τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ μεταχειρίζηται ὡς ἐπιχείρημα ἐπιστολὴν δίστιχον ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀξίας, καὶ τοῦτο δὲ ἵνα βλάβῃ ἡθικῶς τὸν ἀδελφόν του, νὰ μὴ λαμβάνῃ δὲ ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο πάλιν, διότι εὐτελὲς καὶ χαμερπὲς συμφέρον τὸν ὠθεῖ νὰ πρῶττη οὕτως; Ὁ μὲν εἰς ἔγγραφον ἰδίαις χερσὶ μίαν ἐπιστολήν, ἀλλ' ὁ ἕτερος, ὅστις ἔγραψε πλεῖστα, συνέταξε δὲ καὶ μουσικὰ διαγράμματα; Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐλησμονήσεν ἄραγε τὴν τε γραφὴν καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀδελφοῦ του, ἢ νομίζει, ὅτι ἄλλος τις συνέ-

ταξε τὴν ἡν ἔλαβεν ἐπιστολὴν, ἐκεῖνος δὲ τὴν ἀντέγραψε; Ἀλλὰ γνωρίζει κάλλιστα τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀδελφοῦ του, ἤξεύρει δὲ συγχρόνως, ὅτι, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγράφη ἡ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιστολή, οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἐν Κων[πόλει, δυνάμενος νὰ ἀνταποκρίνηται μετὰ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ.

Ἡ τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ ἐπιστολὴ ἐβύθισε πάντα; ἐν τῇ ἐκπλήξει καὶ τῇ δρομύμῳ θλίψει! Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ἀκεραίου καὶ ἀφιλοκερδοῦς (!) Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὅστις, μετὰ μεγαλειτέρας εὐκολίας καὶ βεβαιωτέρας ἐπιτυχίας θὰ ἠδύνατο, ὅπως τὸ ἐπραξε, νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐνὸς, ἡ καὶ τῶν δύο συγχρόνως, ἐὰν ὁ θεὸς του δὲν ἀπέθνησκεν.

Ἡ δυνάμει ἱραδὲ τοῦ Μουράτ Ἐφένδης (τότε Σουλτάνου) συστηθεῖσα ἐπιτροπὴ ἐψήφισεν, ἐν γνώσει καὶ ἀδείᾳ τοῦ Μουράτ Ἐφένδης καὶ τῆς περιγίπτης τῆς μητρὸς του, τὸν θάνατον τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ. Ψήφισμα τεθὲν εἰς ἐνέργειαν. Τὸ ἔγκλημα διεπράχθη, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, τῇ συνενοχῇ τοῦ Μουράτ Ἐφένδης, τῆς περιγίπτης; μητρὸς του, τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς; κτλ.

Ἡ παράγραφος αὕτη δείκνυσι προφανῶς ἐκείνους, οὓς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ προϋτίθετο νὰ προσβάλλῃ διὰ τῆς περιφήμου ταύτης δίκης τῆς 26 Ἰουνίου 1881, δίκης, ἥτις δυστυχῶς κατέδειξε τὴν ἀπάθειαν καὶ τὴν ἀναλγησίαν τοῦ μωαμεθανικοῦ λαοῦ, ὅστις, πρὸ τοιαύτης ὄνειδιστικῆς ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης, ἵνα, προσάψας τῷ Σουλτάνῳ Μουράτ τὴν δολοφονίαν τοῦ θεοῦ του, καταστήσῃ αὐτὸν ἑκπτώτον τοῦ δικαίωματος τῆς παλιμδασιλείας, ὥρειλε νὰ ἐγείρῃ τὴν φωνὴν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μιδχάτ, τῶν μόνων, οἵτινες δύνανται νὰ τὸν σώσωσι καὶ νὰ ἐξαλείψωσι τὸ ὄνειδος καὶ τὴν περιφρόνησιν, ἐν οἷς τὸν ἐβύθισεν ὁ υἱὸς τῆς Τιρμιζ-Γκιάν.

Ὡς συνένοχοι τῆς ἐκτελέσεως τῆς ψευδοδολοφονίας ταύτης κατηγοροῦνται ἐπίσης ὁ Σουλτάνος Μουράτ καὶ ἡ μήτηρ του· ὁ μὲν, διότι ἔδωκε τὸν ἱραδὲν (δικταγὴν), ἡ δὲ διότι ἐπραξε τί; Δὲν τὸ λέγουσι καθαρῶς. Ἦτο ἄρά γε μέλος τῆς ὑποτιθεμένης ἐκείνης ἐπιτροπῆς, ἡ ἐλάμβανε μέρος ἐν τοῖς συμβουλίαις, ἃ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐγίνοντο ἐν τοῖς ἀνακτόροις; Αὕτη ἄρά γε, λαβοῦσα τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἐγκλήματος, ἠνάγκασε τὸν υἱὸν τῆς νὰ τὸ ἐκτελέσῃ, ἡ τὸν ἐνεθάρρυνεν, ἵνα δώσῃ τὸν ἱραδὲν; Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν ἐννοῶ πῶς ἡ βασιλομήτωρ, ἡ πᾶσα ἄλλη γυνὴ, ἠδύνατο νὰ λάβῃ μέρος ἐν τῇ δολοφονίᾳ ταύτῃ. Ἐκ τῆς πρὸς τὴν δυστυχῇ ταύτῃ μητέρα ἀποτεινομένης κατηγορίας, ἐννοεῖται ἄρκούντως, νομίζω, ὅτι, οὐ μόνον οἱ ἄλλοι συγκατηγορούμενοι εἰσὶν ἀθῶοι, ἀλλὰ καὶ μέχρι τίνος φθάνουσιν ἡ μοχθηρία καὶ οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ.

Ὁ Σουλτάνος Μουράτ, οὗ τὰ εὐγενῆ καὶ φιλόφθωπα αἰσθήματα εἰς πασίγνωστα, ὅστις φροντίζει νὰ μὴ βλάβῃ οὐδένα, οὐδὲ τὸν μύρμηκα αὐτὸν νὰ πατήσῃ, κατηγορεῖται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του ὡς ἐκδοῦς τὸν ἱραδὲν διὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ θεῖου του!! Ἄλλ' ὁ Ἀβδ οὐλ Χαμίτ ἐξ ἑαυτοῦ κρίνει καὶ περὶ τῶν ἄλλων! Ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὡς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι οἱ ἀδελφοί του, οὐδὲ ἂν συνέλαβον ἰδέαν ἐγκλήματος, ἐνῶ τὸν ναντίον ὁ κατήγορος αὐτῶν εἶνε ἱκανὸς νὰ πράξῃ πάντα. Ὁ Σουλτάνος Μουράτ, λέγω, οὗ ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά γνωρίζουσι τὰ αἰσθήματα, εἶναι ἀνώτερος τοιαύτης κατηγορίας, πίπτει δὲ ἐπὶ τοῦ ἀπευθύνοντος ταύτην. Ἄλλως τε, ἡ κατηγορία αὕτη, ἀντιβαίνουσα εἰς τοὺς συνταγματικούς νόμους, καθ' οὓς τὸ πρόσωπον ἑνὸς ἡγεμόνος εἶναι ἀπρόσβλητον καὶ ἀπαρξίαντον, θεωρεῖται ἐγκλημα καὶ εἶναι βλασφημία ὑπὸ τοῦ Κορανίου αὐτοῦ, καθ' ὃ τὸ πρόσωπον ἑνὸς Χαλίφου, ἔστω καὶ ἐκπτώτου εἶναι ἱερόν. Εἰς ἱραδὲς, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι πράξις ζητουμένη ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, ἵνα ὁ Σουλτάνος ἐπικυρώσῃ τὴν ἀπόφασίν των, ταῦτα δὲ προβάσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἔδωκεν ἱραδὲν, ἄνευ προηγουμένης δίκης καὶ ἀποφάσεως, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ παρέβη τὸ Σερῆ (νόμον θρησκευτικόν) προσβαλὼν ὅτι, ὁ κώδῃξ αὐτὸς κηρύσσει ἀπρόσβλητον.

Πρώτη παραβάσις. Ὑπάρχει καὶ δευτέρα. Ἴνα κατὰ τοὺς θρησκευτικούς νόμους ὁ ἔνοχος φόνου καταδικασθῇ εἰς θάνατον, δέον, ἐν πρώτοις, ὅπως παρουσιασθῇ ὡς ἐνάγων, δηλ. ἀπαιτῶν αἷμα ἀντὶ αἵματος, ὁ πλησιέστερος τοῦ φονευθέντος συγγενῆς, ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, ὁ ἀδελφός, ἡ ἀδελφὴ ἢ τὸ τέκνον αὐτοῦ, εἴτα δὲ, ὅπως αὐτὸς οὗτος ὁ φονεὺς ὁμολογήσῃ τὸ ἐγκλημά του, τοῦθ' ὅπερ σπανιότατα σχεδὸν συμβαίνει, ἐπειδὴ ὁ Φετῶν Ἐμινὶ (ὁ ἱερεὺς ἐκείνος, ὅστις ἐκδίδει τὸν Φετῶν, ἵνα ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἐκτελέσεως ἢ μὴ τῆς ποινῆς) ποιεῖται συνωδὰ τῷ Κορανίῳ, τὴν ἐρώτησιν οὕτως, ὥστε ὁ φονεὺς δὲν ὁμολογεῖ σχεδὸν πάντοτε.

Γνωστὸν, ὅτι οὔτε ἡ μήτηρ, οὔτε τὰ τέκνα τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου Ἀζίζ συγκατετέθησαν νὰ κινήσωσιν ἀγωγὴν, γνωστὸν ἐπίσης, ὅτι, ἐκτὸς τοῦ Χαδζῆ Μεχμέτ καὶ τοῦ Μουσταῶ Πιχλιβάν, οὐδεὶς ἄλλος τῶν κατηγορουμένων ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ἔνοχον, τὸν ναντίον πάντες ἀρνηθέντες διευκρυνήθησαν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

Ἄρα, ὁ Ἀβδ οὐλ Χαμίτ, παραβαίνων τοὺς θρησκευτικούς νόμους, ἀπόλλυσι, συνωδὰ πάντοτε τῷ Κορανίῳ, τὴν ιδιότητα τοῦ Μουσουλ-

μάνου. Ἄρα, τῆς Χαλιφείας μὴ δυναμένης νὰ ἐξασκηθῇ ἢ μόνον ὑπὸ Μουσουλμάνου, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, νομικῶς, κατὰ τὸ σερή, θεωρεῖται ἔκπτωτος τοῦ θρόνου, ἡ δὲ κατὰ πᾶσαν Παρασκευὴν προσευχὴ ἄνομος. Ἀλλ' ἐὰν μέχρι σήμερον δὲν τὸν ἐξεθρόνισαν, ἐξακολουθῶσι δὲ νὰ ποιῶνται ἐν τοῖς τεμένοις τὴν προσευχὴν τῆς Παρασκευῆς, ἡ εὐθύη πίπτει ἐπὶ τοῦ Σεχ-ουλ-Ἰσλάμη καὶ ἀπάντων τῶν Οὐλεμάδων.

Ἄπαντες γινώσκουσιν, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐκίνησε τὴν ἀγωγὴν ἄλλ' ἐν τίνι ιδιότητι, ἀφοῦ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ θύματος δὲν δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ αἷμα τοῦ φονέως; Ἀλλ' ἐὰν παραδεχθῶμεν καὶ τοῦτο, μένει πάλιν ἄλλο ζήτημα: Ὁ Ἀβδ οὐλ Χαμίτ ἠδύνατό ποτε νὰ ἐξασκήσῃ δύο τίτλους συγχρόνως, τὸν τοῦ ἐνάγοντος, καὶ τὸν τοῦ ἡγεμόνος; Ἡδύνατο π. χ. ὦν ἐνάγων, νὰ ὑπογράψῃ συγχρόνως, συνωδὰ τοῖς νόμοις ἀπάντων τῶν Κρατῶν, καὶ τὴν καταδίκην ὡς Σουλτάνος;

Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὁ ἀείμνηστος Σουλτάνος Μεδζίτ, οὐδέποτε ἔστερξε νὰ ἐπικυρώσῃ ἀπόφασιν θανατικῆς ποινῆς διὰ φονεῖς ἀποδεδειγμένους, ἀλλ' ὁ υἱὸς ἐγένετο καὶ μηνυτὴς ἐγκλήματος, οὐδέποτε λαβόντος χώραν, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐπινοηθέντος, ἵνα φθάσῃ εἰς τοὺς σκοπούς του. Κατηγόρησεν ὡς φονεῖς, τὸν ἀδελφόν του, τὴν θείαν του, τοὺς τὴν κλίνην τῶν ἀδελφῶν του συμμερισθέντας γαμβρούς του, καὶ τόσους ἄλλους ἀθώους, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι πάντες οὗτοι εἰσὶ πατέρες οἰκογενειῶν. Ἀλλ' ἐὰν πράγματι ὁ Σουλτάνος Μουράτ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦσαν ἔνοχοι, διατί τότε, ἀφοῦ ἅπαξ κατεπάτησε τοὺς τε θρησκευτικούς καὶ πολιτικούς νόμους, δὲν τοὺς προσήγαγεν, ἐν τῇ αὐθαίρεσίᾳ καὶ τῷ ἀπολύτῳ αὐτοῦ δεσποτισμῷ, ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ἀλλὰ τὸν μὲν ἕνα ἐκήρυξε συγχωρητέον ὡς φρενοβλαβῆ, περὶ δὲ τῆς δὲ μητρὸς του, οὐδὲ λόγον πλέον ἐποίησατο, χωρὶς νὰ ἐξηγήσῃ πῶς αὕτη ἦτο συνένοχος;

Ἐκ τῆς ἀνακρίσεως ἀπεδείχθη πρὸς τούτοις, ὅτι μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς δολοφονίας τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ ἅπαντες οἱ πρίγκηπες τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας προσεκλήθησαν ἀπὸ μέρους τοῦ Μουράτ Ἐφένδῃ εἰς συμπόσιον, ἐν μεμονωμένῳ περιπτέρῳ, κειμένῳ ἐπὶ τῷ ὑψωμάτων τοῦ Βεδεκίου ὑπὸ τὸ ὄνομα Νισπετιέ. Ἡ πρόσκλησις αὕτη σκοπὸν εἶχε τὴν θανάτωσιν πάντων τῶν πρίγκηπων. Ἡ Α. Μ. ὁ Σουλτάνος Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ συλλαβὼν ὑπονοίας ἐξουδετέρωσε τὸ σχέδιον, ἀποσχὼν τῆς προσκλήσεως καὶ ἐμποδίσας συγχρόνως τοὺς ἄλλους πρίγκηπας νὰ παρευρεθῶσιν ἐν τῷ συμποσίῳ.

Ἡ παράγραφος αὕτη ἐγκλείει δευτέραν κατηγορίαν, δι' ἧς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ζητεῖ νὰ παραστήσῃ τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ ἀδελφόν ὡς ἕνα μέγαν φονέα, ἕνα ἀλιτῆριον, ἕνα μέγαν κακοῦργον! Ἀλλ' ἐπανα-

λαμβάνω νὰ εἶπω, ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ κρίνει καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Μία τοιαύτη πρόσκλησις, πρὸς θανάτωσιν τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐξαδέλφων του, ὄντων τότε δώδεκα σήμερον δὲ ἑνδεκα, γενομένη ἀπὸ μέρους τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, θὰ ἦτο ἀτιμωτάτη, αἰσχροτάτη πράξις, δι' ἣν ἅπαντες γινώσκουσιν, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι ἀνίκανος, ἀλλ' ὅτι ἡ Αὐτοῦ αὐτολεγομένη Μεγάθυμος Μεγαλειότης λίαν ἱκανή.

Ἐπὶ τίνι σκοπῷ ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἤθελε συλλάβει τὴν ἰδέαν τῆς θανατώσεως πάντων τῶν πριγκήπων; Ἰνα ἐξασφαλίσῃ τὸν θρόνον ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του; Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὥρειλε, νὰ ἀφήσῃ νὰ παρέλθῃ ὀλίγος χρόνος, ὅπως δυνηθῇ νὰ παγιώσῃ ἐν πρώτοις τὸν ἰδικόν του καὶ εἶτα νὰ σκεφθῇ διὰ τὸν υἱόν του, τότε δὲ ἡδύνατο, οὐχὶ διὰ τῆς θανατώσεως τῶν Πριγκήπων, ἀλλὰ δι' ἄλλου μέσου νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του. Ὁ Σουλτάνος Μουράτ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς ἀγαθότητος, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀρετῆς δὲν καταβαίνει ἐκ τοῦ ὕψους τῆς ἠθικῆς, ἵνα συλλάβῃ καὶ σχεδιάσῃ, ὡς ὁ συκοφάντης του, δολοφονίας, δηλητηριάσεις καὶ πνιγμούς. Ὁ Σουλτάνος Μουράτ εἶνα' γνήσιος τοῦ πατρὸς του υἱός. Ἄλλως τε, ἐὰν εἶχε τοιαύτην ἀπάνθρωπον πρόθεσιν, θὰ ἦτο τόσῳ ἄφρων, ὥστε νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, χωρὶς νὰ σκεφθῇ, ὅτι ὁ θάνατος τοσούτων ἀνθρώπων θὰ τῷ ἐπέφερε σὺν τῷ μώμῳ καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεώς του;

Τοιαύτη πρόσκλησις δὲν ἐγένετο· εἶναι ἐπινόησις αἰσχρὰ καὶ μοχθηρὰ ἔνεκεν σκοπῶν, γνωστῶν ἤδη γενομένων ὑπ' αὐτῆς τῆς δίκης. Ὡν βεβαιότατος, ὀρκίζομαι ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μου.

Ἐκ τῆς ἀνακρίσεως ἀπεδείχθη καὶ τοῦτο! Ἀλλὰ τίς ἡ ἀνάκρισις, καὶ ἐπὶ τίνων διδομένων ἐστηρίχθησαν οἱ κύριοι ἀνακριταί, ἵνα στηρίξωσι καὶ τὴν κατηγορίαν ταύτην, εἰμὴ μόνον ἐπὶ τῶν συκοφαντιῶν τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ; Ἐὰν οἱ κύριοι ἀνακριταί, ἐὰν οἱ ἀξιότιμοι καὶ ἀδέκαστοι(;) δικασταί τοῦ κακουργιοδικείου ὡς καὶ ἐκεῖνοι τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐξεπλήρουν εὐσυνειδήτως τὸ καθήκον των, καὶ οὐχὶ ἵνα εὐαρεστήσωσι τῷ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὥφειλον πρῶτον μὲν νὰ ἀποταθῶσι πρὸς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς πρίγκηπας, οἵτινες χάριτι θεῆα, ἐκτὸς τοῦ Βουρχάν-ἐδ-δὶν ἀποθανόντος ἅμα τῇ ἀναρρήσει τούτου, χαίρουσιν ἄκραν ὑγείαν, ἵνα μάθωσιν, ἐὰν πράγματι τοιαύτη πρόσκλησις ἐγένετο, εἶτα δὲ πρὸς τοὺς ἀρμοδίους, ἵνα πληροφορηθῶσιν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ περίπτερον τοῦ Νισπετιῆ, ἐν ἐπισκευῇ τυγχάνον, δὲν ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ οὔτε ὡς κατάλληλον μέρος τοῦ συμ-

ποσίου, οὔτε ὡς τάφος τῶν πριγκήπων. Βλέπομεν ὅθεν, ὅτι ἐνάγων, ἀνακρίται, δικασταὶ καὶ εἰσαγγελεῖς, δὲν ἦσαν, ἢ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐκεῖνοι δὲ, οἵτινες κατὰ τὸν τύπον μόνον εἶχον τὰς ιδιότητας ταύτας, δὲν ἦσαν, ἢ ἡ ἡχώ αὐτοῦ.

Ἡ Μεγαλειότης του συλλαβοῦσα ὑπονοίας ἐξουδετέρωσε τὸ σχέδιον, ἀποσχοῦσα τῆς προσκλήσεως καὶ ἐμποδίσασα συγχρόνως καὶ τοὺς ἄλλους πρίγκηπας νὰ παρευρεθῶσιν ἐν τῷ συμποσίῳ! Ἀλλὰ τὸ συμπόσιον βεβασίως ἐγένετο, ὁ δὲ Σουλτάνος Μουράτ παρέστη, ἀγνοῶν, ὅτι ὁ μεγαλοφυὴς ἀδελφός του ὑπονοίας συλλαβὼν ἀπέσχευεν, ἡμποδίσεν δὲ καὶ τοὺς ἀδελφούς του. Ἀλλὰ τότε ὁ Σουλτάνος Χαμίτ δύναται νὰ μᾶς εἴπῃ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ συμποσίου τούτου, καὶ τίνας δικαιολογήσεις ὑπέβαλον αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι πρίγκηπες, ἵνα ἀποφύγῃσι τὴν πρόσκλησιν τοῦ κυριάρχου των; Ἐγὼ τοῦλάχιστον θετικώτατα ἠξέυρω ὅτι ὁ Σουλτάνος Μουράτ δὲν ἐπάτησε τὸν πόδα ἐν τῷ ῥηθέντι περιπτέρῳ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του, δὲν ἐννοῶ δὲ, πῶς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ καὶ τοὺς ἀδελφούς του, ἀφοῦ ὑπῆρχεν ἄλλος ἰσχυρότερος αὐτοῦ καὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποφύγῃσι τὴν πρόσκλησιν, καὶ ἀφοῦ μάλιστα οἱ πρίγκηπες γνωρίζοντες τὴν καρδίαν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, κατὰ συνέπειαν δὲ ἔχοντες πλήρη πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην, δὲν ἠδύναντο ποτὲ νὰ συλλάβῃσι τοιαύτας βδελυρὰς ὑπονοίας. Οἱ αὐτοκρατορικοὶ πρίγκηπες, λέγω, εἰδότες νὰ ἐκτιμῶσι τὴν ἠθικὴν ἀξίαν καὶ τὰ αἰσθήματα ἐκατέρων, δὲν ἠδύναντο ποτὲ νὰ δώσωσι πίστιν εἰς τοιαύτην συκοφαντίαν, ἥτις, ἄλλως τε, διεβιβάσθη αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, οὐχὶ ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἀλλὰ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1878, ἥτοι εἰκοσιτέσσαρας μῆνας μετ' αὐτήν. Ὁ δὲ Σουλτάνος Μουράτ, λαβὼν γινῶσιν, μετ' ἀγανακτήσεως ἐγραφέ μοι, ὅντι ἔτι ἐν Κωνσταντινουπόλει, τάδε·

«Ὁ Χαμίτ, ὡς ἂν μὴ ἤρχουν τὰ δεινὰ, ἐν οἷς μὲ ὑποβάλλει, «προσπαθεῖ ἐπίσης νὰ διεγείρῃ κατ' ἐμοῦ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας «μας. Διὰ πλείεστων ὅσων ψεύδεων προσπαθεῖ νὰ παραπείσῃ αὐ- «τοὺς, ὅτι ἐγὼ, ἐπὶ τῇ βλάβῃ αὐτῶν, εἶχον τὴν πρόθεσιν νὰ ἀνα- «γορεύσω τὸν Σειλλάχ-εδ-δὴν διάδοχόν μου. Φαντάσου....

Ἐκκαλοῦμαι ὅθεν τῇ εὐθυδικίᾳ καὶ τῇ εἰλικρινείᾳ ἀπάντων τῶν πριγκήπων, καὶ ἐξορκίζω αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀλληλεγγύης, τῆς κοινῆς πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῆς ἀξιοπροπέας τοῦ θρόνου τοῦ Ὁσμάν, νὰ δηλώσωσιν ἐπὶ τῇ τιμῇ των ἐὰν ἔλαβον τοιαύτην τινὰ πρόσκλησιν. Ἡ δὴλωσις αὕτη, ἀποδεικνύουσα τὸ ψευδὲς τῆς δευ-

τέρας ταύτης κατηγορίας, ἀρκεῖ, ἵνα πείσῃ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις καὶ ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον περὶ τῆς δολιότητος τῆς δίκης, βραχύνῃ τὴν ἐξορίαν ἀνδρῶν ἀθώων καὶ ἐκδικήσῃ τὸν πρωτότοκον αὐτῶν ἀδελφόν, ὅστις ὑπῆρξε πάντοτε πρὸς αὐτοὺς ἀγαθὸς καὶ εὐμενὴς, καὶ ὅστις μόνος θέλει δυνηθῇ νὰ ἀναμορφώσῃ τὴν Τουρκίαν καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν θρόνον των.

Τότε μόνον, λέγω, ἅπαντες θὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, μὴ ζητῶν ἢ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἀρπαγέντα θρόνον του διὰ τῆς ῥαδιουργίας καὶ τῆς συκοφαντίας, ἀδιαφορεῖ ἂν μετ' αὐτοῦ θὰ καταστραφῇ καὶ τὸ Κράτος. Κατὰ τὰ 1876, ἐν μηνὶ Μαΐῳ, συνωδὰ ταῖς ἀτίμοις αὐτοῦ συκοφαντίαις, ἦτο ὁ Σουλτάνος Μουράτ, ὅστις προϋτίθετο τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν πριγκήπων ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του. Κατὰ τὰ 1877, ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ, ἦτο ὁ Μιδχάτ Πασᾶς, ὅστις προϋτίθετο τὸ αὐτὸ ἔγκλημα, ἵνα ἀναγορευθῇ Πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ἣν ἐσκόπει νὰ ἀνακηρύξῃ. Ταῖς Μεγάλαις Δυνάμεισι καὶ παντὶ τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ ἀπόκειται νὰ κρίνῃ, ἐάν ποτε ἦναι δυνατὸν τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος νὰ μεταρρυθμισθῇ καὶ νὰ ζήσῃ ὑπὸ τοιοῦτον Σουλτάνον !! Ἄλλ' ἐξακολουθήσωμεν.

Ἐὰν ὑπῆρχε πεποίθησις ὅτι ὁ Σουλτάνος Ἀζιζ πράγματι ἐδόλοφονήθη, ὥφειλον νὰ προσπαθῶσιν ὡς μάρτυρας τὴν μητέρα, τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς συζύγους του, ἵνα ἐπιβεβαιώσωσι τὸν φόνον καὶ συζητήσωσι συγχρόνως ἐκδίκησιν συνωδὰ τοῖς μωαμεθανικοῖς νόμοις. Ἀντ' αὐτῶν προσήγαγον μάρτυρας, μὴ ὄντας βεβαίως ἀξιοτιμωτέρους καὶ ἀξιοπιστοτέρους πολλῶν τῶν τὴν ἐκθεσιν ὑπογραψάντων ἱατρῶν. Μεταξὺ τῶν μαρτύρων τούτων ὑπῆρχον εὐνοῦχοι καὶ μία Χανούμισσα τῆς συνοδίας τοῦ Χαρεμίου τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου Ἀζιζ, κομψὴ καὶ φέρουσα χειρόκτια, ἀλλ' ἀμαθὴς, ἦντινα, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους, ἐκ τῶν προτέρων εἶχον διδάξῃ νὰ καταθέσῃ ὅ,τι κατέθεσεν. Οὐκ οἶδα μέχρι τίνος βαθμοῦ δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ μαρτυρία δούλων, ἰδίᾳ δὲ τῶν εὐνούχων. Εἶνε δυνατὸν οἱ πλύναντες τὸ σῶμα τοῦ μακαρίτου νὰ λέγωσιν ὅτι ἄνωθι τοῦ ἀριστεροῦ κόλπου ὑπῆρχε πληγὴ, ἐνῶ ἱατροὶ, οἵοι οἱ Dickson καὶ Marroin, χωρὶς νὰ ἀναφέρω τοὺς ἄλλους, ποιήσαντες τὴν αὐτοψίαν τοῦ σώματος δὲν εὗρον οὐδεμίαν ἄλλην πληγὴν, ἢ μόνον τὰς τῶν βραχιόνων; Δὲν εἶνε αἶσχος εἰς τοὺς δικαστὰς νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὰς διαβεβαιώσεις ἀγυρτῶν τινων μᾶλλον, ἢ εἰς τὰς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὧν ἡ τιμιότης καὶ ἡ ἀκεραιότης εἰσὶ πασίγνωστοι; Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς δύο τεθραυσμένους ὀδόντας, δῆλον ἐστὶ

ὅτι οἱ ἰατροὶ, μὴ ὄντες τόσοι πονηροὶ ὥστε νὰ φαντασθῶσιν, ὅτι οἱ φονεῖς, διὰ νὰ κατὰπνίξωσι τὰς φωνὰς τοῦ μακαρίτου, ἤρξαντο γροθοκοπεῦντες, δὲν προσέβησαν καὶ εἰς τὴν αὐτοψίαν τοῦ στόματος. Ἀλλὰ πῶς ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀγυρτῶν ἐκείνων νὰ ἐξετάσωσι τὸ στόμα καὶ νὰ ἴδωσι δύο ὀδόντας τεθραυσμένους, ἐκτὸς ἂν τὸ στόμα εἶχε μείνει ἀνοικτόν; Ἐν τούτοις ὁ Χριστοφορίδης Ἐφένδης, ὅντινα ἐνόμιζον ἄνθρωπον νοήμονα καὶ ἀκέραιον, ἐτόλμησε νὰ κατὰκρίνῃ τὴν ἱατρικὴν ἐκθεσιν καὶ νὰ ἀποτείνῃ τῷ Μιδχάτ Πασᾶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐρωτήσεις, φανταζόμενος ἴσως, ὅτι οἱ ὑπουργοὶ ὤφειλον, ὡς εἰ ἦσαν ἰατροὶ, νὰ ἐξετάσωσι καὶ τὸ σῶμα.

Ὅπως δύο ὀδόντες τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου ὥσι τεθραυσμένοι, εἰκάζεται βεβαίως πάλῃ, λαβοῦσα χώραν μετὰξὺ τοῦ θύματος καὶ τῶν φονέων. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ κύριοι δικασταὶ ἐπὶ τίνων ἀποδείξεων ἐστήριξαν τὴν ἡν ἐξέδωκαν ἀπόφασιν; Ἐπ' αὐτῆς, ἡ ἐπὶ τῆς ἐτέρας, καθ' ἣν ὁ Σουλτάνος λειποθυμήσας ἐκ τοῦ χλωροφορίου εὐρέθη ἐπὶ τοῦ σοφᾶ μὲ τὰς κνήμας κρεμασμένος καὶ τὴν κεφαλὴν κλίνουσαν πρὸς τὰ ἀριστερὰ, χωρὶς βεβαίως νὰ δυνήτῃ νὰ ἀμυνθῇ ἢ νὰ παλαίσῃ;

Ὅγκῳδες δέμα ὑπὸ μεταξωτοῦ ὑφάσματος περιβεβλημένον ἔκειτο ἐπὶ τραπέζης. Περιεῖχε τέσσαρα εὐρέα παραπετάσματα ἐκ μαδαπολάμας, ἔν ὑποκάμισον, ἔν ἐσώθρακον καὶ ἔν ἐπιχιτώνιον κοντόν (λιπαδὲ) ἐξ Ἰνδικῆς (τσι=τίου), ἐν ᾧ παρεμβάλλετο ὀλίγος βάμβας (βάτκα) ταῦτα μὲν πάντα, αἱματόφυρτα, χρώματος ἐρυθρο-μέλανος, ἦσαν τὰ ἐνδύματα, ἃ ὁ Σουλτάνος ἔφερε κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δολοφονίας, τὰ δὲ τέσσαρα παραπετάσματα ἦσαν ἐκεῖνα, ἃ εἰς τῶν δολοφόνων ἀπέσπασεν ἐκ τῶν παραθύρων τοῦ κοιτῶνος, ἵνα περικαλύψωσι τὸ σῶμα.

Τὰ πάντα αἱματόφυρτα, χρώματος ἐρυθρο-μέλανος!! Ἀλλὰ τὸ αἷμα δύναται ποτε νὰ διατηρήσῃ τοιοῦτον χρῶμα ἐπὶ πέντε ἔτη; Τοῖς χημικοῖς ἀπόκειται νὰ ἀποταθῶσι. Τὰ τέσσαρα παραπετάσματα ἦσαν ἐκ μαδαπολάμας!! Ἀλλὰ τίς ποτε εἶδεν οὐχὶ ἐν τῷ κοιτῶνι ἐνὸς Σουλτάνου ἢ ἐνὸς Πρίγκηπος ἢ μιᾶς Καδίνας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κοιτῶνι ἐνὸς θεράποντος ἐν τοῖς ἀνακτόροις παραπετάσματα ἐκ μαδαπολάμας; Ναί, μεταχειρίζονται τὸ ὕψωμα τοῦτο, ἀλλ' ὡς ὑπόρραμμα (φόδραν). Δὲν δύναμαι λοιπὸν νὰ ἐννοήσω πῶς ὁ δολοφόνος ἐν τοσούτῳ βραχεῖ διαστήματι ἠδυνήθη νὰ ξερράψῃ (ξυλώσῃ) τὰ ὑπορράμματα καὶ τῶν τεσσάρων παραπετασμάτων. Ἄρα, τὸ λέγειν, ὅτι ὁ δολοφόνος ἀπέσπασεν ἐκ τῶν παραθύρων τέσσαρα ἐκ μαδαπολάμας παραπετάσματα, εἶναι, ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ψεῦδος χονδροειδέστατον.

Ἐν τοῖς παραπετάσμασι τούτοις περιετυλίχθη τὸ σῶμα τοῦ Ἀζίζ. Ἀλλὰ δολοφονηθεὶς ἢ αὐτοκτονήσας ὁ Σουλτάνος δὲν ἦτο μία Τιργιαλὶς ὅπως περιτυλίξωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ μὲ τοιαῦτα ὑφάσματα. Ὑπῆρχον, νομίζω, ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑφάσματα καταλληλότερα διὰ τὸ σῶμα ἐνὸς Σουλτάνου! Ὅπως εὖρον ἐν ὑφασμα μεταξωτὸν, ἵνα θέσωσιν ἐν αὐτῷ τὰ ἀσπρόρρυχα, ἡδύναντο βεβαίως νὰ εὕρωσι καὶ ὑφάσματα ἀρμοδιώτερα καὶ καθαρώτερα, ἵνα περιτυλίξωσι καὶ τὸ σῶμα.

Ἡ ῥηθεῖσα Τιργιαλὶς, νέα κόρη, ἐκ τοῦ χαρεμίου τοῦ πρίγκηπος Χαμίτ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ, ἐφονεύθη, ἄγνωστος ἡ αἰτία, ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῆς κυρίου, τοῦ Χαμίτ Ἐφένδη, ὅστις, ἵνα κρύψῃ τὸ ἔγκλημά του, ἀφοῦ διέταξε νὰ περιτυλιχθῇ τὸ πτώμα ἐν τὸς ὑφασμάτων ἐκ μαδαπολάμας, ἐν εἵδει δέμαθος ἐνεπιστεύθη αὐτὸ εἰς τὴν Διλβέρ ἐδᾶ, τὴν πρώτην αὐτοῦ ταμίαν (Χαζναδάρ οὐστά) καὶ εἰς τὴν Νεργγίς-Ναχάλ, τὴν πρώτην αὐτοῦ πλύστριαν (Τσαμασίρ-οὔστασί). Αἱ γυναῖκες αὗται, συνοδευόμεναι ὑπὸ δύο ἄλλων νεωτέρων αὐτῶν, ἀνέβησαν ἐφ' ἀμάξης καὶ ὠδηγήθησαν κρύφα εἰς τὸν οἶκον ἐνὸς τῶν πιστοτέρων θεραπόντων τοῦ Πρίγκηπος, ὁπόθεν τὴν ἐπαύριον ἐγένετο ἡ κηδεία τῆς Κιρκασίας. Ὁ δὲ κύριος αὐτῆς διέδιδεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ὅτι ἡ δυστυχὴς ἀσθενὴς, μεταβάσα κατὰ διαταγὴν τῶν ἱατρῶν δι' ἀλλαγὴν ἀέρος ἀπέθανεν.

Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος, ὅστις κατηγόρησε τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν θεῖαν του, οὐδέποτε κακὸν τι διαπράξαντος, καὶ κατεδίδασκε πρόσωπα ἀθῶα δι' ἔγκλημα, ὃ αὐτὸς οὕτως ἐπενόησε.

Ἐν αὐτῷ τῇ ἰδίῳ δέματι εὗρέθη ἐπίσης ἐν χαλκονόμισμα δέκα παράδων, ὃ ὁ Πεχλιβάν Μουσταφᾶς ἔθετο ἐπὶ τῆς πληγῆς, ὅπως ἐμποδίσῃ περικοπὴν αἱμορραγίαν.

Ὁ Φαخرῆ Βέης ἐκράτει τὸν Σουλτάνον ἀπὸ τοὺς ὤμους, ὁ Χαδζή Μεχμέτ καὶ ὁ Μουσταφᾶ Δζεζάιρλης ἀπὸ τῶν κνημῶν, ὁ Μουσταφᾶς Πεχλιβάν ἐκοψε τὰς ἀρτηρίας. Ἡ πράξις αὕτη, συνωδᾶ τῇ κατηγορίᾳ, οὐδένα ἄλλον σκοπὸν εἶχεν ἢ νὰ θανατώσῃ βεβαίως τὸν Σουλτάνον διὰ τῆς αἱμορραγίας. Διὰ τοῦ λοιποῦ τόση φροντίς διὰ νὰ σταματήσωσι τὸ τρέξιμον τοῦ αἵματος, ὃ προῦκάλεσαν μὲ τόσον βάρβαρον τρόπον; Ἐὰν δ' ὁ Μουσταφᾶς Πεχλιβάν εἶχε λόγους πρὸς τοῦτο, διὰ τί τότε δὲν ἐπέθηκε καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας πληγῆς ἄλλην δεκάραν;

Παραδεχθῶμεν ἅπαξ ὅτι τὸ δέμα ἦτο αἰματόφυρτον, ἀλλὰ πῶς οἱ φονεῖς ἐπέτυχον, ὅπως οὐδὲ σταγὼν αἵματος φθάσῃ μέχρις αὐτῶν, ἀφοῦ εὕρισκοντο τόσον πλησίον τοῦ θύματός των; Ἐπρόφθασαν νὰ

ἀλλάξωσι φορέματα καὶ νὰ πλύνωσι τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον ἅμα τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἐγκλήματος; Ἀλλὰ κατὰ τὰ πρακτικὰ αὐτὰ τῆς δίκης φαίνεται ὅτι δὲν ἔσχον τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς τοῦτο χρόνον. Πρὶν ἢ μεταφερθῇ τὸ σῶμα εἰς τὸν στρατιωτικὸν σταθμὸν, οὐδεὶς τῶν παρόντων παρετήρησεν ἐπ' αὐτῶν σταγόνα τινὰ τοῦλάχιστον αἵματος. Πῶς ἐξηγητέον τὸ θαῦμα τοῦτο;

Οἱ τὸ ἐγκλήμα ὁμολογοῦντες κατηγορούμενοι, δηλ. ὁ Μουσταφᾶς Πεχλιβὰν καὶ ὁ Χαδζῆ Μεχμέτ, εἶπεν ὁ εἰσαγγελεὺς, βεβαιοῦσιν ὅτι ἐνήργησαν συνεπείᾳ τῶν ἀπειλητικῶν διαταγῶν καὶ ἐντολῶν τοῦ Μαχμουὶτ Πασᾶ, καὶ τῶν συστάσεων καὶ ἐνθαρρύνσεων τοῦ Νουρῆ Πασᾶ.

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ὡς καὶ ἐξ ἀπάντων τῶν πρακτικῶν τῆς δίκης δῆλον γίνεται, ὅτι, ἐκτὸς τῶν δύο τούτων, οὐδεὶς ἄλλος τῶν κατηγορουμένων, ἐναντίον τῶν βασανιστηρίων ἃ ὑπέστησαν, ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ἐνοχον τοῦ ἐγκλήματος. Ὁ Μουσταφᾶς Πεχλιβὰν καὶ ὁ Χαδζῆ Μεχμέτ εἰσὶν ἄρα γε εὐσυνειδητότεροι ἢ δειλότεροι τοῦ Μιδχάτ, τοῦ Μαχμουὶτ, τοῦ Νουρῆ, τοῦ Φαχρή, τοῦ Σεῖτ, τοῦ Μουσταφᾶ Δζεζάιρλη καὶ πάντων τῶν ἄλλων, ὅπως σπεύσωσι νὰ ὁμολογήσωσιν ἑαυτοὺς ἐνόχους καὶ νὰ ἐνοχοποιήσωσι τοὺς ἄλλους; Γνωρίζων κάλλιστα πάντας, δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω, ὅτι, ἐὰν πράγματι τὸ ἐγκλήμα εἶχε διαπραχθῇ, θὰ ὡμολόγουν αὐτὸ μᾶλλον οἱ ἄλλοι, ἢ οἱ δύο οὗτοι ἄθλιοι, παρ' οἷς ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως εἶναι ἄγνωστος. Ἀπειλητικαὶ διαταγαὶ καὶ ἐντολαὶ πρὸς θανάτωσιν τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ δὲν ἐδόθησαν τότε πρὸς τοὺς δύο τούτους ἀθλίους ὑπὸ τῶν Μαχμουὶτ καὶ Νουρῆ Πασάδων, ἀλλ' ἐδόθησαν σήμερον, μετὰ πλείστων συγχρόνως ὑποσχέσεων, ὑπὸ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἵνα, ὁμολογοῦντες ἑαυτοὺς ἐνόχους, ἐνοχοποιήσωσι καὶ ἐκείνους, ὑφ' ὧν ἐβούλετο νὰ ἀπαλλαγῇ. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ ἀντείπῃ· εἰς τί ἤθελον τοῖς χρησιμεύσει αἱ ὑποσχέσεις αὗται, ἀφοῦ ἐκ τῶν προτέρων ἦσαν βέβαιοι ὅτι ἤθελον καταδικασθῇ εἰς θάνατον; Ἀλλ' ἀπαντῶν λέγω, ὅτι ἦσαν βεβαιοίτατοι, ὅτι ἡ θανατικὴ ποινὴ ἤθελε ἐφαρμοσθῇ εἰς τοὺς ἄλλους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς αὐτούς. Ἐγίνωσκον κάλλιστα, ὅτι, καίτοι ἡ Α. Α. Μ. δὲν τυγχάνει ἐπιεικῆς πρὸς τοὺς ἀθώους, ἡξεύρει τὸν ἐναντίον νὰ κρατῇ τὸν λόγον τῆς τιμῆς τῆς (;) καὶ νὰ ἦναι ἀκριβεστάτος περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποσχέσεων του πρὸς πάντας ἐκείνους, οἵτινες γίνονται τὰ ὄργανα τῶν μεγάλων (!) αὐτοῦ σχεδίων. Ἄλλως τε δὲν εἶχον πρὸ τῶν ὀρθολογικῶν τὸ παράδειγμα τοῦ Βελῆ Μεχμέτ, τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων κακοῦργων καὶ τῶν ἄλλων;

Ἐπὶ τῶν ὁμολογιῶν καὶ τῶν διαβεβαιώσεων τῶν δύο τούτων ἀθλιῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν καταθέσεων ψευδομαρτύρων τινῶν, οἱ δικασταὶ ἀμφοτέρων τῶν δικαστηρίων βασιθεύοντες ἐξέδωκαν τὴν ἀπόφασίν των, χωρὶς νὰ θέσωσι τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς συνειδήσεως, χωρὶς νὰ σκεφθῶσιν, ὅτι τὰ παράσημα, δι' ὧν ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἐκόσμησεν ἐπὶ τούτῳ τὰ στήθη αὐτῶν, ἔσονται διὰ παντὸς αἶσχος καὶ ὄνειδος διὰ τε ἑαυτοὺς καὶ τὰ τέκνα των. Ἡζιώθησαν, εἶνε ἀληθές, τῆς εὐνοίας τοῦ κυρίου των, ἀλλ' ἐστιγματίσθησαν ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν των καὶ ἅπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου! Ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων» ἐν τινὶ ἐπιστολῇ του, ἐν ἣ ἔγραφε περὶ τῆς ἀποπείρας τοῦ Ἀλῆ Σουαβῆ καὶ τῆς δῆθεν συνωμοσίας τοῦ Δζιζάχ Πασᾶ, ἀποκαλῶν με, οὐκ οἶδα διατὶ, πνευματέμφορον καὶ ψέγων τὰς ἐνεργείας μου, ἔλεγεν, ὅτι, διὰ τῆς φυγῆς μου, ἔσωσα μὲν τὴν κεφαλὴν, ἀπώλεσα δὲ τὴν ἐλευθερίαν μου. Ἐγὼ δὲν μεταχειρίζομαι τὰς αὐτὰς φράσεις διὰ τοὺς ἀδεκάστους δικαστάς· ἀλλὰ τοῖς λέγω, ὅτι ἡσφάλισαν μὲν τὸ παρὸν, ἀπώλεσαν δὲ τὸ μέλλον των! Ναί! Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν πικρῶς θὰ μεταμεληθῶσι διὰ τὴν ἀπόφασίν των ἐκείνην, δι' ἣς ἐν ἐπιγνώσει κατεδίκασαν ἀθώους.

Ὁ κ. Χριστοφορίδης, ἀναπληρῶν τὸν πρόεδρον, ἐφαντάσθη, ὅτι, μετὰ τόσας ἄλλας θρασείας παρατηρήσεις, ἡδύνατο νὰ ἀποτείνῃ καὶ τὴν ἐπομένην, εἰς ἓνα Μιδχάτ Πχτᾶν.

Εἶπας ὅτι φοβηθεὶς διὰ τὴν ζωὴν σου, ἐγκατέλειπας λάθρα τὴν κατοικίαν σου καὶ ἐξήτησας ἄσυλον ἐν τῇ Προξενίῳ τῆς Γαλλίας. Ἐάν κατεῖχαιο ὑπὸ τοῦ φόβου τούτου, ὧφειλες νὰ ζητήσῃς τὴν συνδρομὴν τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης· τῆς πατρίδος σου. Δὲν δύνασαι δὲ νὰ ἀρνηθῇς, ὅτι ἄνθρωπος, οὐδὲν ἐν ἑαυτῷ ἐπιλήψιμον αἰσθανόμενος, οὐδέποτε ἀποφεύγει τὴν δικαιοσύνην τοῦ ἔθνους του, ἵνα καταφύγῃ ὑπὸ ξένην σημαίαν. Αἱ ἀρνήσεις, αἱ πρὸς τὰς ἡμετέρας ἐρωτήσεις ἀντάζας, ἀντὶ νὰ ᾧσιν ὑπὲρ σου, καταδεικνύουσι τοῦναντίον τὴν ἐνοχὴν σου.

Ὁ Χριστοφορίδης Ἐφένδης ἐνόμιζε Π. Χ. ἑαυτὸν ἔτι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐνθα οἱ νόμοι ἐφαρμόζονται ἐν δικαιοσύνῃ, ἣ εἶχεν ἄρᾳ γε λησμονήσει, ὅτι γενόμενος ὑπήκοος ὀθωμανός, ὑπηρετεῖ κράτος, ἐνθα πρὸ ἐξουσίας, παρὰ τοὺς θρησκευτικούς καὶ πολιτικούς νόμους, δὲν προεξάρχει ἡ μόνη ἡ θέλησις τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ; Προέβη εἰς τὰς θρασείας ἐκείνας παρατηρήσεις, ἐν τῇ ἐπαρσῇ ὅτι κατεῖχε θέσιν δικαστοῦ καὶ προέδρου τόσῳ μεγάλῃς δίκης; Ἀλλὰ δὲν ἐσκέφθη ὅτι ἡ πολύκροτος αὕτη δίκη ἐγένετο δημοστὰς μόνην καὶ μόνον πρὸς φανακισμὸν τῇ Εὐρώπῃ, ὅτι αὐτός τε καὶ οἱ

συνάδελφοί του δὲν ἦσαν ἡ νευρόσπαστα, τὰ ὁποῖα ἐκίνει ὁ περίπυστος Παδισάχη; τοῦ λόφου τοῦ Γιλδιζίου, καθήμενος ὀπισθεν τῆς σκηνῆς (Καρχακιδὸς περδὲς) ἐν πκρασκευασθείσῃ θέσει, χωρὶς νὰ τὸν βλέπῃ τὸ ἀκροατήριον;

Ἄλλ', ὦ κλεινὲ δικαστὰ καὶ πρόεδρε, πῶς ἀξιούς; ὅτι ὁ Μιδχάτ Πασᾶς δὲν ὤφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ λάθρα τὴν κατωκίαν του καὶ νὰ ζητήσῃ ἄσυλον ἐν τῷ τῆς Γαλλίας Προξενείῳ, ἀφοῦ, τοῦ Συντάγματος, ἔτι ἐν ἐνεργείᾳ, ἐξωρίσθῃ ἀπὸ τὸ μῶς καὶ ἀνθαιρέτως κατὰ τὸ 1876, εἴτα δὲ ἐμαθε τὴν φυλάκισιν, τὴν ἐξορίαν, τὴν ἐξοφάνισιν καὶ τὸν πειγμὸν τοσούτων ἀθῶων, ὑπουργῶν καὶ ὑπαλλήλων, πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν; Τίνα συνδρομὴν ἢ τίνα νόμον τῆς πατρίδος του ἠδύνατο νὰ ἐπικαλεσθῇ, ἀφοῦ ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καταπάτησε τοὺς τε θρησκευτικοὺς καὶ πολιτικοὺς νόμους, ἀφοῦ ἡ Τουρκία κατέστη, χάριν αὐτοῦ, ἐν πλήρει Ἰθ'. αἰῶνι, ἡ ἐστία τῆς ἀδικίας, τῆς παρανομίας, τῆς ἀνθαιρεσίας καὶ τῆς διαφθορᾶς; Ὅποια δὲ τοῦτου ψηλαφητοτέρα ἀπόδειξις, ἢ αὕτῃ αὕτῃ ἡ πολύκροτος δίκη καὶ ἡ ἀπόφασις, ἣν σὺ μετὰ τῶν συναδέλφων σου ἐξεδόκατε;

Ἐὰν ὁ Μιδχάτ Πασᾶς προσεπύχθητε νὰ διαφύγῃ τὴν δικαιοσύνην τοῦ ἔθνους του καὶ ἂν κατέρυγεν ὑπὸ ξένην σημαίαν, μάθετε, ὦ ἀδέκαστοι κριταί, ὅτι δὲν ἐπραξέ τοῦτο διότι ἠθάνετο ἐν ἐαυτῷ ἐπιλήψιμόν τι, ἀλλὰ, ἀπλῶς, ἀπλούστατα, ἵνα σώσῃ τὴν ζωὴν του, πολῦτιμον καὶ ἀναγκαίαν τῷ ὀλωμνηκῷ λαῷ, ἀπὸ τῆς χειρὸς τῶν λυσσόντων, οἵτινες ἐβουλεύσεντο τὸν ὀλεθρὸν του. Κατὰ μὲν τὰ 1878, ὑπέπεσεν εἰς τὸ μέγιστον λάθος νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκουσίως παρ' αὐτοῖς, ἐνῶ ἦτο ἐλεήθερος ὡς τὸ πτηνόν, βραδύτερον δὲ, νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὸ Προξενεῖον τῆς Γαλλίας, ἀντὶ νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλο μέσον σωτηρίας.

Ἐὰν πράγματι ὑπῆρχε δικαιοσύνη ἐν Τουρίᾳ, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀντὶ νὰ καταφύγῃ εἰς πλάγι μέρη, ὥρπει νὰ προσκαλέσῃ κατ' εὐθείαν τὸν Μιδχάτ Πασᾶν ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου. Δὲν ὥρπει νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Σμύρνην τὸν Χουσιῆν καὶ τὸν Ἀλῆν, μετ' ὧν ἐτύγγανεν ἐν τηλεγραφικῇ ἀλληλογραφίᾳ, ἵνα αἴρῃς τὸν συλλάβῃσι τῇ βοήθειᾳ τριῶν χιλιάδων στρατιωτῶν, ὡς εἰ ἐπρόκειτο περὶ ἐπικραστῆτος τινοῦ ἢ ὡς ἐὰν ἐσκόπει νὰ κάμῃ καὶ τὴν Σμύρνην ἀντιβουλίσαν, ὅπως ἀδίκως κατηγορήθῃ καὶ διὰ τὴν Συρίαν. Ἴνα συλλάβῃσιν τινα, μετὰ χειρίζοντι τάγματα στρατιωτικὰ, ἢ δι' ἐνός δικαστικοῦ κλητῆρος ἐνεργοῦσιν ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου; Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς συλλήψεως

τοῦ Μιθχάτ Πασᾶ ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη ἐν Τουρκίᾳ. Ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα, ὅλα αὐτὰ τὰ τεχνάσματα εἰσὶν ἀπόρροια τοῦ φόβου. Ἀλλ' εἰς βασιλεὺς, δίκαιος καὶ εὐμενής, δύναται ποτε νὰ κατέχεται ὑπὸ φόβου καὶ νὰ νομίζῃ ὅτι τὰ πάντα εἰσὶν αὐτῷ ὑποπτα, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὅστις, οὐδὲν ἄλλο λογιζόμενος ἢ συνωμοσίας καὶ ἀποπείρας κατὰ τῆς ζωῆς του, κατὰ συνέπειαν δὲ δυσπιστῶν καὶ ἀπὸ τοὺς πιστοτέρους θεράποντας αὐτοῦ, ἐκτὸς τῶν ῥηθέντων προφυλακτικῶν μέτρων, δὲν κοιμᾶται ἢ ἐν δωματίοις θωρηκτοῖς, ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παρασκευασθεῖσιν ἐν τῷ χαρμεῖῳ καὶ ὧν τινων ἡ θύρα δὲν ἀνοίγει ἢ δι' ἐλατηρίου, γνωστοῦ ὑπὸ μόνου αὐτοῦ; Οὐχὶ βεβχίως! Μόνος ὁ ἔνοχος ὑπεβάλλεται εἰς τοιαῦτα αὐστηρὰ μέτρα, ἵνα προφυλάξῃ τὴν ζωὴν του. Ἀλλ' ἀπὸ μέρους ἑνὸς ἡγεμόνος, ἀδίκου καὶ αὐθαιρέτου, ὡς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, καὶ ὁ ἀθῶος αὐτὸς ὑπόκειται εἰς πλείστους κινδύνους. Ἐχομεν δὲ πλῆθος παραδειγμάτων. Πῶς λοιπὸν ἐτόλμησας, ὦ εὐσυνειδήτε δικαστᾶ, νὰ κηρύξῃς ἔνοχον, ἄνθρωπον χωρὶς νὰ ἔχῃς ἐναργεῖς ἀποδείξεις, ἀλλὰ μόνον ἵνα ὑπακούσῃς εἰς τὴν θέλησιν τοῦ κυριάρχου σου; Ἐν τῇ θέσει τοῦ Μιθχάτ Πασᾶ καὶ ἐν γνώσει τῆς ἀδικίας καὶ τῆς αὐθαρεσίας, αἵτινες διέπουσι σήμερον τὴν Τουρκίαν, δὲν θὰ κατέφευγες καὶ σὺ αὐτὸς ὑπὸ ξένην σημαίαν; Ἐὰν ὁ Μιθχάτ Πασᾶς ἠνέωξε πρὸ εἰκοσιπέντε ἡμερῶν τὴν ῥηθείσαν θύραν, ὅπως προετοιμάσῃ ἐξοδὸν ἐν καιρῷ εἰσβολῆς, ἢν, ὡς λέγεις, ὁ μεγαλεπήβολος Λατῖφ Βέη, ἔνοχος ὢν, περιέμενε, δικαίᾳ τότε ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, δὲν ἐναύλωνεν ἐν ὅλῃ του τῇ ἡσυχίᾳ καὶ τῇ ἀγνοίᾳ τῶν δύο κατασκόπων του, οἵονδ' ἂν ποτε πλοῖον, ἵνα τὸν μεταφέρῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος ἢ οἴουδ' ἂν ποτε ἄλλου εὐρωπαϊκοῦ Κράτους;

Ἡ Βασιθεὶς Σουλτάνα ἐξωσθεῖσα τῶν ἀνακτόρων, λέγει ὁ εἰσαγγελεὺς, χωρὶς νὰ τῇ δοθῇ ὁ καιρὸς νὰ καλυφθῇ μὲ τό γιασμὰκι της, ἐρρίφθη ἔξω μόνῃ, οἰκίζουσα καὶ στένουσα, εἰς τρόπον ὥστε συνεκίνει πᾶσαν εὐαισθητον καρδίαν. Ἀ! ἔλεγεν, δολοφονήσαντες τὸν υἱόν μου θίσετε νὰ φονεύσῃτε καὶ ἐμέ; Ἐπεκαλεῖτο τὴν βοήθειαν τῶν παρεστῶτων, ἀλλὰ πάντες ἦσαν ἔνοχοι. Ἀντὶ νὰ λάβῃ τις οἶκτον εἰς τοὺς κλαυθμοὺς τῆς δυστυχοῦς ταύτης μητρὸς, τὴν ἔρριψαν ἐκούσαν ἀέκουσιν καὶ μεθ' ὕδρων ἐν μιᾷ λέμβῳ, ἥτις τὴν μετέφερεν ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Τοπ-κοπού, ἔνθα ἔμεινε τριάκοντα ἑννέα ἡμέρας ἀνευ φροντίδος καὶ ὑπηρεσίας.

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ἐναργῶς ἐξάγεται ὅτι ὁ εἰσαγγελεὺς ἐξέτύλισε τὴν κατηγορίαν χωρὶς νὰ προσέξῃ, ἵνα μὴ πέσῃ εἰς ἀνακολούθιας. Ἀλλὰ τίς ἤθελε τολμήσει νὰ τὸν δικαψεύσῃ προφορικῶς ἢ γρα-

πτῶς; Οὐχ ἦττον, ἵνα μὴ πέσῃ μικρὸς ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου, μεταξὺ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον βεβιαίως καὶ ἄνθρωποι δυνάμενοι νὰ διακρίνωσι τὸ ψευδὲς ἀπὸ τὸ ἀληθές, δὲν ὤφειλε νὰ ἦναι συνετώτερος καὶ νὰ δείξῃ ὅτι σέβεται ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἄλλους; Ποῦ εὗρεν, ὅτι ἡ Βασιδὲ Σουλτάννα, ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ της, ἐδιώχθη τῶν ἀνακτόρων καὶ ὠδηγήθη εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Τόπ-κοπού, ἔνθα ἔμεινε τριάκοντα ἐννέα ἡμέρας; Καὶ τοῦτο ψεῦδος παχυλόν! Ἡ Βασιδὲ Σουλτάννα οὐδὲ βῆμα ἔκαμεν πέραν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Φεριέ. Ἄλλ' ὑποθεθῆσθω ὅτι ἐστάλῃ τίς, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἤθελε τολμήσει νὰ βιάσῃ μίαν βασιλομήτορα, ἵνα ἐπιβιβασθῇ τῇ; λέμβου χωρὶς νὰ φορέσῃ τὸ γιαντζίκι καὶ τὸν φερδζέ της, ἢ τοῦλάχιστον τὸ δζάρι της, ἀφοῦ ἡ Μουσουλμανικὴ θρησκεία δὲν ἐπιτρέπει τοῦτο οὐδ' εἰς μίαν ἀπλὴν Μωαμεθανίδαν; Φεῦ! Μουσουλμάνοι εἶναι οὗτοι, ἐνῶ ἐκφέρουσι τοιαῦτα ψεύδη;

Εἰς εἰσαγγελεὺς, εἰς τοιοῦτος ἀνώτατος ὑπάλληλος νὰ μὴ ἡξεύρῃ τί λέγει, ἢ νὰ μὴ λαμβάνῃ τὸν κόπον νὰ συλλέξῃ ἐκ τῶν προτέρων πληροφορίας ἀκριβεστερας; Δὲν ὤφειλε νὰ γνωρίζῃ Π. Χ., ὅτι, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ διὰ τὴν πτώσει τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ πραξικοπήματος, τὰ ἀνάκτορα τοῦ Δολμαῖ Βαγτσέ περιεζώσθησαν ὑπὸ στρατοῦ ἐν ἀγνοίᾳ ἐκείνου, τοῦ υἱοῦ του καὶ πάντων τῶν θεραπόντων, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῇ προφάσει νὰ προφυλάξωσι τὰ ἀνάκτορα κατὰ ὑποτιθεμένης ἐφόδου τῶν Σοφτάδων;

Ἀληθεύσεται, ὅτι ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ, ἅμα τῇ πτώσει του, ὠδηγήθη διὰ λέμβου καὶ ἐν ὀκνηδίᾳ βροχῇ εἰς τὰ παλαιὰ τοῦ Βυζαντίου ἀνάκτορα· ἀλλ' οὐκ ἄλλως ἔδει γενέσθαι. Πευδέστατον ὅμως, ὅτι τὰ ἐνδύματά του ἐβράχυσαν· ἐκράτουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του μέγα ἀλεξιβρόχιον μέλαν. Πευδέστατον ἐπίσης, ὅτι ἠρνήθησαν νὰ τῷ δώσωσιν ἄλλα ἐνδύματα, ἵνα ἀλλάξῃ· κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν εἶχον πρόχειρα, ἀλλ' ἥλλαξεν, ἅμα αἱ ἱματιοφύλακες ἀφιχθεῖσαι ἔφερον. Ἄλλως τε, ἰδὼν ἰδίους ὀρθοκλμοῖς, διαβεβαιῶ, ὅτι ἅπαντα τὰ ἀσπρόρουχα καὶ τὰ ἐνδύματά του τῷ ἐστάλησαν τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν τῆς πτώσεως του ἡμέραν. Δὲν εἶναι ἐπίσης, ἀληθές, ὅτι ἐρρίφθη ἐπὶ ψιθύρου ἐν τῷ αὐτῷ ἐκείνῳ δωματίῳ, ἔνθα ἐδολοφονήθη ὁ Σουλτάνος Σελήμ· ἅπαντα τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βυζαντίου ἦσαν ὑπὸ τὴν διάθεσίν του. «*Ἠρτήθησαν ἐπίσης νὰ τῷ δώσωσι μίαν κοχλιαρίαν ζωμοῦ (σούπας), ἣν τινα εἶχε ζητήσει!*» Ἄλλ' ἤτό ποτε δυνατόν, ἐν τοιαύτῃ ταραχῇ καὶ συγχύσει, ἀδικαστάτοις ἐνὶ πραξικοπήματι, νὰ σκεφθῶ-

σιν ἐκ τῶν προτέρων περὶ τοῦ ζώμου, ὃν ἡ Μεγαλειότης του ἤθελε ζητήσει μίαν ὥραν μετὰ τὴν καθάρεισίν του; Ἀλλὰ κατὰ τὴν προῖταν ἐκείνην ἅπαντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦσαν τόσον συγκεκινημένοι, ὥστε ἐλκυσμόνησαν καὶ νὰ προγευματίσωσιν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Χαμίτ Ἐρένδης. Ἀλλῶς τε, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ νέου Σουλτάνου τὰ πάντα ἦσαν ἐν τάξει. Ὁ Σουλτάνος Ἀζιζ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἔφαγον· ἀλλ' ἐννοεῖται βεβαίως, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Βυζαντίου ἀνακτόροις δέν ἦσαν τόσον πύχριστοι, ὅσον ἐν τοῖς τοῦ Δολμα Βαγ-τσε, οὗχ ἦττον ὅμως; οὐδενὸς ἐστεροῦντο, οὐδὲ τροφίμων, οὐδ' ἀσπρορ-ρούχων, οὐδ' ἐνδυμάτων.

Μετὰ τρεῖς λοιπὸν συνεδριάσεις τὸ ποινικὸν δικαστήριον ἀπεσύρ-θη, ἵνα συνδικασθῇ. Ἀλλὰ φεῦ! ὅποια συνδιάσκεψις! *Οἱ εὐσυνεί-δητοι δικασταὶ ἀπεσύρθησαν, οὐχὶ ἵνα διασκεθῶσι μετ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἵνα ζητήσωσι τὴν τελευταίαν τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ ἀπόφασιν, ὅστις, καθ' ὅλην τῆς διάρκειαν τῆς δίκης, κεκρυμμένος, ὡς ἤδη ἐρρέθη, μετέβαλλε γνώμην ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως, ἣν προῦτίθετο νὰ ἐπιβάλῃ τοῖς δικασταῖς.* Ἐνεκα δὲ τούτου ὁ εἰσαγγελεὺς, ἀμνηχανὼν ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης, ἠτήσατο διὰ τοὺς Πασαδες πρῶτον μὲν τὴν ποινὴν ἀπλῆς ἐξορίας, εἶτα δὲ τὴν τῶν προσκαίρων δεσμῶν, καὶ τέ-λος οἱ κύριοι δικασταὶ, αὐστηρότεροι τοῦ εἰσαγγελέως, κατεδίκασαν τοὺς κατηγορουμένους εἰς τὴν κεφαλικὴν. Ὅτι τὸ κατηγορητήριον ὑπέστη σπουδαίαν ἀλλοίωσιν, ἀπόδειξις εἶναι, ὅτι ἐν πρώτοις μὲν οὐδεμία ἐν αὐτῷ ἐγένετο μνεία περὶ τοῦ πρώην Σουλτάνου καὶ τῆς μη-τρὸς αὐτοῦ, εἶτα δὲ, ὅτι καὶ αὐτοὶ συγκατελέχθησαν μετὰ τῶν ἐνόχων.

Οὕτω λοιπὸν οἱ δικασταὶ, ἔχοντες τὰς χεῖρας, οὐχὶ ἐπὶ τῆς συ-νειδήσεως, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἵνα κάμωσι βαθείας ὑποκλίσεις (τεμενάδες;) πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις τοῖς ὑπηγόρευσε τὴν ἣν ἐξέδωκαν αἰ-σχρὰν καὶ ἄτιμον ἀπόφασιν, ἐπληθύνον ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἵνα τὴν ἀνακοινώσωσι τοῖς κατηγορουμένοις· χωρὶς νὰ σκερθῶν, ὅτι, ὑπὲρ τὴν αὐθαίρετον διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, ἐπικρατεῖ ἡ κρίσις τοῦ κοινου, ὃ ἤδη κατέκρινε τὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν, καὶ ἡ θεία δι-καιοσύνη, ἥτις θᾶπτον ἢ βράδιον θέλει τοὺς τιμωρήσει! Συνῆλθον, ἵνα δικάσωσι καὶ καταδικάσωσι δῆθεν δολοφόνους, ἀλλ' ἡ ἀπόφασις αὐτῶν κατέστησεν αὐτοὺς πραγματικοὺς δικαστικοὺς δολοφόνους, φο-νεύσαντας ἀθώους, ὅπως εὐχρεστήσωσι τῷ ἐντίμῳ κυρίῳ των καὶ κερδήσωσι ἀντιμισθίαν τινά.

Ὁ καταήμερος προθεσμία ἐδόθη τοῖς καταδικασθεῖσιν, ἵνα ζητήσωσιν ἀντίρρουν τῇ ἀποφάσει! Ἀλλὰ τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, μὴ ἐξαίρουμένων οὐδὲ τῶν γραμματέων, οὐδὲ τοῦ εἰσαγγελέως αὐτοῦ, ἐφάνη ἀνεξαρτητότερον, ἀμεροληπτότερον καὶ δικαιότερον τοῦ ἄλλου; Ὁχι· καὶ αὐτὸ ἐπίσης ἐπηρεασθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ ἐπεκύρωσε τὴν βδελυρὰν ἐκείνην ἀπόφασιν. Ἀτόλμους δὲ, πρῶτον ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, χωρὶς νὰ περιμείνῃ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου, διέταξεν, ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Κακουργιοδικείου, ἐνκντῖον τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν νόμων καὶ παρὰ τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν πρὸς τὴν συζυγικὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, τὴν ἐκδοσιν διαζυγίου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, Φατιμέ καὶ Δζεμίλε Σουλτανῶν, ἀπὸ τῶν συζύγων των, Μαχμουτ καὶ Νουρή πασάδων· δεύτερον, ὅτι τὰ μέλη τοῦ δικαστηρίου τούτου ἠδυνήθησαν, ἐν δυτὶ μόναίς ἡμέραις νὰ μελετήσωσι τὸ τόσῳ μακρὸν καὶ πολύπλοκον κατηγορητήριον καὶ νὰ συντάξωσιν ἐπικυρωτικὴν ἐκθεσιν ἐφ' ὅλων τῶν κεφαλαίων τῆς κατηγορίας, ἐν ᾗ, κατ' ἀνωτέραν βεβία· ἐντολὴν, συνίσταται τοῖς τῆς δευτέρας κατηγορίας καταδικασθέντας εἰς τὴν ἐπείκειν καὶ τὴν μεγαθυμίαν τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκράτορος Μεγαλειότητος.

Ἡ ἐκκλησις αὕτη δὲν ἐγένετο ἐκ τύχης, οὐδ' ὑπογορεύθη ὑπὸ φιλανθρωπῶν αἰσθημάτων, ἀλλὰ συνεπέει· ἐπιμόνων πρασάσεων Δυναμέων τινων, πρὸ πάντων δὲ τῆς Ἀγγλίας, ἐναντίον τῆς αὐθαριστεῖς διέκτασιν τῆς δίκης. Προσθετέον ἐπίσης τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν δυσχερέειαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ λαοῦ, ἐνεκα τῶν ὁποίων ὁ Ἀβδ οὐλ Χαμίτ ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ προφυλακτικὰ μέτρα κατὰ τὴν ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Ἡ καταδίκη τῶν δῆθεν δολοφόνων δὲν ἦτο ἢ θρασὺ πρᾶξιόν τι, γενόμενον ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν συμβούλων του πρὸς παγίωσιν θρόνου σεσηπότος. Εἰς ταῦτα ἀπιδότειν ἐπίσης καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀποφάσεως εἰς συμβούλιον Οὐλεμάδων, ἵνα ἀποφινθῶσιν ἐάν αὕτη ἦτο δικαία καὶ ἐάν ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ κεφαλικὴ ποινή. Μέλη τινὰ τοῦ συμβουλίου τούτου, ἐπειδὴ, ἐμπνεόμενα ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, κατέκριναν τὴν ἀπόφασιν καὶ ἠρνήθησαν νὰ υπογράψωσι τὴν κεφαλικὴν ποινὴν, ἐξυβρίσθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν Πρεσβειῶν τινων, ἐναντίων πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς περιφήμου ἐκείνης ἀποφάσεως καὶ ἐμμενουσῶν, ὅπως ἡ δίκη ἀναθεωρηθῇ, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου μὴ ὁ λαὸς βίᾳ ἐλευθερώσῃ τοὺς καταδικασθέντας, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ λίαν περιπεπλεγμένως, ἀπεφά-

σεις τέλος, πρὸς ματαίωσιν πάσις τοιαύτης ἀποπείρας τοῦ λαοῦ, νὰ ἐπιδιβάσῃ ἐν σπουδῇ, τῇ 16 Ἰουλίου, τοῦ ταχυπλόου Ἰζεδὶν καὶ νὰ στείλῃ εἰς ἐξορίαν ἅπαντας τοὺς εἰς θάνατον καταδικασθέντας, ἐκτὸς τοῦ Χαδζῆ Μεχμέτ καὶ τοῦ Μουσταφᾶ Πεχλιβάν. Ὅπως δικαιολογηθῇ ἐνώπιον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, συγχρόνως δὲ καταπείσῃ πάντας, ὅτι τὸ ἐγκλημα διεπράχθη ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων, ὅτι ἡ κατ' αὐτῶν ἀπόφασις ἦτο ἐννομος καὶ δικαία, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἐμπνέσται ὑπὸ αἰσθημάτων ἐπεικῶν καὶ εὐσπλαγγῶν, κατέφυγε τῇ ἐπαύριον εἰς ἐν στρατήγημα, νομίζων ὅτι ὁ κόσμος εἶνε τόσον εὐήθης, ὥστε νὰ μὴ ἐννοῇ τὰς ἀληθεῖς αὐτοῦ προθέσεις. Κατεχώρισεν ἐν ταῖς τουρκικαῖς ἐφημερίσιν, ὅτι οἱ γαμβροὶ αὐτοῦ, Μαχμουτ καὶ Νουρὴ πασάδες, τῷ ἔστειλαν ἱκετήριον ἐπιστολὴν, γεγραμμένην καὶ ὑπογεγραμμένην ἰδίαις αὐτῶν χερσὶ, διὰ τῆς ὁποίας, ὁμολογοῦντες μὲν ὅτι ἦσαν ἐγκληματίαι τῆς δολοφονίας, ἀλλ' ὅτι διέπραξαν αὐτὴν κατ' ἐντολὴν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ἐπεκαλοῦντο τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν μεγαθυρίαν αὐτοῦ. Ὅτι, καίτοι τὸ τῆς ἀναθεώρησης συμβούλιον ἐπεκύρωσε τὴν ἀπόφασιν ἀμφοτέρων τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, οὐχ ἤττον οὗτος τῷ τῆς χάριτος δικαιώματι αὐτοῦ χρησάμενος ἐμετρίασε τὴν κεφαλικὴν ποινὴν εἰς ἐξορίαν ἐν Ταῖρ, πλὴν τοῦ διαμερίσματος τῆς Χεδζάκης ἐν Ἀραβίᾳ· καὶ ὅτι ἐπεφυλάσσετο νὰ γνωστοποιήσῃ βραδύτερον τὴν διάρκειαν τῆς ἐξορίας. Τὸ δημόσιον περιμένει ἀκόμη τὴν γνωστοποίησιν ταύτην.

Ἡ ἐπίσημος αὕτη διακοίνωσις καὶ ἡ σπουδὴ μεθ' ἧς ἀπέστειλε μακρὰν τῆς πρωτευούσης τοὺς καταδεδικασμένους, χωρὶς καὶ νὰ τοῖς ἐπιτρέψῃ νὰ ἴδωσι τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους αὐτῶν, καταδεικνύουσι τὸν φόβον, ὃν προὔξενησαν αὐτῷ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ καὶ αἱ παραστάσεις τῶν Δυνάμεων διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς δίκης. Ἐν τῇ δυσχερεῖ περιστάσει, ἐν ἣ εὐρίσκετο, δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ εὕρῃ καλλιτέραν διέξοδον. Ἐν γνώσει τῆς μακροθυμίας καὶ τῆς λεπτότητος τῶν Δυνάμεων, βέβαιος δὲ ὅτι αὐταὶ ἤθελον εἰπεῖν: Ὅ,τι ἔγεινεν ἔγεινε, περιττὸν νὰ ἐπανέλθωμεν, ἔσπευσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του, ὃ τόσον καλῶς ἐπέτυχεν.

Ἄπαντες πεποίθασιν ὅτι ἡ ρηθεῖσα ἱκετήριος ἐπιστολὴ ἦτο πλαστή, ἢ, ἂν δὲν ἦτο τοιαύτη, ὅτι ἀπεσπάσθη διὰ τῆς ἀπειλῆς καὶ τῆς βίας, ὅπως, ἐκτὸς τοῦ Χαδζῆ Μεχμέτ καὶ τοῦ Μουσταφᾶ Πεχλιβάν, ὑπόπτων τοῖς πᾶσι, ὑπάρχουσι καὶ δύο ἕτεροι, ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων μετὰ τὸν Μιδχὰτ, ὁμολογοῦντες τὴν συνενοχίαν των ἐν τῷ ἐγκ-

κλήματι. Ἐνόμισεν, ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἡδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ ἐνώπιον τῶν Δυνάμεων, συγχρόνως δὲ νὰ ῥίψῃ ἅπανσαν τὴν εὐθύνην τοῦ ἐγκλήματος ἐπὶ τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ ἀδελφοῦ. Γινώσκουσιν ἐπίσης ὅτι καὶ ἡ ἐπιστολὴ τῆς μητρὸς τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ, ὅπως δέθεν τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν δίκην καὶ διὰ τὴν τιμωρίαν τῶν δολοφόνων τοῦ υἱοῦ της, ἦτο ἐπίσης πλάστῃ, ἡ ἀποσπασθεῖσα καὶ αὕτη διὰ τῆς βίας. Οὔτε ὁ Μαχμουτ, οὔτε ὁ Νουρὴ εἰσὶν οὐτιδανοὶ καὶ ἄθλιοι, ὅπως ἀπευθύνωτι τοιαύτην ἐπιστολὴν ἐν ᾧ εἶναι ἁθῶοι, οὔτε ἡ Αὐτῆς Ὑψηλότης, ἡ Βασιλομήτωρ, εἶναι εὐήθης, ἵνα τῷ γράψῃ εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν, ἐνᾧ γνωρίζει ὅτι ὁ υἱὸς της ἤτοκατόνησεν.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ κατηγορητηρίου, ἐκ τῆς δημηγορίας τοῦ εἰσαγγελέως, ἐκ τῶν πασιδῆλων ἀσυναρτησιῶν καὶ τῶν ἀνακιδῶν ψευδῶν, ἐκ τῶν πεπλασμένων καταθέσεων τῶν μαρτύρων, τῶν μὲν ἀγορασθέντων τῶν δὲ ἐξαναγκασθέντων πρὸς τοῦτο, ἐκ τῶν συζητήσεων, διεξαχθεῖσων τοσοῦτον ἐσπευσμένως ἐναντίον τῶν τε τύπων καὶ τῶν διατάξεων τῶν νόμων, τοῦθ' ὅπερ ἀποδείκνυσιν τὴν προδιάθεσιν τῶν δικαστῶν, τῶν μὲν ἵνα ἐκδώσωσι τὴν ἀπόφασιν, τῶν δὲ ἵνα ἐπικυρώσωσιν αὐτήν, ἐξ ὧν ὅσα ἐπηκολούθησαν τὴν δίκην, καὶ ἐκ τῶν ἐμῶν ἀναιρέσεων, βασιζομένων ἐπὶ τῆς ἀληθείας, ὁ ἀναγνώστης διορθῇ ἐναργέστατα τὴν κακοβουλίαν καὶ τὴν ἐπίμονον πρόθεσιν τοῦ Ἀβδουὺλ Χαμίτ καὶ τῶν συμβούλων αὐτοῦ, ὅπως ἐξολοθρεύσωσι καθ' ὅλοκληρίαν τὸν Σουλτάνον Μουράτ, τὸν Μιδχάτ πασᾶν καὶ ἅπαντα τὰ ἰσχυρὰ μέλη τοῦ φιλελευθέρου κόμματος, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐξασφαλίσῃ, πρὸς βλάβην τοῦ ἔθνους, τὸν θρόνον, ὅντινα ἀνόμως καὶ αὐθαίρετως ἤρπασε, κατέχει δὲ δυστυχῶς μέχρι σήμερον.

Ὁ κυνισμὸς καὶ ἡ ἀπάθεια, μεθ' ὧν ὁ Χαδζὴ Μεχμέτ καὶ ὁ Πεγλιβάν Μουσταφᾶς ὡμολόγησαν ἑαυτοὺς ἐνόχους καὶ ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐξορίας αὐτῶν, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι, καίπερ διαμαρτυρηθέντες διὰ τὴν ἀθώωτητά των ἤδη ἐξωρίσθησαν, ὑποστηρίζουσι τὰ λεγόμενά μου, δηλαδὴ ὅτι οἱ δύο πρῶτοι ἡγοράσθησαν διὰ νὰ καταθέσωσιν ὅ,τι κατέθηκαν καὶ διὰ νὰ ἐνοχοποιήσωσι τοὺς ἄλλους. Ἐὰν ἐγνώριζέ τις τοὺς ἀθλίους τούτους, πάραυτα θὰ ἠγνόει, ὅτι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ καταθέσωσιν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου πᾶν ὅ,τι κατέθηκαν, ἐὰν ἐκ τῶν προτέρων δὲν ἐδιδάσκοντο πρὸς τοῦτο.

Διὰ τοιοῦτου λοιπὸν αὐθαιρέτου καὶ ἀδίκου τρόπου ἐπεραιώθη ἡ περιφημὸς ἐκείνη δίκη. Ὁ δευεῖα φωνὴ ἐκ τοῦ λαοῦ ἐξῆλθεν, ἵνα ζητήσῃ δικαιοσύνην ὑπὲρ ἐννέα ἀθῶων θυμάτων τῆς κακοβουλίας καὶ τῶν χα-

μερῶν συμφερόντων δύο ἀνθρώπων, ἐνεργούντων, τοῦ μὲν πρὸς παγίωσιν τοῦ θρόνου του, ἀπαισίῳ τῷ κράτει, τοῦ δὲ τῇ μεγάλῃ Βεζυρίας του δι' ἣν εἶναι ἀνέκτος. Τοῦναντίον ὁ τουρκικὸς τύπος, ὅστις οὐδέποτε ἠνέστη τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, πρὸ πάντων δὲ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἐποχῇ, ἐγένετο, κατὰ μὴδὲν ἀναλογιζόμενος, τὸ ἐκ τοῦ καθήκον καὶ τὴν πρὸς τὸ ἔθνος εὐθύνην, τυρλὸν ὄργανον τοῦ ἐχθροῦ τῆς πατρίδος, δημοσιεύσας· πλεῖστα ὅσα κατὰ τοῦ Μιθᾶτ καὶ τοῦ Ρουδζῆ, χωρὶς νὰ σεβασθῇ τοῦλάχιστον τὰς πρὸς τὸ κράτος ὑπηρεσίας των. Ἡ δὲ ποίησις τοῦ Κεμάλ πασᾶ, τοῦ ἀντιπρίμου τοῦτου ὑπουργοῦ τῇ Πύλης, ἐν ᾗ ποίων τὸν πανηγυρικὸν τοῦ ἐνὸς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τίθισι τὸν ἐξ ἀκανθῶν στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῇ τοῦ ἐτέρου, προσβάλλει δὲ τὴν ὑπόληψιν προσώπων ἀπειράκις αὐτῷ ἀνωτέρων, οὐδενὸς λόγου ἀξία ἐστί.



Μὴ νομίσῃ τις ὅτι ἡ δίκη ἔσθῃσε τὴν ἐξ αἵματος καὶ ἐκδικήσεως δίψαν ἐκείνου, ὅστις δυστυχῶς κρατεῖ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὴν τύχην τῆς Τουρκίας, κατὰ τῶν φίλων τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν μελῶν τοῦ φιλελευθέρου κόμματος. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀφ' οὗ διὰ τῆς ἐξορίας ἀπηλλάγη τῶν ἐν τῇ Τουρκίᾳ ἐχθρῶν του, ἔστρεψε τοὺς ὀρθαλμούς του πρὸς τοὺς ἐκ τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ κράτους ἐν γένει μακρὰν εὐρισκομένους. Ἐν πρώτοις ἐξεμάνη ἐναντίον τοῦ Σχιδικ Πατᾶ, τοῦ μόνου οἰκονομολόγου Μουσουλμάνου, χρηματίσαντος πολλαῖς Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, κατὰ τὰ 1878 Μεγάλου Βεζύρου καὶ τελευταῖον Γενικοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἀρχιπελάγου. Ἀφ' οὗ τὸν ἔπαυσε τῆς ὑπηρεσίας του, ἀντικαταστήσας αὐτὸν ὑπὸ τινος Σχίτ Πατᾶ, τὸν ἐφυλάκισεν πρῶτον εἰς τὰ ἐν Χίῳ δωμάτια αὐτοῦ, χωρὶς νὰ συγκαινωνῇ μετ' οὐδενός, εἶτα δὲ τὸν ἐξώρισεν εἰς τὴν Αἴμνον, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ δυστυχὴς οὗτος ὑπουργὸς βάρεως ἀθηνῶν εὐρίσκειται μακρὰν τῆς οἰκογενείας του καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἰατρικῆς θεραπείας. Καὶ ταῦτα ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι κατεχράσθη ἑνδεκα χιλιάδας λιρῶν ἐπὶ τῶν ὑπὲρ τῶν θυμάτων τοῦ ἐν Χίῳ σεισμοῦ γενομένων συνεισφορῶν. Εἰς μάτην ἢ ἐπὶ τῶν βοηθημάτων διεθνῆς ἐπιτροπῇ διεβεβαίωσεν ὅτι οὐδεμία κατὰχρησις ἐγένετο. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ οὐδὲν ἄνησυχεῖ ἂν προσβάλλῃ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν ἀθῶων

ἀνθρώπων. Τί ἔπραξεν ὁ Σαδικ Πασᾶς, εἰς τι σφάλμα ὑπέπεσεν, ἵνα τοιοῦτοτρόπως ὑπορέσῃ; ὁ ἀναγνώστης τὸ συμπεραίνει βεβαίως.

Μετ' αὐτὸν προέβη εἰς τὴν κατ' ἐρήμην δίκην καὶ εἰς τὴν εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν καὶ τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας κατὰδίκην τοῦ Σεφιατῆ Ἀλῆ βέη, διότι ἐξέδιδε πρῶτον ἐν Νεαπόλει, εἶτα δὲ ἐν Ἑλβετίᾳ εἰς γλώσσαν τουρκικὴν τὸ Ἰστικπάλ (τὸ Μέλλον), ἐφημερῶς, ἐν ᾗ ἔγραφεν κατὰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ διήγερε τὰ πνεύματα ἐν Τουρίᾳ. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς καταδικάσεως καὶ τῆς δήμευσης ἐν πλήρει ἰοῦ αἰῶνι τὴν περιουσίαν ἀνθρώπων, θυσιαζομένων ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῆς παλιγγενεσίας αὐτῆς, δὲν θὰ ἔπραττε κάλλιον νὰ διορθώσῃ ἑαυτὸν καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς φιλανθρωπικώτερα καὶ πατριωτικώτερα αἰσθήματα, τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ δύναται νὰ ἀναγκάσῃ πάντας νὰ λέγῳσι καὶ νὰ γράψωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ, ἐὰν αἰσθάνηται ἑαυτὸν ἀδιόρθωτον, νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ κράτους; Ὁ Ἀλῆ Βέης, καίπερ καταδικασθεὶς εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν καὶ εἰς τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας του, ἐκέρδησε τοῦναντίον τὸν ἔπαινον καὶ τὴν συμπίθειαν τῶν πιεζομένων αὐτοῦ συμπολιτῶν καὶ ἅπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔσεται ἐσαεὶ ἡύλογημένον, ἐνῶ τὸ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ κατατηραμένον. Τὰ ὀνόματα τοσούτων μαρτύρων χρυσοῖς γράμμασιν ἐγγραφαχθήσονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ μετὰ σεβασμοῦ προφερθήσονται ὑπὸ τῶν ἐπελευσσομένων γενεῶν· ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ καὶ τὰ τῶν συνενόχων του ἐγγραφαχθήσονται γράμμασι μελαῖνος καὶ προφερθήσονται μετὰ περιφρονήσεως καὶ ἀγανακτήσεως!

Ἦδὴ ἡ ἐμὴ σειρά. Ἀλλὰ πρὶν ἢ διηγηθῶ τὰ τελευταῖα γεγονότα, ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἀνατρέξω εἰς παρωχημένην τινὰ ἐποχὴν.

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, μὴ δυνηθεὶς διὰ τῶν ὑποσχέσεων καὶ τῶν προφορῶν του, νὰ μὲ καταπέσῃ, ἵνα ἐπιστρέψω εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διέδωκεν, ἵνα παραβλάψῃ τὴν ὑπόκλησίν μου παρὰ τῷ Σουλτάνῳ Μουράτ καὶ τοῖς φίλοις μου, τὴν φήμην, ὅτι τῷ εἶχον ἀπευθύνει ἱκετήριον ἐπιστολὴν, δι' ἧς ἐκλιπαρῶν τὴν χάριτα αὐτοῦ, ὑπεσχόμην νὰ καταθέσω πάνθ' ὅσα γνωρίζω διὰ τὸν πρῶτον Σουλτάνον καὶ τὸ κόμμα αὐτοῦ.

Πρὸς διάψευσιν τῆς συκοφαντίας ταύτης κατέφυγον εἰς τὸν ἑλληνικὸν τύπον, τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρνηθέντος μοι τὴν χάριτα ταύτην. Ἰδοὺ τι ἐδημοσίευσά τότε ἐν τῇ «Παλλιγγενεσίᾳ» καὶ τῇ «Ἑλευθερίᾳ.»

Ἀξιότιμε Κύριε Συντάκτα.

Ἀδυνατῶν διὰ τοῦ ἐν Κωροστατινουπόλει τύπου νὰ διαφύσω κακόβουλόν τινα γήμην, σκοπίμως διαδοθεῖσαν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μου, προστρέχω εἰς ὑμᾶς καὶ σὰς παρακαλῶ, ἵνα χάριν τῆς ἀληθείας καταχωρίσετε ἐν τῷ ἀξιωτίμῳ φύλλῳ σας τάδε:

Ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν ἐνδιαφερόμενοί τινες διαδίδουσιν ἐν Κωροστατινουπόλει, ὅτι διὰ τινος τραπέζιτου ἀπέστειλα ἱκετήριον ἀναφορὰν πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Σουλτάνον Χαμίτ, δι' ἧς ἐξαιτούμαι τὴν συγχώρησιν αὐτοῦ καὶ τὸν καθικετεύω νὰ μοὶ ἀπορίμῃ ἀμνηστίαν ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει νὰ τῷ καταργείω πᾶν ὅ,τι γινώσκω περὶ τῶν μεταξὺ τοῦ πρώην Σουλτάνου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ διατρεξάντων.

Οὐδὲν τοῦτου ψευδέστερον! Ἀναιδὴς καὶ παχυλὴ συκοφαντία, βεβουλευμένως διαδιδόμενη ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀτομικὴν μου τιμὴν καὶ ἐπόλησιν προσπαθοῦσι νὰ βλάψωσιν.

Ἐπὶ δὴν ἔτη καὶ ἐπέκεινα ἀπὸ τῆς καταδιώξεώς μου καὶ τῆς ἐν Ἀθήναις διαμορφῆς μου οὔτε κἄν ἐγαντάσθην νὰ προβῶ εἰς τοιοῦτον χαμερπὲς καὶ μυσσφόρ διάβημα τοῦναντίον, Ἑλλήν γνήσιος καὶ συνεπὴς εἰς τὰς ἀρχάς μου, ἀπέστειλα καὶ περιεφρόνησα τὰς προσφορὰς καὶ τὰς ὑποσχέσεις, ἅς τινας ὁ Σουλτάνος Χαμίτ, ἐπιθυμῶν νὰ μὲ προσελκύσῃ πρὸς τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ πρόσωπον, ἐπαρειαλμένως διὰ διαφόρων μεσαζόντων μοὶ προέτεινεν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ συνθήκῃ νὰ θεωρῶ τὸν Σουλτάνον Μουράτ ὡς τεθνεῶτα καὶ νὰ παύσω πᾶσαν ὑπὲρ Αὐτοῦ ἐνέργειαν.

Μαθέτωσαν λοιπὸν καὶ αὐθις οἱ συκοφάνται μου ὅτι λίαν μακρὰν τοῦ νὰ μιμηθῶ τοὺς ἐπὶ προδοσίᾳ ἄδρως ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ ἀμειβομένους, ἄκαμπτος μὲν πρὸς τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ὑπῆρξα καὶ ἔσομαι, ἀφωσιωμένος δὲ ψυχῇ τε καὶ σώματι ἔσαεὶ πρὸς τὸν Σουλτάνον Μουράτ ὅστις, ἐὰν ἐπαρέλθῃ εἰς τὸν θρόνον, εἰμὶ βέβαιος ὅτι, διὰ τῶν εὐγενῶν καὶ φιλελευθέρων αὐτοῦ ἀρχῶν, οὐ μόνον τὴν καταργέουσιν Τουρκίαν θέλει ἀνακαιρίσει καὶ μεταρρυθμίσει, ἀλλὰ καὶ τὸν Μωαμεθαρικὸν λαὸν ἐκ τοῦ γαλιτατισμοῦ καὶ τῆς ἀμαθείας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ θέλει ποδηγετήσει.

Δέξασθε, ἀξιότιμε κύριε συντάκτα κ.τ.λ.

Ἀθήνησι τῇ 19 Αὐγούστου 1880.

ΚΑΕΑΝΘΩΣ ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ

Δύο μῆνας μετὰ τὴν δημοσίευσιν ταύτην, ἤτοι κατὰ τὸν μῆνα Οκτώβριον, ὁ Βιτάλη Πασᾶς, συλλαβὼν ἐν τῇ ἐν Φερίκιοι τοῦ Πέρα οἰκίᾳ ἐνὸς Ἰταλοῦ μίαν μικρὰν Κιρκασίαν, ἐννεχετῇ καὶ ἀνήκουσαν τῷ Χαρεμίῳ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ὡδήγησεν αὐτὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γιλδιζίου. Αἱ τουρκικαὶ ἐφημερίδες, ὅργανα ἀφοσιωμένα ἰῶ Χαμίτ, διὰ τῆς συνήθους αὐτῶν αὐθαδείας, διηγούντο, ὅτι ἦτο κοράσιον, ἢ ὀδαλίκη τις, ὅπως διευκολύνη τὴν μετὰ τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς, ἔλλη-
νος τὴν καταγωγὴν, εἰς Ἀθήνας φυγὴν τῆς, εἶχε συμπαραλάβει ἐκ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Τσιραγάν, καὶ ὅτι, πρὸ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπό-
λεως δραπετεύσεως αὐτῶν, ὁ ἔλλην εἶχεν ἐμπιστευθῇ τὸ κοράσιον ἐνὶ φίλῳ του, ἵνα βραδύτερον τὸ φέρωσιν ἐπίσης εἰς Ἀθήνας.

Ὁ ἀναγνώστης βεβαίως ἐννοεῖ, ὅτι ὁ μὲν ἔλλην εἰμὶ ἐγὼ, ἡ δ' ὀδαλίκη ἡ περὶ ἧς ἤδη ἐρρέθη Ναξιφέντ Κάλφα· ἥτις οὐχὶ ἐξ ἔρω-
τος, ἀλλὰ διὰ τοὺς προμνησθέντας λόγους εὐρίσκεται μετ' ἐμοῦ ἐν Ἀθήναις. Ἡ δίκη καὶ ἡ αὐθαίρετος ἀπόφασις, ἡ ἐκδοθεῖσα κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1878 ἐναντίον τῶν συνεταίρων τοῦ Ἀλῆ Σουαδῆ καὶ ἡμῶν, τῶν δῆθεν ἐν Δζιράχ-Πασᾶ συνομωτῶν, διαβεβαίουσιν, ὅτι καὶ κατὰ τὰς συκοφαντίας αὐτῶν εἰσὶν ἀνακόλουθοι. Ἡ ὑπὸ τοῦ Βιτάλη Πασᾶ συλληφθεῖσα κόρη, ὀνομαζομένη Ναδζιῆ καὶ οὕτω θετὴ θυγάτηρ τῆς Ναξιφέντ Κάλφας συναντιράφη τοῖς τέκνοις τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ἀγαπῶντος αὐτὴν ὡς ἰδίαν του θυγατέρα. Ἡ Ναξιφέντ Κάλφα, ἡναγ-
κασμένη, ὡς εἶναι γνωστὸν, νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς κυρίους αὐτῆς, ἔλαβε μεθ' ἑαυτῆς ἐξερχομένη, ἐν γνώσει τοῦ Σουλτάνου Μουράτ καὶ τῆς Βασιλομήτορος καὶ τὴν θετὴν αὐτῆς θυγατέρα. Κατὰ τὴν μέχρι θανάτου καταδίωξιν ἡμῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡναγκάσθημεν νὰ ἐμπιστευθῶμεν προσωρινῶς τὸ κοράσιον εἰς τινὰ Μωαμεθανίδα, ἥτις, μετὰ τινὰς ἡμέρας φοβηθεῖσα, τὸ ἐνεπιστεύθη εἰς ἑτέραν, αὕτη ἐπίσης εἰς ἄλλην, οὕτω δὲ, ἐγκαταλείψαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἶχο-
μεν ἀπολέσει τὰ ἔγνη τοῦ κορασίου· βραδύτερον ἐμάθομεν τὸ ἄτυλον αὐτοῦ καὶ ἐπεφυλασσόμεθα νὰ τὸ φέρωμεν εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' οὐκ οἶδα πῶς ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τὸ κοράσιον εὐρέθη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἰτα-
λοῦ ὁ Χαμίτ καὶ ὁ Βιτάλης γινώσκουσι τοῦτο. Τὸ κοράσιον συλλη-
φθὲν ἀπήχθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γιλδιζίου. Ἀλλὰ διατὶ ἐκεῖ καὶ οὐχὶ εἰς τὰ τοῦ Τσιραγάν παρὰ τοῖς κυρίοις του; Τί θὰ τὸ κάμῃ ὁ Ἀῶδ-οὐλ Χαμίτ, καὶ διχτὶ τὸ κρατεῖ παρ' ἑαυτοῦ, ἀφοῦ δὲν τῷ ἀνή-
κει; Τοῖς γνωρίζουσιν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν Ἀῶδ-οὐλ Χαμίτ ἀπόκειται ἂν κρίνωσιν. Ἦδὲν ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης, ὁ Ἀδ-οὐλ Χαμίτ ὁ Β'. ὅστις ἐπαρουσιάσθη ὡς ἐκδικητὴς καὶ τιμωρὸς τῶν δολοφόνων τοῦ Θεοῦ του, πεσὼν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ἀνεμνήθη ἐμοῦ, τοῦ μικροῦ καὶ ταπεινοῦ, ὅπως, διὰ παντὸς ἐριανοῦ μέσου, ἀναλίθῃ τὴν ἐξόντωσίν μου. Ἀλλὰ τί διεπραξάμην ἐκ νέου πρὸς τὴν Αὐτοῦ ἐνάρτεον καὶ φιλάνθρωπον Μεγαλειότητα, ἵνα ἄξιός ᾧ θανάτου; Τούτου ἀγνώστου ὄντος τῷ ἀναγνώστῃ, ἐξαίτουμαι τὴν συγγνώμην αὐτοῦ ἐὰν καταχρῶμαι τῆς ὑπομονῆς του, ὅπως ἀφηγηθῶ πρωτοπικὰ τινὰ γεγονότα, ἀκαταστήσουσι γνωστότερον τὸν ἄγριον καὶ αἰμοδόρον χαρακτήρα τοῦ Ἀδ-οὐλ Χαμίτ καὶ καταδείξουσιν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο σκέπτεται ἢ πῶς νὰ ἐξοντώσῃ πάντας ἐκείνους, οἵτινες δύνανται νὰ ἐγείρωσι φωνὴν ἐνκντίον τῶν βραδύρων καὶ αὐθαριέτων αὐτοῦ πράξεων, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐκείνους, οἵτινες, ζῶντες ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, δύνανται νὰ ῥίψουσιν τὴν προσοπίδα του πρὸ τῶν Δυνάμεων καὶ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Φίλος ἐπιστήθιος τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, θλιβόμενος δὲ διὰ τὰ δεινὰ, ἀὐφίστανται οἱ πιεζόμενοι ἐμοῦ συμπόλιται, καθῆκον ἐμοῦ, ὡς ἥδη ἐρρέθη, ὑπέρτατον ἐθεώρησα νὰ μεταχειρισθῶ ἅπαντα τὰ ἀνδρὶ τιμῷ ἐπιτρεπόμενα μέτρα, ἀλλὰ τὰ ὅποια διὰ λόγους, οὓς ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ, δὲν δύναμαι νὰ ἀναφέρω ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ, ἵνα ἐλευθερώσω, τὸν μὲν ἀπὸ φυλακίσεως ἀδίκου καὶ αὐθαριέτου, τοῦ δὲ ἀπὸ δουλείας, ὑφ' ἣν ἀπὸ ἐξαετίας οἰμώζουσιν. Οὐδέποτε ὅμως μέχρι τοῦδε κατέφυγον εἰς τὸν τύπον, ἵνα κατακρίνω ἢ ὑβρίσω τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀδ-οὐλ Χαμίτ· οὐδέποτε λέγω, ἐχρησάμην κατ' αὐτοῦ μέτραις ἐπιμέμοις, ὅπως λάβῃ ἀφορμὴν νὰ μὲ καταδιώκῃ μέχρι θανάτου. Ἀλλως τε, ἐὰν ἀκόμη ἤθελον προσβάλλει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διὰ τοῦ τύπου, ἐὰν ἤθελον διαπράξαι κατ' αὐτοῦ μέτρα ἐπιμέμοις, ὥρρειλε, διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πρέσβως αὐτοῦ, νὰ ἀποσταθῇ πρὸς τὴν ἐλληνικὴν Κυβέρνησιν, νὰ φέρῃ ἐγκλησιν κατ' ἐμοῦ καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν τιμωρίαν μου· οὐχὶ ὅμως πρὸς καταφρόνησιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, νὰ προσπαθῇ νὰ μὲ δολοφονήσῃ ἐν Ἑλλάδι. Οὐδέποτε δυνήσεται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι δὲν εἶναι χαμέρπεια καὶ ἀνανδρία αὐτοῦ νὰ προπαθῇ νὰ μὲ φονεύσῃ. Οὐδέποτε, λέγω, δυνήσεται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι δις ἀπεπειράθη πρὸς τοῦτο, ἀφοῦ ἄπαξ ἢ ὑπόθεσις αὐτῇ καὶ εἰς τῶν ἀνδροφόνων αὐτοῦ εὐρίσκονται ἐν ταῖς χερσὶ τῆς ἐλληνικῆς Δικαιοσύνης. Σὺν τῷ αἵσχει δὲ καὶ τῷ οὐείδει, ἅτινα θὰ ἀντανάκλασθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ ὁπότε τὸ ἐν Ἀθήναις Κακουργιοδικεῖον δικάσῃ τὴν δίκην μου, θέλει χάσῃ ἐπίσης καὶ πᾶν δικαίωμα ἀγωγῆς

ἐναντίον μου διὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ τε παρόντος βιβλίου καθὼς καὶ παντὸς ἄλλου, τὸ ὁποῖον θέλω δημοσιεύσει κατ' αὐτοῦ ἐν τῷ μέλλοντι, ἐν Ἑλλάδι ἢ ἀλλαχόσε.

Ἀφοῦ ἅπαξ, λέγω, αὐτὸς μετεχειρίσθη μέσα ἐπίβουλα, ὅπως με δολοφονήσῃ ἐν ξένῃ χώρᾳ, ἐγὼ ἐκ περιτροπῆς ἀπέκτισα ἐν τῷ μέλλοντι τὸ δικαίωμα, χωρὶς οὐδείς νόμος τοῦ κόσμου νὰ δύνηται νὰ μὲ τὸ ἀφαιρέσῃ, νὰ γράφω ἐναντίον τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ νὰ κατακρίνω τὰς ἀδίκους καὶ αὐθαιρέτους αὐτοῦ πράξεις. Μετὰ τοσαύτας ἀποπείρας ἀπολέσας, βεβχίως τὸ εἰς βισιλεύοντα ἡγεμόνα καθιερωμένον προνόμιον, δὲν δικαιοῦται πλέον νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς διεθνεῖς νόμους, ἵνα κινήσῃ κατ' ἐμοῦ ἀγωγὴν. Δὲν ὑπολείπεται αὐτῷ πλέον, ἵνα ἐκδικηθῇ κατ' ἐμοῦ ἢ μόνῃ ἢ ὁδῷ τοῦ ἐγκλήματος· ἀλλ' ἔχω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τῷ εἶπω ὅτι δὲν πτοῦμαι οὐδ' αὐτὸν οὐδὲ τὰ ὄργανά του, τυγχάνων ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἑλλην. Κυβερνήσεως καθὼς καὶ πάσης ἄλλης ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ὁποίας ἤθελον μεταβῇ βραδύτερον. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει, καθ' ἣν, διὰ τῆς δικθορίας, τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ μέσου, ἤθελε δυνηθῇ νὰ κορέσῃ τὴν ἐξ αἵματος δίψαν του, ἴστω ἀπὸ τοῦδε, ὅτι θὰ τὸ πληρώσῃ λίαν ἀκριβῶς! Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελον ἀποθάνει αἰφνιδίως εἴτε διὰ τοῦ δηλητηρίου, εἴτε διὰ τοῦ πυροβόλου, εἴτε διὰ τοῦ ἐγχειριδίου, ὃ θάνατος μου θέλει ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν, καὶ τότε, ἡ οἰκογένειά μου, οἱ συγγενεῖς μου, καὶ οἱ φίλοι μου, οὔτινες, τὸ εἰξεύρει κάλλιστα, εἰσὶ πολυάριθμοι καὶ ἰσχυροὶ, θὰ ζητήσωσιν ἐκδίκησιν καὶ θὰ τὸν ἀναγκάσωσι νὰ πληρώσῃ ἀποζημιώσεις ἀκαταλόγιστους.

Ἐννοῶ ὅτι καθίσταται δριμύς ἴσως δὲ καὶ ἄστεμνος περὶ τὸ ἐκφράζεσθαι, ἀλλὰ τὸ σφάλμα εἶναι τοῦ προκαλέσαντός με. Ὅταν ἤρχισα τὸ παρὸν βιβλίον, ἵνα, ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, αἰσχρῶς κατηγορηθέντος καὶ τῶν ἄλλων, ἀδίκως καὶ αὐθαιρέτως καταδικασθέντων, ἐπικαλεσθῶ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν διεθνή δικαιοσύνην τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, δὲν εἶχον, τὸ δικαβεβχίῳ ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μου, τοιαύτην πρόβλεψιν. Ἀλλὰ μετὰ τὰς ἀποπείρας τῆς δολοφονίας μου μετέβαλον σκοπὸν, ἀποφασίσας νὰ δημοσιεύσω ἀπάσας τὰς ἀπανθρώπους καὶ βρβάρους αὐτοῦ πράξεις, ἵνα τὸν διδάξω, ὅτι οἱ βασιλεῖς, μὴ ἀναγορευόμενοι, ὡς κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐπίστευον, ὡς τοιοῦτοι τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ τῇ θελήσει τῶν λαῶν, ὀφείλουσι νὰ ἀσφαλιζώσι τὸν θρόνον των, οὐχὶ διὰ τῆς συγκοφαντίας, διὰ τοῦ ἐγκλήματος, διὰ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ διὰ τῆς ἀδικίας, ἀλλὰ τοῦναντίον διὰ τῆς ἀρε-

τῆς, διὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ διὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. Ἰνα τὸν διδάξω ὅτι ὀφείλει νὰ σέβηται πρῶτον ἑαυτὸν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι σέβωνται αὐτὸν, καὶ ὅτι μόνον διὰ τῆς μεγαλοφροσύνης, διὰ τῆς ἐπιεικείας καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας θὰ δυνηθῇ, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ προσελκύσῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐπιβάλῃ σιωπὴν καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ τοῦ θρόνου του.

Θὰ ἀφηγηθῶ λοιπὸν, ἐν πάσῃ τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑπερβολῆς, τὰς κατὰ τῆς ζωῆς μου δύο ἀποπείρας, τὸ δὲ δημόσιον ἀκρίνη τίμη ἀρμόζει ὁ τίτλος τοῦ δολοφόνου: τῷ Σουλτάνῳ Μουράτ, τῷ Μιδχάτ καὶ Νουρῇ Πασάδαις, τοῖς ἄλλοις, ἢ αὐτῷ τούτῳ, τῷ Σουλτάνῳ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ;

Αἱ ἐπὶ τῆς ψευδοδολοφονίας τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ εἰκονικαὶ ἀνακρίσεις ἐξηκολούθουν ἔτι, αἱ δὲ τουρκικαὶ ἐφημερίδες, ὅργανα τοῦ κυβεράρχου των, ἔσπευδον, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, νὰ ἐγκολάψωσιν ἀδίκως τὸ ἔγκλημα τῷ Σουλτάνῳ Μουράτ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὁπότεν ἐγὼ, ἐν πληρεστάτῃ γνώσει τῆς αὐτοκτονίας τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου, καὶ πρὸ τοιαύτης κακοβούλου συκοφαντίας, ἥς σκοπὸς ἦτο ἡ ἐξόντωσις ἢ τοῦλάχιστον ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν εἰρημένων προσώπων, καθήκον μου ἐθεώρησα νὰ ἀπευθίνω πρὸς τὸν Σουλτάνον Χαμίτ, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 3 Ἰουνίου, διὰ τοῦ ἀρχιάτρου αὐτοῦ, Μαυρογένους Ἐφένδῃ, καὶ διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιτετραμμένου, Τεβφῆκ-Βέη, τὴν ἐπομένην πρότασιν. Ὁ ἀναγνώστης ἀναγνώσκων τὴν ἐπιστολήν μου, θὰ ἐννοήσῃ ἀναμφιβόλως τὸν ἐν προϋτιθέμεν σκοπὸν καὶ τὸ ὃ ὑψηνιτόμην πρόσωπον. Εἶχεν νομίσαι ἄλλ' εἰς μάτην, ὅτι ἡ τελευταία παρὰ γρχφς ἤθελε παρὰ κωλύσει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κακούργου σχεδίου του.

«*Ἐξοχώτατε. Ἐπὶ τῶν διὰ τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου Σουλτάνου Ἀβδ-οὐλ Ἀζίζ καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ συνεπειὰς γιγνομένων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνακρίσεων, ἡξέθρω πολ.λλὰ τίς ὁ δολοφόνος, τίς ὁ δολοφόνος τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους καὶ τίς ἡ μάλιστα τῆς δυστυχοῦς ἡμῶν πατρίδος οὗ μοι λανθάνει. Διαβιβάσατε ὅθεν πρὸς τὸν Ὑμέτερον Κυρίαρχον, τὸν Σουλτάνον Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ὅτι, πρὸς «θρίμβον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, εἰμὶ πρόθυμος νὰ καταθέσω πᾶν ὅ,τι ἐπίσταμαι, οὐχὶ ὅμως ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ἐν ταῖς Ἀθήναις, καὶ τοῦτο ἐνώπιον διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, συνισταμένης ὑπὸ πάντων τῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἀντιπροσώπων ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐνὸς μέλους, ὅπερ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠθέλει ἐπὶ τούτῳ ὀρίσει.*

«*Ἄν ἡ Α. Μ., ὁ Σουλτάνος Χαμίτ δὲν ἠθέλει ἀποδεχθῇ τὴν «πρότασίν μου ταύτην, τότε, πρὸς διαφώτισιν τοῦ κοινοῦ, θέλω ἀναγκασθῇ καὶ καταφύγω εἰς τὴν δημοσιογραφίαν.*

«*Δέχθητε κ.τ.λ.*»

Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐπιστολῶν μου, τῆς μὲν πρὸς τὸν Μυρογένην ἐφένδην εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῆς δὲ, διὰ τοῦ ἐγχορίου ταχυδρομείου, πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἐπιτετραμμένον τῆς Τουρκίας, οὗτός μοι ἀπηύθυνε, διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, μικρὰν ἐπιστολὴν ἄνευ υπογραφῆς, ἀλλ' ἀντὶ τοιαύτης φέρουσιν μόνον τὸ κεφαλαῖον γράμμα Τ. Ἰδοὺ τὸ περιεχόμενον.

«*Κύριε, ἡ ἡρ ἀπηύθυνε πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν Πρεσβείαν ἐπιστολὴ ἐφθασεν εἰς τὸν πρὸς θν ὅρον της. Παρακαλεῖσθε καὶ ἐλθῆτε αὐταπροσώπως εἰς τὴν Πρεσβείαν, ἵνα ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς ἐν λόγῳ «υποθέσεως, ἢ καὶ γνωστοποιήσητε ἡμῖν τὴν διεύθυνσίν σας.*»

Ἰδοὺ καὶ ἡ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 26)7 Ἰουνίου ἐμὴ ἀπάντησις.

«*Ἐξοχώτατε, χθὲς μόνον εἰς τὰς 9 1/2 ὥρας μ. μ. ἔλαβον ἐπιστολὴν τι ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25)4 τρέχοντος, ἀλλ' ἄνευ υπογραφῆς καὶ οὐδενὸς σήματος, ἐφαινοντός μοι τοῦλάχιστον ὅτι πράγματι «προέρχεται ἐκ τῆς ὀθωμανικῆς Πρεσβείας. Ἡ ρηθεῖσα ἐπιστολὴ, «ἀναφερομένη εἰς τὴν ἡρ ἐγὼ τῇ ἀπηύθυνα τῇ προτερείᾳ, μὲ προσκαλεῖ καὶ παρουσιασθῶ εἰς τὴν Πρεσβείαν, ἵνα ὁμιλήσωμεν περ «τῆς ἐν λόγῳ «υποθέσεως, ἢ καὶ γνωστοποιήσω τὴν διεύθυνσίν μου.*

«*Καίτοι, Ἐξοχώτατε, δὲν ὤφειλον καὶ ἀπαρτήσω πρὸς τοιαύτην «ἐπιστολὴν (ἄνευ υπογραφῆς καὶ σήματος), σπεύδω ἐν τοῦτοις καὶ «εἶπω Ὑμῖν, ὅτι, δὲν βλέπω ποσῶς τὴν ἀνάγκην, οὐδὲ τὸν λόγον «καὶ ἔλθωμεν εἰς προηγουμένην συνδιάλεξιν ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ «υποθέσεως. Πρόκειται μόνον, ἐὰν τοῦτο ᾖναι ὑμῖν δυνατόν, καὶ δια«βιβάσητε τὴν πρότασίν μου πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Σουλτάνον Χα«μίτ, ὅστις, ἄλλως τε, ἔχει ἤδη γνῶσιν αὐτῆς διὰ τοῦ ἀρχιάτρου «του, τοῦ δόκτορος Μαυρογένους, πρὸς θν αὐθιμερὸν ἀπηύθυνα ἐπι«στολὴν ἐπὶ σωστάσει ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν. Ἀλλ' ἐὰν ἡ Ὑμε«τέρα Ἐξοχότης ἐμμένῃ καὶ ἴδῃ ἕνα προγεγραμμένον καὶ καὶ συν«διαλεχθῇ μεθ' ἐνός εἰς δεκαπενταετῇ δεσμὰ καταδεδικασμένου, «ἐνεκα ὅμως τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης «του, δὲν θάποφύγω τὴν τιμὴν καὶ δεχθῶ Ὑμᾶς ἐν τῷ οἴκῳ μου, «ἐνθα θὰ περιμείνω Ὑμᾶς τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν ἣν ἐκ τῶν «προτέρων ἠθέλετε μοι ὀρίσει.*

«Ἐκφράζων καὶ πάλιν, Ἐξοχώτατε, τὴν πρὸς Ὑμᾶς ἀπειρον ἀυπόληψίν μου, παρακαλῶ νὰ μὲ θεωρῆτε ὅλως Ὑμέτερον».

Ἐν ὑστερογράφῳ ἔδιδον αὐτῷ τὴν διεύθυνσίν μου.

Ἀντὶ ἀπαντήσεως πρὸς τὴν πρότασίν μου καὶ ἀντὶ νὰ δεχθῶ ἐν τῷ οἴκῳ μου τὸν Τεοφῆκ Βένν, Κυριακὴν τινα, τὴν πρωτὰν τῆς 5/17 Ἰουλίου, αἱ χαρμόσυνοι τῶν τέκνων μου φωναὶ ἀνήγγειλάν μοι τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπροσδόκητον ἄφιξιν τοῦ Νεδζήπ ἐκείνου, ὅστις πρὸ τριετίας εἶχε καταφύγει καὶ κατοικήσει ἐν Ἀθήναις ἐπὶ δύο περιποῦ ἔτη μετὰ τινος νέας ὁθωμανίδος, ἥντινα, μεμνηστευμένην μετὰ τινος ἄλλου, εἶχεν ἀπαγάγει τῆς πατρικῆς αὐτῆς οἰκίας. Δαπανήσαντας δὲ πᾶν ὅ, τι μεθ' ἐαυτῶν εἶχον καὶ μείναντας ἄνευ τροφῆς καὶ κατοικίας εἶχον παραλάβει ἐν τῷ οἴκῳ μου, ἐνδύσας καὶ διαθρέψας ἐπὶ τρεῖς μῆνας, εἶτα δὲ, ἵνα μὴ ἐξοκείλωσιν ἐν ξέῃ χώρᾳ καὶ ἵνα τοὺς ἐμποδίσω τοῦ νὰ βαπτισθῶσι, διότι ἐκ τῆς ἐνδείας τοιαύτη ἦτο ἡ πρόθεσίς των, ἀπέστειλα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀφοῦ προηγουμένως κατάρθωσα, μέσον κυρίου τινός, νὰ τοὺς συμφιλιώσω μετὰ τῶν γονέων των, διευκολύνας αὐτοῖς καὶ τὰ ἐξοδα τοῦ ταξειδίου των.

Ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει μου, πῶς καὶ πάλιν ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶπεν ἡμῖν, τὰ αὐτὰ δ' ἐπανέλαβε καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους, ὅτι συνεπέια ἀγωγῆς τοῦ πρώην μνηστῆρος τῆς συζύγου του, καταδικασθεὶς ἐπὶ ἀπαγωγῇ εἰς ὀκτάμηνον φυλάκισιν, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπως, συμπληρώσας τὸν ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς του ἐν τῷ δημοτικῷ βιβλίῳ πρὸς κτῆσιν τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ἀπαιτούμενον χρόνον, ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐφωδιασμένος δι' ἑλληνικοῦ διαβκτηρίου, οὗτω δ' ἀποφύγῃ τὴν φυλάκισιν.

Δοὺς πίστιν εἰς τοὺς λόγους του καὶ μὴ δυνάμενός ποτε νὰ φαντασθῶ, ὅτι ὁ μὲν ὄν εὐηργέτησα ἤρχετο μὲ δολίους κατ' ἐμοῦ σκοποὺς, ὁ δὲ Σουλτάνος Χαμίτ, ὅτι ἠδύνατό ποτε, εἰς τοιοῦτον βεχθὸν ἐξευτελιζόμενος, νὰ καταφύγῃ εἰς ἕνα τοιοῦτον νέον, νὰ τὸν διὰφθερῇ καὶ νὰ τὸν ἀποστείλῃ εἰς Ἀθήνας, ἵνα μὲ ἐξοντώσῃ, ἐκράτησα αὐτὸν προσωρινῶς ἐν τῷ οἴκῳ μου. Ἀλλ' ὁ κακοῦργος αὐτός, τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς του, προέβη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς βδελυγᾶς αὐτοῦ ἀποστολῆς.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, 8/20 Ἰουλίου, εἰπὼν ἡμῖν, ὅτι, παθὼν ἀπὸ κολικόπονον καὶ ἐμετὸν, εἶχε λάβει φάρμακον, δὲν ἠθέλησε νὰ συνδειπνήσῃ μεθ' ἡμῶν. Ἀλλὰ μετὰ τὸ δεῖπνον ἶδον αὐτὸν ἐν τῷ μαγειρίῳ

πρόετοιμάζοντα τὸν καφέν. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδεμίαν κατ' αὐ-
τοῦ ὑπόνοιαν εἶχον, ἀλλὰ καθεστῆς ἐν τῷ κήπῳ ὅπως καπνίσω, προ-
αίσθημά τι, φωνή τις ἐσωτερικὴ εἶπέ μοι νὰ μὴ πῶ τὸν καφέν. Μετὰ
τινας στιγμὰς ὁ Νεδζήπ ἔφερε μοι τὸν καφέν, ἐξ οὗ, σχεδὸν ἐν ἐπι-
γνώσει, ἀλλὰ μετὰ πολλῇ; προφυλάξεω, ἐρόφησα μίαν σταγόναν.
Ἄλλὰ φεῦ! Τὸ προαίθημά μου ἦτο ἀληθέστατον! Οὐδέποτε ἔπιον
ποτὸν πικρότερον. Ἐπτυσά ἀμέσως τὴν σταγόναν ἐκείνην καὶ ἔδραμον
ἵνα πλύνω τὸ στόμα μου, εἴτα δὲ ἔσπευσα νὰ συλλάβω τὴν ἐπιχει-
ρίσαντα τὴν δολοφονίαν μου, ἀλλ' αὐτὸς, νομίσας ὅτι ἔπιον τὸν καφέν
καὶ μὴ τολμῶν βεβιαίως νὰ περνευθεῖ κατὰ τὴν ἀγωνίαν μου, ἀνε-
χώρησε πάραυτα. Ἐνδυσθεὶς ἔπρεξα ἵνα τὸν εὕρω, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύ-
νατον! Ἦτο ἤδη ἡ ἐννάτη μ. μ. ὥρα. Ἐσκέυθην νὰ κατὰβῃ εἰς Πει-
ραιᾶ, ἀλλ' ὑπολογίσας, ὅτι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην οὐδὲν ἀτμόπλοιον
ἀνεχώρει ἐκείθεν, ἐπέστρεψα οἴκαδε, ἐπιφυλασσόμενος νὰ πράξω τοῦτο
τῇ ἐπαύριον λίαν πρωΐ. Ἀλλὰ κακῶς ὑπελόγησα! Τὴν αὐτὴν ἐκείνην
νύκτα τὸ ἐκ Μασσαλίας προσερχόμενον ἀτμόπλοιον τῶν Γαλλικῶν Δια-
πορθμεύσεων ἐγγίσαν τὸν Πειραιᾶ ἀνήργετο εἰς Κωνσταντινούπολιν.
Ἐπὶ τοῦ ἀτμόπλοιου τούτου ἐπιβιβασθεὶς ὁ ἐντολοδόχος τοῦ Σουλ-
τάνου Χαμίτ ἀπῆλθεν, ἀφῆκε ἐν μὲν τῷ οἴκῳ μου τὸ ἐπανωφόριόν
τού, παρὰ τινι δὲ Ἀρμενίῳ πολύκριτον.

Ἐπέστρεψα εἰς τὸν οἶκόν μου μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ προβῶ εἰς τὴν
ἀνάλυσιν τοῦ καφέ, ἀλλὰ δυστυχῶς τὸν εἶχον χύσει· ἔμαθον ἐν τού-
τοις, ὅτι καὶ οἱ τῆς Ναξιφέντ-Κάλφας, τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν τέ-
κνων μου καφένδες ἦσαν ὡσαύτως πικροί. Ἐκτὸς τῆς πρώτης, ἥτις,
νομίσασα αὐτὸν ἄνευ ζακχάρως, τὸν ἐπιεν δολόκληρον, αἱ ἄλλαι, ἕνεκα
τῆς πικρότητος, νομίσασαι ὅτι ἔπεσεν ἐν αὐτῷ στακτῇ, δὲν ἔπιον εἰ μὴ
τὴν πρώτην σταγόναν.

Ἄνευ ἀναλύσεως τοῦ καφέ, ἄνευ ἐναργῶν ἀποδείξεων, τοῦ δὲ Νε-
τζήπ ὄντος ἤδη μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν, ἀνωφελὲς καθίστατο νὰ ἀπο-
ταθῇ πρὸς τὴν ἀστυνομίαν. Οὐχ ἦτον ἔγω ἀποδείξεις ἀρκούσας, ἂν
οὐχὶ ἐνώπιον δικαστηρίου, τοῦλάχιστον διὰ τὴν κοινὴν γνώμην.

1^η Τὴν ἀπρόοπτον καὶ ἀναίτιον ἀναχώρησιν τοῦ Νετζήπ χωρὶς
καὶ νὰ μὰς ἀποχιρετῇ, ἐνῷ, ὡς ἤδη ἐρρέθη, εἶχε εἰπεῖν ἡμῖν τε
καὶ ἄλλοις, ὅτι προὔτίθετο νὰ μείνῃ ἐν Ἀθήναις, μέχρις οὗ λάβῃ ἐλ-
ληνικὸν διαβατήριον. 2^η Τὴν, ἐν τῇ σπουδῇ του ν' ἀναχωρήσῃ, ἐγκα-
τάλειψιν τοῦ μὲν ἐπανωφορίου του παρ' ἡμῖν, τοῦ δὲ πολυκρότου του
καὶ τινων ἀσπρορροῦχων παρὰ τινι Ἀρμενίῳ. 3^η Τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπά-

νοδόν του μετὰ θυλακίων πεπληρωμένων λιρών θωμανικῶν, ἐν ᾧ ἦτο πτωχός. 4^{ov} Τὴν προσποίησίν του, ὅτι, συνεπεῖχε κολικοπόνου καὶ ἐμετῶν, εἶχε λάβει φάρμακον, καὶ τοῦτο, ὅπως, καὶ τοὺς μετὰ τὴν δηλητηρίασιν ἡμετέρους πόνους ἀποδόσωμεν εἰς φαγητόν τι τὸ ὅποιον εἶχομεν φάγει τὴν μεσημβρίαν μετ' αὐτοῦ. 5^{ov} Τὸν, ἅμα τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπινόδῳ του καὶ τῇ πρὸς τὸν ἄμεμπτον καὶ ἀγνόν (:) Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ εἰδῆσαι ὅτι ἔπιον τὸν καφέ, διορισμὸν αὐτοῦ εἰς τὸ ὑψιστον ἀξίωμα τοῦ θαλαμηπόλου ἐπ' ἀμοιβῇ τῆς δηλητηρίασεώς μου, καὶ τὴν φυλάκισιν αὐτοῦ, ἅμα ἡ Μεγαλειότης του ἔμαθεν ὅτι ὑπῆρχον ἔτι μετὰ τῶν ζώντων. 6^{ov} Τὴν ἀσθένειαν τῆς Ναξιφέντ-Κάλφας, διαρκέσασαν δύο μῆνας καὶ παρουσιάσασαν συμπτώματα δηλητηρίασεως ἐκ στρυχνίνης· συμπτώματα ἐλαφρά, διότι, φαίνεται, μὴ ἔχων τὴν πρόθεσιν νὰ δηλητηριάσῃ καὶ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μόνον νὰ τοὺς κάμῃ νὰ αἰσθανθῶσιν ἀποτελέσματά τινα, καὶ τοῦτο, ὅπως ἡ δηλητηρίασις θεωρηθῇ γενικὴ εἰς ὅλην τὴν οἰκογένειαν, προελθοῦσα δῆθεν ἐκ τινος φαγητοῦ, ὁ ἀλιτήριος οὗτος ἦ, θέσας ἐν τῷ κυathίσκῳ μου δόσιν στρυχνίνης ἀρκετὴν, ἵνα ἀποθάνω πάραυτα, συνωδᾷ ταῖς ὁδηγίαις τοῦ κυρίου του, ἐφαμίλλου τῶν Βοργιῶν, ἐν τῇ ταρχχῇ του συνετάρχξεν (ἀνεκάτωσε) τὸν καφὲν καὶ τῶν ἄλλων διὰ τοῦ αὐτοῦ κοχλιαρίου ὃ μετεχειρίσθη ἵνα προετοιμάσῃ τὸν ἐμὸν, ἢ ἔθηκεν ἐπίτηδες καὶ εἰς τοὺς κυathίσκους τῶν ἄλλων μικράν τινα δόσιν δηλητηρίου, ὅπως, πάσχοντες καὶ οὗτοι, μὴ δυνηθῶσι νὰ ἐξέλθωσιν, ἵνα ζητήσωσι βοήθειαν καὶ εἰδοποιήσωσι τὴν ἀστυνομίαν, πρὶν ἢ λάβῃ καίρὸν νὰ καταβῇ εἰς Πειραιᾶ καὶ ἐπιβιβασθῇ τοῦ ἀμυπολίου.

Αἱ ἀποδείξεις αὗται εἰσὶν ἀρκεταί, νομίζω, ἵνα καταδείξωσι τὸ ἄληθές τῆς ἀποπείρας ταύτης, ἀλλ' ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἤθελε μείνει ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία, ὑπάρχει ἄλλη ἐπιβεβαιοῦσα αὐτήν. Ἐπιτραπήτω μοι ὁμῶς νὰ ἀντρέξω εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν τῆς τελευταίας ταύτης ἀποπείρας.

Μετὰ τῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1880 εἰς Ἑλλάδα προσφυγόντων τούρκων ἀξιωματικῶν ὑπῆρχε καὶ τις Ἀχμέτ-Ἑσσάτ, λοχαγός, δυνάμει ἐγγνώριστ' ἐν Ἀθήναις. Ὁ ἄθλιος οὗτος, κάθαρχα καὶ ἀγύρτης, ὡς ἀναγνώστης παρακατιῶν θέλει ἰδεῖ, λιποτακτής, ἀπώλεσε βεβαίως πᾶν μέλλον ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἀφικόμενος ἐν Ἑλλάδι ἔβαλε κατὰ νοῦν ν' ἀναδειχθῇ, οὕτω δὲ νὰ σχηματίσῃ μέλλον. Μὴ δυνάμενος, διὰ τοῦ ἐξ 120 δραχμῶν μηνιαίου βοηθήματος, ὃ ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις τῷ ἐχορήγει, νὰ ζῇ ἀκολάστως, ὡς ἦτο συνηθει-

σμένος, φρονῶν δὲ, ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς του, ὅτι ἤθελε κολακεύσει τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσιν ἑλληνοτουρκικῆς ἐφημερίδος ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρότρυσις» ἑλληνιστὶ καὶ «Τεσβίκ» τουρκιστὶ, φανείσης ἅπαξ. Διὰ τῆς ἐφημερίδος ταύτης καθαπτόμενος τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ τῆς Τουρκίας, στέφανον πανηγυρικὸν δι' ἑαυτὸν ἐπλεξε, προτιθέμενος ν' ἀποδείξῃ, διὰ λόγου, ὑστεροβουλίας, ὅτι εἶνε γόνος μιᾶς τῶν εὐκλεεστέρων ἀρχαίων γενεῶν, ἥς τὸ ὄνομα χρυσοῖς γράμμασιν ἐγκεχάραται ἐν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, καὶ ὅτι κατεδιώχθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, διότι ἀπεκάλυψε καὶ διέβλεπε τὰς ἐν τῷ στρατῷ γιγνομένας καταχρήσεις· ἐν ᾧ καὶ ἐνδόξου καταγωγῇ· ἐς-ερεῖτο καὶ πλείστας ὅσας ἐν τῷ στρατῷ καταχρήσεις αὐτὸς οὗτος διεπράττετο, γραμματεὺς τοῦ τάγματός του τυγχάνων· διόπερ καὶ ἐκ τῆς Ἀνδριανουπόλεως διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπχρόμενος, ἵνα δικασθῇ, πεσὼν τῆς ἀμάξης, ἀπέδρα καὶ κατέφυγεν ἐν ταῦθα.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, οὐδὲ περὶ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, οὐδὲ περὶ τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ μεριμνῶν, καὶ οὐδεμίαν προσοχὴν δοῦν εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ ἐνδόξου συντάκτου, δὲν ἐφάνη πρόθυμον νὰ ἀγοράσῃ τὴν ἐφημερίδα αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ ἡ Κυβέρνησις, ἐναντίον τῶν ἐλπίδων του, ἐνεθάρρυνεν αὐτόν. Ὁ Ἀχμέτ-Ἑσσάτ ἀποτυχὼν ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς ἐφημερίδος του καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ καλύψῃ οὐδὲ τὰ ἐξόδα τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου φύλλου ὃ ἐξέδοτο, διέδωκεν, ὅτι ὁ Ἐπιτετραμμένος τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους τῷ ὑπεσχέθη μηνιαίαν ἐπιχορήγησιν ἐκ 500 φρ. ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ παύσῃ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐφημερίδος του· ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐδεμίαν χρηματικὴν ἐπικουρίαν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ ἀπὸ μέρους τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἔνεκα δὲ τούτου ἠναγκάσθη νὰ ἀλλάξῃ τακτικὴν. Προσεφέρθη, ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελεν ἐκραγῇ πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν, νὰ σχηματίσῃ ἐν Ἑλλάδι τάγμα ἐκ τούρκων, προσειπὼν ὅτι εἶναι ἱκανὸς νὰ πείσῃ στρατιώτας, ἀξιωματικοὺς καὶ στρατηγούς ἀκόμη, ὅπως λιποτακτήσωσι καὶ ἔλθωσιν εἰς Ἑλλάδα· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μετὰ περιφρονήσεως ἀπέρριψε τὴν ἄτιμον αὐτοῦ πρότασιν. Ἀπελπισθεὶς, ἀπεφάσισε, καὶ περ νενυμφευμένος ἐν Τουρκίᾳ μετὰ τριῶν νομίμων συζύγων, νὰ εὖρη τύχην ἐν τῷ γάμῳ· διὸ μεταβὰς εἰς Χαλκίδα ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ πλουσιωτέρου καὶ ἐπικρατεστέρου τῶν Μουσουλμάνων τῆς πόλεως ἐκεῖνης.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι ὑψηλὸν πρό-

σώπον. Διένειμε δωρεάν τὴν ἐφημερίδα του, ἐν ᾗ ἀνεγράφοντο ἡ ἐνδοξὸς αὐτοῦ καταγωγή καὶ οἱ λόγοι τῆς λειποταξίας του, ἐπλάσε δ' ἐαυτὸν φίλον τοῦ πρώην Σουλτάνου καὶ ἐκχυχίθη, ὅτι τυγχάνει ἐν σχέσεσι καὶ ἐν διαπραγματεύσεσι μετὰ προσώπων, ὑφίστην θέσιν κατέχόντων ἐν Ἑλλάδι. Πρὸς τοῦτο δ' ἔσχε τὴν ἀναίδειαν νὰ μοι ἀπευθύνῃ δύο τηλεγραφήματα, ἃ οὔτε περιέμενον οὔτε ἠννόησα. Διὰ τοῦ πρώτου μοι διεδίδαξε τὴν εἰδήσιν, ὅτι πλοῖα ἀγγλο-γαλλικὰ μετέβαινον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἐνθρονίσωσι τὸν Σουλτάνον Μουράτ, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου μὲ ἠρώτα ἐὰν ἔσχον συνέντευξιν μετὰ τοῦ κ. Κουμουνδούρου καὶ τοῦ κ. Μαιέτα, Νομάρχου Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, τίνα δ' ἀπάντησιν μοι ἔδωκαν· εἰδοποιῶν μοι συγχρόνως ὅτι αὐτὸς ἤδη ὤμιλῃσεν μετὰ τοῦ Νομάρχου τῆς Χαλκίδος, καὶ ὅτι ἀνέμενε τελευταίαν ἀπάντησιν τῇ μεθ' αὐτοῦ.

Λαβὼν τὸ πρῶτον αὐτοῦ τηλεγράφημα, ἠννόησα πάραυτα τὰς προθέσεις του, κατ' ἐμαυτὸν δὲ τὸν ὠκτεῖρα. Λαβὼν ἔτι καὶ τὸ δεύτερον ἐν ᾧ μοι ὤμιλει περὶ πραγμάτων πάντῃ ἀκαταλήπτων ἐμοί, εἶδον ὅτι ὁ κύριος οὗτος ὑπερέβαινε τὰ ὅρια καὶ ὅτι εἶχον νὰ κάμω μετὰ τυχοδιώκτου λίαν ἐπικινδύνου. Ἐνεκὰ τούτου μεταβάς παρὰ τῷ κ. Νομάρχῃ, ἔδειξα αὐτῷ ἀμφοτέρω τὰ τηλεγραφήματα, ἐξ ὧν ὑποπτευθεὶς καὶ οὕτως, ἔγραψε πάραυτα εἰς τὴν ἀστυνομίαν τῆς Χαλκίδος ἵνα τὸν ἐπιβλέπῃ.

Ἡ ὑποπτος καὶ σκανδαλώδης αὐτοῦ συμπεριφορὰ καὶ ἡ πρὸς τὸ μεθύσκειν ἐξίς του ἐπέφερον καὶ τὴν ἐν Χαλκίδι ἀποτυχίαν τῶν ἐλπίδων του, δι' ἣ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀθήνας, ἐνθα, στερούμενος τῶν ἀναγκάων μέτων, δὲν ἠδυνήθη νὰ δημοσιεύσῃ τὸ δεύτερον φύλλον τῆς ἐφημερίδος του. Προεβόλησε πέντε μισθοὺς του, οὓς ἡ ἐλληνικὴ Κυβέρνησις, ὑπὸ εὐσπλαχνῶν καὶ φιλανθρωπῶν αἰσθημάτων ἐμφορουμένη, χορηγεῖ πρὸς τοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα καταφεύγοντας τοῦρκους ἀξιώματικούς, ἀλλὰ τοὺς ἐδαπάνησε εἰς τὴν κρεπάλην, οὗ ὡς δ' ἔρεινε ἄνευ ἐβολου, κατὰ χρεως καὶ ἐνοχλούμενος ὑπὸ τῶν δανειστῶν του. Πρὸς βελτίωσιν λοιπὸν τῆς θέσεώς του καὶ ἵνα δύνηται νὰ ζῇ ἀσώτως, κατέφυγεν εἰς ἄλλο εἶδος κερδοσκοπίας.

Ἐν πλήρει γνώσει τοῦ ἀπείρου φόβου, ὑφ' οὗ κατέχεται ὁ Ἀβδουλ Χαμίτ, τῆς εὐπιστίας καὶ τῆς προθυμίας αὐτοῦ, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τὴν διαφθοράν, τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν προδοσίαν ὁσάκις τῷ συμφέρει, ὁ Ἀχμέτ-Ἐσάτ ἔγραψε καὶ ἀπέστειλε κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1881.

ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει γαμβρὸν του, ἵνα τὴν ἐγχειρίσει πρὸς τὸν Ὀσμὰν Πασᾶν, οὗτος δὲ πρὸς τὸν Σουλτάνον Χαμίτ. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Ἀχμέτ-Ἐσσάτ, ἐξαίτουμένος τὴν εὐπλαγχχον καὶ μεγάλῃον συγγνώμην τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ δι' ὅσα εἶχε δημοσιεύσει ἐν τῇ ἐφημερίδι του κατὰ τοῦ ἱεροῦ (;) αὐτοῦ προσώπου, δικαιολογούμενος δὲ, ὅτι ἔπραξε τοῦτο κατὰ προτροπὴν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ κ. Κουμουνδούρου, τοῦ κ. Μανέτα καὶ ἐμοῦ, ἀφίετο εἰς τὸ ἔλεος τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος καὶ ὑπέσχετο ὅτι ἔσεται εἰς τὸ ἐξῆς πιστότατος Αὐτῆς θεράπων καὶ πρόθυμος νὰ ἐκτελέσῃ πάσας Αὐτῆς τὰς διαταγὰς, οὕτω δὲ ἐπανορθώσῃ τὸ σφάλμα του. Ὅπως δ' ἐλκύσῃ καὶ διαβεβαιώσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὸν Σουλτάνον Χαμίτ περὶ τῆς μετανοίας καὶ τῶν εἰλικρινῶν αὐτοῦ προθέσεων, διέβαλλέ με παρ' αὐτῷ, ὅτι, ἐπὶ κερχλῆς τῶν ἐνταῦθα προσφύγων τούρκων ἀξιοματικῶν καὶ συνεννοούμενος μετὰ πολλῶν προσώπων ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐνεργῶ ὡς οἱ ἐν Ρωσσίᾳ μηδενισταὶ διὰ τὴν ἐξόντωσιν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ.

Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης γινώσκιν ἔλαβον ὑπὸ τινος ἄλλου ἀξιοματικοῦ λιποτάκτου, Χασὰν ὀνομαζομένου καὶ οὗτινος ὁ ἀναγνώστης παρκακτιῶν θέλει ἐκτιμήσει τὴν τε τιμιότητα καὶ τὰ ἐγγενῆ αὐτοῦ αἰσθήματα. Οὗτος λοιπὸν, πρὸς ὃν εἶχεν ἀναγνώσει τὸ ἀντίγραφον τῆς ῥηθείσης ἐπιστολῆς, ἔσπευσε νὰ μοὶ κοινοποιήσῃ πάραυτα τὸ περιεχόμενον, ἐγὼ δὲ εἰδοποίησα ἀμέσως τὸν κ. Νομάρχην· ἀπεφασίσθη ὅμως νὰ περιφρονηθῇ μᾶλλον εἰς τοιοῦτος ἀγύρτης, ἢ ἡ Κυβέρνησις νὰ τὸν ἐκδιώξῃ πάραυτα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κ. Κουμουνδοῦρος, ὁ κ. Νομάρχης καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐσμὲν ὑπέρτεροι τοιούτων συκοφαντιῶν, οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἔχουσιν ἢ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ κερδοσκοπίαν.

Ὁ κ. Κουμουνδοῦρος, ἄνθρωπος εὐφύεστατος, οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ ἐνθαρρύνῃ ἐφημερίδας, ἐκδιδημένους καὶ συντασσομένους ὑφ' ἐνὸς οὐτιδανοῦ λιποτάκτου κατὰ τοῦ προσώπου ἐνὸς Ἡγεμόνος! Οὐδ' αὐτὸς, οὐδ' ὁ κ. Τρικούπης, οὐδ' οἷος δῆποτε ἄλλος πολιτικὸς ἀνὴρ ἐν Ἑλλάδι, καταδέχονται νὰ καταφεύγωσιν εἰς μέσα τοιαῦτα· οἶδασι τί ποιῆσαι ὅπως φανῶσιν ὠφέλιμοι τῇ πατρίδι. Τὰ αὐτοὶ δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσι μέσα εἰσὶν ὑψηλὰ καὶ σπουδαῖα· οὐδέποτε πίπτουσιν εἰς τοιαῦτα, εἰς αὐτὸν ἀνθρώποι μικροὶ μόνον δύνανται νὰ καταφύγωσι καὶ δι' ὧν οὐδόλως δύνανται νὰ ὠφεληθῶσι τὰ συμφέροντα τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἀλλως τε, ἐὰν πράγματι ὁ κ. Κουμουνδοῦρος ᾔθελεν ἐνθαρρύν-

νει τὴν ἐφημερίδα ἐκείνην, αὕτη μὲν ἤθελεν ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδίδωται, ὁ δὲ συντάκτης αὕτης, δὲν ἤθελε φυλακισθῇ ὑπὸ τοῦ τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον φύλλον λιθογραφήσαντος, διὰ τὸ ποσὸν ἑκατὸν εἰκοσι δραχμῶν.

Ἐγὼ δὲ, ἡ τὸ ᾧ ἀνέκειο κόμμα, κατὰ τί ἠθέλωμεν ὠφεληθῇ ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τοιαύτης ἐφημερίδος! Ἐὰν ἐθεώρουν λυσιτελῇ τῷ σκοπῷ μου τὴν δημοσίευσιν ἑλληνοτουρκικῆς ἐφημερίδος, δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀναλάβω ἐγὼ αὐτὸς τὴν ἑκδοσιν τοιαύτης ἀπὸ τεσσάρων ἡδὴ ἐτῶν, καθ' ὃ εὐρίσκουμαι ἐν Ἀθήναις; Δὲν ἠδυνάμην νὰ προβῶ εἰς τοῦτο μετὰ τοῦ Ἀλῆ-Σεφικατῆ, τοῦ ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ συντάκτου τοῦ «*Istikpál*», ὁπόταν εὐρίσκετο ἐνταῦθα, ἡ μετὰ τινος ἄλλου, οὐχὶ δὲ μεθ' ἐνὸς λιποτάκτου, ἐνὸς καθάρματος, ἐνὸς ἀγύρτου, ἐνὸς ἀμαθοῦς, οὐ τὰ γραφόμενα ἤθελον ἐπισύρει τὴν ἀγανάκτησιν μᾶλλον ἢ τὴν εὐαρέσκειαν τοῦ ὀθωμανικοῦ λαοῦ;

Ὅσον διὰ τὴν ἄλλην κἀτηγρίαν, ὅτι ἐνεργῶ ὡς μηδενιστῆς διὰ τὴν ἐξόντωςιν τοῦ Ἀβδ-ὐλ Χαμίτ ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ, ἔχω τὸ θάρρος νὰ ἐπαναλάβω αὐτῷ, ὅτι εἰμὶ ὑπέρτερος τοιαύτης σκέψεως, ἔχω δὲ διὰ τοῦτο μάρτυρας πολὺ ἀξιοπιστοτέρους καὶ ἀξιοτιμωτέρους ἐκείνων, οἵτινες τὸν περισκίνοῦσι καὶ τῷ διαβιβάζουσι κατ' ἐμοῦ τοιαύτας συκοφαντίας. Ἐπεθύμουν, δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, ὅπως εὐρεθῶσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει πνεύματα τολμηρὰ καὶ ἀποφασιστικὰ, καὶ τοῦτο διὰ τὴν εὐδαίμονίαν καὶ τὴν παλλιγενεσίαν τῆς πατρίδος μου, οὐδέποτε ὅμως ἐσκέφθην νὰ μιάνω τὰς χεῖρας μου μετ' αὐτά. Εἶναι αἶσχος δι' ἕνα Σουλτάνον, δι' ἕνα Χαλίφην, νὰ δίδῃ πάραυτα πίστιν εἰς τοιαύτας συκοφαντίας, οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἔχούσας, ἢ τὴν ἐπὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς εὐπιστίας αὐτοῦ τούτου κερδοσκοπίαν. Φρονῶ ἐν τούτοις, ὅτι ἠδυνήθην νὰ διαγνώσῃ τὸν συκοφάντην μου, εὐθὺς ἄμα ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ τὸν ὑποδεχθῇ ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐτοῦ διαμονῇ, καὶ νὰ θαυμάσῃ τὴν ὥραίαν αὐτοῦ μορφήν· ἀλλὰ δυστυχῶς εἶναι ἤδη λίαν ἀργά.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ῥηθείσης ἐπιστολῆς, ὁ Ἐσάτ ἐφυλακίσθη διὰ τὰ πρὸς τὸν λιθογράφον ὀφειλόμενα. Ἐν ταῖς φυλακαῖς ἔμεινεν οὐκ ὀλίγας ἡμέρας, φαίνεται δὲ, ὅτι ἡ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Γιλδιζ ἀνταπόκρισις ἐξηκολούθει. καθόσον αἰφνης ἀπεφυλακίσθη, πληρώσας τὸ χρέος του, καὶ ἐνῶ ἦτο πτωχὸς ἤρξατο παρ' ἐλπίδα νὰ δαπνῇ καὶ ἐλάστην ἑκατὸν μέχρι διακοσίων φράγκων.

Μικρὸν θὰ ἦτο ν' ἀφηγηθῶ τὰ μέσα, ἃ οἱ αὐλικοί, κερδοσκοποῦντες

ἐπὶ τῆς εὐπιστίας καὶ τοῦ φόβου τοῦ κυρίου τῶν, μεταχειρίζονται, ἵνα παραπείσωσιν αὐτὸν, ὅτι ἀνακαλύπτουσι συνωμοσίας, ὅτε μὲν ὅπως τὸν ἐκθρονίσωσιν, ὅτε δὲ ὅπως τὸν φονεύσωσι. Θὰ εἶπω μόνον ὅτι οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλοι τοῦ Ἀχμέτ-Ἐσσάτ, πρὸς ἐπιθεθαίωσιν τῶν κατ' ἐμοῦ συκοφαντιῶν καὶ πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι πράγματι ἐνεργῶ μὴ-δενιστικῶς, δι᾽ ἰσχυρίσθησαν, ὅτι συνεννοοῦμαι μετὰ τινων αὐλικῶν, ὅπως εἰσαγάγω ἐν τοῖς ἀνακτόροις βόμβας καὶ διαφόρους ἄλλας ἐκ-κρηκτικὰς οὐσίας, ὃ δὲ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, καταληφθεὶς ὑπὸ τρόμου, διέταξε πάραυτα ἐρεύνας καὶ ἀνακρίσεις. Τὰ ἀνάκτορα ἔγειναν ἄνω κάτω, συλλήψεις πλείεσται ἔλαβον χώραν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Τσιθόγ-λου καὶ τῶν ἀδελφῶν Τσούνη, πρὸς οὓς δι᾽ ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἔστελλον δυσνομίτιδα πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ἀνακτόρων, ἀλλὰ, χάρις εἰς τὴν ἰταλικὴν ὑπηκοότητα τῶν δύο τελευταίων, ἀπεδείχθη, ὅτι οὐδὲ καὶ γνωρίζομεθα μετ' αὐτῶν καὶ ὅτι ἡ κατηγορία ἦτο ψευδής. Ἀπορῶ ὁ-μῶς μὲ τὴν ἀνοχὴν τῆς Ἰταλικῆς Πρεσβείας, ἥτις, μετὰ συμπερι-φορὰν τόσω μωρὰν τοῦ ἀπονενοημένου τούτου Σουλτάνου, δὲν ἐξή-τησεν ἱκανοποίησιν, οὐδόλως σκεφθεῖσα, ὅτι ἡ σιωπὴ τῆς ἐνθαρρύνει αὐτὸν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν αὐθαίρεσίαν του καὶ ἐπὶ τῶν ξένων ἀκόμῃ ὑπηκόων.

Ἐκ τῆς αἰσχρᾶς ταύτης συκοφαντίας, ἀποτελέσματος μοχθηρίας καὶ ἀτίμου κερδοσκοπίας, ὁ φιλάνθρωπος καὶ εὖσπλαγχνος (!) Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, μὴ ἔχων τὸν κοινὸν νοῦν, ἵνα διακρίνῃ τὸ ψευδὲς ἀπὸ τοῦ ἀλη-θοῦς, ἀγανακτήσας δὲ συγχρόνως καὶ ἐκ τῆς προτάσεως, ἣν τινα τῶ εἶχον ἀπευθύνει, ἐβουλεύσατο τρομερὰν κατ' ἐμοῦ ἐκδίκησιν, διὸ καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας τὸν Νεδζήπ μετ' ἐντολῆς νὰ μὲ ἐξοντώσῃ διὰ τοῦ δηλητηρίου, χωρὶς νὰ σκεφθῇ οὐδὲ τὸ ἔγκλημα, οὐδὲ τὸ ἀποτέ-λεσμα ἀποπείρας τοιαύτης ἐν ξένῃ χώρᾳ.

Ὁ Ἀχμέτ-Ἐσσάτ, λαβὼν γινῶσιν τῆς ἀποτυχίας τῆς πρώτης ταύ-της ἀποπείρας, γενομένης ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, ἔγραψε, τὴν 10 Ἰουλίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα πληροφορήσῃ, ὅτι ἐνισκόμην, μεταξὺ τῶν ζώντων διεβεβαιώσῃ δ' ὅτι αὐτὸς οὗτος ἀναδέχεται τὴν ἐξόντωσίν μου, ἅμα ἤθελε λάβει διαταγὴν πρὸς τοῦτο. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἑξάλλος θυμοῦ διὰ τὴν ἀποτυχίαν, νο-μίσας δ' ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τοῦ Νεδζήπ, διέταξε πάραυτα τὴν φυ-λόκισιν αὐτοῦ ἐν τοῖς βαθυτέροις ὑπογείοις τοῦ Γιλδίζ, ἔστειλεν δ' εἴ-τα εἰς Ἀθήνας ἕνα τῶν ὑπασπιστῶν του, ὀνόματι Σεῖφουλάχ-βέη. ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Ἀχμέτ-Ἐσσάτ· ἄλλ' ἐπεὶ δὴ ἐκεῖνος δὲν ἐγνώ-

ριζε τοῦτο, συνωδεύθη ὑπὸ τινος Ἀρμενίου, Σερκίζ-Παπαζιάν ὀνομαζομένου καὶ χρυσοχόου ἐν τῇ ἀγορᾷ (Τσαρσί), Κολανδζιλάρ-μπασί, ὅστις, ἕνεκεν τῆς δι' αὐτοῦ συναλλαγσομένης μεταξὺ τῶν ἀνακτόρων καὶ τοῦ Ἑσσάτ ἀλληλογραφίας, κατέστη φίλος ἐπιστήθιος τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ κατάσκοπος Αὐτῆς.

Ὁ Ἀχμέτ-Ἑσσάτ, ἵνα προλάβῃ πᾶσαν ὑπόνοιαν ἐπὶ τῆς ἀπροδοκλήτου ἀφίξεως τοῦ Σερκίζ, γνωστοῦ ὑπὸ τοῦ Χασάν ἐφένδη, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν ὑπερόγκων δαπανῶν, εἰς ἃς καὶ ἐκάστην ὑπεβάλλετο, ὠδήγησε τὸν Σερκίζ ἐν τινὶ συμβολαιογραφίᾳ, ἔνθα συνετάχθη πράξις, δι' ἧς ἐπώλει δῆθεν πρὸς αὐτὸν ἰδιοκτησίαν του τινα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ δὲ πράξις αὕτη ἐπεθεωρήθη καὶ ἐπεκυρώθη βεβαίως ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς Πρεσβείας.

Ὁ Σεῖρουλλάχ βέης ἦλθε δις ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ εἰς Ἀθήνας. Πρῶτον, με στολὴν ὑπασπιστοῦ, καὶ διέμεινεν ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἐν τῇ ὀθωμανικῇ Πρεσβείᾳ, ἔνθα λίαν ἀνέτως ἐγένετο ἡ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἑσσάτ συνεννόησις, συνετάχθη δὲ καὶ κρυπτογραφικὸν λεξικὸν διὰ τὴν μέλλουσαν ταχυδρομικὴν καὶ τηλεγραφικὴν ἀλληλογραφίαν· δευτερον δὲ, με στολὴν ἰδιωτικὴν, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ἀνέχωρησε τῇ ἐπαύριον. Ἐν τῷ σχεδίῳ αὐτῶν δὲν προέκειτο μόνον περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλων τῶν ἐν Ἀθήναις παρεπιδημούντων τούρκων ἀξιωματικῶν, πρὸς οὓς προσεπάθησαν νὰ στήσωσιν παγίδα, συνωδᾷ βεβαίως τῇ ἐπιστολῇ ἐκείνῃ, ἐν ᾗ ὁ ἄθλιος Ἑσσάτ ἔγραφεν, ὅτι συνεννοοῦντο μετ' ἐμοῦ πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ. Ἡ Πρεσβεΐα, παρακαλευσμένη αὐτοὺς διὰ τῆς ἑλληνικῆς Ἀπυνομίας, τοῖς ἀνῆγγειλεν, ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἐπεδαψίλευσεν αὐτοῖς τὴν ὑψηλὴν Αὐτῆς χάριτα καὶ ὅτι δύνανται ἄνευ οὐδενὸς φόβου νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν. Ἐξ αὐτῶν οἱ μὲν ἀπέριψαν τὰς γενομένας αὐτοῖς προτάσεις, οἱ δὲ, εὐφρόστεροι ἴσως, προσποιηθέντες ὅτι δέχονται, ἔλαβον ἕκαστος ἀνὰ ἑπτὰ λίρας διὰ τὰ ἐξόδα τοῦ ταξιδίου των, ἀλλὰ δὲν μετέβησαν ἢ μόνον μέχρι τοῦ Πειραιῶς, ἔνθα εὐωχηθέντες ἔπιον εἰς τὴν ὑγειάν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, τοῦ Σουλτάνου Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ. Ὁ Μουνιρ Βέης, πρῶτος γραμματεὺς τῆς Πρεσβείας, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τοῦ Ἑσσάτ, μετέβη πρὸς τῷ Μπανοῦς Ἐφένδη, ἵνα τὸν καταπέσωσι νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ἔνθα ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης θὰ τῷ ἔδιδε βαθμὸν ἀνώτερον καὶ θὰ τὸν κατέταττε μεταξὺ τῶν ὑπασπιστῶν τῆς, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ Μπανοῦς ἐφένδης, ἀληθῆς ἀλθανὸς οὐ μόνον ἠρνήθη, ἀλλὰ καὶ τοὺς προσεκάλεσε νὰ ἀ-

πέλθωσι τοῦ οἴκου του, λέγων αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐλευθέρην τῆς Ἑλλάδος γῆν, ἵνα ὑπάγῃ νὰ ζήσῃ ὑπὸ τὴν αὐθαίρεσίαν ἐνὸς Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ ἂν ἀκόμῃ οὗτος τὸν ἀνηγόρευε Μέγαν Βεζύρην του.

Ἐκ τῶν διαθημάτων τούτων ἐννοητέον τίς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, τίς ἡ ἐν Ἑλλάδι αὐτοῦ Πρεσβεία καὶ τί τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σεῦφουλλάχ, ὁ Ἀχμέτ Ἔσσάτ, πρὸς ἐκτελέσειν τῆς ἀποστολῆς του, ἔγραψε νὰ τῷ ἀποσταλῇ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἄνθρωποι: ῥωμαλέος καὶ ἱκανὸς, εἰς τὸ εὐστόχως πυροβολεῖν, δι' ἑαυτὸν δὲ ἐν πολύκροτον, μίαν ῥάβδον μετὰ ξίφους καὶ χρήματα, δι' ὧν εὐκολώτερον θὰ ἐπετύγχανεν ἐν τῷ σχεδίῳ του. Ἡ παρχγγελία αὕτη ἐξετελέσθη πάραυτα, ὁ δὲ ἡμέτερος ἥρως ἐπαρουσίασε πρὸς τοὺς φίλους του τὸν ἑκτακτον ἀπεσταλμένον ὡς γυναικᾶδελφόν του, ὑπὸ τὸ ὄνομα Σεφῆκ, ἀποφεύγων, ὅμως νὰ τὸν δείξῃ καὶ πρὸν τὸν Χασὰν ἐφένδην, τὸν μόνον μεταξὺ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ὀθωμανῶν, ὅστις γνωρίζει τὴν τε οἰκογένειαν καὶ τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ γυναικᾶδελφον. Ἀμφότεροι, μὲ θυλάκια πλήρη λιρῶν, ἐδόθησαν εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν κραυπάλην. Ὁ ψευδογυναικᾶδελφος, ἐπίσης ἀσύνετος, ὡς καὶ ὁ δῆθεν γαμβρός του, ἦτο ὡσαύτως ἀσελγὴς καὶ μέθυσος, ἀλλ' ὅταν ἔπινε δὲν ἦτο ἀθυρόστομος, ἐνῶ ὁ ἕτερος πίνων προέδιδεν ἑαυτὸν, ἔνεκα δὲ τούτου ἡ τύχη του εἶναι σήμερον ἄγνωστος. Ἀλλὰ πῶς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀνὴρ εὐφυὴς καὶ πολὺπειρὸς ἐν τοιαύταις ἐργολαβίαις, νὰ μὴν ἐπιτυγχάνῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ὀργάνων του;

Ὁ ἑκτακτος ἀπεσταλμένος, οὗ τὸ ἀληθές ὄνομα εἶναι ἡμῖν ἀγνωστον, ἀλλ' ὃν θὰ ὀνομάζωμεν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐλληνικὴ δικαιοσύνη, Σεφῆκ Κίτιγκο, Δαγιστανλῆς τὴν καταγωγὴν, ἦτο ὑπαξιωματικὸς ἐν τῷ Ῥωσικῷ στρατῷ, ἀλλὰ κατὰ τὸν τελευταῖον ῥωσσο-τουρκικὸν πόλεμον ἐλιποτάκτησε παρὰ τοῖς τούρκοις. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ πᾶρέλαβεν αὐτὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του, τῇ δὲ συστάσει τοῦ υἱοῦ τοῦ Σεχ-Σαμίλ τὸν κατέταξε μὲ βαθμόν λοχαγοῦ μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων β^α τάξεως, οἵτινες πολυάριθμοι καὶ κάλλιστα ὀπλισμένοι οὐδεμίαν ἄλλην ὑπηρεσίαν ἐχρoυσιν, ἢ νυχθημερόν νὰ ἐπαγρυπνῶσιν ἐπὶ τῆς πολυτιμοτάτης ζωῆς τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος. Ἐπὶ τῇ ἐπισήμῳ αἰτήσῃ τοῦ πασσαζαδέ (;), Ἀχμέτ Ἔσσάτ βέη, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἀπετάθη πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Σεχ-Σαμίλ, τὸν Γαζῆν-Μεχμέτ Πασσάν, ἵνα τὸν διατάξῃ νὰ εὕρῃ μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ ἕνα ἄξιον ἐμ·

πιστοσύνης, πλήρη αὐταπαρνήσεως, ῥωμαλέον, καὶ δυνάμενον νὰ μεταχει-
ρισθῇ εὐστόχως τὸ πολύκροτον καὶ τὸ ἐγγεγιδιον, ἐν ἀνάγκῃ δὲ ἱκα-
νὸν νὰ ἀντιπαραταχθῇ πρὸς πολλοὺς, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ ἑαυτὸν νὰ συλ-
ληφθῇ. Οὗτος τῷ συνέστησε τὸν Σεφῆκ, ὅστις ἐφωδιασμένος μὲ πε-
ρίαπτα (φυλακτὰ), ἐν οἷς ἐγγέγραπται ἐδάφια τοῦ Κορανίου καὶ μὲ
τὰ ὁποῖα αὐτὸς οὗτος, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ περιέβαλε τὸν τράχηλόν
του, ὥσπερ ἔπραξε καὶ διὰ τὸν Νεδζήπ, ὅπως τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν μὴ
ἐμπέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν γιουρuidων, ὁπότε θὰ διέπραττε τὴν ἱεράν(;)
αὐτοῦ ἀποστολὴν, λαβὼν τὰς ἀναγκαίαις διαταγὰς μετὰ τῆς ὑποσχέ-
σεως ὅτι ἡ Μεγαλειότης του θὰ τῷ ἐπιδαφιλεύσῃ πλοῦτη καὶ βαθμοὺς,
ἅμα ἤθελε φονεύσει ἓνα χινζιρ γιουρ (χιῖρον γιούρα) οἷος ἐγώ, χω-
ρὶς νὰ τὸν ἐκθέσῃ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ἀκόμη καθ' ἣν ἤθελε συλλη-
φθῇ, καὶ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ πεντακοσίας λίρας ἀνεχώρησε διὰ τὰς
Ἀθήνας, συνιδεόμενος ὑπὸ τοῦ Σεῖφουλλάχ, ὅστις ὥφειλε νὰ τὸν συ-
στήσῃ πρὸς τὸν Ἑσσάτ. Ἀφικόμενον εἰς Ἀθήνας, ὁ Ἑσσάτ ὠδήγησεν,
εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἡ «Ἑλλὰς» εἶτα δὲ, ἐν τινι ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ, ἔνθα
ἀναμφιβόλως, εὐχερέστερον ἢ ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, θὰ ἠδύνατο νὰ συ-
σκέπτονται καὶ νὰ ἐνεργῶσι, συγχρόνως δὲ ὁ Σεφῆκ δὲν θὰ ἠδύνατο
νὰ σενενοποιηθῇ μετὰ τινος ἄλλου, ὥς ἐὰν εὐρίσκετο ἐν ξενοδοχείῳ,
ἐνθα πιθανὸν νὰ ὑπῆρχέ τις ὁμιλῶν τὴν γλῶσσάν του.

Μὴ νομίση τις, ὅτι τὰ περίαπτα καὶ αἱ ὑποσχέσεις, περὶ ὧν ἤδη
εἶπον, εἶναι ἐφεύσεις ἰδική μου, ἅπαγε! Αὐτὸς οὗτος ὁ Σεφῆκ ἐποίησε
λόγον πρὸς τὸν Μπανοὺς καὶ τὸν Χασάν, τοῖς ἔδειξε δὲ καὶ τὰ περίαπτα.

Πρὸ τῆς διὰ δηλητηρίου ἀποπείρας τοῦ Νεδζήπ, οὐδεμίαν ἀνησυ-
χίαν εἶχον, ἀλλὰ μετὰ ταύτην, διεγερθεῖσάν τῶν ὑπονοιῶν μου, πε-
ριέμενον καὶ δευτέραν, διὸ ἤρχισα νὰ προφυλάσσωμαι. Ἐννεῖται
βεβαίως, ὅτι, ἔνεκεν τῆς κακῆς ἐν γένει διαγωγῆς τοῦ Ἑσσάτ, μάλι-
στα δ' ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν ῥηθεῖσαν
ἐπιστολὴν, ἵνα μὲ συκοφαντήσῃ, εἶχον πάντοτε κατ' αὐτοῦ ὑπονοίας,
ἀλλ' αὐταὶ ἐνισχύθησαν, ὁπότε, ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἀπόπειραν
τοῦ Νεδζήπ, ἔμαθον, ὅτι ἀφίκετο ὁ δῆθεν γυναικάδελφός του, ὅτι ἐδα-
πάνα καθ' ἐκάστην ποσὰ ὑπέρογγα καὶ ὅτι ἡ τουρκικὴ Πρεσβεία ἐζή-
τει, διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀπαιτητικῆς, τοὺς ἐν Ἀθήνας λιποτάκτας ἀξιω-
ματικοὺς, ἵνα τοῖς κοινοποιήτῃ τὴν Αὐτοκρατορικὴν χάριτα καὶ τοὺς
ἀποστείλῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ὁπότε ἔστειλε ζη-
τῶν νὰ συμφιλικοθῇ καὶ πάλιν μετ' ἐμοῦ. Πρὸ τοιούτου προσφانوῦς κιν-
δύνου παρεκάλεσα τὸν Χασάν νὰ ἐπιβλέπῃ ἀμφοτέρους, τὸν Ἑσσάτ

καὶ Σεφὴκ, καὶ νὰ μὲ κρατῇ ἐνήμερον τῶν διαθημάτων των, ἀλλ' ὁ Χασάν, ἐν διαστάσει μετὰ τοῦ Ἑσσάτ τυγχάνων, ἐπεφόρτισε τὸν Μπα-
νοὺς ἵνα τοὺς ἐπιβλέπῃ. Ἐμαθον δ' ἐν πρώτοις, ὅτι οὗτοι εἶχον μυστικάς
σχέσεις μετὰ τῆς τουρκικῆς Πρεσβείας, εἶτα δὲ, ὅτι ἤρχισαν νὰ ἐρί-
ζωσι μετὰ τῶν, διότι, ὁ μὲν Σεφὴκ ἐπέμενε νὰ μὲ γνωρίσῃ, ἵνα μὲ
φονεύσῃ ὅπου καὶ ἂν μὲ ἀπῆντα, ὁ δὲ Ἑσσάτ, γνωρίζων κάλλιον ἐκείνου
τὰς Ἀθήνας, καὶ ἡξεύρων, ὅτι οὐδέποτε ἐξέρχομαι τὰς νύκτας, ἀδύ-
νατον δὲ νὰ φονεύσῃ τίς τινὰ ἐν μέσῃ ὁδῷ τὴν ἡμέραν, δι᾽ ἡσυχάζετο,
ὅτι ὤφειλον νὰ προδῶσιν εἰς τὴν ἐξόντωσίν μου διὰ τῆς ἀπάτης
μαλλον, ἢ ἀποτόμως ἐν μέσῃ ὁδῷ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀδύνατον νὰ
μὴ συλληφθῇ εἰς αὐτῶν, ἢ καὶ ἀμφοτέροι.

Εἴτε συνεπεία τῆς ἐριδος ταύτης, εἴτε ἄλλης τινὸς αἰτίας ὁ Ἀχ-
μέτ-Ἑσσάτ, προσεκλήθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπως
λάβῃ ὁδηγίαν ρητὰς καὶ ἀκριβεστεράς ἀπὸ αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἀβδ-
οὐλ-Χαμίτ, καὶ ἐπανέλθῃ πάλιν μετὰ ὁκτὼ ἡμέρας. Ὁ ἡμέτερος ἦρως
ἀδυνατῶν νὰ πράξῃ ἄλλως, ἀπεφάσισεν ἐκὼν ἀέκων νὰ μεταβῇ· ἦτο
ἤδη ἀρκετὰ προκεχωρημένος, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ὀπισθοδρομήσῃ·
θὰ ἔχανε τὰ πάντα, καὶ χρήματα καὶ μέλλον. Προϋτίμησε λοιπὸν νὰ
ῥιψοκινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν του μαλλον, ἢ νὰ πέσῃ καὶ αὖθις ἐν τῇ ἐν-
δεῖα, ἀλλὰ τὸ βεβαιότερον εἶναι ὅτι ἦτο τόσον βέβαιος ἐν τῇ ἐπιτυ-
χίᾳ του, ὥστε τὰ πάντα τῷ ἐφαίνοντο ῥόδινα, ἄλλως θὰ ἐσκέπτετο
ὠρίμως.

Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, ἐσκέφθη ἢ μαλλον ἐνεπνεύ-
σθη ὑπὸ καλοῦ τινος δαίμονος, ὅτι, ἵνα κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εὖρῃ
τὰ πάντα ἐν τάξει, ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξηγηθῇ πρὸς τὸν Χασάν Ἐφένδῃ
δι' οὗ ἤλπιζε νὰ συμφιλιωθῇ μετ' ἐμοῦ, ἢ νὰ εὕρεθῇ μέσον πρὸς τὴν
δι' ἀπάτης ἐξόντωσίν μου. Συμφιλιωθείς λοιπὸν μετὰ τοῦ Χασάν,
τῷ ἐξεμυστηρεύθη τὰ πάντα καὶ τὸν εἰσήγαγεν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς
ὑποθέσεως, ὑποσχόμενον, αὐτῷ μεγίστας ἀμοιβὰς· ἐὰν ἤθελε τὸν βοη-
θήσει ἐν τῷ σχεδίῳ του. Ὁ Χασάν, προσποιηθεὶς ὅτι συγκατένευσεν,
ὑπεσχέθη, ὅτι θέλει εὖρεῖ μέσον, ἵνα μὲ φονεύσωσιν εὐκόλως καὶ ἄνευ
κινδύνου, ἀλλὰ διὰ τοῦ δηλητηρίου, ὑποδείχας ὅτι ὁ διὰ τοῦ πιστο-
λίου ἢ διὰ τοῦ ἐγγχειριδίου ἀπότομος φόβος μου θὰ ἦτο λίαν ἐπικίν-
δυνος. Συνεβούλευσε δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φόβου μὴ μὲ φονεύσωσιν αἰφνης
καθ' ὁδόν. Ὁ Ἑσσάτ κατηχηχριστημένος τὸν ἐπαρυσίασε πᾶσαυτα
εἰς τὸν Σεφὴκ, συσταίνων αὐτὸν ὡς τὸν μόνον ἀξιόπιστον καὶ δυνάμε-
νον νὰ τοὺς βοηθήσῃ ἐν τῷ σχεδίῳ των. Ὁ Σεφὴκ ἐφάνη δυσηρεστη-

μένος ἐκ τῆς ἐξιμολογήσεως ταύτης, διότι δὲν ἤθελε βεβαίως ἡ ὑπόθεσις αὕτη νὰ γείνη γνωστὴ καὶ ὑπὸ ἄλλων, ἀλλὰ τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἢ νὰ εἴπῃ κατόπιν γεγονότων; Ὁ Χασάν ἐδραμε πάραυτα νὰ μοὶ εἰδοποιήσῃ περὶ τῆς πραγματικότητος τῶν ὑπονοιῶν μας καὶ νὰ μοὶ ἀναγγείλῃ ὅτι ὁ Ἑσσάτ θὰ ἀναχωρήσῃ τὴν μεθαύριον, ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ μετὰ 8 ἡμέρας μετὰ νέων ὁδηγιῶν καὶ μετὰ δηλητηρίου, καὶ ὅτι ὁ Σεφὴκ θὰ τὸν περιμείνῃ, χωρὶς νὰ προβῇ, μέχρι τῆς ἀφίξεώς του, εἰς οὐδὲν κατ' ἐμοῦ διάβημα. Τοιαύτη ἦτο ἡ διαταγὴ τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος.

Ἐσκέφθην διὰ μίαν στιγμὴν νὰ ἀποταθῶ πρὸς τὴν δικαιοσύνην ὅπως φυλακίσῃ ἀμφοτέρους, ἀλλὰ δὲν ἤμην ἐν τῇ Τουρκίᾳ. Ἐν χώρᾳ ἐλευθέρᾳ, οἷα ἡ Ἑλλάς, ἀδύνατον νὰ φυλακισθῇ τις ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ ἐνὸς μόνου μάρτυρος καὶ ἄνευ ἐναργῶν ἀποδείξεων· ἄλλως τε οὐδὲν θὰ ἔχανον ἓαν περιέμενον: Ὁ Σεφὴκ θὰ ἔμενεν ἐν Ἀθήναις, ὁ Ἑσσάτ θὰ ἐπέστρεφε μετὰ μίαν ἐβδομάδα, τότε δὲ θὰ εἶχον ἀποδείξεις τοῦ ἐγκλήματος αὐτῶν. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἑσσάτ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Σερκιζ ἐπεβιβάσθη τῇ 31) 12 Αὐγούστου ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου τῆς ἐταιρίας Φόριο, τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ Σεφὴκ τηλεγραφικῶς ἀνήγγειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν ἀναχώρησιν του. ὅπως ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης στείλῃ νὰ τὸν παρκαλέσῃ ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ τὸν ὑποδεχθῇ ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ κατοικίᾳ του, ἐνθα, ὡς βλέπουσι, δὲν χωροῦσιν ἡ μόνον τοιοῦτοι.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἑσσάτ, ἀπεφασίσθη μεταξὺ τοῦ κ. Μκνέτα, τότε Νομάρχου, τοῦ κ. Ῥόκου Χοϊδᾶ, τότε ἀντεισαγγελέως τῶν Ἑφεσίων, τοῦ κ. Στούπη δικηγόρου, καὶ ἐμοῦ, ὅπως ὁ Χασάν πείσῃ τὸν Σεφὴκ νὰ ἐξηγηθῇ καὶ τῷ Μπανοῦς, ὅστις, ἕνεκα τῶν μετ' ἐμοῦ σχέσεών του καὶ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ ιδιοτήτων, καθίστατο ἀναγκαιότατος καὶ ὠφελιμώτατος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου των· τοῦθ' ὅπερ ἐπέτυχε πληρέστατα, οὕτω δὲ, ἀνθ' ἐνὸς εἶχον δύο μάρτυρας, ἐκτὸς τῶν ὁποίων ἀνεκαλύψαμεν συγχρόνως, ὅτι ὁ Ἑσσάτ, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, εἶχεν ἀφήσει παρὰ τινι ῥάπτῃ, Ἡλιοπούλῳ ὀνομαζομένῳ, ἑγγραφά τινα, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ μοὶ παρέξωσι μεγίστην ὠφέλειαν, ὅπως καὶ πράγματι ἐγένετο. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα λοιπὸν φίλων καὶ συνενόχων, ὁ Χασάν καὶ ὁ Μπανοῦς διήγον νυχθημερὸν μετὰ τοῦ Σεφὴκ, ὅστις, χωρὶς νὰ συλλάβῃ τὴν παρκαμικρὰν ὑπόνοιαν, ἤνοιξε καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς αὐτοὺς τὴν καρδίαν του. Λόγου δὲ γενομένου περὶ Ἑσσάτ, εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι, ἡγανκκτησμένος ἐναντίον του, τῷ

ἔδωκε κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐπιστολὴν, γεγραμμένην μὲν μὲ χα-
ρακτῆρας τουρκικοὺς ἀλλ' εἰς γλῶσσάν ῥωσικὴν, ἵνα τὴν ἐγχειρίσῃ
πρὸς τὸν υἱόν του Σὲχ-Σαρμίλ· ὅτι ἐὰν πράγματι τὴν ἐνεχείρισε
δὲν θὰ ἐπανεῖλθῃ πλέον, ἀλλὰ τοῦναντίον θὰ ῥιφθῇ ἐν τοῖς ὑπογεί-
οις τοῦ Γιλδιζ, ὅτι δὲ ἄλλος ἀντ' αὐτοῦ θὰ ἔλθῃ, ἵνα τῷ φέρῃ χρή-
ματα καὶ διαταγὰς νέας· τοῦθ' ὅπερ συνέβη μετὰ ἐκτὼς ἡμέρας. Ἀντὶ
τοῦ Ἑσσάτ, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ ὑπηρέτης τοῦ ὑπασπιστοῦ Σεῖφουλ-
λάχ, φέρων τῷ Σεφῆκ χρήματα, ἐπιστολὰς μετὰ διαταγῶν καὶ νέα
περίαιπτα, ἀνεχώρησε δὲ τῇ ἐπαύριον δι' ἐκπιάτου ἀγγλικοῦ ἀτμο-
πλοίου. Περὶ Ἑσσάτ οὐδὲν ἔκτοτε ἐμάθομεν· δὲν ἤξεύρομεν ἐὰν ζῇ ἢ
ἀπέθανεν· ἀλλ' ὑποθέτομεν ὅτι ἡ θέσις αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ ἦναι εὐ-
άρεστος, ἀφοῦ, ἐνεκα τῆς ἀκριτοφυθίας του, ὁ Σεφῆκ, ἀντὶ νὰ ἐκτελέσῃ
τὴν ἀποστολὴν του, εὐρίσκειται εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐλληνικῆς δικαιοσύνης.

Ὁ Σεφῆλ μετὰ τὰς νέας ταύτας διαταγὰς, διεβεβώωσε πρὸς τὸν
Μπανοῦς καὶ τὸν Χασάν ὅτι θὰ μὲ ἐφόνευσεν ὅπου καὶ ἂν μὲ ἀπῆντα·
«θὰ φορεύσω τὸν σκύλον τοῦτον, εἶπερ, ἀδιάφορον δὲ, ἐὰν μὲ σκι-
«λάβωσι καὶ ἂν ἀκόμη μὲ κρεμάσωσιν, ἤρκει νὰ ἐκτελέσω τὸν ἱσθὲ
«καὶ τὴν διάπυρον ἐπιθυμίαν τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειό-
«τητος! Ἐὰν δὲν προβῶ πάραυτα εἰς τὸν φόρον αὐτοῦ, θὰ τὸ μάθῃ
«βεβαίως καὶ τότε οὐδεμία ἐλπίς ὑπολειφθήσεται ἡμῖν. Ἡ εὐημε-
«ρία τοῦ σεπτοῦ κυρίου μου καὶ ἡ παρίωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐξήρ-
«τηνται ἐκ τῆς ἐξορκτώσεως τοῦ γκιόουρα τούτου». Ὁ Χασάν καὶ ὁ
Μπανοῦς, βλέποντες ὅτι δὲν ἦτο ἄνθρωπος τῶν λόγων, ἀλλὰ τοῦ-
ναντίον χαρακτῆρος ἀποφασιστικοῦ καὶ ἱκανοῦ νὰ πράξῃ ὃ ἔλεγε, τὸν
παρέπεισαν ὅτι δὲν ἤμην ἐν Ἀθήναις ἀλλ' ὅτι μετέβην προσωρινῶς
εἰς τὰ λουτρά τῆς Κύθνου· προειπόντες, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ μου
ἀκόμη δὲν θὰ ἦτο συνετὸν νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοιαύτης
ἀποφάσεως ἐν χώρᾳ, ἐνθα ἀδύνατον νὰ ἀποφύγῃ τὴν δικαιοσύνην,
οὕτω δὲ θὰ ἐξέθετο καὶ τὴν αὐτοῦ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειό-
τητα. Ἀκλόνητος ἐν τῇ ἀποφάσει του, πιστεύσας, δ' ὅτι πράγματι
μετέβην εἰς Κύθον ἐπέμενε νὰ ὑπῇ ἐκεῖ, ἀλλ' ὁ Χασάν καὶ ὁ Μπα-
νοῦς τὸν μετέπεισαν, ὑποσχθέντες αὐτῷ, ὅτι ἐν τῇ ἐπιστροφῇ μου θὰ
εὕρισκον ἄλλο πρὸς ἐξόντωσιν μου μέσον, χωρὶς οὐδ' αὐτοὶ νὰ κινδυ-
νεύσωσιν οὐδ' ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος νὰ ἐκτεθῇ. Ὁ Σεφῆκ,
καταγοητευθεὶς ἐκ τῆς ὑποσχέσεως ταύτης, ὑπῆγε νὰ συνδιασχεδᾷ
μετὰ τῶν συνενόγων του, διαβεβωῶν αὐτοῖς, ὅτι ἡ Μεγαλειότης
του θὰ ἐπεδαψίχενε αὐτοῖς πλοῦτην, βαθμοῦς καὶ τιμὰς ἐὰν συνειρ-

γάζοντο πρὸς τὴν ἐξόνωσίν μου. Τόσῳ ἡ Μεγαλειότης του διακαίεται τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ ἐμέ. Ἦτο πρόθυμος νὰ ὑποβληθῇ εἰς πλείστα; θυσίας, ἀλλὰ, δυστυχῶς δι' αὐτὸν καὶ διὰ τοὺς περὶ ἐαυτὸν, ὁ Θεὸς συνήθως ἀνατρέπει τὸ ἔγκλημα!

Πρὸς συλλογὴν καὶ ἄλλων ἀποδείξεων, ἡ φυλάκισις τοῦ Σεφῆκ ἔδει ν' ἀναβληθῇ, ἀλλ' ἐν τῇ θλιβερᾷ εἰδήσει, ὅτι ὁ ἀδελφός μου, ἱατρός ἐν τῷ τουρκικῷ στρατῷ ἀπὸ τοῦ 1854, σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας περυσχὼν τῇ ὀθωμανικῇ κυβερνήσει καὶ ὅστις, ὀρκίζομαι ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μου, εἶναι πάντῃ ξένος τῶν ἐνεργειῶν μου, συλληφθεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου ὠδηγήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐφυλακίσθη ἐν ταῖς αὐτοκρατορικαῖς φυλακαῖς τοῦ Γαλιδίτζ, ἔσπευσα νὰ καταγγείλω τὸν Σεφῆκ ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης, ἥτις, συνωδῶ ταῖς ἀρθροῖς 47, 49, 57, 60, 61, 288 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος, χαρακτηρίζουσης τὴν σκευωρίαν ταύτην ὡς ἔγκλημα ἐκ συστάσεως, ὑποβαλλόμενον τῇ αὐτῇ τῷ φόνῳ ποινῇ, λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν καταγγελίαν μου, ἐντείλατο τὴν σύλληψιν αὐτοῦ γενομένην τῇ 11/23 Αὐγούστου 1881.

Πρὶν ἢ καταγγείλω τὸν Σεφῆκ, ἐθεώρησα καθήκον μου, οὐχὶ βεβαίως πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀβδ-οῦλ Χαμίτ, ἀλλὰ τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας, νὰ ζητήσω, διὰ τοῦ κ. Νικολάου Ἀναστασιάδου, ἀνδρὸς ἀξιοτίμου καὶ χαίροντος μεγίστην ἐν Ἀθήναις ὑπόληψιν, ὑπηκόου ὀθωμανοῦ, συνέντευξιν μετὰ τοῦ Τεβρῆκ Βέη, τοῦ Ἐπιτετραμένου τῆς Τουρκίας, ὅπως τῷ ὁμιλήσω περὶ τῆς βδελυρᾶς καὶ ἀτίμου ταύτης ὑποθέσεως καὶ τῷ εἰδοποιήσω ὅτι, ἐὰν δὲν ἐνήργει πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς μου ἐν τῷ μέλλοντι, ἤθελον καταγγεῖλαι τὸν Σεφῆκ ἐνώπιον τῆς ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης. Συγχρόνως δὲ ἤθελον νὰ τὸν θέσω ἐνήμερον πάντων καὶ νὰ τὸν πείσω ὅτι δὲν συνομωτῶ μετὰ τῶν λιποτακτῶν ἀξιωματικῶν ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ. Κατὰ πρῶτον ἐδέχθη τὴν αἵτησίν μου καὶ μοὶ ὥρισε συνέντευξιν, ἀλλὰ τὴν στιγμαίνω καθ' ἣν προϋπομαζόμεν νὰ ὑπάγω, ὁ κ. Ἀναστασιάδης ἔδραμε νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ ὅτι ἡ Ἐξουχότης του εἶχε μετανοήσῃ. Τῷ ἀνηγνώστη ἀπόκειται νὰ σχολιάσῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ ἐν Ἑλλάδι Ἐπιτετραμένου τῆς Τουρκίας.

Ἡ προανάκρισις τῆς ὑποθέσεώς μου ἀνετέθη εἰς τὸν ἀνακριτὴν, κ. Μιλτιάδην Ἡλιάδην, χαίροντα, ἔνεκεν τῆς τιμιότητος καὶ τῆς εὐφύτας του, τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸν σεβασμὸν πάντων. Αἱ καταθέσεις τῶν μαρτύρων, αἱ ἀνακρίσεις τοῦ τε κατηγορουμένου καὶ τῶν ἄλλων, ἡ

παρὰ τῷ ῥάπτῃ, κ. Ἡλιοπούλῳ, κατασχεθεῖσα ἀλληλογραφία τοῦ Ἀχ-
μέτ-Ἑσσάτ μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔπεισαν τὸν κ. Ἡλιά-
δην, ὅτι πράγματι ὑπῆρχε συνωμοσία ἐναντίον τῆς ζωῆς μου, ἥς τὸ
κέντρον εἶναι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν αὐτῇ τῇ αὐτοκρατορικῇ κα-
τοικίᾳ καὶ διευθυνόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις πρὸ ἐνός ἔτους
ἐπαρουσιάσθη ὡς τιμωρὸς ἀθῶων δολοφόνων. Πεισθεὶς λοιπὸν δ κ. Ἡλιά-
δης περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, ἀπέστειλε τὴν ἐκθεσίν του
πρὸς τὴν Εἰσαγγελίαν, ἣτις, ἐν συμβουλίῳ τῶν πρωτοδικῶν, ἐξέδοτο
βούλευμα, δι' οὗ παρέπεμπε τὸν Νεδζήπ, Ἑσσάτ, Σεφὴκ καὶ συνενό-
χους ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου.

Διὰ τῶν ὑπερσπιστῶν του, οὓς ὁ ἀναγνώστης ὑποθέτει, ὁ Σε-
φὴκ ἔκαμεν ἀνακοπὴν παρὰ τῇ Εἰσαγγελίᾳ τῶν Ἑφετῶν, ἀλλὰ καὶ
αὕτη, ἐν συμβουλίῳ, ἀπέρριψεν αὐτήν· ὥστε, ἐναντίον πασῶν τῶν προσ-
παθειῶν των, θέλει λάβει χώραν ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀνταπόδοσις τῆς ἐν
Κωνσταντινουπόλει μεγάλης δίκης τῆς 27 Ἰουνίου 1881, ἀλλὰ μὲ
τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ ἐνορκοὶ δὲν θὰ ὦσι τὰ νευρόσπαστα τοῦ Ἀβδ-
οῦλ Χαμίτ, ὅπως τότε οἱ διεφθαρμένοι αὐτοῦ δικασταί. Κατὰ τὴν ἐν
Κωνσταντινουπόλει περίφημον ἐκείνην δίκην, κατεδικάσθησαν ἀθῶοι,
ἐκ προθέσεως συκοφαντηθέντες καὶ κατηγορηθέντες ἐπ' ἐγκλήματι
φόνου, ἀλλὰ, κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις γενησομένην, δικασθῆσονται καὶ
καταδικασθῆσονται, ὁ μὲν παρὼν, οἱ δὲ κατ' ἐρήμην, πάντες ἀληθεῖς
δολοφόνοι, ἀντιπροσωπεύοντες τὴν Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειό-
τητα, τὸν Σουλτάνον Ἀβδ-οῦλ Χαμίτ Β', Χαλίφην τοῦ δυστυχοῦς
ὀθωμανικοῦ ἔθνους!!! Δὲν ἔχω δὲ ἢ ν' ἀποτείνω τὰ μὲν συγχαρη-
τήριά μου (;) πρὸς τὸν Ἀβδ-οῦλ Χαμίτ, ὅστις μετὰ τόσα ἐγκλήματα
μένει εἰσέτι ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὰ δὲ συλλυπητήριά μου πρὸς τὸ ὀθω-
μανικὸν ἔθνος, ὅπερ τὸν ὑποφέρει, χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς
στάσεως ἵνα συντρίψῃ τὰς ἀλύσεις τῆς δουλείας του!

Δὲν μοὶ ὑπολείπεται ἤδη, ἢ νὰ ὁμιλήσω περὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου,
ἱατροῦ ἀντισυνταγματάρχου ἐν τῷ νοσοκομείῳ Θεσσαλονίκης. Συλλη-
φθεὶς αἴφνης καὶ ὁδηγηθεὶς εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἐφυλακίσθη
ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Γιλδιζ, ἐνθα ἔμεινεν ἀπὸ τῆς 31 Ἰουλίου
μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου, χωρὶς νὰ τῷ εἴπωσι τὸν λόγον τῆς φυλακί-
σεώς του ἢ νὰ τὸν ἀνακρίνωσι! Τῷ ἔδιδον νὰ φάγῃ καὶ νὰ πίνῃ, ἀλλ'
ἡ Αὐτοῦ Εὐσπλαγχνος Μεγαλειότης δὲν ἐσκέπτετο ἐὰν ἡ σύζυγος καὶ
τὰ τέκνα του ἐθρήνουν ἐπὶ τῇ φυλακίσει τοῦ συζύγου καὶ πατρός των!

Τί ἐποίησατο ὁ ἀδελφός μου, τί ἐγκλημα διεπράξατο πρὸς τὴν

Μεγαλειότητά του, ἵνα τὸν φυλακίσῃ ἐν τῷ Γιλδιζίῳ; Ἀπολύτως οὐδέν! ἀπόδειξις δὲ τῆς ἀθωότητός του εἶναι, ὅτι οὔτε κἀν τὸν ἀνέκριναν. Ἐὰν εἶχε διαπράξει σφάλμα τι ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του, ἢ ἐὰν εἶχε σφάλλει πρὸς τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, ὡς ἱατρὸν, ὥφειλε νὰ δικάσῃ καὶ τιμωρῇ ἡ αὐτοκρατορικὴ ἱατρικὴ σχολή, ὡς στρατιωτικόν, τὸ Ἀρχιστρατηγεῖον, οὐχὶ δὲ νὰ κρατηθῇ ἐν τῷ Γιλδιζίῳ, ὃ δὲν εἶναι, ἢ ἀπλὴ κατοικία τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ τῶν παρασίτων αὐτοῦ, λευκῶν καὶ μαύρων.

Ἐν τίνι πεπολιτισμένη χώρᾳ, δύνανται, αὐθαιρέτως καὶ παρὰ νόμους, νὰ συλλάβωσι τινα καὶ νὰ τὸν κρατήσωσιν ἐν ταῖς φυλακαῖς πλεον τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὥρων, χωρὶς νὰ τὸν προανακρίνωσιν, ἢ μόνον ἐν Τουρκίᾳ, ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ;

Ἀραγε, ἔνεκα τῶν ἀπὸ τοῦ 1854 ὑπηρεσιῶν του, ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἠδόκησεν, ἐν τῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ εὐσπλαγγνίᾳ Αὐτῆς, νὰ τῷ δώτῃ φιλοξενίαν ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ Αὐτοῦ κατοικίᾳ, χωρὶς οὔτε ἡ διεύθυνσις τῆς ἱατρικῆς σχολῆς, οὔτε τὸ Ἀρχιστρατηγεῖον, νὰ δικατωρῇ ἐναντίον τοιαύτης πράξεως, ἀδίκου καὶ παρὰ νόμου; (!) Ἄλλ' εἶναι αἶσχος διὰ τε τὴν πρώτην καὶ τὸ δεύτερον νὰ γίνωνται, παρὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος των, ὅργανα τυφλᾷ ἐνὸς Σουλτάνου αὐθαιρέτου, χωρὶς νὰ τολμῶσι νὰ ἐξασκήσωσι τὰ δικαιώματά, ἃ ἐνέπιστεύθη αὐτοῖς τὸ ἔθνος. Ἐὰν αἰσθάνωνται ἐκυτοὺς ἀνικάνους, ὁφείλουσι νὰ ἀποσυρθῶσιν, ἵνα μὴ εὐθύνωνται ἐνώπιον τοῦ ἔθνους.

Θὰ μὲ πιστεύσῃ ὁ ἀναγνώστης, ἐὰν τῷ εἴπω, ὅτι τὸ ἔγκλημα τοῦ ἀδελφοῦ μου δὲν ἦτο ἄλλο, ἢ μόνον διότι τυγχάνει ἀδελφός μου, τῷ διαβεβαιώσω δ' ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μου, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ εἶχε φυλακίσῃ καὶ κρατήσῃ αὐτὸν ὡς ὄμηρον, ἵνα μὲ ἀναγκάσῃ νὰ παύσω τὰς ἐνεργείας μου, αἰείποτε εὐσυνειδήτους καὶ νομίμους, πρὸς ὑψηλὰ πρόσωπα, καὶ νὰ μὴ δημοσιεύσω τὸ παρὸν βιβλίον ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐκδόσει, ἣν μὲν ὑποπτεύετο συνεπεῖσθαι διὰ τοῦ Ἐπιτετραμμένου καὶ τοῦ ἀρχιάτρου τοῦ ἀποταθείσης αὐτῷ προτάσεώς μου, ἐβεβαιώθη δὲ διὰ τοῦ Νεδζήπ, ὅστις, κατὰ τὴν τριήμερον παρ' ἐμοὶ διαμονὴν του ἵνα μὲ δηλητηριάσῃ, ἶδε με ἐν τῷ ἔργῳ; τοῦθ' ὅπερ καὶ πράγματι μὲ ἐφόδιζε, διό, γνωρίζων τὸν ἄγριον καὶ αἰμοδόρον χαρακτῆρα τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἱκνοῦ, ὅπως ἐκδικηθῇ κατ' ἐμοῦ, νὰ κακοποιήσῃ τὸν ἀδελφόν μου, καὶ μὴ θέλων βεβιαίως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ἔχω εὐθύνην ἐνώπιον τῆς οἰκογενείας, τῶν συγγενῶν καὶ

φίλων μου, εἶχον ἀναβάλει μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ.

Παραδεχτοῦ γενομένου, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χιμίτ ἐκράτησε τὸν ἀδελφόν μου ὡς ὄμηρον, ἵνα μὴ δημοσιεύσω τὸ βιβλίον μου, ἵνα μὴ ἀποταθῶ εἰς πρόσωπα ἁρμόδια ὑπὲρ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλτάνου Μουράτ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐλευθερίας, ἵνα μὴ ἀφηγηθῶ τὰς κατὰ τῆς ζωῆς μου ἀποπείρας του, ἵνα μὴ ἐπιδιώξω τὴν δίκην τοῦ Σεφῆκ, τὶ δύναταί τις νὰ σκεφθῇ διὰ Σουλτάνον, παρὰ τοῦ ὁποίου ἡ Εὐρώπη ἀναμένει ἔτι μεταρρυθμίσεις; Αὐτὸ τοῦτο τὸ μέτρον, ὃ ἔλαβε, δὲν ἐπιβεβαιοῖ, δὲν ὑποστηρίζει πᾶν ὅ,τι γράφω δι' αὐτόν; Ἀλλως πῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὁ φόβος, ὅστις τὸν ἠνάγκασε νὰ λάβῃ τοιαύτην ἀπόφασιν, βάρβαρον καὶ αὐθαίρετον; Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλούστατον. Ἠξεύρων, ὅτι εἰμὶ ὁ μόνος ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὅστις, ἐνήμερος ἀπασῶν τῶν πράξεών του, δύναμι νὰ τῷ ῥίψω τὴν προσωπίδα ἐνώπιον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, πρᾶσπαθεῖ διὰ παντός μέσου νὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ σιωπήσω. Ἐὰν δὲν ἐγνώριζεν ἐκ πείρας τὸν χαρκκτῆρά μου καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν του ἄπειρον ἀφοσίωσίν μου, θὰ μοὶ ἐπρότεινε καὶ πάλιν νέας προσφοράς, ἵνα, ἀποπλανηθεῖς, σιωπήσω.

Κρατήσας τὸν ἀδελφόν μου ὡς ὄμηρον, δὲν εἶνε ὅμοιος μὲ τοὺς ληστές; Ποία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνων; Οἱ μὲν ἀπάγουσιν τινε, τὸν κρατοῦσιν αἰχμάλωτον ἐπὶ τῶν ὁρέων καὶ ζητοῦσιν λύτρα ὅπως τὸν ἀφῆσιν ἐλεύθερον· ὁ δὲ συλλαμβάνει τὸν ἀδελφόν μου, τὸν κρατεῖ αἰχμάλωτον ἐπὶ τοῦ λόφου του, ὡς λύτρα δὲ ἀπῆτει καὶ ἀπαιτεῖ πάντοτε, ἵνα μὴ ῥηθῇ ἡ ἀλήθεια, ἵνα μὴ γείνη ἔκκλησις πρὸς τὴν διεθνή δικαιοσύνην τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ὑπὲρ ἀνθρώπων αἰσχροῦς συκοφαντιθέντων καὶ καταδικασθέντων, ἵνα μὴ ὑψωθῇ φωνὴ ὑπὲρ τῆς πηλιγενεσίας καὶ τῆς εὐημερίας τῆς πατρίδος!

Γνωστὸν ἤδη, δικτὶ ὁ ἀδελφός μου, παρὰ πᾶσαν δικαιοσύνην, ἐφυλακίσθη ἐν ταῖς αὐτοκρατορικαῖς φυλακαῖς. Ἀλλὰ καὶ πόσαι ἑκατοντάδες, χιλιάδες ἀνθρώπων δὲν οἰμώζουσιν ἐν ταῖς εἰρηκαῖς, χωρὶς νὰ διαπράξωσιν οὐδὲν σφάλμα, οὐδὲν ἑγκλημα, ἀλλὰ μόνον διότι οὕτω θέλει ὁ Μέγας Κύριος! Τοιαύτη αὐθαίρεσις, τοιαύτη βαρβαρότης, εἶναι ποτε δυνατὸν νὰ συγχωρῆται ὑπὸ τοῦ σημερινοῦ αἵωνος καὶ νὰ ἐξασκῇται ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ, αἱ δὲ Μεγάλαι Δυνάμεις νὰ μένωσι θεαταὶ, χωρὶς νὰ λαμβάνωσιν οἶκτον ὑπὲρ τοσούτων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ῥιφθέντων εἰς τὴν μεγαλειτέραν ἔνδειαν ὑπὸ τοῦ Ἀβδ-οὐλ

Χαμίτ, ὅστις πρὸς τὸν ὀλεθρον αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο ἐπιζητεῖ, ἢ πῶς νὰ παγιώσῃ τὸν θρόνον του καὶ νὰ θησαυρίζῃ, ἐνῶ ὁ λαὸς ἀποθνήσκει τῆς πείνης, ἐνῶ ὁ στρατὸς ῥακενδυτεῖ καὶ πεινᾷ, ἐνῶ οἱ ὀκνεῖσται τοῦ κράτους δὲν λαμβάνουσιν οὐδὲ τὸ χιλιοστημόριον τῶν τόκων, οὔτινες τοῖς ὀφείλονται ;

Ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γερμανία, ὑπὸ φιλανθρωπῶν αἰσθημάτων ἐμπορούμεναι, ἐπιδιώκουσι τὸν ἐκπολιτισμὸν τῶν ἀγρίων, τὴν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει, ἀλλὰ δὲν θὰ ἔπραττον καλλίτερα, ἀντὶ νὰ τρέχωσι μέχρι τῶν βαρβάρων, νὰ σπεύσωσι μᾶλλον εἰς βοήθειαν αὐτῶν τῶν ἑκατομμυρίων τῶν ἀνθρώπων, ἀποκτηνωθέντων ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἐνὸς Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ; Αὐτὰ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχουσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι; Δὲν ἀνήκουσι τῇ αὐτῇ τῶν ἀνθρώπων οἰκογενείᾳ; Δὲν εἶναι καὶ αὐτοὶ πλάσματα τοῦ Θεοῦ; Ἡ νομίζουσιν, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος εἶνε ἀνεπίδεκτος μορφώσεως καὶ βελτιώσεως, διόπερ δέον νὰ ἐγκαταλειφθῇ πρὸς τὸν ὀλεθρόν του; Εἶπον καὶ ἐπαναλαμβάνω νὰ εἶπω, ὅτι, ἐὰν ὁ λαὸς οὗτος δὲν εἰσῆλθεν ἔτι ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου, δὲν σφάλλει αὐτός, ἀλλ' οἱ διοικούντες αὐτὸν, οὔτινες, κερδοσκοποῦντες ἐπὶ τῆς ἀμαθείας του, τὸν ὠθοῦσιν, ὑπὲρ τῶν μυσαρῶν καὶ μηδαμινῶν αὐτῶν συμφερόντων, εἰς ἔργα ἀνάξια τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ μέλλοντός του. Τίς, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σουλτάνου Μεδζίτ ἐσκέφθη διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν διάπλασιν τοῦ δυστυχοῦς τούτου ἔθνους; Τίς, μετὰ τῶν αὐτοκαλουμένων ἐγγραμμάτων, ἐσκέφθη ποτὲ νὰ ἐφεύρῃ μέθοδον πρὸς διευκόλυνσιν τῆς προκαταρκτικῆς παιδείας, ὅπως ἡ τουρκικὴ γλῶσσα καταστῇ εὐκολωτέρα τοῖς νέοις Μωαμεθανοῖς, προσιτῇ δὲ καὶ εὐληπτος τοῖς ξένοις; Ἀγνώστος δυστυχῶς τυγχάνει ὁ τρόπος, δι' οὗ ἐν τοῖς σχολείοις γίνεται ἡ προκαταρκτικὴ παιδεία, ἄγνωστος ἡ ἀνατροφή, ἡ διδομένη τοῖς τέκνοις τῶν Τούρκων. Τίς, καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν τῶν Νεοτούρκων, ἐσκέφθη ποτὲ νὰ εὕρῃ θεραπείαν εἰς τὴν κακὴν ταύτην κατάστασιν, νὰ εἰσαγάγῃ δ' ἐν τοῖς σχολείοις τὸ σύστημα τῶν ἐλληνικῶν, ἀρμενικῶν, καθολικῶν καὶ τῶν ἄλλων σχολείων αὐτῆς τῆς πρωτεύουσας καὶ αὐτῆς τῆς ἐπικρατείας;

Ι'.

Ἐν τῷ μηνὶ λοιπὸν Δεκεμβρίῳ ἐφάνη ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ βιβλίου τούτου, ἐποχῇ, καθ' ἣν εἰλικρινῆς συνθήκη συνωμολογεῖτο μεταξὺ τοῦ Πρίγγηπος Βίσμαρκ καὶ τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, σπουδαῖαι ταραχαὶ ἤρξαντο ν' ἀναφύωνται ἐν Αἰγύπτῳ, ὃ δὲ ἀδελφός μου ἀπεφυλακίσθη, οὐχὶ βεβαίως συνεπέα φιλανθρωπῶν αἰσθημάτων τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, ἀλλὰ διότι ἠναγκάσθη τοῦθ' ὅπερ θ' ἀφηγηθῶ ἱσως ἐν ἄλλῃ περιπτώσει.

Τὸ βιβλίον τοῦτο καίπερ πολλὰς ἐλλείψεις ἔχον, διότι δὲν εἶμαι ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων οὐδ' ὑπῆρξά ποτε βιβλιογράφος, οὐχ ἥτον ἀναφέρει τὴν ἀλήθειαν καθαρωτάτην, ἄνευ ὑπερβολῆς καὶ ψεύδους. Ἐὰν οἱ ἐνδιαφερόμενοι διέδωκν, ὅτι τὸ βιβλίον μου περιλαμβάνει ψεύδη καὶ ὅτι τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα ἔγγραφα εἰσὶ πλαστὰ καὶ ὑπ' ἐμοῦ ἐπινενοημένα, προσκαλῶ πάντα ἀμφιβάλλοντα, ὅπως προσελθὼν ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς ἰδῇ τὰ χειρόγραφα. Ἄλλως, ἐὰν αἱ ἀφηγήσεις μου ὦσι ψευδεῖς, τὰ δὲ ἔγγραφα πλαστὰ, δικαίῳ τότε δὲν μ' ἐνεκάλεσαν εἰς δίκην, τοῦθ' ὅπερ ἐπιθυμῶ ἐξ ὅλης καρδίας, ἵνα ἀποδείξω μὲ τρόπον ἐπισημότερον πᾶν ὅτι ἀφηγοῦμαι, ἀλλὰ τὸυναντίον κατέφυγον εἰς μέσσα, ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν κυκλοφορίαν τοῦ βιβλίου μου;

Ἀντίτυπα τούτου ἔπεμψα διὰ τοῦ ταχυδρομείου πρὸς ἅπαντας τοὺς βασιλεῖς, πρὸς ἅπαντας τοὺς ὑπουργοὺς, πρὸς πάντας τοὺς γερουσιαστὰς, πρὸς πάντας τοὺς βουλευτὰς, πρὸς πάντας τοὺς ἐν Ἑλλάδι πρέσβεις, χωρὶς νὰ λησμονήσω τὰς ἐφημερίδας καὶ τοὺς ἀνταποκριτὰς αὐτῶν εἰς πάντας τοὺς ὑπαλλήλους τῶν ἀνακτόρων τοῦ Γιλδιζίου, τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ὅλων τῶν ὑπουργείων, ἐξαιρέσει μόνον τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, πρὸς ὃν, ὡς εἶναι γνωστὸν, δὲν δύναται τις ν' ἀποστείλῃ κατ' εὐθείαν διὰ τοῦ ταχυδρομείου οὐδὲ βιβλίον οὐδ' ἐπιστολήν· πρὸς τοῦτο πάντοτε εἶναι ἀνάγκη ἐνὸς μεσάζοντος.

Ἡρὶν ἡ ἀποστείλω τὸ βιβλίον μου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἐπιτετραμμένον τῆς Τουρκίας, εἶχον δώσει ἐν ἀντίτυπον πρὸς τινὰ πρῶην ἀνταποκριτὴν διαφόρων γερμανικῶν ἐφημερίδων. Οὗτος τὸ ἐδάνεισε πρὸς τὸν Τεβρὶκ βέην, ὅστις, ἀναγνώσας αὐτὸ, τὸ ἐπέστρεψε διὰ τοῦ ἐγγωρίου ταχυδρομείου πρὸς ἐκείνον, ἀλλ' ἐν ἀθλιεστάτῃ καταστάσει. Δέον νὰ τὸ ἴδῃ τις, ἵνα κρίνῃ. Ὁ

ρήθεις ἀνταποκριτῆς μοι τὸ ἔδωκεν αὐθημερὸν ἀντί τινων ἄλλων ἀντιτύπων. Ὁ κ. Τεβρὶκ, ἀφαιρέσας τὸν ἐσωτερικὸν τίτλον καὶ τινὰς σελίδας, ἔχει πεπληρωμένον τὸ βιβλίον σημείων διὰ μολυβδοκοινδύλου κυανοῦ καὶ ἐρυθροῦ. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς παραφορᾶς του, φαίνεται, ὅτι προσεπάθησε νὰ τὸ καταστρέψῃ διὰ τῶν ὀδόντων καὶ τῶν δυνύχων.

Τὸ βιβλίον, γεγραμμένον γαλλιστί, ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς Α. Μ., τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ. Μετεφράσθη πάραυτα καὶ ἀνεγνώσθη ἐνώπιον αὐτοῦ. Δύναται τις δὲ νὰ συμπεράνῃ τὸν θυμὸν καὶ τὴν κατ' ἐμοῦ ἀγανάκτησίν του, ἐν τούτοις ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ μὲ ἐνάξῃ εἰς δίκην. Ἀρκετὰ εὐφυῆς ὢν, προῖδε τὰς συνεπειὰς δίκης τοιαύτης· διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς περιστολὴν τῆς κυκλοφορίας τοῦ βιβλίου μου, ἀλλ' ἦτο ἤδη λίαν ἀργά. Ἡ κυκλοφορία εἶχε γενῇ, χωρὶς ὁ Τεβρὶκ Βέης νὰ σπεύσῃ ἐγκαίρως, ἵνα εἰδικοποιήσῃ τὸν κύριόν του. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ λοιπὸν καὶ οἱ ὑπουργοί του, οὐδεμίαν τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν ἐλληνικῶν Νόμων γινώσκουσιν ἔχοντες, νομίζοντες δὲ, ὅτι ἡ αὐθαιρεσία των δύναται νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ ἐν ταῖς ξέναις χώραις, ἀπετάθησαν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ζητοῦντες τὴν ἄμεσον κατάσχεσιν τοῦ βιβλίου μου. Τὴν κατάσχεσιν ταύτην, διαδοθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνέπερον καὶ τινες ἐφημερίδες. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπήντησεν, ὅτι, τοιαύτης κατασχέσεως ἀντικειμένης τῷ Συντάγματι καὶ τοῖς νόμοις, ἡ Εἰσαγγελία ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ, ἄνευ καταθέσεως ἀγωγῆς κατ' ἐμοῦ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν ὑπὸ τοῦ Πρέσβεως τῆς Τουρκίας καὶ ἄνευ προηγουμένης διαδικασίας ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς δικαστηρίοις.

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, μὴ δυνάμενος, ἄνευ τοῦ ἀνωτέρου ὅρου νὰ προβῇ εἰς τὴν διὰ τῆς ἐλληνικῆς Κυβερνήσεως κατάσχεσιν τοῦ βιβλίου μου, κατέφυγεν εἰς τὸν κ. Wilberg, βιβλιοπώλῃν καὶ γενικὸν Πρόξενον τῆς Γερμανίας ἐν Ἀθήναις, ἵν' ἀγοράσῃ ἅπαντα τὰ ὑπολειπόμενα βιβλία μου. Ὁ κ. Wilberg, μὴ γνωρίζων με, ἀπετάθη πρὸς τὸν τυπογράφον μου, ἐγὼ δὲ, μὴ ὢν νύχταριστὴς ἐκ τε τοῦ ὕψους καὶ τοῦ τύπου τοῦ βιβλίου μου, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ προβῶ εἰς δευτέραν ἐκδόσιν, πρὸς ἣν ἐλλείπει μέτων ἡδυνάτων, συγκατένευσα ἀμέσως, οὕτω δὲ ἐπώλητα διὰ τοῦ τυπογράφου μου πρὸς τὸν κ. Wilberg τὰ ὑπολειπόμενά μοι 360 ἀντίτυπα πρὸς τρεῖς δραχμὰς ἑκαστον. Ἦτο Πέμπτη, 28/9 Φεβρουαρίου 1882.

Ἰνα προλάβω πᾶσαν ἐνστάσιν, γενησομένην μοι ἴσως ἀναφορικῶς

τῆς περιόδου ταύτης, δηλ. τῆς πρὸς τὸν κ. Wilberg ἐντολῆς τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, θεωρῶ καλὸν νὰ δώσω τὰς ἐπομένους διασαφήσεις. Ὁ τυπογράφος μου μοι εἶχεν εἰπεῖ, ὅτι ὁ κ. Wilberg εἶναι διατεθειμένος νὰ ἀγοράσῃ τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου μου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τῷ παραδωθῶσιν αὐθημερόν. Ἡ μεγάλη αὕτη σπουδὴ καὶ ὁ τεθεὶς ὄρος διήγειραν ἐν ἐμοὶ ὑπονοίας· δὲν εἶμαι ἐπὶ τοσοῦτον ἀφελής. Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Wilberg ἀγορὰ τῶν βιβλίων μου καὶ ἡ σπουδὴ μεθ' ἧς ἔλαβε ταῦτα προφανῶς ὑπεδείκνυον τὸν ἀληθῆ τῶν βιβλίων μου ἀγοραστὴν καὶ τὴν πρὸς ὃν ὄρον ἀποστολὴν αὐτῶν. Καὶ πράγματι, τῇ ἐπαύριον, Παρτσκευῇ, τὰ βιβλία ἀπεστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου τῆς ἐταιρείας Φλόριο. Ἐδημοσίευσά πάραυτα τὴν ἀγορὰν ταύτην διὰ διαφόρων ἐφημερίδων εὐρωπαϊκῶν καὶ ἑλληνικῶν, ἀλλ' ὁ κ. Wilberg δὲν διέψευσε τὴν εἰδησιν ταύτην. Εἶπε δὲ τοῦναντίον πρὸς πάντας, οὓς ἐπίτηδες ἔστειλα εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖόν του, ἵνα δῇθεν ἀγοράσωσιν ἐκ τῶν βιβλίων μου, ὅτι ἅπαντα εἶχον ἤδη ἐξαντληθῇ.

Πρὸς εὐρυτέραν ἐν Εὐρώπῃ διάδοσιν τῆς β^ας ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου μου, καλὸν ἐθεώρησα νὰ συνεννοηθῶ μετὰ τινος ἐν Παρισίοις ἐκδότου (Editeur). Τὴν ἰδέαν ταύτην συνέλαβον οὐχὶ ἐπὶ κερδοσκοπίᾳ, ἀλλ' ἵνα, πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἔργου ὑπὲρ οὗ ἀπὸ ἐξκετίας ἐργάζομαι, δώσω εἰς τὸ βιβλίον μου μεῖζονα κυκλοφορίαν. Ἀπετάθην λοιπὸν πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις κ. Alfred Holinski, ἵνα μοι προμηθεύσῃ τοιοῦτον ἐκδότην. Οὐκ οἶδα τί πρὸς τοῦτο ἔκαμην, εἶπεν ἡ ἔγραψεν ὁ κ. Holinski ἐν Παρισίοις, ἠξέφρων μόνον, ὅτι ὁ Ἑσσάτ Πασσᾶς, πρέσβυς τῆς Τουρκίας ἐν Γαλλίᾳ, κατέθηκεν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ κ. Holinski. Ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ βεβαίως, ὅτι ἡ ἀγωγὴ αὕτη οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ὑπέκρυπτεν, ἢ μόνον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐν Εὐρώπῃ δημοσίευσιν τοῦ βιβλίου μου.

Ἡ διακοίνωσις τοῦ Ἑσσάτ Πασσᾶ, διαβιβασθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Freysinet εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐκείθεν δ' εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς ἀστυνομίας, ἐφθασεν εἰς τὸν κ. Dulac, εἰσαγγελέα, ὅστις μετὰ πεμπάμενος τὸν κ. Holinski, τῷ ἀνήγγειλεν, ὅτι ὑπάρχει ἀγωγὴ ἐναντίον του ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τῆς Τουρκίας, διότι διέδωκε τὴν ἐν Παρισίοις προσεχῇ ἀναδημοσίευσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Σκαλιέρη ἐν Ἀθήναις ἐκδοθέντος βιβλίου εἰς 25,000 ἀντίτυπα, καὶ διότι προσέθηκεν, ὅτι ἡ Α. Μ., ὁ Σουλτάνος Χαμίτ δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ ἀποφύγῃ τὸ σκάνδαλον. Ὁ κ. Dulac ἐπὶ τέλους εἶπε τῷ κ. Holinski, ὅτι ἡ γαλλικὴ

Κυβέρνησις θὰ κατὰσχῇ τὸ βιβλίον ἅμα τῇ ἐν Παρισίοις δημοσιεύσει τοῦ.

Ἐὰν ἀπετάθῃν πρὸς τὸν κ. Holinski, ἵνα μοὶ προμηθεύσῃ ἐκδό-
την, τοῦτο δὲν ἐγένετο, ἐπαναλέγω, ἐν πνεύματι κερδοσκοπίας. Ὁ
Ἐσάτ Πασσᾶς, τὸν ἀντίον, καὶ ὁ Κυρίαρχος αὐτοῦ, ἀπευθύναντες πρὸς
τὸ ἐν Παρισίοις ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἀγωγὴν ἐναντίον τοῦ
κ. Holinsky, εἰσὶν ἐκεῖνοι, οἵτινες διέπραξαν ἀπόπειραν ἐκφοδισμοῦ
ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ κρύψωσιν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Εὐρώπης τὰς
ἀσχημίας, αἱ ἐκτελοῦνται ἐν πλήρει ἰθὺ αἰῶνι καὶ νὰ ἐπιβάλλωσι σιω-
πὴν πρὸς πάντας ἐκείνους, οἵτινες ὑψοῦσι φωνὴν ὑπὲρ τῆς παλινор-
θώσεως ὁλοκλήρου ἔθνους, πρὸς τὴν ἀπώλειαν ὠθουμένου.

Ὁ Ἐσάτ Πασσᾶς κατέθηκεν ἀγωγὴν ἐπὶ ἀποπείρᾳ ἐκβιάσεως κατὰ
τοῦ κ. Holinski: δηλ. ἐναντίον ἐμοῦ. Προσκαλῶ λοιπὸν τὸν τε Πρέ-
σβυν καὶ τὸν Κυρίαρχον αὐτοῦ νὰ μοὶ εἰπῶσι, ποῦ εὗρον τὴν ἀπόπειραν
τῆς ἐκβιάσεως. Ἐπειδὴ ἡγγέλθη ἡ ἀναδημοσίευσίς τοῦ βιβλίου μου,
εἰς 25,000 ἀντίτυπα; Ἀλλὰ θυράμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν 50,000
100,000, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν εἶναι ἄρκετὰ, ὅπως διαφημίσωσι καθ’
ἅπασαν τὴν Εὐρώπην πράξεις, ἐμποιοῦσας αἰσχος τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι.
Ἄλλως τε, πῶς εἶναι ποτε δυνατόν, ἄνθρωπος, ὅστις, καὶ περ ἐστὲρ-
μένος τῶν ἀνταγγελίων μέστων, δημοσιεύει βιβλίον, τὸ στέλλει δωρεάν,
πληρώων περιπλέον καὶ τὰ ταχυδρομικὰ κόμιστρα, χωρὶς νὰ πω-
λήσῃ οὐδὲ ἓν ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ, ἐκτὸς ἐκείνων, ὅσα ὁ Ἀβδ-οὐλ
Χαμίτ ἡγόρασε, νὰ κατηγορηθῇ ἐπὶ ἀποπείρᾳ ἐκβιάσεως; Ἀνθρώπος,
ὅστις, μετὰ περιφρονήσεως ἡρνήθη τὰς ἐπανειλημμένως γενομένας
αὐτῷ προσφοράς, πῶς δύνανται, λέγω, νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς αἰσχροκερ-
δής; Ἐὰν ἡμῖν οἷός μὲ παριστάνουσι, δὲν ἡδυνάμην, ἐν γνώσει τῶν τε
διαθέσεων καὶ τῶν σκοπῶν των τυγχάνων, νὰ εὕρω ἄλλο μέσον, ἵνα
κερδοσκοπήσω ἐπ’ αὐτῶν; ἡξεύρων ὅτι τὰ 360 ἀντίτυπα ἡγοράσθησαν
κατ’ ἐντολὴν καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, δὲν ἡδυνά-
μην νὰ ἀπαιτήσω τιμὴν ὑπέρογκον, οὐχὶ δὲ νὰ τῷ τὰ πωλήσω ἀντὶ τῆς
εὐτελεστῆς τιμῆς τῶν 3 δραχμῶν;

Ὁ Ἐσάτ Πασσᾶς κατέθηκε τὴν ἀγωγὴν, διότι συγχρόνως ὁ κ.
Holinski προσεῖπεν, ὅτι ἡ Α. Μ., ὁ Σουλτάνος Χαμίτ, δὲν θὰ δυνήθῃ
ν’ ἀποφύγῃ τὸ σκάνδαλον. Ἀλλ’ ὁ κ. Holinski δὲν εἶπε ψευδές τι.
Αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, διὰ τῶν ἀδίκων καὶ αὐθιχερῶν αὐ-
τοῦ πράξεων, προκαλεῖ τὸ σκάνδαλον. Ἐφ’ ὅσον ἐξαιρουμένη νὰ δια-
πράττῃ τὰς αὐτὰς πράξεις, ἐφ’ ὅσον προσπαθεῖ νὰ ἐξοντώσῃ τὸν
πρωτότοκον αὐτοῦ ἀδελφόν, ἀντὶ νὰ τῷ δώσῃ τὴν προσωπικὴν ἐλευσ-

θερίαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνακαλεῖ ἐκ τῆς ἀδίκου καὶ αὐθαιρέτου ἐξορίας τὸν Μιδχάτ Πασσᾶν καὶ τοὺς ἄλλους, θύματα δικαστικοῦ πραξικοπήματος, ἐφ' ὅσον δὲν ἐμφορηθῇ ὑπὸ αἰσθημάτων φιλανθρώπων, οὐδέποτε, λέγω, θά δυνηθῇ ν' ἀποφύγῃ τὸ σκάνδαλον. Θά εὐρεθῶσι πάντοτε ἄνθρωποι, οἵτινες θά γράψωσιν ἐναντίον του μέχρις οὗ δυνηθῶσι νὰ πείσωσι τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπεμβῶσι πρὸς σωτηρίαν ἔθνους ὁλοκλήρου, ἀποκτηνωμένου ὑπὸ αὐθαίρετον καὶ τυραννικὴν δεσποτείαν.

Ἐκ τῆς πρὸς τὴν γαλλικὴν Κυβέρνησιν διακοινώσεως τοῦ Ἑσσάτ Πασσᾶ καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις γενομένων διαβημάτων, δῆλον γίνεται, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ, Χιμιτ μὴ τολμῶν νὰ διαψεύσῃ τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ μου ἀναφερόμενα, ἢ νὰ κινήσῃ κατ' ἐμοῦ ἀγωγὴν, μεταχειρίζεται μέσα ἀθέμιτα, ὅπως ἐμποδίσῃ τὴν κυκλοφορίαν αὐτοῦ, οὕτω δὲ ματαίωσῃ τὰς προσπάθειάς μου ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου, Μουράτ, οὗ ἤρπασε τὸν θρόνον, ὑπὲρ τῶν ἐν Ταῖφ ἐξωρισμένων, ὧν τινων ἐπιδιώκει τὴν ἐξόντωσιν, καὶ ὑπὲρ ἐνὸς ὁλοκλήρου ἔθνους, βυθισθέντος ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀθλιότητι, ἐν τῇ πενίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀποκτηνώσει.

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χιμιτ, μὴ δυνάμενος ἀφ' ἐνὸς νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ βιβλίου μου, προβλέπων δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ τὸ σκάνδαλον, ὃ ἤθελε προκαλέσει ἢ ἐνώπιον τοῦ ἐν Ἀθήναις κακουργιοδικείου δίκη τῆς 5/17 Μαΐου, κατέφυγε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Δὲν ἠξέυρει ὅτι ἐν Ἑλλάδι πάντες εἰσὶν ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων! Συνειθισμένος ἐν τῇ αὐθαιρεσίᾳ, δὲν ἐννοεῖ, ὅτι οὐ μόνον αὐτὸς, ὅστις οὐδὲν μετὰ τῆς Ἑλλάδος κοινὸν ἔχει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βρασιλεὺς Γεώργιος δὲν δύναται νὰ τοῦς παραβιάσῃ, ἢ νὰ τοὺς διαθέσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ! Δύνανται, ἐὰν δὲν ἐκορέσθῃ ἐκ τῶν ματαίων προσπαθειῶν του, νὰ κάμῃ καὶ πάλιν νέας κατ' ἐμοῦ παραστάσεις παρὰ τῷ κ. Τρικούπῃ ἢ παρὰ τῷ κ. Κουμουνδούρῳ· ἀλλ' ἂν καὶ οὗτοι ἤθελον εἶσθαι διατεθειμένοι νὰ πράξωσι πᾶν ὅ,τι, ἵνα τῷ εὐαρεστήσωσιν, οὐχ ἥττον θά εὖρῃ πάντοτε τοὺς νόμους ὑπερέτερους τῶν μυσαρῶν ἀξιώσεών του. Ἐφ' ὅσον περιορίζομαι νὰ ἐνεργῶ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς αὐστηροτέρας καὶ εὐσυνειδητοτέρας νομιμότητος, ὅπως ἐπιτύχω, διὰ μὲν τὸν Σουλτάνον Μουράτ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν, διὰ δὲ τὸν Μιδχάτ Πασσᾶν τὴν ἀνάκλησίν του, καὶ διὰ τοὺς συμπατριώτας μου τὴν ἐλευθερίαν των, ὁ νόμος ἔσεται πάντοτε ὑπὲρ ἐμοῦ, οὐδεὶς δὲ δυνήσεται νὰ μοὶ ἐπιβάλῃ σιωπὴν. Ἡ δικαιοσύνη ἐν Ἑλλάδι εἰ-

ναι ἀνεξάρτητος; πάσης ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς ἐπηρείας. Ἐγὼ ὑπὲρ ἐμοῦ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους.

Ὑπὸ τὴν πρόφασιν λοιπὸν, ὅτι συνωμοτῶ ἐν Ἀθήναις ἐναντίον του καὶ ὅτι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀποστέλλω εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνθρώπους, ἵνα τὸν δολοφονήσωσιν, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἀπήτησεν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὴν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ὀρίων ἄμεσον ἔξωσίν μου. Ἀλλ' ἐταπεινώθη, ποιήσας καὶ τὴν ἀνωφελῆ ταύτην ἀπόπειραν, μὴ λαβὼν ὑπ' ὅψιν αὐτός τε καὶ οἱ αὐτῶ ὁμοφρονούντες, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα μακρὰν τοῦ νὰ ἐπιτρέπη τὴν ἔξωσιν πολιτῶν ἑλλήνων, οἷος τυγχάνω καὶ ἐγώ, οὐδὲ τὴν τῶν ξένων αὐτῶν συγχωρεῖ, ἄνευ προηγουμένης δίκης καὶ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐπὶ τίνος δικαιώματος βασιζόμενος, ἀπήτησε τὴν ἔξωσίν μου; Ἐπὶ τῆς ἀπλῆς προφάσεως ὅτι συνωμοτῶ ἐναντίον του ἐν Ἀθήναις, καὶ ὅτι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν στέλλω εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δολοφόνους, ἵνα τὸν φονεύσωσιν; Ἀλλὰ δέον νὰ τὸ ἀποδείξῃ, δέον νὰ τὸ βεβαιώσῃ. Ἐν χώραις πεπολιτισμέναις δὲν ῥίπτουσιν ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ δὲν ἐκδιώκουσιν τινα τῶν ὀρίων τῶν ἐπὶ ἀπλῇ ὑποθέσει ἢ ἐπὶ ψευδαῖς καταθέσεσιν, ὅπως τοῦτο συμβαίνει ἐν τῇ Τουρκίᾳ. Αἱ ἀληθῶς πεπολιτισμέναι κυβερνήσεις δὲν σπεύδουσιν, ἐπὶ τῇ συκοφαντίᾳ ἐνὸς ξένου, ἔστω καὶ Αὐτοῦ τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ νὰ ἐκδιώξωσιν τινα, ὅπως εὐαρεστήσωσιν αὐτῷ. Ἐχουσι τὴν ἀστυνομίαν τῶν, ἵνα βεβαιωθῶσι περὶ τοῦ ἀληθοῦς, ἢ τοῦ ψευδοῦς οἰασθήποτε κατηγορίας ἀπευθυομένης καθ' ἐνὸς τῶν ὑπηκόων τῶν. Ἀλλως τε τὸ ψευδὲς τῆς κατ' ἐμοῦ κατηγορίας ταύτης τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἀπεδείχθη τρις ἐπισήμως. Τοῦ Καραγιαννίδου συλληφθέντος, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Γιλδίτζ, ἐρρέθη, ὅτι ἦτο ἀπεσταλμένος ὑπ' ἐμοῦ, ἵνα φονεύσῃ τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ· ἀλλὰ τὸ ψευδὲς τῆς κατηγορίας ταύτης ἀπεδείχθη διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρουμουνικῆς Πρεσβείας. Τοῦ Τσιβόγλου καὶ τῶν ἀδελφῶν Τσουνη συλληφθέντων καὶ φυλακισθέντων, ἐρρέθη πάλιν, ὅτι ἐγὼ ἀπέστειλα πρὸς αὐτοὺς δυνάμειτά, ἵνα ἀνατινάρωσιν τὸ Γιλδίτζιον. ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ κακόβουλος συκοφαντία ἀπεδείχθη ψευδὴς διὰ τῆς Ἰταλικῆς Πρεσβείας. Τῇ 29 Αὐγούστου π. ε. κιβώτιον, περιέχον ἐκκλησιαστικὰς σφαίρας ἀνεκαλύφθη καὶ κατεσχέθη ἐν τῷ τελωνεῖῳ!! Τὰς σφαίρας ταύτας πάλιν ἐγὼ ἤμην ἐκεῖνος, ὅστις τὰς ἔστειλλον εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπεδείχθη διὰ τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας, ὅτι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ αὗται σφαῖραι (·) δὲν ἦσαν ἢ δεξι-

ματα «φωτοσημείων (Lumières-signaux) προνομιούχων», και τύ-
λων δι' ομίχλην (cors pour brouillard) ἄτινα ἔ. πρὸς προστασίαν
τῆς ζωῆς ἐν θαλάσῃ εταιρία τοῦ Holmes ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταν-
τινουπόλιν πρὸς τοὺς κ. κ. Gilchrist καὶ Σ^{αν}.

*Δύναται τις λοιπὸν νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ λαμβάνῃ ὑπὸ σπουδαίαν
ἐποψιν τοιοῦτου εἶδους κατηγορίας; Ἐν τούτοις.!!!*

Συνωμοτεῖν ἐν Ἀθήναις ἐναντίον τῆς ζωῆς τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ!
Ἀλλὰ μετὰ τίνων; Μετὰ τῶν λιποτακτῶν τούρκων ἀξιωματικῶν;
Οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἐν Τουρκίᾳ ἔχουσι. Μετὰ τῶν Ἑλλήνων; Ἀλλ'
οὗτοι, κατὰ μὴδὲν ἐνδιαφερόμενοι, μικρὸν φροντίζουσι περὶ τοῦ Ἀβδ-
οὐλ Χαμίτ, μὴ ἐμποιοῦντος αὐτοῖς οὐδὲ κρίον, οὐδὲ ζέστην. Ἀποστα-
λεῖν ἐντεῦθεν ἀνθρώπους, ἵνα τὸν δολοφονήσωσιν! Ἀλλὰ ποῦ καὶ πῶς
εὔρεῖν τοιούτους; Ἀλλ' ὑποθετέον ὅτι εὔρεθησαν· πῶς θὰ εἰσχωρήσωσιν
ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Γιλδίζ; Πάντες οἶδασιν, ὅτι οὐδὲ πτηνὸν δύνα-
ται νὰ εἰσχωρήσῃ! Νὰ τὸν συναντήσωσι καθ' ὁδόν; Γνωστὸν ἐπίσης ὅτι
οὐδὲ βῆμα κάμνει πέραν τοῦ φρουρίου του! Ὡστε οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' αὐ-
τὸς ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, δυστυχῶς διὰ τὴν ὀθωμανικὴν Ἐπικράτειαν,
διαλογίζεται πάντοτε δολοφονίας. Ἀπαντες τὸ ἡξεύρουσιν ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει, ἀπεδείχθη δὲ καὶ ἐν Ἑλλάδι, διὰ τῆς ἐτυμολογίας, ἣν ἐξέ-
δωκεν τῇ 6/18 Μαΐου ε. ε. οἱ ὀρκωταὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις κακουργιοδι-
κείου, καὶ ἦτις, ἐὰν δὲν τὸ ἀναφέρῃ ρητῶς, ἔνεκεν λόγων πολιτικῆς
ἀβρογίτης, οὐχ ἥττον ὅμως ἀφίησιν ἕκαστον ἐλεύθερον νὰ τὸ διίδῃ.

Οἱ δόντες λοιπὸν πίστιν εἰς τὰς κατ' ἐμοῦ παραστάσεις τοῦ
Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ οἱ βουλευθέντες, ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτῶν ἀγαθότητι
ἢ χάριν τῶν ἑαυτῶν συμφερόντων, νὰ παρastήσωσιν αὐτὸν ὑπέρτερον
τοιαύτης συκοφαντίας, μαθέτωσαν, ὅτι, ἀπαιτῶν τὴν ἐξ Ἑλλάδος
ἄμεσον ἐκδίωξίν μου, οὐδένα ἄλλον λόγον εἶχεν, ἢ, ἀπομακρύνων με
τῆς Ἑλλάδος, νὰ μηδενίσῃ τὴν δίκην τῆς 5/17 Μαΐου, οὕτω δὲ ἀπο-
φύγῃ τὸ ὃ πρόβλεπε σκάνδαλον. Ἀλλὰ δυστυχῶς μὲν δι' αὐτὸν, εὐ-
τυχῶς δὲ διὰ τὸν σκοπὸν ὑπὲρ οὗ ἐργάζομαι, ἡ ἀζώσις αὐτοῦ ἀν-
τέκειτο πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους. Ἡ δίκη ἐλαβε χώραν, τὸ δὲ
σκάνδαλον, ὃ πρὸ ἐξαμηνίας προεῖπον καὶ διὰ τὸ ὅποιον τόσον ὁ Ἀβδ-
οὐλ Χαμίτ ἐφοβεῖτο, ἐγένετο, καίτοι μέγισται προσπάθειαι κατε-
βλήθησαν, ὅπως, ὑπὲρ τοῦ Σεφῆκ, παρκαμφθῇ ἡ ἀλήθεια, ἐγὼ δὲ χα-
ρακτηρισθῶ ὡς τυχοδιώκτης, ὡς φαντασιόπληκτος, ὡς μονομανής.
Ἀλλὰ πάντῃ ἀδιανοήτως. Ἐχω ὑπὲρ ἐμαυτοῦ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν
δικαιοσύνην. Τὸ πῶς ἐγένετο, τοῦτό μοι ἀρκεῖ.

τὴν ἐνοχὴν τοῦ Ἑσάτ, Σεφὴκ καὶ συνεταίρων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάμιξιν τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, ὡς πρωτοουργοῦ εἰς τὸ δικαζόμενον ἐγκλημα, ἡ ὑπεράσπισις, εἰς μάτην ἐπειράθη δι' ἐώλων ἐπιχειρημάτων καὶ μάλλον ἐκθετόντων τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ν' ἀναιρέσῃ δῆθεν τὰ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἐκτυλιχθέντα· ἡ ἀγόρευσις αὐτῆς, πότε ἀπειλητικὴ καὶ πότε παρὰκλητικὴ, ἐφάνη τοσοῦτον ἀσθενής, ὥστε γενικὴ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐμορφώθη πεποιθήσις, ὅτι ὁ κατηγορούμενος, ὡς ἔνοχος, ἔπρεπε νὰ καταδικασθῇ. Καὶ ὁντως μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ δικαστηρίου γενομένην ἀνακριβῆ ἀνακεφαλαίωσιν τῆς διαιδικασίας, οἱ ἑνορκιοὶ, ἀποσυρθέντες εἰς διάσκεψιν, ἐξέδωκαν ἐτυμηγορίαν θεωροῦσαν τὴν Σεφὴκ ἑνοχὸν τοῦ δι' ὃ κατηγορεῖτο ἐγκλήματος.

Ἡ καταδικαστικὴ αὕτη ἐτυμηγορία κατέδειξε τοῖς πᾶσιν ὅτι ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἐν Ἑλλάδι δὲν ἀπειλεῖται ἀποινεῖ, εἴτε ἐν τῷ ἐγκλημα κυοφορεῖται ἐν τῷ νῶ ἐνὸς δεσπότητος, οἷος ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, εἴτε ἐν συλλαμβάνηται ὑπὸ εὐτελοῦς, καὶ ἀπροστατεύτου τινὸς ὄντος, καὶ ὅτι μεθ' ὅλας τὰς ἐνεργείας τῶν ἐχόντων συμφέρον, ἔν μὴ καταδικασθῇ ὁ κατηγορούμενος, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποῖου ὑπονοεῖται ὁ Σουλτάνος Χαμίτ, ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ κράτος τοῦ νόμου ἐδέσποσαν τὴν συνείδησιν τοῦ ἐντίμου τῶν ἐνόρκων δικαστηρίου.

Ἡ ὑπεράσπισις, δυσχερεστηθεῖσα βεβαίως ἐκ τῆς ἐτυμηγορίας τῶν ἐνόρκων, ἐποιήσατο ἑνστασιν, ἀλλ' ὁ Εἰσαγγελεὺς, ὁ κ. Α. Καραδζᾶς, διὰ τῆς εὐγλώττου καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου βασιζομένης αὐτοῦ ἀγορεύσεως, ἀπέριψε τὴν ἑνστασιν, ἀποδείξας αὐτὴν ἔκνομον, ἐξήγησε δὲ διὰ τὸν καταδικασθέντα, συνωδᾷ τῷ σχετικῷ ἄρθρῳ τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος, τὴν ἐλάχιστον ὅρον τῶν δέκα ἐτῶν προσκαίρων δεσμῶν. Μετὰ τὴν συνήθη διάσκεψιν, τὸ δικαστήριον τῶν Συνέδρων, ἀπορρίψαν διὰ πλειοψηφίας τὴν ἑνστασιν τῆς ὑπερασπίσεως, κατεδίκασε τὸν Σεφὴκ εἰς τὸν ἐλάχιστον ὅρον τῶν δεκαετῶν προσκαίρων δεσμῶν, σὺν τῇ προτάσει, ὑπὸ τοῦ προέδρου, τῆς συστάσεως, εἰς τὴν βασιλικὴν χάριν, ὅπως ἡ ποινὴ ἐλαττωθῇ εἰς δεκάμηνα πρόσκαιρα δεσμά.

Οὕτως ἔληξεν ἡ πολύχροτος αὕτη δίκη, ἡ συνταράξασα τό τε ἑλληνικὸν κοινὸν διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῶν προσώπων, ἅτινα συνέλαβον τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σπεῖραν, ἥτις κρίνουσα ἄφ' ἑαυτῆς καὶ τοὺς ἄλλους, ἐκλαμβάνουσα δ' ἴσως καὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς ἐπέκτασιν τῆς ἐπικρατείας αὐτῆς, οὐδόλως ἀνέμενε τοιοῦτον ἡθικὸν τραῦμα παρὰ τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων. Ὁ ἀναγνώστης ἂς κρίνῃ. Πᾶν σχόλιον ὑπ' ἐμοῦ ἀποβαίνει περιττόν.

Μὴ νομίσῃ τις ὁμῶς, ὅτι σὺν τῇ δίκῃ ἔληξεν ἡ θηριώδης καταφορά καὶ αἱ προσπάθειαι τῶν ἐνδιαφερομένων, ὅπως παραστήσωσι τὴν ἐτυμηγορίαν ἄδικον, καταδικάσασαν ὡς ἔνοχον ἄνθρωπον, ὅστις συνέλαβε τὸ ἔγκλημα ἐν τῷ νῶ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ ἐκτελέσῃ. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ οἱ τὸν ὀλεθρόν μου ἐπιζητοῦντες ἔμαθον, ὅτι οἱ ἑλληνικοὶ νόμοι τιμωροῦσι τὸ ἔγκλημα καὶ ὁπότε ἐν τῷ νῶ μόνον συλλαμβάνεται, χωρὶς νὰ διαπραχθῇ.

Ὡς πρὸς τὴν κατ' ἐμοῦ καταφοράν των, οὐδὲν ἔχω νὰ εἶπω. Τὰ πράγματα ἀποδεικνύουσι διὰ τοῦ ἐπισημοτέρου τρόπου τὴν ἐνοχὴν των. Ἄρα εἰσὶν ἐλεύθεροι νὰ εἶπωσιν ἢ νὰ δημοσιεύσωσι πᾶν ὅ,τι κατ' ἐμοῦ θέλουσιν· οὐδεμίαν ἐμποιοῦσί μοι ἐντύπωσιν. Ἡ ἐν γένει ἐπίμεμπτος αὐτῶν διαγωγὴ εἶναι πασίγνωστος. Οὐδέποτε θὰ δυνηθῶσι, διὰ τοῦ ἐκφοβισμού ἢ δι' οἰουδήποτε ἄλλου μέσου νὰ μὲ ἐμποδίσωσι τοῦ νὰ γράφω ἐναντίον τοῦ βραδάρου καὶ αὐθαιρέτου αὐτῶν πολιτεύματος. Ἡ τῶν ἐνόρκων ἐτυμηγορίαι, καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελεν ἀνκιρεθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, δι' ἑλλειψιν δῆθεν τύπου καὶ συνεπειᾶ διαστροφῇ· τῆς ἀληθείας ἀπὸ μέρους τῶν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἐνδιαφερομένων, ἢ ἂν ὁ καταδικασθεὶς ἤθελε τύχει τῆς βασιλικῆς χάριτος, θέλει μείνει διὰ παντὸς ἀνέπαφος καὶ ἀπρόσβλητος. Ἀδύνατον νὰ ἐξαλειφθῇ τὸ στίγμα, ὅπερ τοῖς προσετρίβη. Αὐτοὶ οὗτοι τὸ ἠξέουρουσι, διὸ καὶ πάρητήθησαν τῆς εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον ἀνκιρέσεως. Δὲν ὑπολείπεται λοιπὸν αὐτοῖς, ἢ μόνον ἡ βασιλικὴ χάρις, ἣν καὶ ἐξ ὅλης καρδίας ἐπιθυμῶ δι' ἐν δυστυχὲς πλᾶσμα, τυφλὸν τοῦ κυρίου του ὄργανον· ἀλλὰ τί καὶ ἐκ ταύτης κερδήσουσιν; Ἡ βασιλικὴ χάρις, διδομένη εἰς ἀποδεδειγμένους κακούργους, δύναται ποτε νὰ ἐξαλειφῇ τὸ ὄνειδος καὶ τὸ αἶσχος δι' οὗ ἡ ἀπόφασις τοὺς ἐκηλίδωσεν;

ΙΑ.

Ἔτος ἤδη παρῆλθεν ἀφ' οἴου ὁ Μιδχάτ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εὐρίσκονται ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἀλλ' οὐδεὶς ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα, τὸν Σουλτάνον Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης ἐκείνων ὡς καὶ τὴν τῶν οἰκογενειῶν των, αἵτινες ἄνευ οὐδενὸς πόρου ζῶσιν ἐν τῇ πενίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ! Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ὑπεσχέθη νὰ κοινοποιήσῃ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξορίας των, ἀλλ' εἰσέτι ἀναμείνομεν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑποσχέσεως ταύτης! Ὁ

Νουρὴ Πασσᾶς, ὁ σύζυγος τῆς Φατιμὲ Σουλτάνας, ἀπέθχενεν ἐν Ταΐφ, μακρὰν τῆς πατρίδος του, μακρὰν τῶν συγγενῶν καὶ φίλων του καὶ ὑπὸ μυρίων βασάνων καὶ ἀγωνιῶν τρυχόμενος· ἀλλ' οὐδεὶς ἠρώτησε πῶς ἀπέθανεν, οὐδεὶς ἔσπευσε νὰ συλλυπηθῇ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ! Οὐκ οἶδαμεν ἐὰν ὁ Μουσταφᾶς Πεχλιβὰν καὶ ὁ Χαδζή Μεχμέτ ἐξωρίσθησαν ἐπίση· ἡ ἐξακολουθοῦσιν ἀπολαμβάνοντες τῆς εὐμενείας τοῦ Ἀβδ οὐλ Χαμίτ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Γιλδιζ ἢ ἐν τῇ γεννῆτορι αὐτῶν γῇ. Ὁ Μαχμούτ Δζελάλ-εδ-δὶν Πασσᾶς, ὡς εἶναι γνωστὸν, συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ἐν τῷ Ταΐφ ἐξοριστῶν, ἀλλὰ τὰ τέκνα του, οἱ υἱοὶ τῆς Δζεμιλὲ Σουλτάνας, τί ἐγκλημα διεπράξαντο, ὅπως ὁ θεὸς των, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀπαγορεύσῃ αὐτοῖς τὴν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ ἐξακολουθήσιν τῶν σπουδῶν των ; Ὁ τοῦ μακαρίτου Ῥιζᾶ πασσᾶ υἱός, ὁ Ἰόραχῆμ Πασσᾶς, ἐξορισθεὶς πρὸ τετραετίας εἰς Σεδὶν Καρὰ Χισάρ, ἐτσελεύτησεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ· ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὃν ἔσχεν ἐκ τῆς Μουνιρὲ Σουλτάνας, ἀποθανούσης πρὸ πολλοῦ, ὁ κάλλιστος ἐκείνος Ἀλλὰ-εδ-δὶν Βέης, τί ἐγκλημα διεπράξατο, ὅπως καὶ οὗτος ἐπίσης ἐξωσθῇ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς ; Διότι εἶναι ὁ ἀνεψιὸς καὶ ὁ προστατευόμενος τῆς Α. Α. Υ. τοῦ πρίγκηπος Κεμάλ-ελ-δὶν Ἐφένδῃ ; Ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἐξακολουθεῖ νὰ κρατῇται μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν διὰ τῆς βαρβαροτέρας αὐστηρότητος, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπαρουσιάσθη μέχρι σήμερον, ἵνα ζητήσῃ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Ἡ αὐθαίρεσις ὑπερέβη πᾶν ὄριον, τὰ ἐγκλήματα ὁσημέραι πολλαπλασιάζονται, ὁ λαὸς ἀπεκτηνώθη ἐν τῇ ἀθλιότητι καὶ τῇ τυραννίᾳ, ἡ δὲ Εὐρώπη θεᾶται, χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ κάμῃ τὴν παραμικρὰν παρατήρησιν πρὸς τὸν ἀπόλυτον τοῦτον δεσπότην, πρὸς τὸν τύραννον τοῦτον, οὗ τὸ πολίτευμα περιεγράφῃ ἐν ἐκτάσει ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο Κόσμων» τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1881 καὶ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1882, ὑπὸ τοῦ x. Gabriel Charmes.

Ἦ δὲ Αὐτοῦ ὑψηλότης, ὁ Πρίγκηψ Ἰσμαήλ Πασσᾶς, ὁ πρῶην ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, διατί μετὰ τὴν καθάρισίν του εἶναι καταδεδικασμένος νὰ ζῇ μακρὰν τῆς πατρίδος του μετὰ τοσοῦτου Χαρεμίου, χωρὶς νὰ δύνηται αὐτός τε καὶ οἱ υἱοὶ του νὰ ζῶσι συνωδᾷ τοῖς θρησκευτικοῖς αὐτῶν ἐθίμοις ; Ἴνα μὴ ἐξεγείρῃ τοὺς φελλάχους ὑπὲρ ἐχυτοῦ. Ἀλλὰ τότε δὲν ἔπρεπε νὰ τῷ ἐμποδίσωσι τὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετάβασίν του, ὅπως ζήσῃ ἐν τοῖς τοῦ Ἐμιργκιὰν ἀνακτόροις αὐτοῦ. Διὰ τί καὶ ἡ δευτέρα αὕτη ἀπαγόρευσις ; Ἐκ τοῦ φόβου μὴ καὶ ἐκεῖθεν ἐξεγείρῃ τοὺς φελλάχους, ἢ ἵνα μὴ διαμφισβη-

τῆσθι τὸν θρόνον τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους μὲ τὸν Ἀβδ οὐλ Χαμίτ, ὡς γλωσσαι τινες κακαὶ παρέπεισαν τὸν Σουλτάνον πρὸ τῆς πτώσεως ἐκείνου ἀπὸ τῆς ἀντιβασιλείας; Ἀλλ' ἐν τε τῇ μιᾷ καὶ τῇ ἑτέρᾳ περιπτώσει, ἐὰν ὄντως εἶχε τοιαύτας προθέσεις, ἠδύνατο εὐχερέστερον νὰ ἐργασθῇ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἢ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἐνθα οἱ κατὰσκοποι τοῦ Χαμίτ δὲν θὰ τὸν ἄφινον ἡσυχον. Διὰ τὴν ἀπηγόρευσαν εἰς τὴν πριγκηπέσαν, τὴν θυγατέρα τῆς Α. Υ. τοῦ Ἰσμάηλ πασᾶ, ν' ἀποβιβασθῇ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐνθα μετέβη, κατὰ διαταγὴν τῶν ἱατρῶν, πρὸς ἀλλαγὴν κλίματος; Τίνα φόβον, ἢ τίνα ὑπόνοιαν ἠδύναντο νὰ συλλάβωσιν ἀπὸ μίαν γυναῖκα; Ἴνα μὴ, ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς τῆς, συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Ἀραβῆ; Ἀλλ' ἅπαντες γινώσκουσιν, ὅτι αὐτός τε καὶ ὁ Χαμίτ, σύμφωνοι κατὰ πάντα, εἰσιν ἐχθροὶ τοῦ σημερινοῦ Κεδίβη, τοῦ πατρὸς του καὶ πάσης τῆς οἰκογενείας των.

Δὲν εἶχον λοιπὸν δίκαιον νὰ εἶπω πρὸ ἐξ μηνῶν, «ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἐν γνώσει τῆς μακροθυμίας καὶ τῆς λεπτότητος τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, εἰδὼς δὲ ὅτι θὰ ἔλεγον, ὁ γέγονε γέγονε, περιττὸν νὰ ἐπαρῇ. Ἰθὺς, σπεύδει νὰ πραγματοποιῇ τὰ σχέδιά του μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἐπιτυχίας;» Ἀλλ' ἐλεύσεται, ὦρα, καὶ ἥτις δὲν εἶναι μακρὰν, καθ' ἣν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις μετὰ λύπης θὰ ἴδωσιν, ὅτι ἡ πρὸς τὴν σημερινὴν κυβέρνησιν τῆς Τουρκίας μακροθυμία καὶ ἀνοχὴ των ἔξει ἀποτελέσματα λίαν δυσάρεστα καὶ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν Εὐρώπην, ἐκτὸς ἐὰν σπεύσωσι πρὸς θεραπείαν τῶν κακῶς ἐχόντων.

Περιττὸν νὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν ἐν τῇ Τύνιδι πρὸ ἐνὸς ἔτους συμβάντων καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σφαγῶν· εἰσὶ πασίγνωστα. Ἀλλ' αἱ αὐταὶ σφαγαὶ θὰ λάβωσι χώραν ἐν Σμύρῃ, ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τῆς Τουρκίας, ἐνθα ὑπάρχουσι χριστιανοί. Ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἄσπονδος αὐτῶν ἐχθρὸς, εἶναι ἱκανὸς νὰ πράξῃ τὰ πάντα, ὅπως, παραβιάπτων τὰ συμφέροντα αὐτῶν, τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ, οὕτω δὲ μὴ ὑπόκειται εἰς οὐδεμίαν ἐξέλεγχσιν. Ἡ, μετὰ τὴν ὀλοσχερῇ ἐξόντωσιν τοῦ φιλελευθέρου κόμματος, κατέχουσα αὐτὸν σκέψις εἶναι ἡ τοῦ Πανισλαμισμοῦ σκέψις, ἥτις τὸν ἐκυρίευσ καὶ πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεώς του, οὐχὶ βεβαίως ἐνεκὲν ἀγάπης ἢ σεβασμοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν του, ἀλλ' ἐκ τῆς φιλοδοξίας τοῦ νὰ βασιλεύσῃ, κατὰ τὰς προρρήσεις τῶν ἀστρολόγων του, τριάκοντα ἐξ ἔτη, ὡς ἀρχηγὸς ἀπάντων τῶν τὴν ἡμετέραν σφαῖραν κατοικούντων Μουσουλμάνων, νὰ ἐπανα-

φέρη τὸ τῶν Γενισάρων σύστημα, ὃ ὁ πάππος αὐτοῦ ἐξωλόθρευσε, καὶ νὰ καταστή, ὡς οἱ ἐνδεχοὶ αὐτοῦ πρόγονοι, εἰς τῶν ἰσχυροτέρων κυριαρχῶν τῆς Εὐρώπης.

Τίς εἶναι ὁ Ἑμπού-ελ-Χουντά, ὁ Σύριος ἐκεῖνος ἱερεὺς, ὁ εὐρισκόμενος πάντοτε ἐν τοῖς ἀνακτόροις, πάντοτε κεκλεισμένος μετὰ τοῦ Ἀβδ οὐλ Χαμίτ, ὁ ἐπιστήθιος καὶ μυστικὸς σύμβουλος αὐτοῦ; Δὲν τὸν γνωρίζουσιν ἴσως. «Εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις, τῇ διαταγῇ καὶ ταῖς «δαπάναις τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, συνέγραψεν εἰς γλῶσσαν ἀραβικὴν βιβλία, ἃ ἀπεσάλησαν κατ' εἰθεῖαν εἰς Τύνηδα, Αἴγυπτον καὶ «ἅπασαν τὴν Ἀφρικὴν, καὶ μέσον τοῦ Νακίπ-οὐλ-Ἑσράφ τοῦ Βαγ-«δατίου, εἰς Ἀφγανιστὰν, Βελουτχιστὰν καὶ τὰς Ἰνδίας, ἵνα ἐξεγεί-«ρωσι τὸν φανατισμὸν τῶν Μουσουλμάνων κατὰ τῶν Χριστιανῶν!! «Εἶναι αὐτὸς οὗτος, ὅστις προετοιμάζει καὶ ἄλλην σειρὰν ἐκδό-«σεων, ὁμοίων ταῖς πρώταις».

Ὁ Νακίπ οὐλ-Ἑσράφ, ἀνὴρ φιλοκάγαθος, ἀγαπώμενος καὶ ἐκτιμώμενος ὑφ' ὅλων τῶν ὁμοθρήσκων του ἐν τε τῷ Βαγδατίῳ καὶ πανταχόσε, μετέβη πρὸ τινος καιροῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἵνα προσφέρῃ τὰ σεβάσματά του πρὸς τὸν Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀκροάσει, ἣν ἔσχε καὶ ἥτις διήρκεσε δύο ὥρας, ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ τῷ ὠμίλησε «περὶ τῆς μεγάλης ιδέας τοῦ Πανισλαμισμού, «ιδέας, ἣν πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἠδύνατο μὲν ρᾶθίσῃ εἰς ἐνέργειαν ἔρεκα «τῶν διαφόρων ἐν Τουρκίᾳ περιπλοκῶν, ἀλλ' ἦν θὰ ἐπραγματο-«ποίει ἅμα ἥθελε δυνηθῇ ἡ ἀποκοιμίσῃ τὴν Εὐρώπην». Ὁ Νακίπ-οὐλ Ἑσράφ, ὑπεσχεθεὶς αὐτῷ τὴν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς μεγάλης ταύτης ιδέας συνδρομὴν του, ἀνεχώρησεν.

Ὁ δὲ περίφημος Μπερχάμ Ἀγάς, ὁ ἀρχιευνούχος, φύλαξ τῶν κοροσίδων, ὁ Δάρι-Σεαδὲτ, (ἡ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν εἰσάγουσα θύρα) ὁ παντοδύναμος αὐτὸς εὐνούχος, ὁ ἄλλος Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, εἶναι τάχα ξένος τῆς μεγάλης ιδέας τοῦ Πανισλαμισμού, καὶ ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν σχεδίων τοῦ ἐπιδόξου κυρίου του; Δυστυχῶς ὅχι! ὁ Μπερχάμ Ἀγάς, ὁ ἄγιος αὐτὸς τῆς Ἀφρικῆς, ὡς καὶ ὁ Δζεφὲρ Ἀγάς κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ, αὐτὸς ὅστις δὲν ἐπιτρέπει εἰς εἰσόδον τὴν ἐν τῷ ἱερῷ θαλάμῳ του μεθ' ὑποδημάτων εἰς τοὺς πόδας εἰσόδον (μάρτυς τούτου ὁ στρατηγὸς Φουάτ πασσάς) εἶναι ὁ δεύτερος ἐν Τουρκίᾳ Σουλτάνος! Ἐνώπιον αὐτοῦ ἅπαντες οἱ πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ ὑπουργοὶ ὀφείλουσι νὰ κλίνουν τὴν κεφαλὴν.

Μετὰ τὸν Μπερχάμ Ἀγά, οἱ παρὰ τῇ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῇ Με-

γαλειότητι ἐπὶ μᾶλλον ἐπιρροὴν ἔχοντες εἰσὶν οἱ κατάσκοποι τῶν ἀνακτόρων, ὧν ἀρχηγὸς εἶναι ὁ Ἀχμέτ Βέης, ἄλλοτε δοῦλος ἀγυρώ-
νητος τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ. Οἱ κατάσκοποι οὗτοι, πολυάριθμοι ὄντες,
ἔχουσι μεγαλειότερον θάρρος μετὰ τοῦ Σουλτάνου ἢ οἱ ὑπουργοί. Ὁ
Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ εἶναι πάντοτε εὐχαρὶς καὶ εὐπροσήγορος πρὸς τοὺς πρῶ-
τους, ἀγέρωχος δὲ καὶ σοβαρὸς πρὸς τοὺς δευτέρους, ὅτινες, ὡς ἡδὴ
ἔρρεθη ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ καὶ ὡς τὸ ἐπιθεδαιοῖ ὁ K. Gabriel Ghar-
mes, εἶναι ὑπουργοὶ μόνον διὰ τὸν τύπον. Μὴ ὑπαρχούσης πλέον
Ἑψηλῆς Πύλης, ὅλοι οἱ διοικητικοὶ κλάδοι συνεχωνεύθησαν ἐν τῷ
προσώπῳ τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ καὶ περιορίσθησαν ἐν τοῖς ἀνακτόροις,
ἐνθα οἱ ὑπουργοὶ μεταβαίνουσιν καθ' ἑκάστην, οὐχὶ ἵνα ἐνεργῶσιν
ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ ἵνα λαμβάνωσι διαταγὰς. Ἀναμένοντες δ' ἐν τῷ
ἀντιθαλάμῳ πάντοτε μετὰ κατασκόπων, τρώγουσι καλῶς καὶ λαμβά-
νουσι παγωτὰ καὶ λεμονάδας, τὸ δ' ἐσπέρας ἐπιστρέφουσιν οἴκαδε,
ὅπως ἐπανέλθωσι τὴν ἐπιούσαν, ἀκολουθοῦμενοι πάντοτε ὑπὸ κατα-
σκόπων, ἐπαγρυπνούντων καὶ ἐπὶ τῶν ἐλαχίστων αὐτῶν διαθεμάτων.

Ὁ μᾶλλον ἐκ τῶν ὑπουργῶν εὐνοούμενος καὶ ὁ μᾶλλον ἐμπέπι-
στευμένος τοῦ κυρίου του, εἶναι ὁ νικητὴς Ὅσμὰν πασσᾶς, ὑπουργὸς
τοῦ πολέμου, μέγας αὐτάρχης καὶ ἀνώτατος ὑπασπιστής. Λαμβάνει
τοὺς μισθοὺς καὶ τῶν τριῶν ὑπουργημάτων ὡς καὶ τοὺς τῶν ἀνη-
λίκων υἱῶν του, χωρὶς νὰ πληρώνη ἐνοίκιον, χωρὶς νὰ δαπανᾷ ὅσο-
λὸν διὰ τὴν διατροφήν του. Ἄπασαι αὐτοῦ αἱ δαπάναι, ἐκτὸς τῶν
τῆς ἐνδυμασίας του, εἰσὶν εἰς βάρος τοῦ ἔθνους, τὸ ὅποιον ἐξακο-
λουθεῖ ἔτι νὰ προδίδῃ, περισαίνων ἐκεῖνον, ὅστις τὸ ὠθεῖ πρὸς τὸν
ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφήν του. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔσεται διὰ παν-
τὸς κατηραμένον, μεγάλη δὲ ἡ εὐθύνη του ἐνώπιον τοῦ ἔθνους καὶ
τῆς ἱστορίας.

Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ Νχμὶκ πασσᾶς, ἀνώτατος καὶ αὐτὸς ὑπα-
σπιστής, ὀγδοηκοντούτης παλίμπαις. Καίπερ ἰδὼν τὸν υἱόν του αἰσ-
χρῶς συκοφαντηθέντα ὡς λαβόντα μέρος εἰς τὴν ψευδῆ δολοφονίαν
τοῦ Ἀβδ-οὐλ Ἀζίζ, καὶ καταδικασθέντα εἰς θάνατον, εἶτα δὲ ἐξα-
ρισθέντα εἰς Ταῖφ, ἐξακολουθεῖ οὐχ ἥττον νὰ προσφέρῃ τὰ σεβάσματά
του καὶ νὰ λέγηται ὁ ἀφωσιωμένος θεράπων τῆς μάστιγος τῆς πατρί-
δος καὶ τοῦ ἔθνους του.

Ὁ Νεδζίπ πασσᾶς, πρώην μουσικὸς, νῦν δὲ φερίκης τῶν ἀνακτό-
ρων, ἀντὶ τοῦ Σαῖτ πασσᾶ, ἐβδομηκοντούτης, εἶναι εἰς τῶν μεγα-
λειτέρων ῥαδιοῦργων. Δὲν πίπτω, ἵνα διηγηθῶ τὰς ἀσχημίας του,

γνωστάς ὑπὸ πάντων. Ὁ λοχαγὸς Μεχμέτ οὐστᾶς, ὁ συνένοχος αὐτοῦ, ζῇ ὅπως ὁμολογήσῃ τὴν τιμιότητά του (!).

Πρέπει νὰ ὁμιλήσω καὶ περὶ τῶν θαλαμηπόλων καὶ τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων; Δὲν ἀξίζει τὸν κόπον· θὰ εἶπω μόνον ὅτι ὁ Χαμίτ ἐξ ὅλων αὐτῶν προτιμᾷ τὸ κυνάριον του, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν κάμνει οὐδὲ βῆμα ἐν τῷ Γιλδιζίῳ· δὲν κοιμᾶται, πρὶν ἢ τὸ κλείσῃ μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ θωρηκτῷ κοιτῶνί του.

Φθάσας εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου μου, πλήρους γεγονότων, ἀγνώστων σχεδὸν ὑπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δημοσίου, τολμῶ νὰ ἐκλιπαρήσω καὶ πάλιν τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, ὅπως εὐαρεστηθεῖσαι λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἔκκλησίν μου καὶ ἐπεμβῶσιν, ἵνα ζητήσωσι τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τοῦ Σουλτάνου Μουράτ μετὰ τῶν περὶ αὐτόν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνάκλησιν τοῦ Μιδχάτ πασσᾶ μετὰ τῶν συγκαταδικασθέντων αὐτοῦ.

Ἀφηγοῦμαι ἀκριβῶς τὰ γεγονότα ἄνευ ὑπερβολῆς καὶ ψεύδους, πρὸς ᾧ συνήθως καταφεύγει ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις, ἵνα κρύψῃ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς Εὐρώπης τὴν παρανομίαν τῶν πράξεών της.

Ἐκ τῶν γεγονότων, ᾧ ἀναφέρω, διδόντων τῇ ἀφηγήσει μου μεγάλην σπουδαιότητα ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Ἀβδ-οῦλ Χαμίτ ἀξιοθρηνήτου καταστάσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, δύνανται τις νὰ συμπεράνῃ τὸ μέλλον τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ταύτης χώρας, ἥτις ὑπῆρξε πάντοτε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ᾔῃαι τὸ ἀντικείμενον μεγίστης μερίμνης τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας.

Ἡ παράτασις τῆς ἐν τῇ Τουρίκᾳ σημερινῆς τῶν πραγμάτων καταστάσεως ἐπαπειλεῖ μεγίστους κινδύνους διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Εὐρώπῃ αὐτῇ. Ἡ ἄφρων, ἀνακόλουθος καὶ δολίχῃ πολιτικῇ τοῦ Χαμίτ πρὸς τὰς Δυνάμεις, αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ, ὅπως μηδενίσῃ τὰ ὑπὲρ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν βουλευματα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἡ ἐσωτερικὴ ὁλοθρὶνὴ διοίκησις καὶ αἱ πρὸς τὴν πραγματάωσιν τῆς μεγάλης τοῦ Πανισλαμισμοῦ ἰδέας ἐνέργειαι, οὐδέποτε δύνανται ν' ἀσφαλίσωσι τὴν ἰσορροπίαν, ἥτις ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ χειμάρρου τοῦ πανσλαβισμοῦ, αἰετοῦ ἐπαπειλοῦντος τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὴν μετὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἁρμονίαν.

Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἰσορροπίας ταύτης, ἡ Εὐρώπη ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου ἐπέβαλε τῇ Πύλῃ μεταρρυθμίσεις διοικητικὰς, ἀλλ' αἵτινες οὐδέποτε θὰ ἐφαρμοσθῶσιν. Ὁ δεσποτισμὸς τοῦ Ἀβδ οὐλ Χιμίτ καὶ αἱ ζοφώδεις αὐτοῦ προθέσεις θέλουσι μηδενίσαι οἰκονομικὰς σοβαρὰν ἀπόπειραν πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων.

Ἵνα αὗται ἐφαρμοσθῶσι, δεόν ἐν πρώτοις νὰ συνέλθῃ ἡ Βουλὴ, ἣν καθιέρωσε τὸ Σύνταγμα ἐν ἔτει 1876. Διὰ τῆς Βουλῆς γενήσεται τὸ πρῶτον πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμὸν βῆμα. Ἡ Βουλὴ εἶναι ἐκείνη, ἥτις μόνη δύναται νὰ συζητήσῃ καὶ νὰ ψηφίσῃ τὰς μεταρρυθμίσεις, αἵτινες ἐπὶ μᾶλλον δύνανται νὰ συνδυασθῶσι μετὰ τῆς καὶ ἐξουσίας τῆς χώρας, χωρὶς κινδύνον, ἀντὶ νὰ ὠφελησῶσι, νὰ κατὰστρέψωσιν αὐτήν. Ἀλλ' ἤδη ἐρρέθη, πάντες δὲ οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἡ συγκάλυψις τῆς Βουλῆς ἀπάδει πρὸς τὰς ζοφώδεις προθέσεις τοῦ κενοδόξου Ἀβδ-οὐλ Χιμίτ, μὴ δυνάμενου τότε νὰ ἐκτελῇ τὰς ἀδίκους καὶ αὐθαιρέτους αὐτοῦ ἐντολὰς. Διὸ ἡ Εὐρώπη οὐδέποτε δύναται νὰ ἐλπίσῃ μεταρρυθμίσεις ἐν Τουρίᾳ, ἐὰν δὲν ἀπαιτήσῃ ἐν πρώτοις τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν συγκάλυψιν τῆς Βουλῆς.

Ἐὰν ἐδέησε, διὰ τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Μυροβοῦνιον παρχωρηθείσας ἐπαρχίας, ν' ἀνταλλαγῶσι πλῆθος διακοινώσεων καὶ νὰ παρουσιασθῇ ἀνάγκη συνδικαστέων ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, πόσκι ἄραγε προσπάθειαι δὲν ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων; Τί ἀποτέλεσμα ἔφερε μέχρι σήμερον ὁ λόρδος Δουφριν, ὅστις ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὰς ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις; Ὁ δὲν! Τίς ἄλλη μεταρρύθμισις ἐφημερόσθη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐν Βερολίνῳ συνεδρίου; Οὐδεμία ἐπίσης! Τοῦναντίον ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ διεπραχθησαν ἔργα ἄδικα καὶ αὐθαίρετα, ἃ οὐδέποτε εἶχον λάβει χώραν ἐν Τουρίᾳ.

Ἡ σημερινὴ τῆς Τουρίᾳ κυβέρνησις, ἀντὶ συνωδὰ ταῖς ἐπανειλημμέναις ἀπαιτήσεσι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς μεταρρυθμίσεις, ἔσχε καὶ ἐξακολουθεῖ ἔχουσα τὴν προπέτειαν νὰ κάμνῃ, ἐὰν δύναμαι νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω, ἀπαιτήσεις ἀνταγωνιστάς.

Ἀπαιτεῖ τὴν κατάργησιν τῶν ξένων ταχυδρομείων, ἧρξατο δὲ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν. Βραδύτερον ἀπήτησε τὴν κατάργησιν τῆς ἑτεροδικίας, δηλ. ὅπως οἱ ἐν τῇ Τουρίᾳ εὐρισκόμενοι ξένοι ὑπὸ κηρύκειον εἰς τοὺς νόμους τῆς χώρας, δικάζονται καὶ τιμωρῶνται κατὰ τὴν ὁθωμανικὴν νομοθεσίαν. Μία τοιαύτη ἀξίωσις θὰ ἐφαίνετο δικαία,

ἐάν τὰ δικαστήρια ἀπένεμον τὴν δικαιοσύνην μετ' ἀμεροληψίας. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον προεξάρχει ἡ θέλησις τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, τίς ποτε δύναται νὰ ἐμπιστευθῇ τοῖς ὀθωμανικοῖς ταχυδρομείοις τὸ ἀπόρρητον καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἀλληλογραφίας; Τίς δύναται νὰ διαβεβαιώσῃ, ὅτι, κατ' ἀνωτέραν δικταγὴν, δὲν θὰ ὑπεξαίρωνται ἐπιστολαὶ ἐκ τοῦ διεθνοῦς καλουμένου ταχυδρομείου τοῦ Γενι Δζαμίου; Ἐφ' ὅσον ἡ δικαιοσύνη παραγνωρίζεται, ἔγκειται δὲ μόνον ἐν τῇ αὐθαιρέτῳ θελήσει τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος καὶ τῶν παρασίτων αὐτῆς, μαύρων τε καὶ λευκῶν, δύνανταί ποτε αἱ Δυνάμεις νὰ παραδεχθῶσιν, ὅπως οἱ ὑπῆκοοι αὐτῶν δικάζονται ἐν τοιοῦτοις δικαστηρίοις καὶ ὑπὸ τοιούτους ὁρους; Δὲν ἐννοοῦσιν ἄραγε ὅτι ἡ ἀξίωσις αὕτη οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἔχει, ἢ νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν αὐθαιρεσίαν των καὶ ἐπὶ τῶν ξένων, οὕτω δὲ εὐχερέστερον ἐκτελέσωσι τὰ καταχθόνια αὐτῶν σχέδια; Δύνανταί ποτε λοιπὸν αἱ Δυνάμεις νὰ παραδεχθῶσι τὴν ἀξίωσιν, ὅπως οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πρόξενοι παύσωσι τοῦ ἐξασκεῖν τὴν ἐξέλεγχιν;

Ἐάν ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ ἦτο εἰλικρινὴς καὶ δὲν προῦτίθετο ν' ἀπατήσῃ τὴν Εὐρώπην, οὐδέποτε θὰ ἐνήργει λάθρα, ὅπως ὑποχρέωσθ τοῖς Μουσουλμάνοις νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς εἰς τὸ Μαυροβούνιον καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα προσαρτηθείσας ἐπαρχίας· οὐδέποτε θὰ διήγειρε δυσκολίας διὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ἑλληνο-τουρκικῶν ὁρίων. Τί σημαίνει ἡ ἀποστολὴ βιβλίων εἰς τὴν Τύνιδα, τὴν Αἴγυπτον, ἅπασαν τὴν Ἀφρικὴν, καὶ εἰς τὰς πλέον μεμακρυσμένας χώρας, οἷας τὸ Ἀφγανιστάν, Βελουτχιστάν καὶ Ἰνδοστάν πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ φανατισμοῦ τῶν Μουσουλμάνων κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἢ ἐάν δὲν πρόκειται περὶ τῆς πανισλαμικῆς ιδέας; Πάντα ταῦτα δὲν εἶναι ἀπόδειξεις ψευδαγγελίας καὶ ἀναμφισβήτητος, ὅτι ὁ Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, ἀντὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ἐπιβληθείσας αὐτῷ υποχρεώσεις, προσπαθεῖ τοῦναντίον διὰ τοῦ δόλου καὶ διὰ τῆς ἀπάτης νὰ ἐμπαίξῃ τὰς Δυνάμεις; Τί σημαίνει ἡ ἄρνησις αὐτοῦ, νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν πρὸς τὴν λύσιν τοῦ αἰγυπτιακοῦ ζητήματος συνδιάσκεψιν ὡς καὶ πάντα τὰ ἔκτοτε συμβάντα;

Ἄπαντα ταῦτα τὰ γεγονότα ὡς καὶ τὰ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ κράτους, ὃ καταρρέει ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ τυράννου Χαμίτ, διαπραττόμενα αἰσχιστα ἐγκλήματα, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι, οὐ μόνον ὁ ῥωσο-τουρκικὸς πόλεμος, ἀλλὰ καὶ πανθ' ὅσα ἐξετυλίχθησαν ἔκτοτε, εἰσὶν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος τοῦ μυχροῦ τούτου ἀνθρώπου, ὅστις

προφρωνῶς ἐγένετο τὸ ὄργανον τῶν πανσλαβιστικῶν βραδύ-
τερον τῶν συμφερόντων τῆς Αὐστρίας, καὶ νῦν τοῦ πρίγκιπος Βίσμארκ.

Ἡ λύσις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος γενήσεται ἢ διὰ διπλωμα-
τικοῦ συνδυασμοῦ τῶν τῆν κτῆσιν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἐπιθλε-
πουσῶν δύο Δυνάμεων, ἢ διὰ πολέμου, ἐκκαγησμένου θάττον ἢ βρά-
διον μεταξὺ τῶν τῆν εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν ἀντιπαρασυνεχόντων διαφορῶν
ἐθνῶν. Ἐν τε τῇ μιᾷ καὶ τῇ ἐτέρᾳ περιπτώσει ὁ Σουλτάνος Χαμίτ
ἔσεται ὁ σύμμαχος τοῦ πανσλαβισμοῦ, ὅστις δεσπόζει αὐτοῦ διὰ τῆς
διαφοροῦς καὶ τῶν υποσχέσεων τῆς υποστηρίξεως τοῦ θρόνου του, μὴ
δυναμένου ἄλλως ν' ἀσφαλισθῇ.

Ἡ Εὐρώπη δύναται νὰ μείνῃ ἀπαθὴς θεατὴς εἰς ταῦτα πάντα,
ἃ προαναγγέλλονται ἐν τῇ Ἀνατολῇ; Ἡ εἰρήνη τῶν χωρῶν τούτων
δύναται ποτε νὰ παγιωθῇ, ἐφόσον βασιλεύει ἐν Κωνσταντινουπόλει
εἰς Ἀβδ-οὐλ Χαμίτ, οὐδὲν ἄλλο καταφύγιον ἔχων, ἢ τὸ ἔγκλημα ἐν
τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τὴν προδοσίαν τῶν συμφερόντων τοῦ κράτους ἐν τῇ
διεθνῇ πολιτικῇ; Ἡ Εὐρώπη δύναται νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἐφαρμογὴν συν-
θήκης, τόσῃ περιπεπλεγμένης, ὅσα ἡ τοῦ Βερολίνου, ὑφ' ἐνὸς τοιοῦτου
Σουλτάνου, οὗ ὁ χαρακτὴρ ἤδη ἐξωγραφήθη ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀφηγήσει;

Ἐνώπιον τῆς δολιότητος ἐνὸς τυράννου, ὅστις ἀλληλοδιαδόχως
γίνεται ὄργανον συμφερόντων, πάντα ἀντικειμένων τῇ Εὐρώπῃ, πᾶσα
αὐτῆς ἐπέμβασις πρὸς τὴν ἀκριβὴ ἐκτέλεσιν τῶν μεταρρυθμίσεων
ἔσεται ἀνωφελὴς. Ἐάν, κατὰ τὴν φιλελεύθερον γνώμην τοῦ πρω-
θυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Κυρίου Γλάδστωνος, ἦναι ἀληθὲς
ὅτι ἡ Ἀνατολὴ δὲν δύναται νὰ εὐμερέσῃ, ἢ ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἀφελθῇ
ἐλευθέρᾳ ὑπὸ μίαν ἀνεξάρτητον Ὀμοσπονδίαν ἀπάντων τῶν ἀνατο-
λικῶν λαῶν, μέτρον δυνάμενον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εἰρήνην καὶ τὸν
πολιτισμὸν, πῶς ἐρωτῶμεν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ σχέδιον τοῦτο,
ἐφ' ὅσον ἡ ἰδέα τῆς κατακτήσεως τοῦ πανσλαβισμοῦ υποβάλλεται
ὑπὸ τῆς συνενοχῆς τοῦ σημερινοῦ τῆς Τουρκίας δεσπότη; Ἡ λύσις
τοῦ προβλήματος τούτου ἀνήκει τῇ Εὐρώπῃ, ἥτις αὐτὴ μόνη ἔχει
ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς τύχης τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἥτις δύναται
νὰ υποστῇ τὰς ὁλεθρίας συνεπειὰς τῆς ἐξελιξέως τοῦ ἀνατολικοῦ δρά-
ματος. Ἡμεῖς περιοριζόμεθα νὰ προβάλωμεν ζητήματα, πλήρη πεποί-
θησιν ἔχοντες ἐπὶ τοῦ φιλανθρωπικοῦ, φιλελευθέρου καὶ ἐκπολιτιστι-
κοῦ πνεύματος τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἵτινες, ἐσμέν βέβαιοι, ὅτι δὲν
θέλουσιν ἐπιτρέψαι τὴν ἐπικράτησιν τοῦ πανσλαβισμοῦ ἐν τῇ Ἀνα-
τολῇ, οὐδὲ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ Αὐστριακοῦ κράτους ἐν λαοῖς, πρὸς οὓς

εἶναι ξένον κατὰ τε τὴν φυλὴν, τὰς παρὰδόσεις, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἱστορίαν.

Τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα, ὅφ' οὗ ἐμπνέεται ἡ Γαλλία ὑπὸ δημοκρατικὴν πολιτεύμα, καὶ ἡ Ἀγγλία ὑπὸ τὴν πρωθυπουργίαν τοῦ Κ. Γλάδστον, δύναται μόνον νὰ σώσῃ τὴν Ἀνατολὴν ἀπὸ τῶν ἐπαπειλούντων αὐτὴν κινδύνων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1/13 Ἰουλίου 1882

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ.



